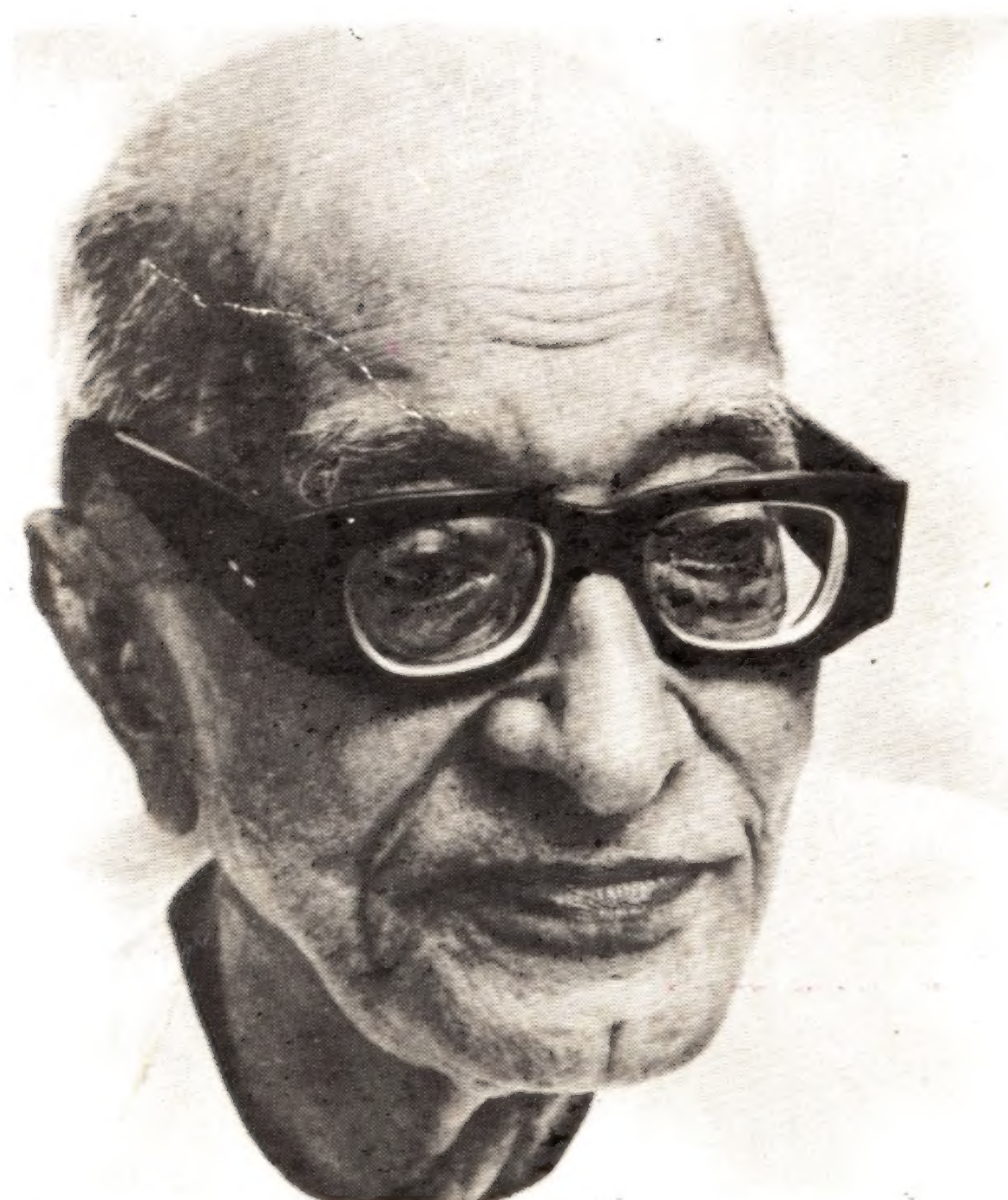
ramayana

C. RAJAGOPALACHARI:

«...pentru noi indienii, *Ramayana* este ceea ce a fost *Odiseea* pentru grecii vechi; pînă și azi ea este considerată o carte sfîntă. Mai mult încă, *Ramayana* reflectă psihologia poporului indian, aceeași ca în vechime. Amintesc aceste lucruri, întrucît sînt specifice poporului indian și necesare celor care, venind din afară, doresc să înțeleagă acest popor a cărui cultură prezintă în raport cu cele de tip european un ciudat amestec de modernism și o străveche și nemuritoare mitologie.»

Vol. I și II lei 10

editura pentru literatură

465

ramayana

valmiki

ramayana

repovestită de c.rajagopalachari

★★

Ilustrația copertei : *Damian Petrescu*

valmiki

ramayana

EPOPEE INDIANĂ

★★

REPOVESTITĂ ÎN LIMBA ENGLEZĂ DE
C. RAJAGOPALACHARI

TRADUCERE, NOTE ŞI GLOSAR DE
SERGIU DEMETRIAN
TRADUCEREA VERSURILOR
G. COŞBUC şi C. D. ZELETIN

1968
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PĂZITĂ ÎNDEAPROAPE

Sita deschise ochii roșii de mînie și durere și înfruntînd pe Ravana îi strigă :

— Ființă josnică ! Te-ai lăudat cu gloria ta și cu marele tău neam, cu însușirile tale războinice, dar te porți tu acum ca un războinic curajos ? Nu ți-e rușine de tine ? Ce fel de războinic e acela care așteaptă lipsa soțului și, cînd nu-i nimeni în apropiere să-l împiedice, îi fură soția răpind o femeie singură și lipsită de ajutor ?

...Ce faptă de vitejie e aceea să omori o pasăre bătrînă care a încercat să mă apere ? Și cu cîtă îndrăzneală vorbeai în colibă ! Fără îndoială că lumea își va aminti și va lăuda pe marele viteaz ce nu cutează să lupte, ci-i gata numai să răpească ! Dacă cobori într-adevăr dintr-o familie nobilă, mare-i rușinea ce-ai adus-o asupra ei !

Și ce nădăjduiești, ducîndu-mă în felul acesta ? Cît crezi că vei mai trăi ! Curînd săgețile lui Rama te vor căuta și viața ți se va sfîrși. Află că din clipa cînd Rama și-a pus ochii asupra ta ești ca și mort.

Nu mai ai nădejde de scăpare. De mîna lui vei muri, fără nici o îndoială. Ce vei cîştiga prin această înşelăciune ? Niciodată nu voi fi a ta. Voi muri înainte de a fi soţia ta iar tu nu vei scăpa de stăpînul meu, fiindcă te-ai făcut vrednic de mînia lui. Foarte curînd vei vedea rîul Vaitarani în iad. Chipul cel roşu şi încins[1] te aşteaptă acolo gata să te îmbrăţişeze ; te aşteaptă şi copacul cu ţepile de fier[2]. Rama a sfărîmat într-un ceas armata ta de mii de demoni, în Janasthana. Crezi că-i vei scăpa ? Curînd te va trimite la Yama.

În vreme ce Sita rostea astfel de vorbe de dispreţ, atrăgîndu-i luarea-aminte asupra celor ce aveau să se întîmple, Ravana, lipsit de carul său, gonea ca o săgeată prin văzduh, spre Lanka. Trecuseră peste munţi şi rîuri, cînd Sita văzu pe cineva stînd pe vîrful unui deal. Îşi scoase atunci cingătoarea, îşi legă giuvaerurile în ea şi dădu drumul jos legăturii ; nădăjduia că Rama va putea vedea podoabele căzute, prinzînd astfel de veste despre locul în care era dusă.

Trecînd peste Pampa şi apoi peste ocean, Ravana intră în cetatea Lanka. Merse în odăile sale, ducînd pe Sita cea cufundată în durere. Nebunul, credea că a dobîndit ceva ; nu ştia că-şi aduce acasă moartea sub chipul unei femei. Chemînd cîteva femei-demon, le hotărî să păzească pe Sita

[1], [2] Pedepse cuvenite în infern celor care nu respectau căsătoria.

poruncindu-le mai cu seamă să nu îngăduie nimănui să se apropie fără încuviinţarea lui :

— Daţi-i tot ce doreşte, îmbrăcăminte, ori aur, ori giuvaeruri. Slujiţi-o şi cinstiţi-o aşa cum m-aţi sluji şi cinsti pe mine, le spuse el, oricine va rosti un singur cuvînt ce ar putea-o jigni, va fi pedepsit cu moartea. Nici una dintre voi, cu ştiinţă sau fără ştiinţă nu trebuie să-i pricinuiască nici supărare, nici durere, le înştiinţă el.

După ce aşeză pe Sita în cămările dinlăuntru, se gîndi la ce avea de făcut de acuma înainte ; trimise după iscoade pricepute şi le porunci :

— Mergeţi îndată la Janasthana unde a trăit Khara. Cercetaţi cu grijă şi spuneţi-mi ce face Rama. Cîtă vreme Rama mai trăieşte, nu voi putea să-mi aflu somnul. El e duşmanul meu cel mai mare ; într-un fel sau altul trebuie omorît. Porniţi cu îndrăzneală chiar acuma, îndepliniţi porunca şi veniţi înapoi.

Întemniţată într-o cetate, pe-o insulă înconjurată de ocean, Sita nu ştia nici unde era, nici cît de departe este Rama. Aştepta doar atît, ca stăpînul ei să vină într-un fel, să omoare pe Ravana şi s-o scape. Deşi inima-i era plină de tristeţe, gîndindu-se la puterea şi vitejia stăpînului ei, se simţea tare, iar mintea îi era neclintită. Se mîngîia puţin şi cu aceea că Ravana nu se dovedise crud cu ea.

După ce îşi trimisese oamenii lui la Janasthana Ravana se întoarse la Sita. O găsi cuprinsă de în-

tristare și plîngînd amarnic. Femeile-demon o păzeau cu grijă. Ravana gîndea că pînă la urmă Sita, văzîndu-i bogăția și puterea, va primi să-i fie soție. O purtă atunci prin tot palatul său, arătîndu-i bogăția și măreția răspîndite pretutindeni. Nici un rege de pe pămînt nu stăpînise vreodată atîtea bunuri și avuții.

Sitei îi fură arătate aur și giuvaeruri, mulțime de mătăsuri. Terase lucrate cu măiestrie, care, turnuri; mii de slujitoare și toate însemnele bogăției și puterii regale. Însă gîndurile ei zburau în altă parte. Ravana încercă să-i vorbească și de mărimea oastei lui. Dar Sita își făcuse o părere despre curajul lui Ravana și i-o spusese cu vorbe usturătoare. Ravana stăruia:

— Toate le poți socoti ale tale, te poți bucura de toate. Vei fi regina mea, mai scumpă mie decît însăși viața. Am multe soții dar tu vei fi stăpîna tuturor. Dragostea mea va fi doar pentru tine și numai pentru tine. Ascultă-mă. Poartă-te după dorința mea. Oceanul se întinde sute de *yojana* în jurul insulei mele; sînt păzit de mii de soldați înarmați. Nimeni nu poate să între în cetate. Nimeni nu se poate întrece cu mine în putere, nici dintre zei, nici dintre *asurași* și ei o știu cu toții. Ce bucurie și cinste poți avea legată de o biată făptură omenească, de-un surghiunit din țara lui, un nevoiaș, pribeag în codru. În schimb, cu frumusețea ta se potrivește bogăția ce o am. Nu-ți cheltui zadarnic anii tineri. Niciodată nu-l vei mai vedea pe

Rama; fii încredințată de asta. Rama nu se poate apropia de cetate. Socotește regatul întreg ca fiind al tău. Sclavi sîntem frumuseții tale și eu și toți ai mei. Pînă acum, din pricina vreunor păcate dintr-o viață trecută ai suferit din greu. De acuma, cu mine, te vei bucura de roadele vredniciilor tale de mai înainte. Vei fi regină în Lanka; soția domnitorului din Lanka, învingătorul lui Kubera. Să culegem dar plăcerea plutind asupra lumii în Pushpakavimana; iar norii supărării șteargă-se de pe ochii tăi. O, lasă luna bucuriei să apară.

Dar, în vreme ce Ravana glăsuia așa, lacrimi curgeau din ochii Sitei. Își acoperi fața cu un capăt de *sari* fiindcă nu vroia ca dușmanii ei să creadă că i-ar fi teamă.

— Lasă rușinea, stărui din nou Ravana, rugînd-o cu lacrimi în ochi. Nu-i nimica rău dacă mă primești, nu-i nimica de care să te sfiești. E-un lucru hotărît că trebuie să primești darurile Domnului. O, tu, preafrumoaso! Capu-mi plec la picioarele tale și-ți cerșesc bunăvoia. Sclav al tău sînt. Uitîndu-mi măreția și puterea, te rog plîngînd, dăruiește-mi dragostea ta. Niciodată în viață nu m-am plecat așa în fața nimănui.

Ravana credea, poate, cu adevărat, că o va face să-și schimbe gîndul și-i va putea cîștiga inima.

Cine are mintea limpede poate face, cu mult curaj, față oricărei întîmplări. Așadar, în ciuda supărării ei, Sita răspunse cu îndrăzneală lui Ravana. Înainte de a-i întoarce vorba, luînd cîteva fire de

iarbă, le așeză între ei doi. Ravana rostise cuvinte pline de lăudăroșenie, cînd, îmbrăcat în haine de sihastru ședea în fața fructelor, pe care Sita i le pusese în față, la Panchavati. Sita, întemnițată acum, îi vorbi ca un ecou al spuselor lui de atunci.

— Ascultă bine cine sînt. Dasaratha, vestit în cele trei lumi, a trăit ani mulți strajă pentru *dharma* și apărător al adevărului. Fiul său Rama, chip zeiesc, puternic ca un leu, îmi este soțul. El și fratele lui Lakshmana te vor omorî, fii sigur. Știi prea bine cum stăpînul meu a zdrobit pe Khara și armata lui din Janasthana. Vulturul poartă ușor în cioc șarpele veninos, tot așa Rama a spulberat uriașa ta armată din Janasthana. Fiindcă ai darul că nici un zeu ori *asura* nu te poate omorî, ai cutezat să ți-l faci dușman pe Rama. Dar negreșit îți vei afla moartea de mîna lui. Ești ca un țap legat de stîlpul altarului de sacrificiu, sortit ești morții. În clipa cînd Rama își va coborî asupra ta privirea-i plină de mînie, soarta ți-e pecetluită. Stăpînul meu va seca marea, dacă trebuie va aduce luna jos, te va ucide și îmi va reda libertatea. Asta e sigur. Faptele tale ticăloase îți vor aduce nimicire ție și regatului tău. Stăpînul meu cel nobil a trăit neînfricat în codru, în mijlocul demonilor. El s-a luptat ca un viteaz și a ucis toți demonii ce i-au stat împotrivă. Tîlharule, m-ai răpit în lipsa lui. Dar nu vei scăpa. Ursita te-a împins la păcat fiindcă ceasul prăbușirii și zdrobirii neamului tău este aproape.

...Îmi ceri să te primesc. Ce nebunie! Poate un corb să se apropie de-o lebădă? Poate un ticălos nelegiuit să fie îngăduit în preajma focului de sacrificiu? Nu pun preț nici pe viață, nici pe trup. Cum însă crezi că aș putea trăi, disprețuită fiind de-o lume? Nici nu visa că de teamă ori pentru a scăpa cu viață voi fi vreodată a ta.

După ce spuse aceste vorbe, Sita tăcu.

— Așa stau lucrurile? făcu Ravana. Foarte bine, atunci îți voi da timp de gîndire douăsprezece luni. Dacă vrei să te învoiești să fii regina mea totul va fi bine. Dacă, la sfîrșitul acestui răgaz, nu primești, bucătarii mi te vor face bucățele pentru gustarea mea de dimineață. Și după ce amenință pe Sita astfel, dădu aspre porunci femeilor-demon care o păzeau:

— Căutați să-i frîngeți mîndria și încăpățînarea prin orice mijloc. Puneți-o singură în grădina Asoka și încercați cu pricepere să folosiți teama ori ispita pentru a o face să se învoiască. Cum domesticești elefantul sălbatic, așa s-o aduceți la supunere. Și Ravana plecă supărat din palatul său.

Femeile-demon duseră pe Sita în grădina Asoka. Era o grădină mare și încîntătoare lîngă cămările femeilor. Copacii erau plini de flori și fructe, păsări minunate se jucau printre ramuri. Aici, înconjurată și vegheată de femei-demon, înfiorător de urîte, Sita fu ținută sub pază. Deși cum nu se poate mai tristă, avea credința că Rama și Lakshmana

vor descoperi într-un fel locul unde se află și o vor scăpa, că Rama, stăpînul ei, va zdrobi pe Ravana și luînd-o înapoi cu el o va duce spre o viață fericită.

Cu tăria pe care i-o dădea această credință, ea nu se lăsa nici înfricoșată de amenințări, nici înșelată de ispite. Nu o zi sau două, ci luni de zile, Sita suferi astfel, păzită cu străşnicie în grădina Asoka.

Era încă departe ziua cînd Hanuman cel puternic, trecînd oceanul, putu să cerceteze pe Sita în necazul ei și să-i aducă solia de dragoste și nădejde și încredințarea că va fi scăpată:

Dragostea lui Rama rege, pentru tine, margini n-are.
In curînd va fi aice... Nu-ți mai fă din asta grijă!

Să ne întoarcem însă la Rama și Lakshmana.

Capitolul XXXVIII

DEZNĂDEJDEA LUI RAMA

Cînd Maricha, săgetat de Rama și trăgînd să moară, își reluase chipul demonesc și strigase tare, împrumutînd vocea lui Rama: „Ah, Lakshmana! Ah, Sita!" — Rama înțelese că vicleanul Maricha, demonul, îl amăgise și îl purtase departe cu gînd ascuns; Rama se îngrijoră gîndindu-se la ceea ce ar fi putut să se întîmple:

„Vai, am fost mințiți cumplit. Ar fi îngrozitor, dacă Lakshmana, amăgit de strigăt, ar lăsa pe Sita singură și ar pleca în ajutorul meu. E ca și cum demonii au plănuit viclenia asta numai pentru a răpi pe Sita și a o sfîșia. Dacă Sita a auzit se va lăsa înșelată, fără nici o îndoială, și va stărui ca Lakshmana să o lase singură și să alerge în ajutorul meu. Urletele șacalilor și felul ciudat de a se purta al păsărilor prevestesc nenorocirea. Mi se bate inima și asta înseamnă că ne amenință primejdie."

Spunîndu-și toate acestea în sinea sa, Rama se grăbea înapoi spre sihăstrie. Pe drum, văzu pe Lakshmana alergînd spre el.

— Vai, de ce mă temeam mai mult s-a și întîmplat, strigă Rama, îndurerat, luînd mîinile fratelui său. De ce ai lăsat-o pe Sita singură în codru, Lakshmana? Poți fi sigur că demonii mi-au ucis-o și-au sfîșiat-o. Nu trebuia s-o lași și să vii după mine. Acum s-a terminat cu Sita!

Obosit și însetat de goana fără rost, copleșit de mînie și de grijă apăsătoare, Rama îi strigă din nou:

— Lakshmana, dacă n-o văd pe Sita la sihăstrie, fără îndoială că am să mor. Te vei întoarce numai tu la Ayodhya, singurul rămas în viață dintre noi trei, și vei povesti ce s-a întîmplat. O, cum va putea să îndure Kausalya nenorocirea asta care le întrece pe toate celelalte? Lakshmana, ai îndeplinit cum nu se poate mai bine dorința lui Kaikeyi. Demonii au fost fără îndoială la Sita, la biata Sita cea lipsită de apărare și au vărsat asupra ei toată ura adunată împotriva noastră. Au ucis-o fără nici o îndoială și au înghițit-o. Cum ai putut să o lași singură și să pleci? Cum ai putut fi înșelat de strigătul mincinos al lui Maricha? Ce ne vom face acum? N-o voi mai vedea pe Sita niciodată. Demonii au izbutit în planul lor. Zadarnic am avut încredere în tine, n-o voi mai vedea pe Sita niciodată. Cum ai putut s-o lași singură și să pleci, cum ai putut, Lakshmana?

— Frate, ce puteam face altceva? îi răspunse Lakshmana cu lacrimi în ochi. Cînd Sita a auzit strigătul „Ah, Lakshmana, Ah, Sita!“, s-a înspăimîntat și tremurînd de frică, m-a îndemnat să plec chiar atunci; n-a îngăduit nici o întîrziere. N-am vrut, dar ea a stăruit. I-am spus încă o dată și din nou să nu se teamă, am încercat să o încredințez că nici un dușman nu e de ajuns de tare ca să-ți facă rău, i-am spus că strigătul de ajutor nu e al tău, dar n-a vrut să ia seama. M-a învinuit că sînt un trădător, că am venit în codru cu gînduri ascunse și, o, frate al meu, cuprinsă de teamă a găsit cu putință să-mi spună că aș putea fi bucuros de moartea ta din pricina gîndurilor păcătoase față de ea! Mi-a înghețat sîngele în vine auzind-o cum vorbește, am fost la un pas de moarte. Apoi, mi-a mai spus că se va omorî dacă nu plec în clipa aceea. Nebună ea însăși, cu vorbe de dojană m-a făcut și pe mine să-mi ies din minți și astfel s-a întîmplat că am fugit către tine nemaiștiind ce altceva aș fi putut face.

— Orice-ar fi putut să spună o femeie nesăbuită, cuprinsă de teamă, trebuia să rămîi, nu s-o lași fără de apărare, răspunse Rama nemulțumit. Cum ai putut să faci un lucru atîta de necugetat? Ai adus nenorocirea asupra mea. N-o voi mai vedea pe Sita niciodată.

Cei doi goneau spre sihăstrie. Multe semne rele le ieșiră în drum. De fiecare dată Rama spunea din nou:

— Mi-e teamă, mi-e teamă că n-am s-o văd pe Sita niciodată!

Ajungînd la sihăstrie, așa cum se temeau, o găsiră goală. Sita nu era nicăieri. Pielea de cerb, iarba *kusa*, rogojina pe care se ședea, toate erau împrăștiate pe jos.

Rama începu să tremure și să alerge încoace și-ncolo printre copacii din jurul colibei. Frunzele și florile de pe crengi erau pălite. Sita nu se vedea nicăieri. Rama umbla ca un ieșit din minți. Ochii îi erau roșii ca sîngele:

— Vai, au sfîșiat-o oare? Au luat-o cu ei? strigă el. Cît trebuie să fi tremurat de groază! Nu pot să mai gîndesc. Poate s-a dus la rîu după apă? Sau poate că s-a dus să culeagă flori? Hai s-o căutăm!

Începură s-o caute printre copaci, nădăjduind, că-n glumă, poate, se ascundea și se juca cu el. Dar supărarea creștea cum se umflă marea și părea că-i întunecă mintea. Începu să cheme copacii pe nume, unul cîte unul, rugîndu-i în genunchi să-l ajute.

— O, arbore *asoka*! Fii credincios numelui tău și alungă-mi supărarea. Trebuie să știi adevărul. Spune-mi unde-i Sita. O, palmierule înalt! Fără îndoială, tu poți să vezi unde e Sita. Spune-mi unde se află acum.

Începu să vorbească și animalelor:

— O, tigrule! Elefantul și cerbul se tem să-mi spună adevărul, dar tu nu cunoști ce-i frica. Tu

poți să-mi spui ce s-a întîmplat. Știi orice. Spune-mi adevărul.

Sita, te ascunzi pe undeva, se porni apoi să strige: Acolo! Acolo! Te văd! Nu te mai juca. Nu mai pot să îndur.

După ce rătăci și plînsese zadarnic multă vreme, căzu gemînd pe pămînt:

— Vai, Lakshmana! Vai, Sita! striga el ca un elefant căzut într-o capcană. Lakshmana, Sita nu-i nicăieri. Demonii mi-au răpit-o, au sfîșiat-o în bucăți, au înghițit-o. Cum pot să mai trăiesc? Sfîrșitul meu e aproape. Dar cînd tata mă va vedea pe lumea cealaltă, mă va întreba: „De ce-ai venit, fiul meu, înainte de a-mi fi îndeplinit porunca?" Am dat greș. În toate am dat greș.

Lakshmana nu mai putu să îndure ce vedea:

— Frate, nu-i bine să plîngi astfel, spuse el. Haide să o căutăm în codru. Știu bine cît de mult îi place Sitei să intre în peșteri și-n desișuri. Poate face baie în rîu, ori se joacă pe undeva, ori culege flori. Hai să o căutăm din nou. Ea ne pune doar la încercare. Vino, hai s-o căutăm încă o dată. Nu mai plînge.

Cei doi începură s-o caute pretutindeni; pe dealuri, la elești, pe malul rîului. Dar Sita era de negăsit.

— Lakshmana, Sita nu-i nicăieri, gemu Rama. Ce voi face acum?

Lakshmana încercă să-l îmbărbăteze cu vorbe și să-i dea nădejde dar Rama nu mai putea fi mîngîiat.

— Nu, frate, nu. Nu mai e nici o nădejde, spuse el, Sita mea nu-i nicăieri. Am pierdut-o pentru totdeauna. De acuma înainte voi muri și eu.

O vreme zăcu fără simțire. Cînd își mai veni în fire, ridică glasul și plînse. Nimic din ce putea să-i spună Lakshmana nu mai putea să-l îmbărbăteze.

— Cum pot să mă mai întorc la Ayodhya, Lakshmana ? strigă el. Nu vor rîde toți de mine văzîndu-mă singur, după ce am îngăduit ca demonii să ucidă și să mi-o sfîșie pe Sita ? După ce am dus-o în codru n-am putut nici s-o păzesc ; ce voi spune lui Janaka ?

...Nu, te vei duce tu singur la Ayodhya. Mergi și te îngrijește de mamele noastre. Salută pe Bharata din partea mea și spune-i că ultima-mi dorință a fost ca el să domnească mereu ca rege.

Toate silințele lui Lakshmana de a-l mîngîia fură zadarnice. Rama era încredințat că demonii au răpit pe Sita, au sfîșiat-o și au înghițit-o. I se părea că vede, în amănunt, suferințele cumplite ale Sitei și striga plin de durere :

— Fără îndoială că am păcătuit îngrozitor. Cum altfel ar putea să cadă asupra mea atîtea suferințe ?

...Sita a venit cu mine gîndind că o voi apăra și iată, demonii au sfîșiat-o ; iar eu nu pot să fac

nimic. Se mai află oare pe pămînt vreun păcătos mai mare decît mine ?

— Nu-ți pierde cumpătul, îi spuse Lakshmana, trebuie să fii tare și curajos. O minte hotărîtă poate învinge ursita. Dar mai întîi trebuie să-ți învingi slăbiciunea. Vino în codru să căutăm din nou, cu grijă. În loc să ne lăsăm pradă supărării, să fim bărbați, să nu stăm cu brațele încrucișate. Dar Rama nu-l mai auzea.

Orice viață este *lila* cel divin — jocul Domnului ; cînd oamenii, din pricini oarecare, se îndepărtează de drumul adevărului, Domnul suferă ca un îndrăgostit ce și-a pierdut iubita, căci toți sîntem iubiții lui, iar supărarea lui este și ea doar o parte din jocul său.

MOARTEA CELUI DE-AL DOILEA TATĂ

Cei doi frați colindară dealuri, scotociră pădurile, rătăciră pe maluri strigînd cu glas puternic numele Sitei. Totul a fost zadarnic. N-au găsit nicăieri nici măcar un singur semn. Deznădăjduit, zdrobit de durere, Rama ridică glasul împotriva rîului Godavari, împotriva zeilor, împotriva celor cinci elemente.

Valmiki, înțeleptul-poet, pune tăcerea rîurilor, zeilor și elementelor pe seama fricii de puternicul rege al demonilor. Totuși, o turmă de cerbi îndreptîndu-se către miazăzi, păru să arate lui Rama și Lakshmana că trebuie să meargă și ei spre miazăzi. Făcură astfel și după un timp în drum au găsit cîteva flori împrăștiate.

Rama strigă aprins, recunoscînd îndată florile :

— Florile care i le-am dat ! I-au căzut din păr, fără îndoială.

Întristarea și grija lui crescură și mai mult ; Rama plînse în hohote pentru Sita, îngrozindu-se de tot ce putea fi mai rău.

Răscolind însă pădurea în jurul locului unde descoperiseră florile, găsiră deodată urme de pași mari, pașii unui demon și urmele mărunte ale pașilor Sitei. Găsiră și cîteva mărgele de aur rupte din podoabele Sitei. Din nou Rama strigă :

— Uite ! Un demon, ca un animal de pradă, a fugărit-o, ca să-i sfîșie trupul fraged !

Apoi cei doi văzură sfărîmăturile unui car, cheaguri mari de sînge, o coroană regală și alte podoabe, răspîndite pe pămînt. Se întrebau ce puteau să însemne toate acestea. Mai departe descoperiră și un arc, un arc mare rupt, un steag zdrențuit, o armură stricată. Iar mai încolo văzură un vizitiu mort și leșurile unor catîri. Fără îndoială acolo se dăduse o bătălie crîncenă.

— E limpede, doi demoni puternici s-au înfruntat aici, gemu Rama, fiecare voia să înghită singur pe Sita. *Dharma* n-a putut scăpa pe Sita ! urmă Rama plîngînd. Nici un zeu n-a sărit în ajutorul ei ! Ar fi mult mai bine ca lumea asta ticăloasă să piară ! Ieșindu-și din fire, Rama vorbea cu sălbăticie.

Lakshmana făcu tot ce-i stătea în puteri ca să mai liniștească tulburarea lui Rama :

— Supărările grele descumpănesc orice minte, chiar pe cea mai puternică. Cum s-ar fi putut altfel să-ți pierzi tocmai tu stăpînirea ? De ce să urăști și să blestemi astfel lumea întreagă, pentru fapta păcătoasă a unuia singur ? Adesea, o, frate al meu tu mi-ai potolit mînia și m-ai adus din nou

pe drumul bun ! Acum, cînd întristarea-ţi copleşeşte mintea, iată, e rîndul fratelui mai mic să dea curaj şi povaţă de răbdare celui mai mare şi să-i aducă din nou aminte de vitejia înnăscută lui. Haide, să căutăm duşmanul, să-l luăm de piept. Cu astfel de vorbe, pline de dragoste, Lakshmana încerca să-i insufle lui Rama curaj şi tărie ; amîndoi porniră din nou. N-au mers prea departe cînd, pe neaşteptate, văzură pe Jatayu, zăcînd, însîngerat şi ciopîrţit, de nerecunoscut.

Întîi Rama crezu că-i vreun demon care luase chipul unui vultur ca să-i înşele. Strigă cu o sălbatică mînie, aruncîndu-se asupra lui cu arcul în mînă :

— Uite-l ! E demonul care a înghiţit pe Sita !

Ridicînd cu multă greutate capul zbîrlit şi însîngerat, Jatayu vorbi ; glasul abia i se auzea, arătînd cum se lupta cu moartea :

— Nu mă ucide, Rama al meu, mai am doar cîteva clipe de viaţă ! Prinţesa dragă ce o cauţi a fost răpită de Ravana ; dar a putut s-o facă luîndu-mi mie viaţa mai întîi.

...Văzînd pe Sita în carul său ceresc, i-am tăiat calea şi m-am luptat ; i-am zdrobit arcul şi i-am sfărîmat carul. I-am ucis vizitiul. Vezi pe aci, prin tot locul semnele celei din urmă mari bătălii ce-am dat. Am făcut tot ce-am putut, tot ce-am crezut că pot face mai bine pentru tine ! Pînă la urmă, obosit de trudă, dînd luptă fără nădejde, bătrîneţea împotriva tinereţii, cioc şi gheare împotriva arme ascuţite şi pavăză de oţel, Ravana mi-a tăiat aripile şi picioarele. În timp ce mă prăbuşeam rănit de moarte, el ridică pe Sita şi zbură cu ea în văzduh către miazăzi. Sînt istovit de săgetarea morţii ; m-am agăţat totuşi de viaţă din dragoste pentru tine, ca să-ţi pot spune ce ştiu. Acuma sînt gata. Binecuvîntează-mă şi lasă-mă să mor.

Lacrimi curgeau din ochii lui Rama, ascultînd spusele lui Jatayu. Aruncă arcul şi îmbrăţişă vulturul. Necazul prinţilor era fără de margini. Jeliră cu glas tare, rostogolindu-se pe pămînt.

— Sînt cel mai nefericit om din toţi cîţi trăiesc, Lakshmana, spuse Rama. Am lăsat un regat şi am plecat în codru iar aici am pierdut pe Sita. Şi iată că Jatayu, care a fost al doilea tată pentru noi şi-a dat viaţa pentru mine.

...Vai, de-aş cădea în foc, mi-e teamă că norocul meu cel rău ar stinge şi focul. De-aş cădea în mare, mi-e teamă că aş seca-o. Ce groaznic de păcătos am ajuns, Lakshmana ! Cine ştie, poate că într-o zi am să te pierd şi pe tine, Lakshmana. Şi Rama urmă, îmbrăţişînd pe Jatayu : — O, tată al meu ! Într-adevăr, ai văzut pe Sita ? Dar Jatayu zăcea fără de glas.

După cîteva clipe, şopti din nou cu voce stinsă :

— Nu-ţi fie teamă, Rama, vei găsi fără îndoială pe Sita. Nu i se va întîmpla nimic. Vei regăsi comoara ta pierdută şi te vei bucura mult. După aceste cuvinte, scuipă sînge şi îşi dădu viaţa.

Amîndoi, nechibzuiţi, greşiseră neluînd aminte şi făptuind lucruri fără socoteală şi astfel pierduseră pe Sita. Jatayu, bătrîn şi fără arme, încercînd s-o scape pe Sita din nenorocirea în care nebăgarea lor de seamă o aruncase, se luptase cu aripile, ciocul şi ghearele şi îşi dăduse viaţa.

Cînd, la Ayodhya, tatăl lor murise, îngropăciunea fusese îndeplinită de Bharata şi Satrughna. Rama şi Lakshmana, aflaţi departe, în codru, fuseseră lipsiţi de acest privilegiu. Acum, socotind pe Jatayu ca pe propriul lor tată, ei îndepliniră îngropăciunea lui, aflînd astfel puţină mîngîiere de a nu fi fost atunci alături de Dasaratha, slujindu-l pentru ultima oară. Ce alt ajutor sau ce cinste ar mai fi putut să-i dea viteazului Jatayu !

— Lakshmana, se întoarse Rama spre fratele său, adună vreascuri uscate. Să aprindem focul. N-am putut fi de faţă la îngropăciunea tatălui nostru, să îndeplinim acum cele cuvenite pentru tatăl-vultur, care şi-a dat viaţa pentru noi.

Cei doi prinţi înălţară sfinte rugăciuni şi apoi turnară libaţiile pentru duhul plecat :

— O, rege al zburătoarelor, fie să te bucuri de toate fericirile virtuoşilor ce săvîrşesc marile jertfe ! Fie să te bucuri de fericirea acelora din treapta Vanaprastha care au îndeplinit mari asprimi-de-sine ! Fie să te bucuri de fericirea celor care au dăruit pămînturi întinse ! Fie să te bucuri de fericirea celor ce au luptat cu vitejie pe cîmpul

de bătaie ! Fericirea tuturor oamenilor buni a ta să fie ! După slujba aceasta mintea lui Rama se mai întări şi el se linişti.

★

Pentru milioane de bărbaţi, femei şi copii din India, *Ramayana* nu-i doar poveste. Epopeea cuprinde pentru ei mai mult adevăr şi mai mult înţeles decît întîmplările propriei lor vieţi. Aşa cum plantele se înalţă sorbind lumina soarelui, poporul Indiei îşi trage forţa spirituală şi cultura, sorbind înflăcărată inspiraţie din *Ramayana*.

SE BATE GEANA STÎNGĂ

În fața greutăților neașteptate care picau peste ei, Rama și Lakshmana își pierdeau adeseori curajul : vitejia lor făcea loc deznădejdii. Se încurajau totuși unul pe altul și mergeau înainte.

Umblînd prin codru, cei doi prinți fură înhățați pe neașteptate de-un demon uriaș și hidos, fără cap, fără picioare. Avea gura în dreptul pîntecului său mare și două brațe lungi, pe care, fără să se miște din loc, le întindea prinzînd tigrii, urșii și orice altă vietate se întîmpla să fie pe aproape, înghițindu-le pe toate. Avea un singur ochi înspăimîntător, pe piept.

Prinși în gheara monstrului, prinții fură pentru o clipă foarte încurcați, neștiind ce să facă. Dar Rama îi spuse lui Lakshmana :

— Să nu ne tulburăm. Tu îi tai un braț, eu pe celălalt.

Făcură așa pe dată. Numele monstrului era Kabandha, ceea ce înseamnă Cel-cu-chip-de-bute.

Cînd brațele i-au fost tăiate, Kabandha, rămas neputincios, începu să le spună :

— Din pricina păcatelor mele am fost blestemat de Indra să am acest chip și acest nume. Sînteți Rama și Lakshmana, cred ; Indra mi-a făgăduit că voi scăpa de blestem cînd voi veți veni amîndoi, și, după ce-mi veți fi tăiat brațele, îmi veți da trupul flăcărilor.

Prinții aprinseră un foc și aruncară trupul lui Kabandha în flăcări, așa cum o dorise nefericitul monstru ; atunci, din flăcări se înălță o ființă minunată, care, urcîndu-se într-un car divin, se ridică spre lumea cerurilor.

— Vei recîștiga pe Sita, fără îndoială, spuse el lui Rama înainte de a pleca. Mergi pe malurile cele încîntătoare ale rîului Pampa și cere ajutorul lui Sugriva care trăiește pe colina Rishyamuka. Fratele lui, Vali, l-a izgonit din regatul său și acum trăiește mereu cu teamă și-n primejdie. Cîștigă-i prietenia și încercarea ta va izbuti. Vorbind așa, Kabandha se făcu nevăzut.

Rama și Lakshmana se îndreptară către Pampa. În ținutul acela minunat cercetară sihăstria unei bătrîne *sanyasini*, Sabari, ucenică a înțeleptului Matanga, primind găzduire acolo.

Sabari era o femeie dintr-un trib al codrului și fusese soră în sihăstria lui Matanga, slujind cu credință pe sfîntul cel bătrîn. Cînd el părăsi viața, vroi și ea să moară ; dar el îi spusese că timpul ei încă n-a sosit și că trebuie să aștepte sosirea lui

Rama, Vishnu întrupat, pentru că o așteaptă fericirea revelației lui. Bătrînă și zbîrcită, Sabari trăia viață sfîntă, îngrijind cu credință sihăstria cea veche și ținînd-o întotdeauna pregătită în așteptarea oaspetelui care avea să vie. Cînd sosiră prinții le aduse fructe culese și păstrate pentru ei, și le înfățișă minunile din sihăstria lui Matanga. Apoi cu îngăduința lor, aprinse un foc și aruncîndu-se în vîlvătaie se ridică la ceruri.

Întîlnirea cu femeia sfîntă și cu apele rîului Pampa limpezi mintea prinților. Se gîndiră ce aveau de făcut.

— Lakshmana, vorbi Rama, încep să cred că vom izbuti. Hai să căutăm în codru pe Sugriva, trebuie să căpătăm ajutorul lui.

Colindară tot ținutul rîului Pampa. Locurile erau plăcute. Dar frumusețea locurilor, animalele, păsările, copacii, lianele nu izbuteau decît să-l întristeze și mai mult pe Rama. Fiecare lucru încîntător îi frîngea parcă inima și îl făcea să gîndească : „Ce mult s-ar fi bucurat și Sita văzîndu-le !" Oricît s-ar fi străduit nu putea stăpîni durerea omenească pe care o avea de îndurat prin întruparea ce și-o luase.

— De-ar fi Sita ascunsă și-n pîntecele lui Aditi, mama zeilor, tot o vom găsi, încercă să-l învioreze Lakshmana. Ravana nu poate să scape. Fii încredințat că-l vom răpune și vom scăpa pe Sita. Nu-i bine să ne lăsăm pradă deznădejdii. Cum poți

îngădui grijii și slăbiciunii să te copleșească ? Dacă am pierdut un lucru scump trebuie să muncim cu stăruință ca să-l găsim. Uneori duioșia noastră ajunge propriul nostru dușman. Prea multă dragoste aduce întristare iar întristarea slăbește puterea. Dar ce nevoie am să-ți spun atîtea ? Tu știi totul. Să nu ne pierdem nădejdea ; să nu îngăduim întristării aduse de iubire să ne lege mintea și să ne căznească trupul. Fii curajos. Fii plin de nădejde. Vom izbuti. Alungă-ți supărarea, frate !

Așa sfătuia fratele mai tînăr pe Rama. Se spune că Lakshmana era Adisesha, șarpele, duhul păzitor al lui Vishnu. Astfel, Lakshmana încerca întotdeauna să-i insufle lui Rama tărie proaspătă și înflăcărare.

*

Prințul Sugriva era un *vanara* fugar ; el și cîțiva credincioși stînd la pîndă văzură pe Rama și Lakshmana colindînd codrii și fură tulburați de îndoieli. Alungat din regatul său de Vali, Sugriva alesese ținutul acesta muntos, unde știa el că Vali nu putea pătrunde datorită blestemului unui înțelept. Se temea acum ca, nu cumva, Vali să-l fi urmărit, totuși, pentru a-l ucide. Sau se temea ca, nu cumva, unii războinici, ținînd partea lui Vali, să vină să-l omoare. Ceilalți *vanara* care se aflau cu el începură să alerge care-ncotro, cuprinși de groază.

Hanuman era sfetnicul cel mai de seamă al lui Sugriva.

— Nu este Vali, după cît îmi pare, nu-s nici prieteni de-ai lui Vali, linişti el pe Sugriva. Nu-i pricină de teamă. Voi merge şi vorbind cu ei voi afla adevărul.

— Du-te, dar fii cu grijă, vorbi bucurîndu-se Sugriva. Află adevărul şi întoarce-te. Foloseşte-ţi priceperea; sînt plin de bănuială. Străinii se poartă ca şi cum ar căuta pe cineva. Nu cumva mă urmăresc pe mine?

Împrumutînd chipul unui brahman, Hanuman se apropie de Rama şi Lakshmana. Mergînd şi stînd apoi în faţa lor, un simţămînt de încredere îi cuprinse inima. Dintr-o dată începu să le vorbească pe faţă. Hanuman pornise să afle adevărul, fără a se descoperi cine este. Dar cînd începu să vorbească, el lăsă deoparte orice luare-aminte şi povesti totul despre el şi despre regele *vanara*. Le spuse că-i un *vanara* şi a venit pe ascuns după dorinţa regelui său.

— O, sfinţi regeşti, înfăţişarea voastră îmi umple inima de bucurie. Nour de lumină văd în jurul vostru, ca la zei. Gîndesc că vă aflaţi aici, în codru, îndeplinind asprimi-de-sine. De ce-aţi venit în locurile astea prăpăstioase? Spuneţi-mi cine sînteţi. Rîu şi codru s-au făcut mult mai încîntătoare acum de cînd sînteţi voi aici. Iar chipurile voastre şi toată înfăţişarea răspîndesc frumuseţe. Cu veneraţie şi cinstire, făpturile din codru vă privesc. Puterea şi curajul vostru se văd din depărtare. Cine sînteţi? De unde aţi venit? E limpede, sînteţi prin naştere îndreptăţiţi să staţi în fruntea vreunui regat uriaş şi totuşi vă purtaţi în straie de sihaştri. Cu păr vîlvoi şi îmbrăcaţi în scoarţă, văd că aveţi totuşi arcuri şi tolbe cu săgeţi.

...De ce nu cuvîntaţi? Pe aici se află ascuns Sugriva. El, regele *vanara*, gonit e din regatul său de fratele său, Vali. Iar eu sînt fiu lui Vayu. După porunca lui Sugriva, mi-am luat înfăţişarea unui *brahmachari* şi-acum mă aflu în faţa voastră.

Auzind vorbele cuviincioase ale lui Hanuman, Rama îi spuse lui Lakshmana:

— Frate, cuvîntul acesta al lui Hanuman mă îndeamnă la încredere. Sînt încredinţat că a spus adevărul. N-ai băgat de seamă frumuseţea cuvintelor lui, cum grăieşte măsurat, fără cusur? Vorbeşte ca unul ce-a stăpînit *Veda* şi ştiinţa gramaticii. E un sol desăvîrşit. Ferice de regele ce are astfel de sol. Cel pe care noi îl căutăm văd că ne caută pe noi. Am venit aici să-l văd pe Sugriva, şi iată că el îşi trimite solul către noi. Să-i urăm bun venit.

Au început atunci să vorbească deschis, unii cu alţii. Rama şi Lakshmana pe de-o parte, Hanuman pe de alta şi-au spus povestea, bucuriile şi supărările, nădejdile şi temerile.

După ce tăinuiră împreună, Lakshmana simţi o mare dragoste pentru Hanuman. El spuse lui Hanuman:

— Frate, fiul cel mai mare al unui împărat, născut în mare bogăție, și-a părăsit regatul și a venit în codru. Aici soția, iubită lui mai mult ca însăși viața, a fost răpită de Ravana care, cu o ticăloasă viclenie, ne-a amăgit departe de sihăstria unde rămăsese ea. Căutăm ajutorul lui Sugriva pentru a o scăpa și a o recăpăta, pentru că un *daitya*, blestemat de a avea chip de demon, ne-a spus: „Dacă veți căpăta ajutorul lui Sugriva, regele neamului *vanara*, veți recîștiga prințesa furată de Ravana." Astfel ne aflăm aici. Căutăm prietenia regelui tău.

— Sugriva a fost prigonit și el de Vali și a fost lipsit de regat și de soție, răspunse Hanuman. Acum e sigur că va recîștiga și una și alta. Regele meu va avea mult de cîștigat din prietenia voastră și vă va ajuta să izbîndiți în silințele voastre.

Apoi, cei trei porniră spre Sugriva. Drumul era astfel încît nu putea fi străbătut decît de un *vanara*. Hanuman își luă chipul obișnuit și urcă pe amîndoi prinții în spate.

Urcînd dealul Malaya, Hanuman merse înainte la Sugriva vestindu-i sosirea lui Rama și Lakshmana:

— Rama e un prinț în totul înțelept și virtuos. E fiul cel mai mare al lui Dasaratha, vestitul domnitor. Cu fratele și cu soția lui a părăsit Ayodhya, și a venit în codru, îndeplinind făgăduința regelui. Soția cea mai tînără a regelui l-a silit pe rege să îndeplinească un vechi cuvînt, făgăduit cu

mult mai înainte, iar Dasaratha a trebuit să-și mîne fiul în surghiun, în codru. În codru, folosindu-se de lipsa prinților, Ravana răpi pe Sita de la Rama. Rama și cu Lakshmana vin aici cerîndu-ți ajutor pentru a o găsi. Demni de prietenia ta sînt cei doi prinți. Și tu vei avea mult de cîștigat dintr-o prietenie cu astfel de viteji.

Sugriva își luă înfățișarea unui bărbat impunător și avu lung sfat de taină, de la inimă la inimă, cu cei doi prinți. Întinzînd mîna către Rama, vorbi:

— Prințule, de vrei prietenia neamului *vanara*, iată mîna mea, primește-o. Hanuman mi-a vorbit despre virtutea și măreția ta.

Rama îi strînse mîna și-l îmbrățișă. Hanuman aduse repede cîteva lemne și aprinse un foc. Mergînd în jurul flăcărilor, Rama și Sugriva își jurară prietenie unul față de altul:

— Să ne împărțim bucurii și supărări, își făgăduiră ei; prietenia noastră să fie veșnică.

Rama și Sugriva tăiară apoi o creangă dintr-un copac și stînd pe ea, începură să vorbească cu drag, în vreme ce Hanuman și Lakshmana ședeau pe altă creangă. Sugriva istorisi povestea vieții sale, cît de mult țineau unul la altul, el și fratele său mai mare, puternicul Vali, și cum ursita răutăcioasă făcuse din ei dușmani de moarte, fără ca Sugriva să fi greșit.

Odată, un demon, numit Mayavi, veni la miezul nopții în fața porții cetății lor de scaun, Kishkin-

dha, și, lăudăros, chemă pe Vali chiar atunci la luptă din pricina unei vechi dușmănii de moarte. Vali, care nu se dădea niciodată îndărăt de la vreo luptă, se aruncă asupra lui cu mult curaj, urmat fiind de Sugriva ; văzîndu-i, demonul fugi. Gonind după el, cei doi îl văzură înfundîndu-se într-o peșteră uriașă cu intrarea acoperită de un desiș. Vali puse pe Sugriva să jure că-l va aștepta la intrare, și, urmărind dușmanul, se adînci singur în peștera întunecoasă. Sugriva așteptă mult timp ; Vali nu mai venea. Stînd astfel, copleșit de îndoială, deodată auzi strigăte și gemete nedeslușite, care părură urechilor îngrozite ale lui Sugriva ca fiind ale fratelui său, iar apoi, cînd din peșteră ieși sînge înspumat, fu încredințat că Vali a pierit în luptă. Pentru ca demonul biruitor să nu țîșnească afară și să nu vină să nimicească Kishkindha, Sugriva astupă intrarea peșterii cu o stîncă uriașă și se întoarse în oraș cu vestea morții lui Vali. O țară fără domnitor cheamă nenorocire, de aceea Sugriva se lăsă încredințat de sfetnici și de bătrîni să ocupe tronul rămas liber. Pe cînd se bucura de dulceața puterii, ca un trăsnet picat din senin Vali căzu asupra lor cu priviri sălbăticite de mînie și de durerea rănilor, învinuindu-l de trădare și purtare nefirească față de-un frate și de-un rege ; cu dispreț și batjocură, Vali îl alungă pe Sugriva, ferindu-se să-l ucidă numai pentru că, din nefericire, îi era și frate. Astfel, printr-o ursită crudă Sugriva se afla lipsit de casă, de tron și de toate, pînă și de

soția sa, trebuind să-și caute scăpare în codru, însoțit doar de cîțiva prieteni credincioși. Aici cel puțin se afla la adăpost pentru că Vali fusese oprit de-un înțelept de a trece marginile codrului sub amenințarea de a cădea mort pe loc.

Sugriva încheie povestea cu o chemare deznădăjduită către Rama :

— De teama lui Vali rătăcesc acum prin codru. Trăiesc ascunzîndu-mă. Ai putea tu, ai vrea tu, să ucizi pe Vali și să-mi înapoiezi regatul și soția ?

— Fără îndoială că vreau, răspunse Rama, Vali nu va putea să scape de acest arc, fii încredințat.

În timp ce Sugriva și Rama tăinuiau astfel, departe, în crîngul Asoka, geana stîngă a Sitei se bătu, ceea ce pentru femei e semn bun. În același timp, arătînd semn rău, ochiul stîng al lui Ravana se bătu și el.

Capitolul XLI

RAMA VEDE PODOABELE SITEI

Sugriva află apoi de la Lakshmana nenorocirea ce lovise la Panchavati prinţii din neamul lui Raghu şi află cum inima lui Rama a fost zdrobită de durere prin despărţirea de Sita şi de temeri pentru soarta ei. Adînc mişcat, Sugriva încercă să mîngîie pe Rama :

— Ştiu totul de la Lakshmana. Lasă deoparte toate îndoielile şi temerile. N-ai nici o îndoială, voi descoperi pe Sita, oriunde ar fi ascunsă, şi asta repede.

...Ai mei şi cu mine am băgat de seamă cum un demon, ducînd o doamnă ce plîngea, gonea prin văzduh. Doamna aceea striga ; „O, Rama ! O, Lakshmana !" Văzîndu-ne, şi-a scos cingătoarea, a legat în ea podoabele şi a aruncat jos o legătură mică. Am luat-o şi-am păstrat-o. Uită-te dacă podoabele sînt ale Sitei.

— Aduceţi legătura ! strigă Rama plin de bucurie, Aduceţi-o îndată !

Vanara veniră cu o legătură mică iar cînd Rama văzu cingătoarea nu se mai putea stăpîni de mîhnire. Legătura cea mică îi aduse în faţa ochilor suferinţele Sitei în ghearele demonilor. Închise ochii şi spuse lui Lakshmana să desfacă legătura şi să cerceteze podoabele ; nu putea îndura să le privească. Lakshmana desfăcu legătura :

— Într-adevăr, sînt brăţările de la gleznele Sitei, spuse el. N-am nici o îndoială că sînt ale ei. Le cunosc fiindcă adesea, în adorare, mi-am pus fruntea pe picioarele ei. Pe celelalte nu le cunosc prea bine fiindcă niciodată nu le-am privit de aproape.

Rama luă toate podoabele din mîinile lui şi apăsîndu-le una cîte una pe ochi zise :

— Au căzut fără îndoială pe iarbă moale, aşa se face că sînt întregi. Apoi, întristarea făcu loc furiei. — Porţile lui Yama sînt larg deschise ca să primească pe Ravana. Vor fi striviţi, curînd, el şi tot neamul demonilor.

Văzînd întristarea şi mînia lui Rama, Sugriva simţi oarecare îngrijorare. Cu toate că-şi făgăduiseră, în faţa focului sfînt, prietenie şi ajutor unul altuia, Sugriva se întreba cine va avea întîietate. Inima lui Sugriva se îndreptase către Rama aflat în suferinţă ; într-adevăr, ştia şi el ce înseamnă să-ţi pierzi regatul şi soţia, dar acuma lucrul dintîi trebuia să vină la început. Însă urma să deschidă vorba cu toată grija, fără să pară a pune folosul său înaintea aceluia al lui Rama. Aceasta ar fi

putut primejdui prietenia lor, născută nu de mult. Într-adevăr, a spune că regele peste Kishkindha și stăpînul întregului trib avea să fie cu mult mai mult de folos ca prieten, decît ar fi putut fi fugarul care-și dorea regatul, nu însemna a ține la sine însuși și la nimeni altul. Apoi, pornind la încercarea de a elibera pe Sita, atîta vreme cît Vali era încă rege peste *vanara*, nu puteai ști cum se va purta Vali. Nu! Nu era nici o îndoială, prima mișcare trebuia să fie cîștigarea puterii asupra regatului prin omorîrea lui Vali, și apoi urcarea sa pe tron. Numai aceasta putea să aducă izbîndă lui Rama și lui însuși, gîndea Sugriva. Înțelegînd însă starea în care se găsea mintea lui Rama, se hotărî să purceadă cu chibzuință.

— Nu cunosc puterea și locul unde se află ticălosul Ravana, spuse, nu știm nici unde a dus-o pe Sita și unde o ține ascunsă. Totuși, îți făgăduiesc, cu toată tăria, că oriunde ar fi Sita o voi găsi, pe ea și pe cel care a răpit-o ; voi afla și căile ca să-l răpunem și s-o scăpăm. Tu vei ucide pe ticălosul Ravana și vei cîștiga slava. Nu deznădăjdui, nu te da bătut în fața întristării care slăbește mintea. Uită-te la mine. Mi-am pierdut soția ca și tine, am fost izgonit din regatul meu și înjosit. Și totuși, îmi stăpînesc supărarea și îmi țin firea. Dacă eu, un *vanara*, pot face aceasta, pentru tine trebuie să fie mai ușor. Cînd necazul te copleșește ajungi neputincios și nu mai poți face nimic. De aceea, prietene, te rog cu lacrimi, stăpînește-ți durerea.

Cuvintele lui Sugriva atinseră inima lui Rama. Își șterse ochii de lacrimi și îmbrățișă pe Sugriva. Rama își îndepărtă slăbiciunea ce-l cuprinsese la vederea podoabelor Sitei, recăpătîndu-și curajul și stăpînirea de sine.

— Sugriva, prietenia ta mi-e dragă, îi răspunse Rama. Îți voi urma sfatul. Gîndește-te cînd și cum trebuie să începem căutarea Sitei. Iar eu voi face ca țelul tău să fie și al meu și te voi pune pe tronul din Kishkindha ; cînd spun toate acestea, să știi că nu am rostit în viața mea niciodată și nici nu voi rosti un singur cuvînt zadarnic ori mincinos. Spune-mi deci pe față cum te pot ajuta. Voi face totul.

Sugriva și sfetnicii săi se bucurară foarte, auzind cuvintele lui Rama. Și toți fură încredințați că peste puțin toate greutățile lor vor afla sfîrșit și Sugriva va fi din nou rege al neamului *vanara*.

SUGRIVA PRINDE CURAJ

Sugriva, nerăbdător să-şi recapete regatul şi familia, nu ştia cum va putea s-o facă. Puterea lui Vali stătea piedică de netrecut între el şi îndeplinirea dorinţei sale.

Hanuman, sfetnicul lui, încercă să-l încredinţeze că vor izbuti cu ajutorul lui Rama, dar îndoielile lui Sugriva nu se împrăştiau. Va putea oare puterea lui Rama să izbîndească asupra lui Vali ? Părea cu neputinţă. Trupul lui Vali era ca de oţel. Cum avea să-l omoare Rama ?

Sugriva se îndoia de puterea lui Rama, dar nu avea pe nimeni altul să-l ajute. Afară de aceasta nici nu putea să-şi uite dorinţa. Se hotărî de aceea să pună la încercare tăria lui Rama. Dar cum puteai să pui la încercare un prieten fără să fii grosolan şi să-ţi trădezi neîncrederea ? Rama făgăduise să-l ajute. Cum avea să aibă prilejul de a măsura puterile lui Rama ? Sugriva se gîndi mult şi făcu un plan. Începu să vorbească cu blîndeţe lui Rama :

— Rama, stăpînul meu ! Cuvintele tale au izgonit supărarea din inima mea. Îţi cunosc vitejia. O săgeată din arcul tău poate nimici cele trei lumi. Cum ar putea trupul lui Vali să-i stea împotrivă ?

Totuşi e datoria mea să-ţi spun care-i tăria lui Vali. El poate ocoli cele patru oceane pentru a lua apă în pumn şi a o sorbi la rugăciunile dimineţii. Poate să arunce în sus o stîncă grea, ca pe o minge, jucîndu-se cu ea ; poate smulge un codru de arbori uriaşi, cum ai smulge un mănunchi de iarbă. Odată, Dundubhi, un *asura* cu chip de bivol, avînd putere cît o mie de elefanţi, a chemat oceanul la luptă. Oceanul se feri, spunînd : „Trebuie să te baţi cu cineva de o seamă cu tine. Uite, la miazănoapte se află Himavan. Du-te şi cheamă-l să se lupte cu tine. Pe mine, bietul, lasă-mă în pace." Dundubhi, încuviinţînd, se şi repezi la miazănoapte ; chemă la bătaie pe Himavan, împungîndu-i pereţii de stîncă cu coarnele. Stăpînindu-se, totuşi, Himavan îi spuse : „De ce te repezi la mine, ştii bine că eu nu sînt un luptător. Îmi petrec viaţa în tovărăşia sfinţilor cărora le place să stea cu mine." Dundubhi răspunse : „Foarte bine atunci. Spune-mi însă cu cine m-aş putea lupta. Vreau chiar astăzi un duşman vrednic de mine." Himavan răspunse : „Acolo, la miazăzi se află un potrivnic demn de tine, e Vali, regele *vanara*. Puterea lui e asemeni tatălui său, Indra. Dacă vrei poţi să te duci la el şi să-l chemi la luptă." Dundubhi merse drept unde se găsea Vali şi făcu mare

tărăboi în fața porții din Kishkindha. Smulse copaci, îi adună în fața porții și mugi : „Vali, ieși afară și dovedește-ți tăria, luptă-te cu mine".

Vali se odihnea cu regina lui. Auzind chemarea veni afară, însoțit de femeile din palat. „De ce, o, Dundubhi, faci atîta zgomot la poarta cetății mele ? întrebă el. Ți s-a urît cumva cu viața ?" Răspunsul disprețuitor al lui Vali făcu pe Dundubhi să turbeze de furie. „Nu te mai lăuda cu puterea în fața femeilor tale. Am venit ca să mă bat cu tine. Dacă ai urmă de bărbăție, vino jos și arată-mi-o. Poate ai să spui că ești prea plin de vin și nu te poți lupta acuma ; sînt gata să te aștept pînă te trezești. Dacă vrei mai poți petrece o noapte în plăceri luîndu-ți dulce bun rămas de la scumpele tale ; vino abia mîine dimineață să-ți iau viața."

Vali hohoti la răgetele lui Dundubhi și spuse : „Scumpele mele doamne, intrați înăuntru. O, *asura*, n-am teamă de băutură, iar dacă vrei să ne batem acuma nu-i timp mai potrivit ca acesta. Ține-te bine." Zicînd așa, și în timp ce hohotea încă, apucă pe Dundubhi de coadă, îl învîrti pe sus și-l aruncă prin văzduh. Dundubhi scuipă sînge și căzu la pămînt. Curînd se ridică și începu o mare bătălie. Dar Vali, fiul lui Indra, izbi de moarte pe Dundubhi. Apoi, azvîrli din nou bivolul mort ce căzu la depărtarea de o *yojana*. Stropi de sînge din leșul lui Dundubhi, purtați de vînt, ajunseră în sihăstria lui *rişi* Matanga. *Rişi* se mînie și află curînd cine era vinovat de pîngărire. Văzu pe dată că

Vali, plin de mîndrie, aruncînd hoitul însîngerat pîngărise locul cel sfînt. Înțeleptul rosti atunci un blestem. „Dacă Vali se va apropia de împrejurimile acestei sihăstrii va pica mort". De aceea, o, Rama, eu și prietenii mei putem trăi aici fără teamă. Vali nu îndrăznește să se apropie de locul acesta de frica blestemului. Vezi arborii de acolo ? Poate să smulgă pe oricare și să îi scuture de frunze așa cum ai scutura praful de pe o haină. Atît de mare e puterea lui. Cum pot eu să fiu liniștit cînd am trezit dușmănia unui frate atît de înspăimîntător ? Lakshmana pricepu că Sugriva voia să vadă tăria lui Rama și, pentru a-i da curaj, vorbi :

— Cum ai dori ca Rama să-ți arate încrederea ce-o are că va putea învinge pe Vali ?

— Într-adevăr, n-am îndoieli, răspunse Sugriva. Cunosc vitejia lui Rama deși se află ascunsă ca jăratecul sub cenușă. Mi-am căutat scăparea sub ocrotirea lui. Dar totuși cînd îmi aduc aminte de faptele de vitejie ale lui Vali, tremur. Asta-i tot.

Văzînd credința ce o avea în el Sugriva, ca și teama fără margini de fratele său Vali, Rama hotărî să pună capăt îndoielilor sale. Cu o lovitură a degetelor de la picioare trimisese în joacă scheletul uriaș al lui Dundubhi, care mai zăcea acolo, să zboare prin văzduh la o depărtare de zece *yojana*. Sugriva însă, deși mirat, nu păru încredințat ;

— Cînd fratele meu a aruncat hoitul lui Dundubhi prin văzduh, era plin de carne și sînge și cu mult mai greu decît oasele acestea bătute de vînt.

Rama își îndoi atunci arcul și, punîndu-i coarda, trimise o săgeată. Săgeata străbătu arborele *sal* arătat de Sugriva și încă șase arbori aflați în șir. După ce găurise șapte copaci, săgeata minunată, atingînd pămîntul, se întoarse singură în cucura lui Rama. Văzînd așa ceva, Sugriva nu mai putu de bucurie. Acuma era sigur că săgeata lui Rama va putea să pătrundă trupul lui Vali, tare ca diamantul. Căzu la picioarele lui Rama :

— Cu ochii mei ți-am văzut puterea. Chiar dacă zeii toți, în frunte cu Indra ți-ar sta împotrivă, izbînda ta va fi neîndoielnică. Ce să mai vorbim de Vali ? Ți-am cîștigat prietenia și nu mai are rost nici să mă tem, nici să mă îngrijorez. Ucide-l dar pe Vali și scapă-mă. Să plecăm la Kishkindha chiar azi.

Rama și Lakshmana încuviințară amîndoi. Sfătuindu-se între ei hotărîră pînă la urmă ca Sugriva să iasă în fața cetății Kishkindha și să cheme pe Vali la luptă în doi. Vali va ieși negreșit din cetate, iar în timp ce frații aveau să se lupte, Rama trebuia să ucidă pe Vali cu o săgeată. Au pornit spre Kishkindha. Sugriva merse înainte. Rama îl urmă și rămase mai înapoi, ascunzîndu-se după un copac în desișul codrului.

În fața cetății, Sugriva începu să strige. Auzindu-l, Vali ieși furios din cetate, strălucind ca soa-

rele dimineții. Între cei doi frați se iscă o luptă înverșunată.

Rama însă, care stătea cu arcul în mînă după un copac, era foarte încurcat. Bătîndu-se unul cu altul, cei doi frați erau atît de asemănători la chip, în mișcări, în arme și-n felul de a se lupta, încît Rama nu putea deosebi care-i Vali și care-i Sugriva și se temea să nu lovească și să ucidă pe Sugriva. Între timp, Sugriva simțind că nu mai poate ține piept, cu tăria deznădejdii, se smulse din încleștarea lui Vali și, rănit și istovit, dezamăgit și descurajat, fugi să-și scape viața și ajunse în codrul Rishyamuka. Dar fuga sa fusese cu putință pentru că Vali nu voise să-l omoare și îngăduise fratelui său încă un răgaz de viață. Apropiindu-se, Rama și Lakshmana îl aflară pe Sugriva într-o stare de plîns. Fără să ridice ochii, Sugriva se uită în pămînt. Era supărat că Rama își călcase cuvîntul și nu-l ajutase :

— Dacă n-ai vrut să-l ucizi pe Vali, puteai să mi-o spui mai dinainte. Eu, care știu puterea lui Vali nu l-aș mai fi chemat niciodată la luptă. În schimb m-ai făcut să cred în tine ; am suferit acum o astfel de înfrîngere încît mă mir cum mai trăiesc.

— Nu te mînia, Sugriva, ascultă, îl îmblînzi Rama. O pricină foarte dreaptă m-a împiedicat să trimit săgeata ucigătoare. Tu și cu Vali aveți aceeași înălțime, sînteți cu totul asemănători în mers și-n strigătele voastre ; îmbrăcămintea și podoabele sînt aceleași. Cum a început lupta nu te-am

mai putut deosebi de Vali. Am stat neputincios, neştiind cum să te recunosc. Ar fi fost îngrozitor ca, în loc de Vali să te ucid pe tine. Nu te îngrijora. Cheamă-l încă o dată la luptă, de data asta îl voi ucide fără îndoială. Uite, Lakshmana, adu-mi de acolo liana aceea cu flori. Înnoad-o în jurul gîtului lui Sugriva ca pe-o ghirlandă. Cînd se vor lupta, voi putea şti cine-i prietenul nostru şi cine-i Vali. Acum, Sugriva, ai să vezi pe Vali muşcînd pămîntul.

Sugriva fu mulţumit. Îşi recăpătase curajul. Lakshmana îi înnodă o liană înflorită în jurul gîtului. Pentru a doua oară, mai frumos ca niciodată, Sugriva porni spre Kishkindha. Rama şi Lakshmana îl urmară ca mai înainte.

Capitolul XLIII

UCIDEREA LUI VALI

Seara se apropie. Pentru a doua oară Sugriva strigă la poarta cetăţii Kishkindha chemînd la luptă pe Vali.

Vali care se odihnea liniştit tresări şi pentru o clipă păli, simţind cum îi mijeşte un gînd tulbure, dar, cuprins pe dată de mînie, sări în sus lovind pămîntul cu piciorul, de parcă ar fi voit să-l crape.

Tara, regina lui, cu inima plină de o teamă născută din iubire, îl îmbrăţişă strîns încercînd să-i domolească avîntul cu sfaturi duioase :

— Lasă deoparte mînia, aşa cum ai arunca o ghirlandă purtată, o, stăpînul meu drag, azi te-ai bătut deajuns. Te poţi lupta şi mîine tot atît de bine, nu-ţi lipsesc nici potrivnicii de seamă, nu-ţi lipseşte vitejia. Te rog cu lacrimi nu te duce afară acuma în clipa asta. Mi se pare că ar trebui să te gîndeşti în linişte înainte de a-ţi întîlni încă o dată fratele. Mi-e teamă să nu fie vreun joc ascuns. Fratele tău învins şi înjosit a fugit mai adineaori ca să-şi scape viaţa şi s-a ascuns de frică. Se în-

toarce acum şi face iarăşi zgomot. Sugriva n-ar fi atîta de nebun să te cheme din nou şi atît de curînd după pedeapsa ce i-ai dat-o, de n-ar fi sigur de ajutorul şi apărarea vreunui prieten de neînvins şi de o vitejie încercată. N-ai băgat de seamă că strigătul lui de chemare avea un nou răsunet, plin de încredere ? Să-ţi spun ce-am auzit de la Angada care ştie de la cercetaşii noştri ce colindă codrul : doi prinţi de-o vitejie fără asemănare, Rama şi Lakshmana, au venit din Ayodhya, iar Sugriva a căpătat de la ei făgăduiala că-l vor ajuta. Apoi, stăpîne al meu, fratele tău e virtuos şi viteaz. De ce trebuie să-l urăşti ? Cine altul pe lume e mai aproape de noi decît Sugriva ? Îţi va fi un slujitor supus cu credinţa şi prieten de nădejde. Mai bine să uiţi trecutul şi să te împaci cu el. Stăpîne al meu, scump mie, ascultă vorbele mele !

Vali însă dispreţui sfatul soţiei sale. Mînia îi înceţoşa mintea. Prins în laţul morţii nu mai putea înţelege nimic, rămase şi mai neclintit în hotărîrea lui. Tara, strălucitoare şi frumoasă cum se cuvenea numelui Tara, care înseamnă stea, vorbise în zadar

— Ce tot îmi spui ? răspunse Vali. Crezi că voi îndura în tăcere chemarea gălăgioasă a unui frate duşmănos ? Cînd un vrăjmaş te cheamă la bătălie crezi că un războinic poate să dea înapoi ? Mai bine moartea decît o fugă ticăloasă. Nu te îngrijora de Rama. El cunoaşte *dharma ;* a fost crescut cu teamă de păcat. O, lasă-mă în pace, mai bine !

Îţi spun că nu-l voi ucide pe Sugriva, acest frate prea mîndru va căpăta de la mine o învăţătură de minte, pe care să nu o mai uite niciodată, atît şi apoi îi dau drumul. Lasă-mă să plec, îţi spun. Mi-ai vorbit din plinătatea dragostei tale pentru mine. Voi umili pe Sugriva şi după ce-l trimit înapoi mă întorc, curînd, biruitor. Nu-ţi fie teamă pentru mine.

Tara, cu lacrimi în ochi, păşi în jurul lui Vali, rugîndu-se pentru izbînda lui, şi-apoi se întoarse în cămările ei, plină de grele presimţiri. Lăsînd pe Tara şi pe doamnele din preajma ei, Vali, şuierînd ca o cobră mînioasă, ţîşni din cetate şi porni să întîlnească pe Sugriva. Îl văzu stîndu-i împotrivă, aprins şi curajos. Vali îşi strînse cingătoarea şi sări asupra lui. Sugriva alergă şi el să se prindă în luptă cu Vali.

— Dacă ţii la viaţă, i-o luă înainte Vali, fugi cît mai ai timp. Să nu cazi cumva sub pumnii mei !

Sugriva îi răspunse mînios şi lupta începu. Înverşunat de amintirea relelor şi sigur de el prin ajutorul lui Rama, Sugriva îi ţinu piept multă vreme într-o luptă cumpănită, dar, pînă la urmă se vădi că Vali e mai puternic, iar Sugriva fu cuprins de o slăbiciune ce nu mai putea fi ascunsă, încît Rama, care aştepta cu arcul pregătit, îşi dădu seama că Sugriva nu mai putea să-i facă faţă. Acum sau niciodată era timpul ; punînd în arc o săgeată ucigătoare, Rama întinse coarda şi o trimise în pieptul uriaş al lui Vali. Străpuns de să-

geata căreia nimic nu-i putea sta împotrivă, Vali căzu la pămînt cum se prăvale un copac uriaș retezat de securea tăietorului ; rămase lungit jos, împurpurat de sînge, cum zace un băț de steag cînd sărbătoarea s-a sfîrșit.

Chiar și așa, Vali scînteia de frumusețe, iar chipul său nobil era înflăcărat ca un nor aprins de soarele-n asfințit. Șiragul său divin, dăruit de Indra, ce trebuia să-i apere viața și norocul, îi lucea pe piept. Giuvaerul, săgeata lui Rama, rana sîngerîndă adăugau strălucire trupului uriaș. Un adevărat războinic nu-i niciodată mai frumos decît atunci cînd moare pe cîmpul de luptă.

Uluit că a fost lovit și doborît cînd nu se aștepta, și într-ascuns, Vali se uită în jur nedumerit, cînd văzu pe Rama apropiindu-se cu arcul în mînă și însoțit de Lakshmana. Cu lacrămile unei mînii pline de dispreț și cu glasul slăbit de apropierea sfîrșitului, îl învinui pe Rama de viclenia josniciei, pentru că-l omorîse fără pricină în timp ce se lupta cu altul.

— Rama, spuse el, fiu al împăratului Dasaratha, născut din neam ales, vestit prin faptele tale, cum te-ai lăsat tîrît către o faptă ca aceasta ? Lumea-i plină de laude pentru vitejia și virtutea ta, iar acum, pe cînd eram prins în luptă cu altul, ai venit pe ascuns și mi-ai aruncat pe la spate o săgeată ucigătoare. Mincinoasă și necuvenită e faima virtuții tale bărbătești, a cinstei și a milei tale ! Ce va mai gîndi lumea despre tine, de acum încolo ?

Ți-am făcut cîndva vreun rău ? Venisem oare acum să lupt cu tine ? M-ai ucis ca un tîlhar, ascunzîndu-te după copaci. Păcat greu e pentru un prinț regesc uciderea unui nevinovat în chipul acesta. Nu ești vrednic pentru domnie. Zeița pămîntului nu te va mai primi ca mire niciodată. Supărarea cea mai mare e că am fost ucis de un nemernic josnic și păcătos. Dacă voiai luptă cu mine, aș fi luptat, și puteai fi tu cel ucis, zăcînd acum în pulbere ca mine.

...Iar dacă aveai nevoie de ajutor ca să cîștigi pe Sita, ți-aș fi recîștigat-o într-o zi. Aș fi ucis pe Ravana și i-aș fi tîrît hoitul trăgîndu-l cu o frînghie după gît, ți l-aș fi pus la picioare. Oriunde ar fi fost ascunsă Sita, aș fi aflat-o și ți-aș fi adus-o înapoi. Toți cei născuți trebuie să moară. E legea. Nu mă întristez că am să mor. Totuși, mare e păcatul tău căci m-ai ucis în chip nevrednic.

Zdrobit și sîngerînd din multele răni ale luptei cu Sugriva, Vali zăcea cuprins de spasmele morții. Trăi totuși de ajuns pentru a-și vedea regina și pe Angada, fiul lui cel drag, biet tînăr tulburat, care, după vorba reginei : „cazi la picioarele tatălui tău ce pleacă într-o lungă, foarte lungă călătorie“, stătea închinîndu-se cu fața la pămînt, în tăcere, prea buimăcit pentru a înțelege ce mare era pierderea suferită. Acestea vor fi povestite mai tîrziu. Cuvintele lui Vali erau pentru Rama.

— Totul s-a terminat, nu te mai învinuiesc. Scumpul meu Angada este acum orfan. Aveţi grijă de el, tu şi Sugriva, vi-l încredinţez. Nu-l lăsaţi în voia soartei ; e datoria voastră să nu se ofilească ca un lotus veştejit într-un eleşteu uscat. Spune lui Sugriva să nu creadă că Tara m-ar fi aţîţat împotriva lui. Spune-i să se poarte cu Angada aşa cum trebuie preţuit un prinţ, cu cinstire şi dragoste. Fă aceasta pentru mine. Nu doresc mai mult. Acum mă cheamă cerurile războinicilor.

Aşa luă sfîrşit viaţa lui Vali.

ÎNTRISTAREA LUI TARA

În oraşul Kishkindha, *vanara*, îngroziţi la vestea că Vali fusese ucis de un arcaş, fugeau care încotro, cuprinşi de tulburare. Văzîndu-i, Tara, ca o regină, lăsînd deoparte întristarea, porni să insufle tărie supuşilor soţului ei :

— Pînă azi aţi mers în bătălie înaintea regelui vostru ! De ce trebuie să fugiţi înspăimîntaţi acum ? Pentru voi nu-i nici o primejdie. Rama a ucis pe Vali numai pentru a face rege pe Sugriva. Viaţa voastră nu-i ameninţată ; veţi avea numai un alt domnitor, asta e tot. Nu trebuie nici să fugiţi, nici să vă temeţi.

Dar cînd voi să meargă la locul unde Vali zăcea mort, *vanara* încercară s-o oprească :

— Vom încorona rege pe Angada şi vom închide porţile cetăţii. Vom apăra oraşul împotriva lui Sugriva şi a prietenilor săi.

— Acum, cînd nobilul meu stăpîn e mort, nimic nu mai are nici o însemnătate, răspunse ea.

Şi, plină de curaj, merse drept la locul unde se aflau Rama şi Lakshmana.

Văzîndu-şi soţul zăcînd, rănit de moarte, ea nu-şi mai putu stăpîni durerea; izbucnind în hohote de plîns strigă :

— Vali, viteazul meu ! Şi plînse îmbrăţişînd pe Vali cel rănit de moarte. Cîţi n-ai pus tu la pămînt şi iată-te, acum zaci fără viaţă ! Iar pe mine m-ai lăsat aici !

Curînd Angada, fiul lui Vali, veni şi el în locul acela. Sugriva, martor la toate, fu cuprins de părere de rău la gîndul că toate nenorocirile se întîmplaseră doar pentru el.

Mustrările de cuget erau fără îndoială neprefăcute, fiindcă întotdeauna răzbunarea — mai ales răzbunarea asupra celor ce ţi-au fost prieteni altădată — n-aduce nimic altceva decît amărăciune şi întristare, iar simţămîntul de izbîndă nu trăieşte nici o clipă, căpătînd gust de cenuşă. Ce puţini dintre noi pot să înţeleagă tulburarea ce o aduce dorinţa şi mînia !

Tara se rostogolea pe pămînt, bocind :

— Ai plecat în călătoria de unde nu mai este întoarcere, lăsînd orfan pe scumpul tău Angada, şi pe mine, văduvă neajutorată. Stăpînul meu ! Eroul meu !

— Cei morţi ajung la locurile lor, în ceruri, încercă Hanuman să-i aline durerea. De ce să mai jeluieşti pe Vali ? Aşa cum se cuvine, Angada va

fi încoronat ; cu toţii ne-om bucura atunci. E datoria noastră să ne îngrijim de Angada. Haide, să ne gîndim la îndeplinirea îngropăciunii pentru Vali.

— Nu-mi pasă de nimic, răspunse Tara, Sugriva să facă îngropăciunea şi să îngrijească de Angada. Ce pot face eu acuma ? O mie de Angada nu fac pentru mine cît un singur soţ. Voi intra cu Vali în casa lui Yama, e singurul lucru ce mă va bucura.

Vali, pierdut pînă atunci, deschise ochii pentru ultima dată, şoptind către Sugriva :

— Frate, puteam fi amîndoi prieteni, stăpînind regatul în fericire ; nu ne-a fost dat să fim atît de înţelepţi şi fericiţi. Sînt mai vinovat ca tine dar acum ce să mai vorbim de asta ? Curînd vei domni peste regat. Ţi-am încredinţat pe Angada, fiul meu, care mie şi lui Tara ne-a fost mai scump ca viaţa. E luptător deopotrivă cu tine în voinicie. Să-i fii tată şi cu blîndeţe să ai grijă de el. E singura rugăminte ce ţi-o fac. Fii blînd şi cu Tara, care n-a fost numai soţie duioasă şi fără cusur, ci sfătuitoare înţeleaptă şi pătrunzătoare. Ceea ce prevede trebuie să se întîmple. Niciodată să nu-i dispreţuieşti sfatul. Iată, îţi dau şiragul primit de la Indra. Ia-l şi o dată cu el puterea lui ascunsă. Viaţa mea s-a sfîrşit iar cu ea o dată s-a stins şi mînia. Fii fericit ! Astfel Vali cel mărinimos bine-

cuvîntă pe fratele său Sugriva. Dăduse sfat bun şi lui Angada: „Sugriva este acum rege. Să-i fii credincios, să-l slujeşti cu răbdare şi dragoste."

Ca o liană înflorită ce îmbrăţişează un arbore în codru, chiar şi atunci cînd acesta e la pămînt, retezat de secure, Tara zăcea îmbrăţişînd pe Vali.

Nila scoase săgeata din pieptul lui Vali, cît putu de uşor.

Sîngele ţîşni din rană şi se răspîndi în jur. Viaţa lui Vali îi părăsi trupul. Jeluind cu glas sfîşietor, Tara strigă:

— Ia-ţi rămas bun de la tatăl tău pentru ultima dată, îi strigă lui Angada. O, soţul meu! Fiul tău cel scump se înclină acum înaintea ta. Nu-i poţi spune nici măcar un cuvînt? Vai! Sînt acum o văduvă şi el un orfan.

Toate loviră în inimă pe Sugriva; îşi spuse: „Purtat de dorinţă am închis intrarea peşterii şi am lăsat acolo pe Vali, apoi am luat puterea şi m-am bucurat de bogăţia lui. Păcătos ce am putut să fiu!"

Poate că, regretînd, Sugriva se învinuia fără temei, dar la fel de adevărat este că dorinţa ne strică mintea fără ştirea noastră, ne duce la fapte rele şi ne încurcă în păcat. Sugriva simţi că dorinţa îl orbise fără să-şi dea seama; dorinţa îl trădase.

Kama în sanscrită înseamnă poftă şi lăcomie şi orice fel de dorinţă. *Kama,* duşman josnic al omu-

lui, trebuie învins. E înţelesul ultimelor şapte versuri ale capitolului trei din Bhagavadgita.[1]

Dacă dorinţa stricase mintea lui Sugriva, mînia stricase mintea lui Vali. Cînd Vali a văzut că Sugriva astupase intrarea închizîndu-l în peşteră, se lăsase prea repede încredinţat că Sugriva l-a însoţit în urmărirea acelui demon, nu ca un frate, ci cu gînd de trădare. Crezu că Sugriva plănuise să-l jertfească acelui *asura* şi să-i uzurpe locul. Vali căzu pradă propriei sale mînii. Dispreţui şi alungă pe fratele său de sînge, hrănindu-şi singur mînia. Mînia, *krodha,* cum se numeşte în sanscrită, tră-

---

[1] *Bhagavadgita,* III (36—43).

36. Cine împinge omul să facă păcatul,
ca o putere potrivnică voinţei sale, O, Varsneya (Krishna)?
Stăpînul binecuvîntat (Krishna) vorbi:
37. Să cunoşti căci ţie vrăjmaşe sîntu-ţi.
Nesaţiul şi mînia născute din modul patimei, patima ce devorează totul şi din toate-i cea mai păcătoasă!
38. Aşa cum focul e acoperit de fum, oglinda de colb, fătul de potirul mitrei, aşa-i înţelepciunea de patimă acoperită!
39. Înţelepciunea este învăluită, o, fiu al lui Kunti (Arjuna) de focul dorinţei, nesătul, duşmanul înţeleptului.
40. Dorinţa îşi are sălaşul în simţuri, în minte şi în înţelegere. Învăluind cunoaşterea cu ele, iluzionează sufletul întrupat.
41. De aceea, o, tu, cel mai bun dintre *bharaţi* (Arjuna) stăpîneşte-ţi simţurile de la început; ucide viciosul distrugător al înţelepciunii şi al discriminării!
42. Simţurile, se spune, sînt mari; mai mare decît simţurile-i mintea; mai mare decît mintea este înţelegerea; dar mai mare decît înţelegerea este sinele.
43. Astfel înţelegînd pe cel care-i dincolo de înţelegere, întărind sinele prin Sine, să nimiceşti, o, Puternic-înarmate Arjuna, pe duşmanul ce are înfăţişarea dorinţei, care-i atît de greu de învins!

dase pe Vali, ducîndu-l în păcat. Într-adevăr, *kama* și *krodha* sînt cauzele ultime ale tuturor relelor.

— Mare a fost păcatul meu, totuși, plîngea Sugriva. Vali nu m-a ucis, ci doar m-a izgonit, îngăduindu-mi să scap cu viață. Asta a fost tot. Am uneltit să-l ucid și am izbîndit. Păcătos ca mine nu se află pe lume și totuși cu ultima lui suflare mi-a dat în stăpînire regatul și mi-a încredințat pe deasupra șiragul puterii, darul lui Indra. A fost o inimă aleasă, cu adevărat. De ce să mă mai agăț încă de viața asta josnică, eu, care am adus moarte viteazului meu frate ?

Cu teamă și fereală, Rama se apropie blînd de Tara care plîngea în hohot. Dar pe fața ei nu se citea nici un semn de mînie. Cuvintele cu care-l întîmpină pe ucigașul soțului ei erau vrednice de regina unui viteaz :

— O, luptătorule, cu arma cu care mi-ai ucis soțul, ucide-mă și pe mine, îngăduie să fiu împreună cu el. În ceruri chiar, fără mine nu va fi fericit. Nu te teme de păcat. Ar fi o faptă de laudă să unești soțul și soția. Te-ai curăți astfel de păcatul de a-mi fi ucis soțul prin trădare.

Tara, se spune, cunoștea adevărul despre întruparea lui Rama și văzuse în el pe Vishnu ; asemenea lui Sumitra, mama lui Lakshmana, soția lui Vali este o *jnani*, o cunoscătoare a adevărului. Deși la început ura pe Rama din pricina trădării, cînd îl văzu în fața ei, cunoscu divinitatea lui ; așa se spune.

Chiar și atunci cînd e vorba de fapte întemeiate pe rațiune, Tara ni se înfățișează pricepută în arta cîrmuirii : avea putință să prevadă evenimentele. Dar ceea ce se întîmplase era bun întîmplat. Cu priceperea și cu norocul lui, Sugriva cîștigase alianța lui Rama. Vali pierise ; bunăstarea lui Angada era singurul lucru de care trebuia să se îngrijească de acum înainte. Putea oare Angada să-și îngăduiască a sta împotriva lui Sugriva care avea pe Rama și Lakshmana, gata să-l ajute cu arcurile în mînă ? De pace era nevoie nu de război. De aceea, cînd ea își ascunse mînia împotriva lui Rama și luă o înfățișare de răbdătoare supunere în fața celor petrecute, Tara lucra în folosul lui Angada, cîștigînd pentru el mila și bunăvoința tuturor.

Îngropăciunea lui Vali se îndeplini după datinile cuvenite.

După ce se îmbăie, în timp ce toate îi meneau binele, Sugriva fu încoronat rege, iar Angada fu uns *yuvaraja*.

MÎNIE ŞI ÎMPĂCARE

Timpul ploilor începuse ; Sugriva şi prietenii lui petrecură această vreme în Kishkindha pe cînd Rama şi Lakshmana trecură zilele obositoare aşteptînd într-o peşteră din apropiere. Cărările pădurii, schimbate în şuvoaie, nu puteau fi folosite. Căutarea Sitei trebuise amînată. Rama gîndind la greaua împrejurare în care se afla Sita era cufundat în supărare. Lakshmana îl sfătui să îndure amînarea şi să aştepte sfîrşitul ploilor. Şi Rama îşi stăpîni nerăbdarea.

Chiar şi ghimpele supărării celei mai amarnice se toceşte cu timpul şi, poate, darurile cele mai mari pe care cerurile le-au făcut muritorilor sînt somnul, pentru grijile trecătoare ale zilei, şi uitarea, pentru rănile adînci ale inimii. După ce o vreme l-a jelit pe Vali, Kishkindha a început apoi să se bucure pentru Sugriva şi cei care scăpaseră cu viaţă ; Sugriva uită lipsurile surghiunului şi mustrările de cuget legate de moartea fratelui şi începu să se bucure din plin de bunăstarea clipei

de faţă, iar Tara, spre binele fiului ei, primi cele întîmplate şi se învoi cu schimbarea împrejurărilor. Palatul regal din Kishkindha era în sărbătoare şi răsuna de veselie, iar lunile înceţoşate de ploaie, pe care Raghuizii le petrecură într-o apăsătoare nemulţumire, au trecut pentru Sugriva şi toţi ai săi, în zbor, pe aripile de aur ale veseliei. Numai Hanuman se simţea neliniştit ; nu putea să uite scopul lui Rama şi căuta un prilej pentru a reaminti regelui făgăduinţa făcută acestuia.

În cele din urmă, ploile s-au potolit şi cerul se lumină din nou, scăpat de nori şi fulgere. Aerul era înmiresmat de parfumul florilor, iar cîntecele păsărilor şi veselia aduseră din nou viaţă în codru. Hanuman cel priceput şi virtuos se apropie atunci de regele său. Sugriva împărţise toate răspunderile cîrmuirii sfetnicilor săi ; desfătările îl copleşeau. Hanuman ştia că în astfel de împrejurări cel mai înţelept şi cel mai bun dintre oameni îşi poate uita făgăduinţa şi vorbi regelui cu cea mai mare cuviinţă :

— Recăpătînd regatul strămoşilor tăi, îl stăpîneşti acum în linişte ; te bucuri de el. Mai este însă de făcut ceva. Trebuie să îndeplineşti ceea ce ai făgăduit prietenilor tăi şi să-ţi sporeşti astfel faima, să-ţi întăreşti puterea. Trebuie să îndeplineşti şi gîndul prietenului, aşa cum ai făgăduit, chiar jertfind foloasele şi plăcerile tale. Numai aşa poate creşte puterea şi faima unui rege.

...Ar fi bine să îndeplinim făgăduința înainte de timpul hotărît ; oricum, nu trebuie să-ntîrziem. Îndeplinirea după data hotărîtă este mai mult decît zadarnică. Nu trebuie să aștepți să ți se reamintească de către un prieten ce ai făgăduit. Tu știi toate acestea, fără să ți le mai spun. Amintește-ți, așadar, ce a făcut Rama pentru noi ; trebuie să începi a îndeplini ce ai făgăduit fără să aștepți ca el să-ți reamintească. Timpul ploilor s-a terminat. Nu mai este temei pentru o nouă amînare. Nu mai putem amîna căutarea Sitei. Rama poate fi foarte răbdător, dar asta nu îndreptățește nici o altă întîrziere din partea noastră. Nu ți-a ucis el oare vrăjmașul îndată, fără să țină seamă de primejdia și de rușinea legate de această faptă ? Trebuie să ne îndeplinim datorința întocmai și la timpul cuvenit.

În felul acesta, cu multă cuviință, Maruti sfătui pe Sugriva. Sugriva primi sfatul și mulțumind lui Hanuman porunci lui Nila să adune armata *vanara* :

— Tot pămîntul să fie cercetat ; Sita trebuie găsită, spuse el. Poruncește de aceea ca cei mai puternici dintre *vanara* să vină și să se adune pe dată. Cei care nu vor veni vor fi pedepsiți pe loc. După ce cuvîntă astfel, Sugriva se întoarse în cămările sale.

Rama și Lakshmana stătuseră tot timpul în peștera lor așteptînd sfîrșitul ploilor și îndeplinirea făgăduinței lui Sugriva. Cînd ploile s-au oprit și

codrul cu toate ființele sale străluci plin de-un farmec nou, Rama se întristă adînc la gîndul suferințelor Sitei aflată în puterea demonilor.

— Lumea e plină de viață și bucurie, spuse el, Sita, însă, se chinuie pe undeva. Iar eu stau aici, așteptînd bunăvoia acestui nerecunoscător rege *vanara*. Vai, cum se plimba ea plină de drăgălășie prin codrul Dandaka, de parcă era într-o grădină a palatului ; nu lua în seamă pămîntul pietros, nici ghimpii de pe cărare. Ce mult trebuie să sufere acum ! Dar regele acesta, înecat în pocale și chefuind cu femeile lui, a uitat făgăduința ce mi-a făcut.

...Lakshmana ! Mergi chiar acum la Kishkindha, și spune acelui rege josnic : „Ia seama ! Știi bine că poteca pe unde Vali cel ucis s-a dus urmîndu-și soarta, e încă larg deschisă. Vezi să nu pleci după el ; de aceea ai grijă să-ți îndeplinești făgăduința ce mi-ai făcut-o. Surpare așteaptă pe cine uită recunoștința și-și disprețuiește prietenii. Ferește-te de săgețile lui Rama. Cele patru luni ale anotimpului ploilor s-au terminat. Aceste patru luni au fost pentru Rama cît patru veacuri, în timp ce tu, lăsîndu-te în voia desfătărilor, le-ai simțit poate doar cît niște clipe ! Zăbovind, mînia lui Rama te așteaptă și-ți cauți singur pieirea.“ Mergi, Lakshmana, și spune-i toate acestea.

Acesta era cuvîntul mînios și nerăbdător pe care Rama vroia să-l trimită lui Sugriva prin Lakshmana. Luînd solia întristării și mîniei fratelui său,

Lakshmana era gata să plece. Dar Rama se gîndi din nou. Cunoştea firea lui Lakshmana şi se temea de vreo primejdie din pricina iuţelii sale. Îl chemă înapoi :

— În timp ce înfăţişezi plîngerea mea lui Sugriva, nu fii prea aspru. Oricare ar fi greşelile lui, este prietenul nostru. Spune-i ce-a greşit dar nu-i spune nimic aspru.

Lakshmana încuviinţă, dar apropiindu-se de porţile cetăţii Kishkindha găsea că-i foarte greu să-şi stăpînească mînia. Văzînd faţa încruntată a lui Lakshmana, care venea înarmat pînă-n dinţi, străjile se înspăimîntară şi se pregătiră să apere cetatea. Aceasta înfurie şi mai mult pe Lakshmana. Cineva alergă în cămările de dinăuntru şi spuse lui Sugriva :

— Lakshmana, plin de mînie, vine încoace cu arcul în mînă. N-am putut să-l oprim. Dar regele *vanara* era ameţit şi înconjurat de femei. Nu luă nimic în seamă. Slujitorii regelui poruncíră străjilor de la porţi să nu se dea în lături şi să nu îngăduie intrarea nimănui. Mînia lui Lakshmana crescu peste margini. Îşi făcu drum cu sila. Întîlnind însă pe tînărul Angada, gîndul tinereţii şi nenorocirilor lui îi mai domoli mînia :

— Copilul meu, mergi şi spune regelui *vanara* că Lakshmana îl aşteaptă la poarta palatului şi doreşte să-i vorbească din partea fratelui său cel lovit de întristare.

Angada merse în odăile regelui şi-i povesti întocmai despre sosirea lui Lakshmana. Sugriva însă nu era în măsură să înţeleagă. Văzînd aceasta, Angada se sfătui cu sfetnicii ce este de făcut. Hanuman şi cîţiva sfetnici mai apropiaţi îi arătară cu blîndeţe ce s-a întîmplat, iar Sugriva pînă la urmă se trezi din ameţeala în care se găsea.

— Sînt eu vinovat cu ceva, cu ce-aş fi ? De ce să fie supăraţi pe mine Rama şi Lakshmana, bunii mei prieteni ? Vreun duşman trebuie să fi umblat cu vorbe şi trebuie să-i fi stîrnit împotriva mea.

— E datoria mea, o, rege, îi arătă Hanuman, să-ţi spun aceste lucruri şi de aceea îţi vorbesc. Să nu te mînii, aşadar, pe mine. Noi am întîrziat cu îndeplinirea făgăduinţii către Rama. Noi am uitat şi de durerea lui. Este tîrziu, dar nu prea tîrziu. De aceea, să facem repede tot ce trebuie făcut ; să cerem îngăduinţă de la Lakshmana şi, fără nici o zăbavă, să pornim a îndeplini cele făgăduite lui Rama.

Sugriva încuviinţă atunci să primească pe Lakshmana. Intrînd în oraşul neamului *vanara* Lakshmana se miră de frumuseţea şi înlesnirile din Kishkindha. Trecu pe străzi curate şi se opri la palatul regelui. Auzind sunete de petrecere, dans şi muzică, ce răzbăteau dinlăuntru, pricepu de ce *vanara* uitaseră datoria lor, şi erau acum pierduţi

în veseliri. Abia își mai putea stăpîni mînia. Totuși se feri să intre în cămara femeilor, și, stînd afară, într-un colț, ciupea coarda de la arc. Zbîrnîitul umplu toată Kishkindha de teamă și tremur. Auzind, Sugriva înțelese că prințul era într-adevăr mînios. Văzînd primejdia, rugă pe Tara să meargă și să domolească pe Lakshmana.

— Vorbind cu o doamnă, un om plin de curtenie cum e Lakshmana își va înfrîna mînia, spuse regele, viclean, chiar și așa amețit cum era.

Tara se îndreptă către Lakshmana. La înfățișare, în cunoașterea lumii și priceperea de a vorbi, Tara era fără asemănare. Ea vorbi lui Lakshmana :

— După ce multă vreme a îndurat sărăcie și a fost hărțuit, Sugriva se înveselește de bucuriile și bunăstarea ce voi le-ați cîștigat pentru el. Dar bucurările i-au cuprins mintea și regele a pierdut măsura. Cunosc greșeala lui, însă trebuie să-l ierți. Omul cu suflet mare, ce cunoaște slăbiciunile și micimile firii noastre pămîntești, trebuie să fie mai cu milă în mustrarea lui. Nu fi dar prea aspru judecînd slăbiciunea regelui Sugriva în fața ispitelor trupești mai ales după atît de lungi încercări și lipsuri. Te pot însă încredința că n-a pierdut niciodată din vedere îndatoririle către voi. Porunci pentru adunarea războinicilor neamului *vanara* au și fost date ; ei vor sosi de peste tot. Azi sau mîine vor fi cu toții aici. Atunci va începe căutarea Sitei și războiul împotriva lui Ravana. Nu te îndoi o

clipă. Iar acum, te rog, vino și vezi pe rege.

Lakshmana, liniștit deci, intră în odăile regelui. Sugriva, coborînd de pe un pat, salută pe Lakshmana :

— Iartă-mi greșelile. Sînt rege astăzi numai datorită prieteniei și ajutorului lui Rama. Cum pot să uit vreodată ce datorez viteazului și bunului Rama ? El își poate nimici dușmanii fără nici un ajutor din partea mea. Eu, cu armele mele, pot doar să-l urmez ; aceasta este totul. Ravana va pieri fără îndoială. Căutarea Sitei începe curînd. Iertați întîrzierea de care sînt vinovat.

— Rama este egalul tău în noblețe și în vitejie și nimic alta. Vino cu mine la Rishyamuka și spune-i cuvinte de mîngîiere în necazul său.

Sugriva și Lakshmana au mers, purtați în litieră, la Rama și vorbindu-i despre pregătirile care începuseră, l-au liniștit. Rama se bucură și el :

— Fără îndoială ești un prieten adevărat. Ca norii ce aduc ploaia ori soarele ce alungă întunecimea sau luna ce bucură inimile omenești, prietenul adevărat vine de la sine în ajutorul celuilalt. Sînt fericit cu prietenia ta. Acuma sfîrșitul lui Ravana și al neamului său e neîndoielnic.

În timp ce Rama își arăta mulțumirea și bucuria, mulțime de *vanara* avînd în frunte căpeteniile lor se adunau, venind de pretutindeni. Soseau din codrii îndepărtați, din munți, de pe țărmuri.

Pulberea ce-o ridicau întuneca cerul. Erau acolo milioane de maimuțe și de urși de nenumărate soiuri și culori.

Sugriva vorbi oștirii de necuprins și arătă fiecărora locul unde aveau să-și așeze taberile. Ceva mai tîrziu îi împărți în patru părți și trimise pe fiecare sub conducerea unei căpetenii să caute cu amănunțime pe Sita în cele patru vînturi ale lumii.

Capitolul XLVI

CĂUTAREA ÎNCEPE

— Privește, Rama, oștirea neamului *vanara*, vorbi Sugriva, aceste mulțimi nenumărate, cu minunate puteri, stau gata la porunca ta. Toți războinicii sînt plini de bunăvoie și pot face orice le-ai cere. Socotește oștirea uriașă ce o vezi ca fiind a ta și poruncește-le tot ce voiești.

Rama nu mai putu de bucurie și îmbrățișă pe Sugriva :

— Întîi trebuie să aflăm dacă Sita trăiește și dacă-i așa, unde se află. Apoi trebuie să cunoaștem unde se găsește Ravana. Vom face apoi ce trebuie făcut. În fruntea oștirii însă vei fi tu ; nu voi sta nici eu și nici Lakshmana. Tu ești regele neamului tău. Apoi tu știi mai bine ce nevoi au ai tăi și cum le poți îndeplini. Mă aflu fericit cu un prieten ca tine și un frate ca Lakshmana !

Atunci Sugriva dădu aspre porunci căpeteniilor sale și pe dată cete fură trimise în toate cele patru zări ale pămîntului avînd poruncă să caute pe Sita cu de-amănuntul. După ce trimise cele-

lalte căpetenii, Sugriva luă pe Hanuman deoparte :

— Fiu al lui Vayu, ai puterea și strălucirea tatălui tău, numai tu poți izbîndi în însărcinarea aceasta. Ai putere, curaj și deșteptăciune ; pe tine mă bizui că-ți vei lua răspunderea de a o afla pe Sita ; în tine mă încred că vei izbîndi.

Rama simțea și el că silințele lui Hanuman urmau să fie încununate de izbîndă. Simțind că Hanuman va găsi calea de a învinge orice piedică s-ar fi putut ivi, Rama îi încredință un inel cu sigiliu :

— Ia inelul acesta. Am toată nădejdea că tu vei descoperi pe Sita. Inelul îi va spune că tu ești solul meu. Scumpe Hanuman, fie ca tu să mă ajuți s-o redobîndesc pe Sita !

— Sita trebuie aflată cu orice preț, dădu Sugriva porunci oștirii. Oriunde ar fi ascunsă, puteți și trebuie s-o găsiți. Peste o lună să vă întoarceți cu știri despre ea. Cetele se învolburară, împrăștiindu-se cum pleacă furnicile din cuib și se răspîndiră în toate vînturile pămîntului.

Satabali și ai lui se îndreptară spre miazănoapte, Vinata către soare-răsare, Sushena la soare-apune, Hanuman, Angada și generalul Tara călătoriră înspre miazăzi.

Toți erau plini de înfocare și la fel de nerăbdători să prindă și să omoare pe Ravana și să scape pe Sita. Fiecare din cele patru cete ar fi voit să se întoarcă prima, și numai cu vești bune.

Era o întrecere zgomotoasă. Rama întrebă pe Sugriva :

— Văd că înfățișezi toate pătrimile pămîntului și toate ținuturile, ca unul ce-a văzut tot pămîntul cu ochii lui. Cum și de cînd le știi pe toate ?

— Reamintește-ți, stăpînul meu, cum m-a urmărit Vali în toate părțile, răspunse Sugriva. Oriunde mergeam era mereu în urma mea. Astfel, a trebuit să rătăcesc pe fața întregii lumi. Am putut să văd fiecare parte a acestui pămînt. Mai tîrziu, am aflat de locul unde înțeleptul Matanga își făcuse sihăstria. Dacă Vali ar fi pătruns în acel ținut pe care-l apără blestemul înțeleptului, i s-ar fi făcut țăndări capul. Știam prea bine că nu va veni în locul acela și nu m-ar fi putut lovi chiar dacă ar fi venit. De aceea am stat acolo ferit.

Oștile care se îndreptaseră către miazănoapte, soare-răsare și soare-apune s-au întors peste o lună spunînd că Sita nu-i de găsit nicăieri :

— Am căutat cu grijă, codri, munți, rîuri și cetăți, dar n-am putut-o afla. Hanuman, care a mers spre miazăzi, este, fără îndoială, cel norocos. Nu știm noi, oare, că Ravana ducînd pe Sita s-a îndreptat și el spre miazăzi ? Iar Hanuman încă nu s-a întors. Aflînd acestea, Rama fu mulțumit că *vanara* au făcut cum au putut mai bine.

*

Hanuman și Angada au intrat și au cercetat peșterile și codrii din Munții Vindhya. Au ajuns

apoi într-un deșert unde se afla un înțelept îndeplinind *tapas*. Blestemul său golise ținutul de arbori, ierburi, păsări și animale. Călătorind mai departe spre miazăzi, au văzut pe neașteptate un *asura* uriaș. Crudul *asura*, închipuindu-și că oastea de *vanara* îi va fi ospăț bun, sări asupra lor voind să-i prindă. La început, toți *vanara* au crezut că au de-a face cu Ravana. Angada se aruncă asupra lui și îi trînti o lovitură strașnică ; neputînd să-i țină piept, *asura* scuipă sînge și căzu la pămînt, zăcînd mort ca un deal uriaș. Bucurîndu-se la gîndul că Ravana însuși era mort, *vanara* răscoliră codrul căutînd pe Sita. Dar nici urmă de ea. Porniră astfel s-o caute mai departe.

Deseori, obosiți de căutarea fără folos, se așezau jos cuprinși de o neagră disperare. Atunci Angada, Gandhamadana ori altă căpetenie îi îmbărbătau și îi făceau să caute mai departe. Multe zile au trecut așa, totuși Sita nu era de găsit și se temeau cu toții de nemulțumirea lui Sugriva.

În cercetarea lor călătoriră foarte departe către miazăzi. Trecînd printr-un pustiu, sleiți de foame și de sete, văzură o peșteră din care parcă izvorau mulțime de păsări pline de bucuria vieții. Un zefir blînd, încărcat de polenul florilor de lotus, ieșea o dată cu ele și umplea văzduhul de miresme. *Vanara* își ziseră : „Fără îndoială înlăuntru trebuie să fie apă, altfel păsările și parfumul n-ar avea de unde să vină". Ținîndu-se de mînă, făcură un lanț și se cufundară cu grijă în întunericul de nepătruns al peșterii, cu inimile pline de nădejde, deși erau atît de însetați încît nu mai aveau putere nici să strige. După mult timp, dintr-odată, se făcu lumină și cu toții văzură un crîng încîntător străbătut de pîraie cu apă limpede, plin de pomi ce se încovoiau sub povara fructelor. Curînd ajunseră într-o cetate cu străzile pardosite de pietre prețioase încrustate în aur, și palate înalte, mîndre ca-n visuri. Mergînd de-a lungul străzilor, aflară o pustnică bătrînă ce stătea în fața lor, îmbrăcată în straie de anahoret, așezată pe-o piele de cerb. *Vanara* începură să tremure în fața slavei divine a chipului ei. Făcîndu-și curaj, Hanuman se apropie și zise, înclinîndu-se adînc în fața ei :

— Te salutăm pe tine, mamă. Putem ști oare cine ești ? Însetați și obosiți, am intrat în peștera cea neagră nădăjduind să aflăm puțină apă. Și, iată, vedem acum cetatea aceasta de aur, nelocuită, cu pomi și elești. Sîntem îngrijorați să nu fie cumva o plăsmuire ivită din nebunia unor prea mari suferințe. Spune-ne tot despre ce vedem și îndepărtează temerile noastre.

— Cum v-ați aflat drumul în peștera aceasta ? Aici veți avea fructe și apă de ajuns, le răspunse ea. Palatul a fost durat de Maya, arhitectul fiilor lui Danu. El a învățat arta lui de la Sukracharya. Maya a trăit aici în fericire multă vreme, pînă și-a atras dușmănia lui Indra care l-a omorît. Apoi Indra a dat palatul de aur lui Hema, prie-

tenă mie. Clădirile și grădinile sînt ale ei. Acumă ea a plecat spre locuința zeilor. Dar care-i rostul venirii voastre aici ? De ce vă obosiți colindînd codrii ? Dar mai întîi mîncați, beți și vă odihniți și apoi să-mi spuneți povestea voastră.

Au mîncat, au băut și odihnindu-se au fost fericiți. Apoi Hanuman arătă bătrînei pustnice rostul rătăcirilor lor.

— Rama, fiul împăratului Dasaratha, dintr-o pricină anume a părăsit regatul, trăind în codru cu fratele și cu soția sa. Apoi Ravana a răpit pe Sita, soția lui Rama. Rama și Lakshmana au pornit s-o caute. Cunoscînd pe Sugriva, regele neamului *vanara*, se împrieteniră. Sugriva ne-a poruncit să căutăm pe Sita și s-o aflăm, pentru Rama. Regele nostru ne-a dat un răgaz ca să ne-ntoarcem cu știri despre ea. Ne-am rătăcit însă în întunericul acestei peșteri și timpul hotărît ni s-a terminat. Nu știm acuma ce să facem. Sugriva e stăpîn aspru. Pentru neputința de a îndeplini porunca lui la timpul hotărît fără îndoială că asupra noastră se va abate pedeapsa morții. Swayamprabha, pustnica, le răspunse :

— Vai ! Singuri nu puteți ieși din peștera aceasta. Nici un străin ce intră aici nu poate să mai iasă cu viață. Voi însă aveți o înaltă menire de îndeplinit și de aceea, cu tăria cîștigată prin *tapas*, vă voi duce pe toți afară. Închideți ochii. Toți au închis ochii ; și dintr-o dată toți s-au aflat pe malul mării.

Ajunși pe malul mării, au privit în jur și au fost mirați dîndu-și seama că era începutul primăverii. Angada începu să plîngă :

— Vai ! Timpul hotărît a trecut. Dacă ne întoarcem la Kishkindha fără știre despre Sita, regele ne va pedepsi cu moartea. Sugriva mă urăște. Silit de Rama, și nu pentru că m-ar fi iubit, a primit să mă facă prinț-regent. În loc să ne întoarcem și să ne pierdem viețile, mai bine să rămînem aici, să postim și să ne așteptăm moartea, aici și acum. Mulți din ai săi încuviințară cele spuse de Angada.

— Nu cred că-i bine așa. De ce trebuie să punem capăt vieții ? spuse atunci generalul Tara, haideți mai bine să ne întoarcem în peștera lui Swayamprabha și să trăim fericiți. Totul se află acolo din belșug. Acolo nici Sugriva și nici altcineva nu pot să ne mai ajungă. Ne vom petrece restul zilelor fără nici o grijă.

— Ce fel nedemn de a vorbi ! a răspuns Hanuman. Ce bucurie poate fi în a mînca, a bea și a dormi în peșteră, lăsînd pe ai noștri departe la Kishkindha ? Sugriva e un rege bun, nu trebuie să ne temem de dînsul. Dacă într-adevăr Sugriva e mînios pe noi și hotărît ca să ne pedepsească, cum credeți că o peșteră ne va putea scăpa ? Ce poate sta împotriva furiei lui Lakshmana ? El poate s-o sfarme și să ne omoare pînă la unul. Nu văd folosul părerii lui Tara. Haideți mai bine să ne-ntoarcem și să-i spunem lui Sugriva tot

adevărul, să-i cerem cu lacrimi în ochi iertarea. Numai acesta-i drumul cel mai bun.

— Nu pot încuviința pe Hanuman, spuse Angada. Sugriva nu are nici dragoste, nici milă pentru mine. Sînt sigur că mă va ucide. Firea lui e crudă. Nu vă amintiți cum a ucis pe tatăl meu? Nu dorește să trăiesc. Îmi va găsi o pricină sau alta ca să mă lipsească de viață. Mă vede piedică în drumul lui și al urmașilor lui, care, de n-aș fi eu, ar moșteni Kishkindha. A călca o făgăduință e un fleac pentru el. N-a uitat el marea lui făgăduință dată lui Rama că va merge și va afla pe Sita? Doar frica de Lakshmana și de arcul său l-a făcut să ne trimită în căutarea ei. Iar mama, sărmana, lipsită de toate cum a fost, i s-a supus de frică, primind ca Sugriva s-o proteguiască. Ea se agață de viață numai de dragul meu. Auzind că sînt mort, își va sfîrși și dînsa viața. Vai, cît sînt de nenorocit și cum nu știu ce să fac!

...Dacă mă întorc la Kishkindha, moartea mea e sigură. E mult mai bine să rămîn aici și să postesc pînă la moarte.

Angada răspîndi pe jos iarba *kusa* în felul știut pentru acei care făceau făgăduința morții, se înclină în fața zeilor și a morții; așezîndu-se cu fața către soare-răsare, stătu hotărît să moară.

Cînd Angada, prințul-regent, făcu această făgăduință și se așeză în felul hotărît postului pînă la moarte, ceilalți *vanara*, cu strigăte de jale, se

hotărîră și ei să moară o dată cu prințul lor. Șezură toți cu fața către soare-răsare.

Între timp, de pe un deal din apropiere, Sampati, vulturul-rege, văzu mulțimea de *vanara* supuși în fața ursitei. Fiindcă-și pierduse aripile și nu mai putea să zboare, Sampati era de multă vreme înfometat. Acum se bucură spunîndu-și: „Aici vor muri mulțime de maimuțe. Fără muncă voi avea hrană de ajuns și pentru multă vreme.“

Între timp, așteptînd moartea, maimuțele vorbeau între ele; amintindu-și cele trecute se plîngeau cu glas tare de toate întîmplările:

— Dasaratha a murit din pricina lui Kaikeyi; pentru Dasaratha Rama a trebuit să stea în codru. Ravana a răpit pe Sita. Viteazul Jatayu și-a pierdut viața încercînd să o scape pe Sita. Dacă pasărea cea vitează ar fi avut putere de ajuns să mai lupte încă puțin, Rama și Lakshmana ar fi putut să ajungă la timp și să scape pe Sita. Datorită sorții s-au întîmplat toate. Și sfîrșitul poveștii este că noi stăm și murim aici. Pe ce căi ciudate lucrează ursita!

Ascultîndu-i cum plîngeau, Sampati se miră auzind că vorbesc despre Jatayu, fratele său. Aflînd că ar fi mort, voi firește să știe tot ce se întîmplase.

Sampati era foarte bătrîn. El și cu Jatayu erau copiii lui Aruna, zeul zorilor și frate al lui Garuda, purtător al lui Hari. În tinerețea lor, Jatayu și Sampati se luau la întrecere unul cu altul zbu-

rînd care de care mai sus și ridicîndu-se spre înălțimi. Odată, pe cînd se apropiau de soare, dogoarea a fost atîta de puternică încît Jatayu era cît pe-aci să fie ars cu totul. Sampati însă, întinse aripile apărîndu-și fratele de mînia soarelui. Jatayu a scăpat dar aripile lui Sampati au ars cu totul. Neputînd zbura, Sampati căzu pe-un deal. De-atunci el nu mai putea să se miște și rămase pe locul acela mereu, în așteptarea hranei, abia tîrîndu-și zilele.

— Cine mi-aduce vești rele de la scumpul meu frate Jatayu, strigă chinuit. O, voi *vanara,* Jatayu e oare mort cu adevărat ? De ce Rama, fiul regelui Dasaratha a trebuit să meargă în codru ? De ce și-a pierdut soția ? Jatayu a fost omorît de Ravana ? Povestiți-mi totul.

Vanara se hotărîseră să sfîrșească cu viața. Vulturul cel bătrîn și fără aripi hotărîse să facă din ei hrană lesne de cîștigat. Dar iată că lucrurile se întoarseră altfel. Maimuțele s-au ridicat, au mers la Sampati, l-au coborît cu blîndețe de pe deal și apoi au început să vorbească între ei schimbînd ce știau fiecare. Sampati le spuse în amănunt povestea lui. Aganda povesti tot ce se întîmplase la Kishkindha și întrebă pe bătrînul Sampati cum putea fi ajutat Rama. Sampati era bătrîn și slab, dar ochii săi erau încă pătrunzători ; putea să vadă lucruri foarte depărtate. Putu astfel să vadă că Sita stătea prinsă în Lanka, și le înfățișă în amănunt bogăția regatului lui Ravana. Văzu și le

spuse cum Sita ședea înconjurată de femei-demon în Lanka.

Vanara se dezlănțuiră într-o bucurie nebună. Începură să țopăie în jur :

— Știm acum totul despre Sita. Nu mai trebuie să murim. Rama își va vedea gîndul împlinit.

O dată cu aceasta luară sfîrșit și necazurile lui Sampati. Se adeverea ceea ce i se făgăduise și anume că atunci cînd va ajuta pe Rama avea să-și recapete aripile. Și într-adevăr, chiar în timp ce vorbeau, noi pene i se iviră începînd să-i crească pe umeri. Sampati lucea acum, plin de o nouă splendoare și își află mulțumirea îndeplinind datinile care se cereau la moartea lui Jatayu.

FIUL LUI VAYU

De la Sampati, *vanara* aflară deci locul unde Sita se afla închisă în țara lui Ravana, la o sută de *yojana* peste ocean. Firește, n-ar fi voit să se întoarcă chiar atunci la Sugriva cu o știre căpătată prin altcineva. Trecuseră peste răgazul primit și numai o faptă deosebită îi putea scăpa de pedeapsă. Nu puteau să-și termine căutarea fără să vadă cu proprii ochi cele înfățișate de Sampati; numai așa ar fi îndeplinit gîndul lui Rama. Trebuiau însă să treacă peste ocean.

Merseră la țărmul oceanului, sfătuindu-se între ei:

— Cum putem oare să trecem oceanul, să intrăm în Lanka și după ce vom fi văzut pe Sita să ne întoarcem? Erau cuprinși de grijă și de teamă.

— Oricît de grea ar fi încercarea nu trebuie să ne pierdem curajul, spuse Angada. Curajul e cheie izbîndirii. Cînd ai pierdut curajul ai pierdut totul.

Și Angada ceru fiecăruia dintre cei din jur să spună cinstit cît putea să sară de departe.

— O, luptători *vanara*! Multe am auzit de la Sugriva despre voinicia voastră. Priceperea, puterea voastră sînt mai presus de tăgadă. Trebuie să ducem la bun sfîrșit însărcinarea. Nu ne putem întoarce la Kishkindha fără să fi văzut pe Sita. Aceasta e sigur. Mai bine să sfîrșim aici cu viața, decît să fim uciși, cu josnicie, de rege. Să-mi spuneți de aceea, unul cîte unul, care-i săritura cea mai mare pe care aveți tăria și curajul s-o încercați.

— Eu pot să sar zece *yojana*, spuse Gaja cu modestie.

— Eu douăzeci, spuse Gavaksha. Alt șef *vanara* spuse că poate sări treizeci de *yojana*. Și astfel, fiecare mărea numărul spus de celălalt. Pînă la urmă Jambavan, cel mai bătrîn dintre războinici, vorbi:

— Sînt bătrîn și neputincios acum. Totuși m-aș jertfi cu bucurie ca să îndeplinesc porunca regelui. Dar ce pot face numai credința și supunerea cînd puterea nu te ajută? Gîndesc că aș putea să sar nouăzeci de *yojana*, dar asta nu-i de ajuns ca să trec marea și să ajung în Lanka. Pot doar să-mi plîng tinerețea pierdută.

— Eu pot să sar suta de *yojana* și să ajung în Lanka, de asta nu mă îndoiesc, spuse atunci Angada. Mă tem însă că nu voi mai avea puterea pentru o săritură tot atît de mare ca să mă întorc.

— O, prinţule, îi răspunse Jambavan, nu trebuie să te îndoieşti de tăria ce-o ai. Voinicia ta e mare cît a lui Vali. Totuşi nu se cuvine ca prinţul-moştenitor să ia asupră-şi această răspundere, în timp ce alţii se găsesc sub porunca sa. Atunci Jambavan îşi întoarse privirea plină de laudă şi preţuire spre Hanuman, care stătea deoparte ascultînd, fără să spună nimic.

— Eu cred că fiul lui Vayu, ce şade acolo tăcut e cel mai bine înzestrat cu tăria şi priceperea ce trebuiesc pentru această faptă, spuse bătrînul *vanara*. Mergînd apoi spre Hanuman îl aduse în mijlocul lor, şi, în auzul miilor de *vanara* copleşiţi de tristeţe, vorbi astfel :

— O, luptător prea învăţat în toate ramurile cunoaşterii, de ce stai deoparte tăcut ? Nu eşti tu oare deopotrivă cu regele Sugriva ? În tărie şi strălucire nu ne întreci tu pe noi toţi ? Nu-i aşa că poţi fi deopotrivă chiar cu Rama şi Lakshmana ? Am văzut pe Garuda, regele înaripatelor, trecînd marea. Puterea umerilor tăi e cît aripile lui Garuda. În tărie sau iuţeală, nu eşti mai prejos de fiul lui Vinata ; nu-ţi cunoşti însă nici voinicia, nici priceperea. Cu tine deopotrivă nu-i nimeni, pe tot pămîntul. Anjana, mama ta, a fost o zînă printre zeiţele de sus. Dintr-un blestem al unui înţelept ea se născu ca o *vanari*. Într-o zi, pe cînd rătăcea fără griji la poalele unui munte, Vayu, văzînd frumuseţea ei, se îndrăgosti de ea şi o îmbrăţişă. Ea se mînie : „Cine eşti tu, o, păcătosule, spuse, care îndrăzneşti să te atingi de mine ?“ Zeul vîntului i-a răspuns : „Nu te mînia, trupul tău n-a fost pîngărit de atingerea mea, nu şi-a pierdut curăţenia feciorelnică. Nu te-am îmbrăţişat în trup, ci în dorinţa inimii şi din această eterică îmbrăţişare ţi se va naşte un copil voinic şi cît mine de puternic. Va fi cel mai puternic şi cel mai înţelept dintre *vanara*.“ Astfel zeul vîntului linişti pe Anjana.

...Cînd erai micuţ, un copil numai, o, Hanuman, crezînd că soarele-i un fruct, ai zburat către el, pentru a-l culege. Văzînd cît de uşor zburai şi cît de curajos erai, Indra, rege al zeilor, se temu pentru soare şi aruncă în tine trăsnetul său. Lovit şi prăvălit la pămînt ai căzut pe-un munte şi ţi-ai rupt falca dreaptă. Mîniat, tatăl tău, zeul vîntului, a stat pe loc, încetînd cu totul să se mişte. Atunci, toate făpturile vii au rămas fără suflare ; nemişcate, simţeau cum se înăbuşă. Zeii se rugară cu lacrimi de Vayu, să lase mînia la o parte ; te-au copleşit cu binecuvîntări. Brahma şi Indra ţi-au făcut daruri. Nici o armă nu te poate ucide. Moartea-ţi va veni numai cînd tu ai s-o voieşti. Eşti aşadar nemuritor. Născut din Anjana şi înzestrat cu duhul zeului vînt, eşti asemeni lui în strălucire, înţelegere şi tărie. Totuşi, cu toată puterea ta, eşti virtuos şi modest. Numai tu ne poţi ajuta să-ndeplinim gîndul lui Rama. Pentru tine, trecerea oceanului nu-i o încercare grea. Scapă

această mare oștire a maimuțelor, care se chinuiește, desnădăjduită. Tu, ce singur poți trece oceanul, nu-ți lăsa puterea nefolosită.

...Mărește-ți statura. Ești deopotrivă cu Garuda. Odată am fost și eu puternic ca și tine și am ocolit pămîntul de douăzeci și unu de ori. Atunci cînd oceanul de lapte a fost bătut, urmînd dorința zeilor, eu am adus iarbă din cele patru zări. Acuma însă sînt bătrîn și slab. Tu ești singura nădejde pentru *vanara*. O, fiu al lui Anjana, te rog plîngînd, ești nobil! Nu mai întîrzia, ai moștenirea unei puteri divine. Pricepe-ți adevărata ta putere și sări înainte. Ca Trivikrama, poți să treci oceanul dintr-o săritură. Fă-o și pune capăt necazurilor noastre.

Bătrînul Jambavan lăudă astfel pe Hanuman amintindu-i de puterea lui și trezindu-i curajul adormit. Și, dintr-o dată, ca marea în flux, statura lui Hanuman porni să crească. Chiar în timp ce se uitau la el, fiul lui Vayu începu să crească. Scînteierea trupului său umplu pe Angada și pe cei din jurul lui de bucurie și uimire.

De acum înainte Hanuman este eroul din *Ramayana*. Adoratorii lui Vishnu îl numesc, plini de dragoste, „Slujitorul cel tînăr al lui Hari". Slujitorul cel vîrstnic este Garuda, care se află întotdeauna în slujba lui Vishnu.

După ce Jambavan îi aminti de puterea lui, Hanuman, hotărît să-ndeplinească gîndul lui Rama, își rosti plin de zel credința:

— Fie ca vorba mea să se facă adevăr. Zburînd prin văzduh, voi coborî în Lanka, voi vedea pe Janaki, despre asta n-am nici o îndoială și mă voi întoarce apoi, aducînd vești bune. Pentru a sări trebuie să-mi sprijin piciorul, cu putere, de pămînt. Dealul acesta poate să mă țină. Și Hanuman se cățără pe dealul Mahendra.

Acolo, pentru o clipă, își adună toată puterea spre picior făcînd cîțiva pași. Ființele de pe deal nu putură îndura; ieșiră toate afară. De pe deal, Hanuman privi oceanul, îndreptîndu-și mintea concentrată spre Lanka. Își spuse: „Voi ajunge, voi găsi pe Sita. Zbura-voi prin văzduh și voi trece marea."

Cu această hotărîre, el adoră și înălță rugăciuni către Surya, Indra, Vayu, Brahma și toate cele create. Privi spre soare-răsare și se închină supus la pămînt tatălui său Vayu, apoi, mărindu-și statura și mai mult se întoarse spre miazăzi. Apăsă dealul cu picioarele și-l lovi cu mîinile. Izbite, florile căzură de pe copaci, acoperind înălțimea. Izvoare de apă se iviră din pămîntul bătucit sub lovitura picioarelor sale, așa cum spuma curge din gura elefantului. Din stînci țîșniră vine de minereuri colorate. Jivine înspăimîntătoare ieșiră la iveală din peșteri țipînd nebune de groază. Șerpi gulerați, scuipînd venin, mușcau piatra care scotea scîntei.

Pe trupul lui Hanuman părul se zbîrli. Dădu un strigăt, sprijinind coada de pămînt. Își ținu suflarea, apăsă cu picioarele, ciuli urechile, își încordă mușchii. Apoi, cu un chiot de izbîndă, se ridică în văzduh, asemeni lui Garuda, zburînd cu iuțeala săgeții lui Rama. În avîntul săriturii, mulți copaci au fost smulși din rădăcini și l-au urmat în drumul său prin văzduh. Așa cum prietenii mai petrec un oaspe la plecare, îl însoțiră un timp, scuturîndu-și florile, apoi căzură. Unul cîte unul copacii ce-l urmaseră pe Hanuman au căzut în ocean, așa cum odinioară se prăvăliseră munții urmăriți de Indra, despuiați de aripile lor. Presărat cu flori de toate culorile, oceanul semăna cu un cer acoperit de stele. În zborul lui pe sus, brațele lui Hanuman, cu degetele de la mîini întinse, erau ca două cobre cu cinci capete. Zburînd așa, înainte, părea că va înghiți tot cerul. Ochii îi luceau ca pîrjolul unui codru de munte. Nasul roșu era cît soarele ce apune. Trupul uriaș acoperea bolta, cometă nemăsurat de mare. Gonind, aeru-i vuia în jur. Corabie neagră, umbra călătorea sub el pe mare. Era ca un munte uriaș, înaripat, ce zboară prin văzduh. Din cînd în cînd, era ascuns de nori dar se ivea din nou, lucind ca luna ce plutește pe boltă. *Gandharva* lăsau să cadă ploi de flori. *Devarișii* îl binecuvîntau.

Păstrîndu-și același curaj în orice împrejurare, cu prevedere, hotărîre și pricepere, Hanuman făcu

față și trecu cu bine încercările întîmpinate în drum.

Țîșnind dintr-o dată din valuri un munte înalt îi ieși în față, stîndu-i în cale. Hanuman îl lovi cu pieptul, iar muntele Mynaka se împrăștie ca un nor lovit de vînt. Muntele spuse:

— Fiul meu, sînt muntele Mynaka. Oceanul cel blînd m-a rugat să ajut pe Sri Rama, coborîtor din neamul Sagara. Oceanul este un vechi prieten al neamului aceluia. În cinstea vechii prietenii, rămîi și odihnește-te puțin, aici, pe umerii mei. Ai să îndeplinești gîndul lui Rama cu atît mai bine dacă te odihnești. Cînd Indra a lovit cu trăsnetul său toate piscurile, eu am fugit de prigoana lui și, ascunzîndu-mă în ocean, am scăpat cu viață. Oceanul care mi-a dat atunci adăpost mă roagă acum să te ajut. Fiii lui Sagara au săpat și au adîncit oceanul. Oare nu Vayu, tatăl tău, a fost cel care m-a ajutat să scap de fulgerul lui Indra și să-mi găsesc în mare adăpostul? Oceanul și cu mine ne vom bucura dacă, primind ospeția mea, te odihnești aici cîteva clipe. Cu toate stăruințele lui Mynaka, Hanuman nu se putu opri de a-i răspunde cuviincios:

— Nu pot sta, prietene. N-am timp de pierdut. Făgăduința de a îndeplini gîndul lui Rama nu-mi îngăduie întîrziere. Cuvintele tale bune sînt de ajuns ca să mă bucure. Mîngîie cu blîndețe muntele cu mîna și-și luă rămas bun de la Mynaka.

Mai departe, o arătare uriașă îi ațínu calea:

— Intră în botul meu. De mult n-am mai mîncat nimic și te aștept cu nerăbdare. Urîciunea căscă un bot cît o peșteră.

— M-am legat să-ndeplinesc gîndul lui Rama, nu mă opri, îi răspunse Hanuman.

— Cu neputință ! făcu namila, trebuie să intri în botul meu.

Hanuman chibzui iute și hotărî ce să facă. Treptat își mări trupul din ce în ce mai mult. Însă chipul demonesc, împrumutat de Susara, o zînă Naga, căsca și el botul din ce în ce mai mult. Cînd botul ajunsese nemăsurat de larg, dintr-o dată, Hanuman strîngîndu-și trupul cît o grăuncioară trecu, săgeată, prin botul și trupul namilei ; ieșind, își luă chipul obișnuit.

— Ți-am îndeplinit dorința, mamă, rîse Hanuman, am intrat în botul tău. Mai dorești încă ceva ?

— Izbînda îți va încununa silințele îl binecuvîntă zeița Naga ; la rugămintea zeilor, care voiau să te încerce, am vrut să te opresc. Gîndul lui Rama, pe care te încumeți să-l slujești, va izbîndi fără îndoială.

Dar aceasta nu era ultima încercare. Zburînd prin văzduh, dintr-o pricină ce nu o putea descoperi, băgă de seamă că-i scade iuțeala ; suferea ca o corabie mergînd împotriva vîntului. Era ca și cum o putere grozavă îl ținea și îl trăgea în jos. Se uită în sus, în jos și-n toate patru părțile. Abia mai apoi descoperi pricina. O uriașă femeie-demon, aflată în mare, se agățase de umbra lui de

jos și îi scădea iuțeala trăgîndu-l înspre valuri ; ținîndu-l de umbră, striga :

— Vino, hai vino ! De mult te aștept ! Nu mai pot să rabd de foame ; căscă și ea un bot cît o hrubă. Pe dată Hanuman pătrunse în botul ei, și, tăindu-și drum prin măruntaiele demonului, ieși afară. Namila muri și se afundă în apă. Ca luna plină ieșind din eclipsă, Hanuman lumină pe cer urmîndu-și călătoria.

Astfel, trecînd cu bine prin multe încercări, cu ajutorul minții lui ascuțite, curajului și puterii, zbură peste ocean și se apropie de coasta insulei Lanka, acoperită de platani și cocotieri. Pe malul insulei zări păduri și munți, codri și rîuri ce se vărsau în mare. Hanuman văzu astfel bogăția regatului lui Ravana și mîndrețea orașului întărit.

„Am ajuns unde m-am legat să ajung, își spuse Hanuman. Acum, fără ca demonii să cunoască cine și ce sînt, trebuie să iscodesc tot locul și să aflu unde se găsește Sita.“

Hanuman își micșoră chipul uriaș pînă se făcu cît o maimuță obișnuită și coborî în Lanka pe vîrful unui deal.

Capitolul XLVIII

CĂUTARE ÎN LANKA

Coborîse Hanuman şi, plin de nădejde, pusese piciorul în Lanka. Nu peste multă vreme înflăcărarea izbînzii ce însoţise sfîrşitul fericit al călătoriei făcu loc cugetării aşezate.

„E drept, am trecut oceanul, dar sînt abia la începutul însărcinării mele. Pe muntele Trikuta se înalţă măreţ oraşul lui Ravana ce pare agăţat de bolta cerului. Ce mîndru-i, ce bogat şi bine aşezat ! Cetatea nu se află mai prejos de Amaravati ori Bhogavati. Crînguri îmbietoare, clădiri zvelte şi întărituri de apărare, şanţuri adînci ; toate mă umplu de uimire, dar în acelaşi timp îmi dau de gîndit.

Cine va putea lovi şi birui pe acest Ravana ? Cum poate o oştire să treacă oceanul aşa cum am făcut-o eu ? Trecîndu-l chiar şi ajungînd pe mal, cum va putea să dea năvală şi cum să nimicească cetatea pe care o împrejmuiesc turnuri păzite de războinici înarmaţi ? Nici viclenia şi nici puterea nu pot să o biruie.

Dar mai întîi să ştiu dacă Sita mai trăieşte ori a pierit. Alte întrebări mai pot să aştepte. Însă cînd şi cum să intru eu mai bine în oraşul păzit cu atîta străşnicie ? Va trebui să scotocesc pretutindenea ca să descopăr colţul unde se află Sita. Nu se mai poate drege răul pe care l-aş face ori din greşeală, ori din nechibzuinţă, ori din neluare-aminte... Gîndul nostru cel mare ar putea da greş. De intru ziua în oraş, demonii mă vor vedea. Mai bine intru noaptea ; dar ce chip să iau ? Ca să nu dau de bănuit, voi lua un chip obişnuit ce nu bate la ochi."

Ca urmare, Hanuman se prefăcu pe dată într-o maimuţică nu mai mare decît o pisică. Era tot ce se potrivea mai bine pentru a intra şi-a scotoci palatele şi grădinile marelui oraş. Chipul ce şi-l luase acum era cu atît mai mic faţă de înfăţişarea lui obişnuită pe cît fusese de mare chipul luat pentru a trece oceanul.

Între timp, soarele apusese. Un micuţ *vanara* se îndrepta spre poarta cetăţii Lanka. Luna strălucea puternic. Hanuman era bucuros şi recunoscător de ajutorul ce-l primea astfel în căutarea lui.

Din depărtare, chiar Hanuman se minuna de bogăţia şi măreţia cetăţii de scaun a lui Ravana. Străzile şi palatele, împodobite de steaguri şi ghirlande, de aur şi nestemate, scînteiau. Un zefir adia blînd dinspre mare. Ca şi Amaravati al lui Indra şi Alakapuri al lui Kubera, capitala lui Ravana atinsese culmea bunei stări. Trimisul lui Rama era plin de mirare şi bîntuit de grijă : cum

va putea fi biruit stăpînul unei atît de mari bogății și puteri armate ? În timp ce înainta uluit și îngrijorat, fu oprit dintr-o dată de-un chip îngrozitor, Zeița-păzitoare a orașului.

— Hei, cine ești tu, maimuțico ? Cum ai făcut să ajungi aici și pentru ce te afli aici ? Spune adevărul !

— Așa e, într-adevăr, sînt o mică maimuță și am venit aici să privesc acest măreț oraș. Îl ocolesc și după ce-am văzut toate și mi-am liniștit pofta mă întorc numaidecît.

Dar zeița, mînioasă, îmbrînci cît colo pe Hanuman. Hanuman întoarse lovitura, fără a se sili prea mult, cu mîna stîngă ; de durere, zeița se îndoi pînă la pămînt. Dar, îndreptîndu-se repede, își aminti de profeția după care atunci cînd o maimuță o va lovi și o va arunca la pămînt, orașul pe care-l păzea avea să fie nimicit. Gîndi : „păcatele lui Ravana sînt multe, sînt grele. Pentru Lanka sfîrșitul e aproape. Cuvîntul zeilor se va îndeplini curînd." Și ea se trase la o parte. Zeița orașului Lanka nu se afla în slujba lui Ravana, era numai duhul cetății.

Hanuman se cățără pe ziduri și sări în oraș. În codul cel vechi al războiului, se afla scris că nimeni nu trebuie să intre în cetatea dușmanului pe poartă, ci trebuie să-și facă loc pe o cale lăturalnică. Jurînd distrugerea demonilor, Hanuman intră în cetatea Lanka cu piciorul stîng înainte, ceea ce însemna învingerea dușmanului.

Porni de-a lungul străzii regale, presărată cu flori de toate culorile. Fulgere aprinse printre nori păreau clădirile care luceau zugrăvindu-se pe cer. Cățărîndu-se pe palate și mergînd pe acoperișuri, Hanuman se minună de măreția orașului. Palatele și străzile, cu podoabele lor, scînteiau de-o frumusețe de negrăit. Muzică aleasă și bine cîntată se auzea răsunînd. Femei grațioase se plimbau în clinchetul brățărilor de la glezne. Cetatea era plină de freamătul unei vieți bogate și vesele.

În unele case se înălțau rugăciuni. Din altele se auzeau imnuri vedice. Iar în altele se cîntau isprăvile de vitejie și faima lui Ravana. Oșteni și cercetași se aflau pretutindeni. Pe străzi erau oameni închinați feluritelor obiceiuri și făgăduințe religioase. Paznicii aveau arcuri, săbii, buzdugane, prăștii, lănci și alte arme. Toți războinicii purtau armuri. Unii erau hidoși cu fețe pline de cruzime. Unii erau mîndri, alții urîți ; unii erau bălani la piele, alții negri. Unii erau înalți, alții foarte scunzi. Hanuman înțelese astfel că locuitorii orașului fuseseră aduși din țări foarte îndepărtate și ținuturi deosebite iar oștirea fusese adunată din floarea multor noroade.

Hanuman cercetă palat după palat. Văzu femei de-o frumusețe deosebită. Unele însoțite de soții lor, altele singure. Văzu și fete tinere, scînteietoare și minunate cum sînt statuile de aur topit. Unele ședeau pe terase, altele dormeau în paturile lor. Unele se jucau, altele cîntau. Nenumărate

femei fumoase văzu Hanuman, dar Sita, lîncezind după Rama, nu era niciunde. Văzînd atît de multe frumuseţi, inima lui Hanuman se umplu de tristeţe şi dezamăgire.

Intră şi căută în casele multor demoni. Văzu elefanţi de război, cai de rasă, care şi armurării. Văzu soldaţi înarmaţi pînă-n dinţi. După ce trecu prin multe palate şi grădini pline de veselie zgomotoasă şi muzică, ajunse în faţa unui palat uriaş care se înălţa cu mult deasupra măreţelor clădiri din jur, întrecîndu-le pe toate în nobilă splendoare. Uitîndu-se la elefanţii, caii şi pedestraşii din faţă, la zidurile înalte care-l înconjurau, la armonia clădirii şi bogăţia podoabelor, Hanuman socoti că trebuia să fie palatul lui Ravana, mîndria cea mai de seamă din minunata Lanka. Intră în palat. Ce văzu îi păru uimitor ; cerul parcă era coborît pe pămînt : totul era vrednic de puterea şi gloria fără asemănare a lui Ravana. Grădina, păsările ce se jucau, altarele răspîndite ici şi colo, toate îl umplură pe Hanuman de uimire.

Îşi spuse : „Ce bogăţie, ce de frumuseţe, ce fericire !" Pentru un timp rămase pierdut în uluirea sa. Însă curînd îşi luă seama, amintindu-şi că nu a găsit încă pe Sita. Uluirea făcu loc grijei de-a nu fi îndeplinit gîndul ce-l adusese aici.

Trecînd prin mai multe clădiri, intră în locuinţa cea mai dinlăuntru a lui Ravana fiind înmărmurit aproape de risipa şi bogăţia cu care era înzestrată şi care o făceau să arate ca un adevărat sălaş al zeilor. Peste tot se vedea doar aur şi argint, fildeş, nestemate şi mărgăritare, covoare alese, lucruri de folosinţă şi podoabă, iar în mijlocul lor văzu Pushpaka Vimana, carul cel fermecat dăruit de Brahma lui Kubera. Învingîndu-l pe Kubera, Ravana îl adusese pradă în Lanka. Ca şi vaca lui Vasistha, carul Pushpaka putea să dea orice celui ce se urca în el.

Iatacul lui Ravana, în care Hanuman intră mai apoi, era un adevărat ocean al deliciilor. Femei încîntătoare, fără număr, şedeau dormind în odaia spaţioasă, unele ţinîndu-se de mîini ; toate erau uşor îmbrăcate, şi, căzute fără sinchisire în somnul adînc, făceau ca locul să pară o grădină cu liane încărcate de flori strălucitoare.

Cu mintea stăpînită de *dharma*, Hanuman privi toate femeile care dormeau, una mai încîntătoare decît alta şi toate pline de bucurie şi dragoste, pentru a vedea dacă nu cumva printre ele se află Sita. Privind femeile acestea graţioase era limpede că Ravana avea puterea de a lua orice formă ar fi vrut şi de a le bucura pe toate. Dar Hanuman îşi veni în fire plin de mustrare faţă de nebunia de a-şi închipui o clipă măcar că Sita ar fi putut să se găsească în paradisul acesta de femei fericite dedate plăcerilor trupeşti. „Fireşte că Sita nu poate fi în gloata aceasta. Nebun ce sînt s-o caut într-o astfel de tovărăşie ! Aici nu-i loc pentru ea."

Hanuman porni mai departe. Într-o altă odaie văzu mai multe paturi. Pe unul dintre ele, mai bogat ca celelalte, acoperit de aur şi diamante, stătea

întins Ravana, părînd cît muntele Meru de mare. Înfățișarea și strălucita-i măreție făcură chiar și pe Hanuman să tremure o clipă. Șezu la o parte privind țintă chipul ce dormea și neputînd un timp să-și ia ochii de la înfățișarea lui puternică, plină de impunătoare și bărbătească frumusețe. Mușchii uriași, în repaus acum, simetria mădularelor făceau ca regele demonilor să fie totodată frumos și îngrozitor.

Hanuman se uită apoi la femeile din jur ce dormeau pe covoare și în paturi. Unele adormiseră cîntînd și strîngeau încă în brațe instrumentele lor. Ochii-i căzură pînă la urmă pe o femeie ce dormea într-un pat de-o mîndrețe zeiască. Armonia trupului și trăsăturile făcură pe Hanuman să-și închipuie că ar putea fi Sita. Sări în sus plin de bucurie. Dar în clipa următoare se blestemă de nebunia lui. „Vai, vai, ce nebun am putut să fiu! Cum ar putea Sita să doarmă în felul acesta, fără să se sinchisească, acoperită de bijuterii, în iatacul unui străin? Numai gîndul acesta ar fi un păcat". Rămase rușinat și supărat pentru greșeala lui. „Firește, pentru că nu a vrut să fie a lui, Ravana trebuie s-o fi ucis. De ce s-o mai caut?" își zise el. Scotocise cămările dinlăuntru ale palatului lui Ravana. Odaia de culcare, cea de mese, sala băuturilor, sala de muzică, cotrobăise prin toate locurile, dar Sita nu era nicăieri. „M-am strecurat în fiecare ungher și în fiecare colț. Călcînd orice rînduieli ale bunei-cuviințe, m-am uitat pînă și în cămă-

rile femeilor, dar totul e zadarnic. Am iscodit toată Lanka, cugetă el, copleșit de o întristare nestăpînită. Am scormonit fiecare colțișor din palatul lui Ravana, ce pot să fac mai mult? Să mă întorc fără să fi văzut pe Sita? Nu. Mai degrabă îmi termin zilele aici. Da, e singurul lucru ce mai pot să-l fac."

Curînd însă își spuse lui însuși: „Vai, vai, rușine mie să mă las copleșit de această deznădejde nevrednică și josnică."

Sări în sus din nou și mai scotoci încă o dată fiecare ungher din locurile pe unde trecuse. Deschise fiecare ușă și fereastră și se uită înlăuntru. Văzu femei urîte, văzu fete încîntătoare din neamul oamenilor și neamul Naga, toate prinse de demoni, dar nu văzu pe Sita. Curajul îi pieri din nou. Nu știa ce să mai facă. Își spuse atunci: „De mă-ntorc la Kishkindha, cu însărcinarea neîndeplinită voi mai putea da ochi cu ai mei? Ce se va întîmpla cu Rama de-și pierde orice nădejde de a cîștiga din nou pe Sita? Fără îndoială, va muri. Apoi ce se va întîmpla cu ceilalți? Decît să mă întorc la regele Sugriva istorisindu-i căutările mele zadarnice, mai bine rămîn aici, petrecîndu-mi restul zilelor prin codru ori pe malul mării, lîngă Lanka. Dar de ce să mai trăiesc? N-ar fi mai bine oare să-mi pun capăt vieții? Să fi greșit Sampati spunînd că Sita e în Lanka? Sau poate demonii au ucis-o între timp? Femeile lor o puteau sfîșia

foarte bine. Nimic nu-i limpede; toate sînt învăluite de îndoială. Oare ce să mă fac?"

Așa cugeta Hanuman pierdut în gînduri și întristat. Însă tocmai atunci își ridică ochii către un loc unde nu scotocise încă, o grădină înconjurată de ziduri înalte care se învecina cu un altar. „A, iată o grădină pe care n-am cercetat-o pînă acum. Acolo am să aflu negreșit pe Sita."

Cu aceste vorbe, fiul lui Vayu medită asupra lui Rama și nădejdea îi umplu inima de bucurie. Ziduri înalte apărau grădina de orice privire. „Da, Sita trebuie să fie aici", își făcu el socoteala. Și, din nou, se înclină în fața zeilor. Apoi, sări pe coama zidului ce înconjura Asoka Vana, privind grădina cea încîntătoare.

Capitolul XLIX

SITA ÎN GRĂDINA ASOKA

Fără să știe de ce, stînd pe zidul cel înalt, Hanuman simți cum un fior de bucurie îi străbate trupul. Era aburul nevăzut ce învăluiește gîndul îndeplinit.

În noaptea aceea de început de primăvară, copacii și toate ierburile erau în floare. Hanuman sări într-un desiș. Păsările care se odihneau acolo, tulburate, zburară cu un fîlfîit ușor iar cerbi și alte animale se mișcară. Florile căzînd de pe ramuri, acoperiră cu totul pe Hanuman. Animalele grădinii uitîndu-se la chipul drăgălaș al lui Hanuman acoperit de flori, gîndeau că-i Zeul primăverii venit în crîng, înaintea zorilor.

Grădina era mai mult decît încîntătoare. Eleșteie pline de farmec, terase daurite, împodobite cu argint, fildeș, mărgăritare și corali, trepte de cristal, coline făurite cu meșteșug. Văzîndu-le, inima lui Hanuman se umplu de bucurie. În jurul unor copaci se aflau bănci acoperite de aur și ar-

gint. Clopoţei agăţaţi printre ramuri se mişcau cu clinchete argintii la adierile zefirului.

Hanuman se căţără şi se ascunse printre frunzele unui copac înalt cu crengi întinse, care avea în jurul trunchiului o bancă de aur. „Dacă Sita ar mai trăi, aici în Lanka, îşi spuse Hanuman, ar cerceta fără îndoială grădina aceasta. Ar alege-o, între multe altele, dacă ar voi să fie liniştită şi să mediteze asupra lui Rama. Nu spun oamenii că Sitei îi plac crîngurile şi copacii ? Fără îndoială, ar fi venit aici în zori pentru a adora natura mamă."

Rămase ascuns printre frunze şi se uită în jur. Apoi, aşezîndu-se pe-o ramură, se uită şi în jos. Abia atunci văzu, şezînd, o femeie orbitor de frumoasă, înconjurată de văpaia neprihănirii divine. Slabă şi palidă, era ca o rază de lună la început de lună nouă. Frumuseţea ei pîlpîia din timp în timp biruind o deznădejde adîncă, aşa cum o flacără străluceşte prin fumul ce o învăluie. Acoperită cu un veştmînt murdar părea un lotus fermecător ascuns de muşchi noroios. Faţa spălată de lacrimi era palidă şi slabă de nemîncare. Se vedea cum gînduri triste o copleşeau şi cum n-avea nici prieteni, nici vreo nădejde. Oriunde-şi întorcea ochii vedea numai femei-demon ; părea o căprioară rătăcită de turma ei şi înconjurată de o haită de cîini sălbatici. O singură cosiţă de păr, ca un şarpe, rătăcea neluată-n seamă, pe şold. Lui Hanuman îi păru şi fermecătoare şi demnă de milă, cum e cuvîntul sfînt smuls de necredincioşi din cuprinsul unei scrieri, cum este bunăstarea căzută în nemeritată ruină, cum e nădejdea spulberată şi credinţa trădată, cum e dezamăgirea neîmplinirii, cum e mintea noroită de nebunie, cum e desăvîrşita neprihănire mînjită cu nedrepte învinuiri murdare.

Hanuman îşi spuse cu încredinţare : „Înfăţişarea aceasta a deznădejdii şi frumuseţii e fără îndoială Sita. Uite, pe ramurile copacului stau, agăţate şi dispreţuite, giuvaerurile ei, întocmai cum mi-a spus Rama că le purta Sita, cînd a fost răpită ; sînt toate, afară de cele pe care le-a lăsat să cadă în zbor şi pe care le-au găsit *vanara*, acolo sus, pe deal. Şi iată, cingătoarea pe care o poartă, murdară şi mototolită este chiar pereche celeia pe care am găsit-o noi. Nu încape nici urmă de îndoială, această doamnă de o nespusă frumuseţe ce pare neclintită în dragostea-i adevărată, înconjurată de marea frămîntată de furtună a grijilor, este regina cea iubită a lui Rama. De dragul ei pe Rama-l arde chin întreit, întristare pentru suferinţa şi mînie pentru jignirea adusă ei, şi chinurile inimii zdrobite-n despărţire. Fireşte, Rama e în orice clipă în inima frumoasei doamne şi ea într-a lui ; într-adevăr, ei nu sînt despărţiţi căci altfel n-ar putea trăi.

În timp ce Hanuman se uita astfel la ea, inima lui se întoarse, zburînd înapoi peste ocean şi căutînd plin de credinţă şi supunere picioarele lui Rama. Apoi, privi din nou la Sita şi îşi spuse : „De dragul ei, divină doamnă a fost ucis neînfricatul Vali, deopotrivă în vitejie cu Ravana ; Kabandha şi

Viradha mușcară țărna pentru ea, patrusprezece mii de demoni fioroși printre care Khara, Dushana și Trisiras împurpurară cu sîngele lor închegat poienile din Janasthana. De dragul ei, domnia strălucită a neamului *vanara* a fost smulsă de la Vali și dată lui Sugriva. Cu gînd de a o sluji pe ea am trecut oceanul, stăpînul peste fluvii, și acum mă aflu în Lanka. Par a fi multe toate acestea, dar tot atît de adevărat este că, dacă de dragul ei Rama ar trebui să răstoarne, ori pulbere să facă universul, din tot sufletul meu aș spune : «E bine așa ! Căci vrednică-i de toate și încă de mai mult !» Din nou, cu inima, Hanuman trecu marea și rămase lîngă Rama aflat în depărtări.

Atunci tocmai, cum pe oglinda limpede a unui lac alunecă o lebădă, pe adîncimea albastră a bolții pluti lucind în scînteieri luna, de parcă ar fi voit să ajute pe fiul lui Vayu.

Uitîndu-se printre frunze, neștiind încă ce să facă, Hanuman privi din nou, lung, fața Sitei și văzu pe ea grijă nesfîrșită ; părea o corabie greu încărcată prinsă de furtună. Femeile-demon ce o păzeau erau nespus de hidoase. Una avea un ochi, alta doar o ureche. Unele n-aveau de loc urechi iar altele n-aveau nas. Unele aveau nasurile întoarse în sus. Unele n-aveau păr, altele își purtau părul în chip ciudat. Unele aveau pîntece care atîrna și altele boturi de cămilă. Unele erau cocoșate. Altele erau pitice și altele înalte cît palmierii. Fețe de porc, fețe de tigru, fețe de bivol, fețe de capră.

Aceste făpturi respingătoare țineau în mîini lănci și alte arme. În mijlocul lor, principesa cea palidă stătea tremurînd, apărată numai de neprihănirea ei. Părea o liană fermecătoare ruptă de pe un copac și căzută la pămînt.

Era încă întuneric, zorile nu se iviseră. Cîntăreții de la curte treziră din somn pe Ravana cu imnuri vedice și cînturile dimineții. Cum se trezi se și gîndi la Sita și porni spre grădina unde era închisă.

Ravana intră în grădina palatului, cu tot alaiul său, cu torțe parfumate, umbrela regală, îmbrăcat în haine albe, albe de tot, acoperit cu podoabe scînteietoare și înconjurat de femei. Ravana părea tot atît de ademenitor ca al doilea Manmatha.

Cînd alaiul intră pe poartă, Hanuman auzi zgomotul mulțimii și clinchetul brățărilor femeilor. Curînd văzu, apropiindu-se, pe regele neamului demonilor. Numaidecît Hanuman se ascunse și mai bine în desișul de frunze. Pășind spre Sita, puterea și strălucirea lui Ravana uluiau privirile. Văzîndu-l însă, Sita se închirci și tremură ca un platan biciuit de furtună.

Ravana se apropie de Sita nutrind încă nădejdea de a-i căpăta învoirea. Sita, plină de praf, fără nici o podoabă, strălucea însă ca și cum ar fi purtat toate giuvaerurile pe care o prințesă trebuie să le aibă. Era aidoma cu un arbore minunat zăcînd retezat în țărînă. Era ca o făptură înconjurată jur împrejur de flăcări sălbatice. Fața-i era aco-

perită de lumină și de umbră ca o floare de lotus noroită. Se clătina ca o cobră prinsă-n noduri de farmece. Era ca o armie ai cărei războinici de seamă s-au prăpădit, ca un rîu secat, ca un vas pentru focul de sacrificiu ajuns de dispreț, ca un eleșteu fermecător cu lotuși, stricat de elefanți, ca o liană înflorită smulsă și aruncată, ca femela unui elefant despărțită de căpetenia turmei, prinsă și ținută în robie. Sita ședea tremurînd, copleșită de tristețe și groază. Văzînd că Ravana se apropie, chiar în clipa aceea, inima-i călători spre Rama, ca un car purtat de cai iuți. Cu fața palidă și trupul pustiit gîndi la cei care, din depărtare, o apărau. „Oare cînd vor veni ? Vor mai veni oare vreodată ?" se întrebă în gînd și medită asupra Domnului.

Ravana se apropie și îi vorbi. Ascuns printre ramurile copacului, Hanuman privea și asculta tot ce se întîmpla jos.

Capitolul 1

STĂRUINȚELE LUI RAVANA

— O, preafrumoaso ! Pentru ce fugi de mine ? vorbi Ravana Sitei cufundată într-un ocean de supărare, îmbrățișînd însă *dharma* și gîndul stăpînului ei. Nu vezi cît de mult îmi placi ? Știi bine că demonilor le este îngăduită răpirea soțiilor și stăpînirea lor prin silă. Totuși îți cerșesc dragostea. De mine nu trebuie să ai teamă. Mă voi apropia de tine numai cînd inima ta mă va îngădui. Nu te îngrijora. Singura-mi dorință este să ții la mine pe cît te iubesc eu. Primește-mă cu dragoste. Trebuie ! De ce-ți lași trupul pradă supărării deșarte ?

...O, preafrumoaso ! Nimeni, nimeni pe lume, nimeni nu-ți seamănă în farmec. Ce rost are să fugi de podoabe și haine frumoase, să dormi pe pămînt și să-ți lași părul nepieptănat ? Tu, nestemată între femei, nu-ți irosi tinerețea, frumusețea. De acum înainte, sub ocrotirea mea, nimic nu-ți va lipsi. Toate plăcerile din lume nu-ți cer decît să le alegi. Nu-mi pot lua ochii de la fața ta strălucitoare, ca luna plină. Oriunde aș ridica privirile pe trupul

tău, oriunde mi le-aş opri, acolo ele rămîn legate, încremenite. De ce i-ar trebui unei ființe atît de încîntătoare cum numai tu eşti, atît de multe dureri şi atîtea supărări? Primeşte-mă şi bucură-te de toate plăcerile lumii. Pămîntul întreg îl voi cuceri şi de dragul tău îl voi dărui lui Janaka. O, ce n-aş face pentru tine? Regina mea vei fi; reginele celelalte, femeile palatului, toate le vei conduce numai tu. Regatul meu şi bogăția mea şi toate cîte-s ale mele vor fi doar pentru bucuria ta. Lanka şi eu însumi, dar ce spun, pămîntul întreg, cu tot ce se află în el vor fi ale tale. Zeii şi *asura* cunosc puterea şi voinicia mea; eu i-am învins şi acuma toți au capete plecate. Cu podoabe şi veştminte vrednice de tine te-or împodobi cele ce mă slujesc. Doresc să te văd gătită cu splendori. Şi vei fi slobodă să împarți orice daruri ai voi. Peste toată omenirea vei fi stăpînă. Supuşii mei şi toți ai mei vor socoti cu toții că e o bucurie să te slujească.

De ce-ți iroseşti gîndurile îndreptîndu-le spre ticălosul de Rama, rătăcitor acuma prin codru? Cum poți să iubeşti, cum poți să ai încredere într-un om în afara legii, izgonit din țara sa, ce rătăceşte acum îmbrăcat în haine de scoarță? Ce poate să mai facă un om neajutorat ca el? Zeița Bogăției, zeița Puterii şi cea care domneşte peste Izbîndă l-au părăsit cu toatele, iar tu o ştii prea bine. Ne îndoim dacă mai trăieşte. Oricum, fii încredințată că nu te va mai vedea nicicînd şi gîndeşte-te cu atît mai puțin că va putea să se apropie

de tine. Cum Garuda a prins în gheare un şarpe, aşa mi-ai prins tu inima. Nu mai pot să scap. Chiar aşa cum te afli, fără podoabe, fără hainele cuvenite, m-ai depărtat de celelalte soții. Ce să mă fac acum? Prin cămările mele sînt nenumărate femei ademenitoare, dar după ce te-am privit nici nu mai pot să văd măcar pe vreuna din ele. Vei fi regina tuturor şi toate te vor sluji cu umilință.

Cu ce oare poate să-mi fie Rama deopotrivă? Nu vezi tu că îl întrec în orice chip? Şi-n marile asprimi-de-sine prin care am trecut, şi în tărie, bogăție, slavă? Lasă la o parte orice teamă; vom colinda întreaga lume fericiți, împreună. Cu mine te vei bucura de plăceri şi de-o nemărginită bogăție. Viața va fi pentru tine, mereu, doar bucurie. O, preafrumoaso, ai milă de mine. Hai să ne jucăm împreună în grădinile şi-n crîngurile de lîngă mare. Spune, şopteşte numai „da". Astfel, Ravana îşi rosti plin de patimă chemarea la dragoste şi milă.

Cum termină Ravana, Sita rupse de jos un fir subțire de iarbă şi, aşezîndu-l între ea şi el, rîse cu dispreț dar îi vorbi cu blîndețe:

— Ravana, îndepărtează-ți gîndurile zadarnice în ceea ce mă priveşte. Este cu totul necuviincios să mă doreşti. Îndreaptă-ți inima către soțiile tale. Nu voi încuviința niciodată ceea ce vorbeşti. Adu-ți aminte din ce neam m-am născut, gîndeşte-te în ce neam m-am căsătorit. Cum poți nădăjdui că ai putea să mă schimbi vreodată? Nu lăsa loc pentru

dorințe atît de nebunești și cu neputință și nu-ți fă singur supărare! Apoi, urmă întorcîndu-și fața într-o parte. Cum pot eu să fiu soția ta cînd sînt soția altuia? Nu călca *dharma*. Nu merge pe cărarea păcatului. Ascultă-mă pe mine. Adu-ți aminte cu cîtă grijă păzești soțiile tale nelăsînd pe alții să le atingă. Crezi că alți soți n-ar face tot așa cu soțiile lor? Adu-ți aminte de alți bărbați ca și tine. Nu arunca ochii asupra femeii altuia. A fi mulțumit de ce-i al tău e singura cale pentru adevărata fericire. De îngădui însă ca mintea să-ți stăruie asupra femeii altcuiva, vei avea parte de supărare și necinste. Pe lumea aceasta oare nu-i nimeni care să-ți dea sfat bun? De ce faci rău, de ce aduci pieire asupra ta și asupra poporului tău? Cînd un rege și-a pierdut stăpînirea asupra lui însuși, regatul și bogăția lui vor fi toate spulberate. Fii sigur că Lanka și toată marea-i bogăție se vor afla cu desăvîrșire spulberate de stărui în păcatul tău, iar dușmanii pe care tu i-ai cucerit și i-ai umilit se vor bucura. Nu-mi trebuie nici bogăția și nici plăcerile pe care mi le făgăduiești. Nu mă ispitesc. Sînt soție lui Rama și nu pot să-mi iau nici mintea și nici inima de la el. Eu care i-am luat mîna nu pot să mai ating o alta, niciodată. Sînt a lui, sînt a prințului, cu totul și pentru totdeauna; a lui sînt cum *Vedele* sînt ale cui le stăpînește cu cinstea cuvenită. Nu-i bine ca altul să mă mai privească cu ochi rîvnitori. Ascultă ce-ți spun, e pentru binele tău. Roagă-te cu umilință de Rama pentru iertare

și scapă de mînia lui. Nu merge singur în căutarea prăbușirii tale. Rama e bun la inimă și, fără îndoială, te va ierta de cauți mila lui. Cere-i iertare și ocrotire, nu căuta moarte și pieire.

...Ascultă... n-auzi... e zbîrnîitul arcului lui Rama. Nu vei putea să-i scapi. Yama e pe aici, pe aproape, gata să te ia cu el. Săgețile lui Rama și Lakshmana se vor afla curînd în Lanka, iar orașul tău va fi în flăcări. Oare nu Rama a sfărîmat cu desăvîrșire pe demonii din Janasthana? Oare tu însuți n-ai venit ca un tîlhar la coliba noastră, răpindu-mă cînd Rama și Lakshmana erau plecați, căci îi cunoșteai prea bine puterea? Poți tu oare să le stai împotrivă, măcar o clipă? Crezi că un cîine se poate apropia de un tigru? Nu va fugi el chiar de miros? Soarele suge umezeala din pămîntul ud, tot așa Rama și Lakshmana sorbi-vor viața ta. Crezi oare că vei putea fugi să te ascunzi în munți? Sau vei putea măcar să-ți afli scăparea în mare? Chiar și așa, cum la ceasul hotărît copacul e lovit de trăsnet, astfel vei pieri și tu de mîna lor. Nu vei putea să scapi. Astfel termină Sita mustrîndu-l cu asprime.

Stăpînindu-și mînia Ravana vorbi:

— O, Sita, iubindu-l pînă la nebunie pe Rama, sihastru fățarnic, vorbești nesăbuit și răspunzi cuvintelor mele de dragoste cu mustrare și dispreț. M-am stăpînit pînă acum, din dragostea ce-ți port, altfel de mult ai fi fost moartă. Din răgazul ce ți l-am dat îți mai rămîn două luni. Schimbă-ți gîndul

înainte de a fi prea tîrziu. Fii soția mea și vino în patul meu. Dacă nu primești te voi trimite la bucătărie și vei fi preschimbată în hrană pentru mine. Păzește-te!

Se știa foarte bine că demonii obișnuiau să se hrănească cu carne omenească. Totuși Sita rămase neclintită :

— Vai ! Vai ție ! Nu-i nimeni care să-ți dea sfat bun ? N-ai nici un prieten care să te scape de păcat și să te pună pe cărarea virtuții ? Nu vei putea scăpa de pedeapsa lui Rama ; ești ca un iepure stînd în fața unui elefant sălbatic. Ți-ai atras mînia lui Rama. Nu ți-e rușine ? Nemernice ce m-ai răpit în lipsa lui ! Nimicirea ta e neîndoielnică ! Soarta ta cea rea te-a împins să faci această faptă. Și, totuși, ești fratele lui Kubera. Ești vestit ca luptător. Ești mai marele unei oști cu toate cele patru feluri de arme. De ce oare te cobori să faci fapte murdare într-un chip josnic ?

Ochii lui Ravana începură să se rostogolească de mînie ; se holba cu sălbăticie la Sita, șuierînd ca un șarpe. Văzînd cum îi crește mînia, una din tinerele lui soții, Dhanyamali, veni lîngă el și-i spuse, îmbrățișîndu-l :

— Rege ! De ce te necăjești pentru această neînsemnată făptură omenească ce pare că nu te ia în seamă ? Ea n-a avut norocul să fie a ta. Asta e totul. Și pînă la urmă cu ce-i atît de atrăgătoare ? De ce îți pierzi gîndurile pentru o făptură atîta de măruntă ? Haide, vino ! Hai să ne bucurăm împreună. Și îl trase de acolo cu alintări ; Ravana plecă cu ea rîzînd.

Înainte de a se duce, Ravana porunci însă femeilor-demon care o păzeau pe Sita să o înduplece într-un fel, și, cu pași răsunători, părăsi grădina Asoka urmat de tot alaiul. De îndată ce se îndepărtă, femeile-demon înconjurară pe Sita. Prințesa care pînă acuma fusese atît de curajoasă, se cutremură cînd văzu făpturile hidoase care și începură :

— Cînd Ravana, vlăstarul unei nobile familii, războinic vestit în toată lumea, te dorește, spuse una, cum poți să-l îndepărtezi, o, femeie nebună ? Știi tu cine-i Ravana ? Află că el coboară chiar din Brahma. E nepot al lui Pulastya Prajapati, fiul lui Brahma, erou ce-a cîștigat multe bătălii și a învins mulți vrăjmași. Ce nebunie să nu-l primești !

— Nu lăsa mîndria să te prăpădească, adăugă alta. Ravana e fiul înțeleptului Visravas. Să nu crezi că e un oarecare. Primește-l, fii fericită cu el.

— Regele peste neamul demonilor, care a învins în bătălie și-a pus pe fugă zeii din ceruri, te cheamă să-i fii soție, vorbi alta. Trebuie să fii a lui, biată fată, sau vei muri.

— Disprețuindu-și toate celelalte soții, strigă alta, Ravana te vrea pe tine și ți-a făgăduit că te face stăpînă reginelor lui. Îndepărtîndu-și nobilele soții, regele, fermecat de frumusețea ta, îți cerșește dragostea și dorește să te facă prima între soțiile lui. De ce te încăpățînezi prostește ?

— Nimeni pe lume n-are asemănare cu Ravana, mai adăugă alta. Norocul vine să te caute și tu-l alungi cu dispreț. Ce nebunie! Soarele și vîntul se tem de regele neamului demonilor; iar el vine să te cheme și vrea să te facă soție răsfățată. Nu-ngădui ca mîndria să te trădeze. Nu îndepărta norocul ce vine la tine nechemat.

— Ți-am dat sfaturi bune, încheie alta. Am făcut tot ce-am putut și rămîne ca tu să faci restul. Dacă nu primești ce vrea să-ți dea, fără îndoială că va trebui să mori.

ISTEȚUL ISTEȚILOR

Femeia cea mai curajoasă și cea mai dîrză își poate pierde curajul și poate fi copleșită de deznădejde dacă-i ținută în robie multă vreme.

Lună după lună, Sita nădăjduise că stăpînul ei va descoperi unde se află și va veni s-o scape. Bolnavă de prea multă dezamăgire, singură în mijlocul vrăjmașilor, se agăța încă de viață numai din credința adîncă în dragostea lui Rama, credință care o făcea să simtă că el va veni fără îndoială.

Femeile-demon stăruiau cu ceea ce, așa cum gîndeau ele, erau sfaturi bine gîndite.

— De ce nu vrei să asculți sfatul nostru? Ești o ființă omenească, îți lipsește judecata sănătoasă. Te mai legi încă de nenorocitul tău de soț. Locul ce ți se cuvine este iatacul regelui nostru. Acolo afli orice plăcere. Disprețuind ceea ce îți dă te gîndești mereu la Rama, nevrednicul. Cum poți să mai ții încă la ticălosul acela fără noroc, gonit din regatul

său? N-ai să-l mai vezi niciodată. Fii a lui Ravana, fii fericită.

Auzind aceste vorbe, Sita nu putea decît să plîngă.

— Ce vorbe păcătoase mai aud! gemu ea. Nu voi putea face niciodată ce spuneţi. Ziceţi că Rama e sărac, nenorocit şi surghiunit din ţara lui. Toate acestea le cunosc. Dar la noi, în neamul oamenilor, orice femeie nici n-ar gîndi măcar să-şi părăsească soţul din pricina aceasta. E rău pentru regele Ravana că mă doreşte de soţie. Cum strălucirea soarelui e a soarelui şi nu se poate despărţi de soare, aşa sînt a lui Rama eu. Cum Sachi e credincioasă lui Indra, Arundhati lui Vasistha aşa sînt credincioasă eu lui Rama pentru totdeauna.

Femeile-demon părăsiră orice nădejde de a o schimba şi începură să vorbească între ele:

— Ce poţi să faci cu o nebună încăpăţinată ca asta? Mai bine ar fi să o mîncăm înainte de a slăbi prea tare, de atîtea gînduri.

— Eu tocmai aştept un copil, făcu una. Am mare poftă de carne omenească. O voi sfîşia şi mă voi ospăta din trupul ei fraged.

— Haideţi s-o sugrumăm şi să-i spunem lui Ravana că a murit de întristare, rînji alta. Regele se pierde-n întristare fără rost din pricina acestei femei încăpăţînate. Cînd va afla că a murit, va uita cu totul de ea şi va dormi bine.

— Cum aş mai vrea să-i mănînc ficatul, şi linse una buzele. Trebuie să fie foarte gustos. Iar ultima încheie cu hotărîre:

— Haideţi să o omorîm şi s-o împărţim între noi. Aduceţi ceva sos şi băuturi tari. Să facem un ospăţ din ea. Să bem şi să jucăm în templul lui Nikumbsila. La auzul groaznicelor cuvinte, văzînd chipurile lor înspăimîntătoare, Sita îşi pierdu cumpătul şi începu să plîngă cu glas tare. Curajul o părăsise iar slăbiciunea omenească îşi spuse cuvîntul. Hohotea ca un copil; însă chiar printre hohote, mintea îi era limpede, aţintită asupra lui Rama. „La Janasthana, Rama a făcut pulbere mii de demoni. De ce oare nu vine Rama să mă scape? De ce oare prinţii războinici care au ucis pe Viradha în codrul Dandaka nu se sinchisesc de soarta mea? Fără îndoială nu ştiu unde mă aflu! Jatayu, vulturul rege a fost ucis de Ravana. Dacă măcar el ar fi trăit ar fi putut să spună că a văzut cum Ravana mă ducea. Dar el şi-a dat viaţa încercînd să mă scape. Cît timp va mai trece fără ca Rama să ştie că sînt aici? Dar oare Lanka şi neamul demonilor cîtă vreme mai pot trăi? Fără îndoială, e aproape clipa cînd, în toate casele cetăţii văduvele vor boci cu glas tare. E hotărît, oraşul lui Ravana şi tot neamul demonilor vor pieri."

Astfel gîndea ea în sine şi cu încetul curajul îi reveni. Curînd alte gînduri o încolţiră umplînd-o din nou de tristeţe:

„Poate că Rama și-a dat viața, nemaiputînd să îndure pierderea mea ? Poate foarte bine să fie așa. Altfel ar fi putut el oare să mă uite și să mă lase singură atîtea zile ? Într-adevăr acum e fericit și se află cu zeii. Poate că am fost vinovată de multe păcate, de sînt lăsată să sufăr atît. Inima trebuie să-mi fie de piatră. Cum altfel aș putea să îndur toate și încă să mai trăiesc ? Și totuși ceva îmi spune că Rama e în viață, altminteri aș muri !"

Apoi alt gînd se ivea ; „Poate că Rama s-a hotărît să-și petreacă restul vieții în pustnicie și a îndepărtat oricare gînd în ceea ce mă privește. Nu, nu. Cum ar putea un războinic să-și uite datoria și, lăsîndu-și soția în mîinile vrăjmașului, să înceapă o viață de *sanyasi ?* Ce nebunie să mă gîndesc la așa ceva ! Fapt este că ei nu știu încă unde mă aflu. Să fie oare adevărat că Rama nu mă mai iubește ? Ochii care nu se văd se uită — se spune. Sau poate că m-a uitat? Vai, vai ! Ce gînd păcătos ! Cum poate Rama să mă uite ? El nu poate să mă uite niciodată. Și cu ce am păcătuit ca să nu se mai gîndească la mine ? Nu poate fi aceasta pricina. Sau poate Ravana, printr-o viclenie, l-a ucis mișelește.

Minte-ai rătăcea astfel de la un gînd trist la altul și se adîncea mereu mai mult, într-un ocean de supărare. Hotărî că lucrul cel mai bun e să-și pună capăt vieții. Ar fi putut scăpa spînzurîndu-se, gîndi

ea. S-ar fi putut agăța, cu părul ei cel lung înnodat în jurul gîtului, de creanga arborelui *Simsupa,* sub care stătea, aruncîndu-se apoi jos.

Neputînd să o schimbe pe Sita prin încercările lor, femeile-demon nu știau ce să mai facă. Unele plecară să înștiințeze pe Ravana de neizbînda lor. Altele rămaseră ca să păzească pe Sita. Venind în mijlocul lor, Trijata, o altă femeie-demon, le certă :

— O, nebunelor, vorbiți fără socoteală ! Ascultați la mine, și vă voi spune ce-am visat. A venit timpul cînd Lanka va fi nimicită. Și începu să le povestească în amănunt visul îngrozitor ce-l avusese :

— Am văzut în vis pe Rama, strălucind ca soarele, și venind în Lanka să caute pe Sita. Am văzut pe Ravana intrînd pe tărîmul lui Yama. Am văzut cum Rama a urcat pe Sita pe elefantul lui și a dus-o acasă. Am văzut pe Ravana și pe toți demonii, îmbrăcați în zdrențe murdare, tîrîți de Yama. Povestindu-le visul, Trijata le dojeni :

— Nu mai hărțuiți femeia aceasta sfîntă. Nu mai căutați propria voastră nimicire. Cădeți-i la picioare și cereți-i cu lacrimi mila. Chiar pe cînd Trijata vorbea așa tovarășelor ei, Sita, care hotărîse să se omoare începu deodată să vadă multe semne bune. Pleoapa stîngă i se bătu, iar mîna și piciorul se mișcară în semn de bună prevestire. O slabă

nădejde licări din nou în inimă-i iar toate gîndurile de moarte pieriră.

*

Hanuman, stînd ascuns deasupra și uitîndu-se la tot ce se întîmpla în crîng, se întreba ce avea de făcut mai întîi. Gîndi în sine :

„Am izbutit ce nimeni n-ar putea să izbutească, am trecut oceanul și am aflat pe Sita. Am văzut orașul demonilor, am iscodit întăriturile apărătoare. Și tot ce poate face o iscoadă, rămînînd ascunsă privirii dușmanului, tot am făcut. Dar ce-am aflat aici e lucru de primejdie. De aș pleca acuma spunînd tot ce am văzut lui Rama și Sugriva, cine știe ce s-ar ivi între timp ? Mai înainte ca Rama și Lakshmana cu oastea de *vanara* să poată fi aici, poate că Sita, nemaiputînd să îndure suferința, și-ar pune capăt vieții și astfel silințele mele ar fi pierdute toate. Nu e de ajuns că am văzut pe Sita, va trebui să-i și vorbesc să-i duc vești despre Rama, să-i dau speranță, încît să poată rămîne în viață în ciuda tuturor necazurilor. Și Rama, cum m-ar primi el oare de m-aș întoarce fără a fi vorbit cu Sita ? Va trebui să aflu așadar o cale ca să-i vorbesc lui Sita."

În șirul de nume ale lui Hanuman, se află și unul ce i se potrivește, Budhimatam Varishtham, istețul isteților.

„Sub ce chip să mă ivesc în fața Sitei și cum să-i vorbesc ? Dacă, așa, deodată, vine o maimuță și îi vorbește în crîngul Asoka, firește, Sita va crede că-i o nouă viclenie, că e Ravana care încearcă iarăși s-o înșele. De mă ivesc deodată înaintea ei, poate să țipe înspăimîntată. În starea ei de acum, aceasta se poate foarte bine întîmpla. Femeile-demon ce o păzesc, și care au adormit acuma, se vor trezi și mă vor descoperi. Vor ști că am venit pe-ascuns de la dușmanul lor, și vor aduce alți demoni care mă vor lovi. O mare bătălie ar putea ieși. Firește, aș ucide pe cei mai mulți ; dar însărcinarea de a-i da curaj Sitei și a duce vești lui Rama de la ea ar fi primejduită, de m-aș da prins și-aș fi ținut rob aici. Ori, asta nu se poate. Chiar dacă aș scăpa din primejdia de a fi prins de demoni, ieșind cu bine din încăierare, pot fi totuși rănit pierzînd astfel puterea de a mai trece marea înapoi. Și ce folos atunci dacă am văzut pe Sita ? Nu trebuie niciodată să faci lucrurile în grabă. Trebuie să ai în minte ceea ce e mai însemnat. Sugriva și cu Rama m-așteaptă cu încredere să mă întorc. O greșeală cît de neînsemnată făcută acum ar putea să ducă la mare nenorocire. Primul lucru de făcut e să vorbesc cu Sita, strecurînd bucurie și nădejde în inima ei. Trebuie să mă apropii de ea în așa fel, încît nici măcar o clipă să n-aibă vreo îndoială privind buna mea credință... Bine, voi spune deci cu o voce

blîndă şi nu prea ridicată, atît cît să audă numai ea, povestea virtuţilor lui Rama. Inima ei se va umple atunci de bucurie şi încredere, iar bănuiala va fi îndepărtată. Aceasta e singura cale".

Astfel gîndi Hanuman şi, ascuns încă printre ramurile copacului, începu să şoptească numele cel drag „Rama", „Rama".

SITA AFLĂ MÎNGÎIERE

Hanuman, ascuns printre ramuri, începu să cînte cu voce blîndă şi suavă povestea lui Rama, încet de tot ca s-o audă numai Sita.

— Regele Dasaratha îşi cîrmuia regatul în bună pace. Puternică era oştirea lui cu pedestraşi, care de luptă, elefanţi şi cai. Era plin de virtute şi îndeplinise fapte mari. El îşi ţinea cuvîntul, era cel mai de seamă între vestiţii regi ai lumii. Cu *rişii* semăna în virtute, cu Indra în arta cîrmuirii. Pe nimeni nu ura ; rău nu făcea la nimeni. Iar orice silinţă a lui era încununată de izbîndă. De aceea oamenii îi ziceau Satya-Parakarma, cu-adevărat-viteazul. Cel mai bogat din neamul Ikshvaku, un rege al regilor, conducător al lumii, se bucura de fericire şi împărţea tuturor fericire. Iar cel mai mare între cei patru fii ai săi fu Ramachandra, a cărui faţă era ca luna plină. Înţelept, virtuos, măestru în tragerea cu arcul şi iubit de toţi. Plin de blîndeţe faţă de toţi locuitorii din regat, Rama era un luptător legat de *dharma* ; era moştenitorul tro-

nului. Dar, pentru a spăla cinstea regelui, a părăsit regatul mergînd să trăiască în codru cu Sita, iubita lui soție, și cu Lakshmana, fratele său.

...Acolo a învins mulți demoni și a ocrotit pe *riși*. Căci Rama a făcut fărîme pe Khara și Dushana și oastea lor puternică. Aflînd acestea, Ravana, pornit pe răzbunare, a pus pe un alt demon să se preschimbe în cerb și să ademenească pe Rama și Lakshmana în urmărirea lui ; în lipsa prinților, Ravana o răpi cu sila pe Sita. Lovit de întristare, Rama porni în căutarea ei. Aflîndu-l pe Sugriva, rege-fugar al neamului *vanara*, se împrieteni cu el. Iar Rama ucise apoi pe Vali, regele *vanara*, și cîștigă domnia pentru Sugriva. Sugriva își trimise luptătorii în toate cele patru vînturi ale lumii pentru a descoperi pe Sita.

Războinici ai neamului *vanara*, care puteau să-și ia orice înfățișare ar fi voit, lumea întreagă o scotociră în căutarea Sitei. Îndrumat de Sampati, am trecut oceanul lat de o sută de *yojana* și am sosit aici ; acuma văd pe cineva a cărui chip, și trăsături, și însușiri mi-au fost înfățișate de Rama ca fiind ale soției sale, prințesa Sita.

Spunînd acestea, Hanuman se opri. Cuvintele melodioase, șoptite de o ființă nevăzută umplură pe Sita de uimire și încîntare. Privi pretutindeni, căutînd pe cel care rostise atîta de suav și cu voce atît de melodioasă cuvintele alese. Privi în jur, în sus, în jos, dar nu văzu chip omenesc care să fi putut rosti astfel de vorbe. Doar o maimuță,

mică și drăgălașă, stătea pe o ramură deasupra ei. Sita văzu atunci, sub chipul unei maimuțe mici, pe fiul lui Vayu, sfetnicul cel înțelept al regelui *vanara*, strălucitor ca soarele ce se ridică.

„Cuvintele și chipul acesta nu pot fi adevărate, își spuse Sita, văzînd pe Hanuman. Visez. Vedem în vis, aievea, gîndurile ce le purtăm mult timp în minte. Adesea m-am gîndit la povestea Stăpînului meu ! Minune e atunci cînd mi se pare că-i aud povestea spusă ca de altcineva ? Nu-i adevăr, e doar un vis. Se spune că dacă visezi o maimuță e semn rău pentru cei apropiați. Fie ca Domnul să apere pe Rama de orice rău ! Fie ca Domnul să țină tot răul departe de Lakshmana ! Fie ca Domnul să binecuvinteze pe toți ai mei de la Mithila !

...Nu, totuși nu-i vis, am ochii deschiși și văd același chip șezînd mereu deasupra mea. E acolo, limpede, în carne și oase. Nu, nu-i un vis. Iar eu nu dorm. Cum poți visa fără să dormi ? Nu-i vis. Totul este neîndoielnic. O, zei ! Ar putea fi acesta într-adevăr un sol venit de la Stăpînul meu iubit ? O, de-ar fi așa ! O, Vachaspati ! Stăpîne al vorbirii, mă înclin în fața ta. O, Agni ! Te salut. O, Swayabhu ! Te salut. O, zei ! Apărați-mă. De-ar fi acesta trimisul lui Rama !“

Hanuman, aprins de bucuria de a fi văzut pe Sita, coborî pe pămînt și stătu în fața ei, cu palmele împreunate și capul înclinat în semn de salut. Vorbi apoi cu voce adîncă și liniștitoare :

— Măicuță, lacrimi cad din ochii tăi, ca picături din florile de lotus. Cine ești tu, tu care stai aici, lîngă copacu-acesta, cu fața de tristețe înnourată, cu ochii umeziți de lacrimi, îmi poți tu spune ? Zeiță ești ori zînă Naga ? Căci strălucirea ființei tale mă face să mă întreb dacă ești cu adevărat o pămînteană. Rohini ești cumva, pentru o clipă despărțită de Zeul-Lunii ? Ori Arundhati ești, departe de *riși* Vasistha ? Nu, uitîndu-mă mai bine îmi pari o pămînteană, poate o prințesă încîntătoare chiar și în deznădejdea ta. Te rog, spune-mi cu adevărat, cine ești tu ? Domnul te binecuvînteze! Nu ești cumva tu principesa Sita, răpită de Ravana la Janasthana ? Să-mi fie oare dată fericirea de a o vedea pe Sita, soția cea iubită a lui Rama ?

Auzindu-l, Sita nu mai putu de bucurie :

— Copilul meu, într-adevăr, sînt Sita, fiica regelui din Videha și soție lui Sri Ramachandra. Timp de doisprezece ani m-am bucurat cu el, în Ayodhya, de toate fericirile. În anul al treisprezecelea, regele Dasaratha făcu pregătiri să încoroneze pe soțul meu ; atunci Kaikeyi, soția lui cea mai tînără îi aminti de unele făgăduințe făcute mai de mult de rege și îi ceru să și le îndeplinească încoronînd ca rege pe fiul ei Bharata și surghiunind în codru pe Rama. Amenință că se omoară dacă nu se va face așa. Legat prin făgăduință, regele nu putu decît să se supună stăruințelor ei. Urmînd dorința

regelui, Rama părăsi domnia și plecă în codru fără nici o părere de rău, fericit numai că i s-a îngăduit a face cu putință ca regele să-și țină cuvîntul dat. N-am voit să rămîn în Ayodhya și am stăruit să merg în codru cu Stăpînul meu. Lakshmana îmbrăcă straiele de scoarță în fața mea, hotărît să-și însoțească fratele în codru și să-l slujească. Am plecat toți trei în codru și am trăit în Dandaka. Într-o zi, Ravana cel-cu-inima-păcătoasă m-a răpit cu sila ; de atunci mă ține zăvorîtă în această grădină. Din anul de răgaz ce mi l-a dat, au rămas numai două luni. Cînd se vor termina și acestea, viața mea se va sfîrși. Așa vorbi prințesa cea cu totul lipsită de ajutor în necazul ei.

Sita își încheiase povestea spunînd că au rămas numai două luni din cele douăsprezece date de Ravana și că viața ei se va sfîrși. Dar Hanuman spuse atunci Sitei celei copleșite de tristețe vorbe dătătoare de nădejde.

— O, tu, prințesă din Videha ! Rama, cel mai nobil dintre oameni, războinicul cel mai de seamă m-a trimis la tine cu vești bune. Lakshmana, iubitul său frate, mereu îngrijorat de starea ta, îți trimite prin mine salutul lui.

— Ah ! Ce fericire ! strigă Sita. Înțeleg că e adevărat proverbul ce spune că, atîta cît trăiești, trăiește și nădejdea.

Astfel între cei doi, cu totul străini la început, se ivi încredere adîncă și prietenie așa cum în grădina lui Indra floarea *parijata* înflorește de-

odată. Totuşi, cînd voios şi nerăbdător de a o mîngîia, şi de a o încuraja, Hanuman făcu un pas ca să se apropie, Sita îşi pierdu pentru o clipă încrederea insuflată de cuvintele lui Hanuman ; o undă de bănuială se ivi în inima ei. Închise ochii şi se depărtă de copac. Băgînd de seamă, Hanuman se trase îndărăt plin de grijă şi şezu cu mîinile împreunate în semn de ascultare.

— Am fost înşelată, izbucni Sita, nu eşti altul decît Ravana. Ai mai venit odată la mine împrumutînd chip de ascet şi m-ai înşelat. Vii acum sub altă înfăţişare şi-mi spui cuvinte dulci. Dar toate nu-ţi vor aduce nimica bun. De ce mă chinuieşti, o, Ravana ? Sînt obosită, sînt copleşită de întristare. Vrei să te mai chemi şi războinic ! E rostul unui războinic să hărţuiască o femeie lipsită de apărător ?

Dar apoi deschise ochii din nou şi gîndi : „Nu, nu-i aşa. Nu poate fi Ravana. Încrederea şi prietenia îmi umplu inima de cînd l-am văzut. Nu-mi poate fi duşman. Nu fac bine că-l bănuiesc !"

— O, *vanara !* Într-adevăr eşti trimisul lui Rama ? vorbi Sita lui Hanuman. Dumnezeu să te binecuvinteze. Spune-mi mai multe despre Rama. Vreau să aud şi vreau să-mi bucur inima.

Dar îndoielile începură să năvălească iar. „Sînt oare pradă unei năluciri de îmi pare că aud veşti bune ? Să fie un vis care îşi rîde de mine cu părerea bucuriei doar pentru a-mi face mai neagră deznădejdea cînd mă voi deştepta ? Sînt oare în

toate minţile ? Fără îndoială. Gîndurile mele, cuvintele mele sînt toate fireşti. Mintea e întreagă, nu mi-am pierdut judecata. El spune totuşi că a zburat o sută de *yojana* peste ocean. Nu, nu, asta nu poate fi adevărat. E negreşit Ravana."

Astfel cugetă Sita şi fără să ridice ochii spre Hanuman şezu la o parte în tăcere.

Hanuman îi înţelesese acum îndoielile şi temerile. Erau de aşteptat de la cineva care fusese înşelat de Ravana şi de ai săi. Gîndindu-se o clipă, pricepu că singurul fel de a-i cîştiga încrederea era să trezească în inima ei obosită de durere bucuria şi nădejdea, lăudînd pe Rama şi stăruind asupra eliberării ei, şi a izbînzii. Începu :

— Rama m-a trimis, Rama strălucitor ca soarele, Rama plăcut privirii cum e luna, Rama lăudat de toţi stăpînitorii pămîntului, Rama viteaz ca Vishnu, Rama înţelept ca Brihaspati, Rama frumos cum e Manmatha, zeul dragostei, Rama cu vorba dulce şi adevărată, Rama a cărui supărare e întotdeauna dreaptă şi numai împotriva vinovatului, Rama războinic fără asemănare, Rama m-a trimis.

...Atunci cînd demonul sub chip de cerb, ademenindu-l pe Rama, l-a atras departe în codru, Ravana te-a luat cu sila, căci rămăseseşi singură. Curînd el va plăti prea scump această faptă rea. Cu ochii tăi vei vedea pedeapsa lui. Curînd, săgeţile lui Rama şi Lakshmana izbi-vor Lanka şi vor nimici cetatea şi pe Ravana cu neamul lui cu tot.

Eu am venit, trimis de Rama, să aflu unde ești, cum te găsești, căci Rama poartă grija ta mereu. Din partea lui Lakshmana pun la piciorul tău salut plin de cinstire. Și tot așa salutul lui Sugriva ce-i rege neamului *vanara*. Căci Rama, Lakshmana și Sugriva, gîndesc mereu la tine. Norocul meu a fost că te-am putut vedea trăind. De acuma înainte nu ne vom pierde timpul. Curînd și Rama și Lakshmana și Sugriva, cu întreaga oaste de *vanara*, vor fi aici, înconjurînd orașul Lanka. Pe mine mă cheamă Hanuman, sînt sfetnic lui Sugriva. Trecut-am oceanul și am ajuns în Lanka. Poți fi încredințată, piciorul meu se află de pe acum pe capul lui Ravana, cel plin de gînduri rele. Căci doar prin bunăvoia prințului, mai mult decît prin voinicia mea, eu, slujitorul său, trecut-am oceanul ca să te pot vedea. Să nu mă bănuiești. O, tu măicuță blîndă, să fii încrezătoare în vorbele ce-ți spun. Așa vorbi Hanuman cu lacrimi în ochi.

Vorbele liniștitoare ale lui Hanuman redeșteptară în inima Sitei marea ei dragoste pentru Rama ; încrederea în el, a pus capăt temerilor și i-a redat credință și curaj.

— Iartă-mi bănuiala, o, prietene *vanara*, spuse ea. Înșelată de Ravana și înconjurată de șiretlicurile lui, mă tem de orișice. O, prieten și sol al lui Rama ! Cum ai văzut întîi pe Rama ? Cum s-a-mprietenit prințul cu neamul *vanara* ? Povestește-mi totul. Pentru a-i întări credința, Hanuman îi numără încă o dată virtuțile și însușirile plăcute ale lui Rama și Lakshmana ; apoi spuse :

— Mirare e că Rama s-a împrietenit cu mine, cu regele Sugriva, cu întreg neamul *vanara*, cînd lumea întreagă trăiește și-și află fericirea în dragostea lui plină de blîndețe ?

Și Hanuman începu să-i înfățișeze din nou, cum se ivise neînțelegerea între Vali și Sugriva. Cum Sugriva a întîlnit întîia dată pe Rama și Lakshmana, cum s-au împrietenit, cum Rama a făgăduit să-l ucidă pe Vali și să capete regatul *vanara* pentru Sugriva ; cum fuseseră găsite și păstrate podoabele aruncate de Sita, cum Rama le-a recunoscut cuprins apoi de o supărare din ce în ce mai adîncă, cum Vali a fost ucis și Sugriva încoronat, cum, după ce trecuse timpul ploilor, oștile *vanara* colindaseră lumea întreagă în căutarea Sitei ; cum cei purtați de Angada se îndreptaseră către miazăzi și neputînd s-o găsească hotărîseră să postească pînă la moarte, cum întîlniseră și primiseră o îndrumare de la Sampati, și, cum el, Hanuman, trecuse oceanul ; cum o căutase prin tot palatul lui Ravana. Îi povesti toate. Cînd termină, Hanuman puse în mîna Sitei inelul cu pecete al lui Rama pe care îl adusese cu el.

Sita luă inelul ; plină de bucurie, îl apăsă pe ochi. Acuma pierise orice teamă de înșelăciune și de vrăjitorie demonească din partea lui Ravana. Hanuman cîștigă încrederea ei desăvîrșită și dragostea ei fără margini.

— Copilul meu ! vorbi Sita. Ce greșeală prostească ! Cum am putut oare să te bănuiesc ? Fiul lui Vayu îi povesti atunci cine este, cine îi e tată și care îi sînt puterile :

— Deși eu, ce mă bucur de bunăvoia lui Vayu, tatăl meu, n-ar trebui să-mi aduc singur laude, o fac numai pentru a pune capăt supărării tale. Curînd războinicii *vanara* vor fi aici ca să facă fărîme tot neamul demonesc și toată împărăția lor. De aceea trebuiește întîi să mă întorc, spunînd alor mei unde te afli.

Hanuman îi înfățișă Sitei cît de nenorocit era Rama din pricină că se afla departe de ea, îi înfățișă viața de sihastru pe care o ducea ; inima Sitei se topea într-o supărare plină de dragoste. Și gîndindu-se la întristarea lui Rama, uită cu totul suferința ei.

Capitolul LIII

SITA ȘI HANUMAN

— Scumpe, scumpe prietene *vanara*, nu știu dacă să mă bucur sau să mă întristez de veștile ce mi-ai adus. Nectar amestecat cu fiere sînt cuvintele ce-mi spui. Dragostea stăpînului meu e nectarul cel mai dulce pentru mine, întristarea lui din pricina mea — otrava cea mai amară. Așa vorbi Sita spunînd ce simțea și găsind ușurare în cuvinte, și pentru dragoste și pentru întristare.

— Sîntem niște păpuși trase deopotrivă de sforile bucuriei și supărării, spuse Sita. Nimeni dintre noi nu poate scăpa de puterea lor. Stăpînul meu, Lakshmana și cu mine sîntem toți supuși acestei legi. Îmi spui că stăpînul meu suferă ca o corabie cu pînze prinsă de furtună pe marea înfuriată. O, cînd va veni oare aici ? Scumpe prietene *vanara*, cînd vor nimici ei Lanka, pe Ravana și pe ceilalți demoni ? Toate trebuie să se întîmple în cele două luni cîte mi-au mai rămas. Rogu-te arată toate acestea stăpînului meu. Numai două luni mi-au mai rămas. Vibhishana, fratele mai tînăr al

lui Ravana, a încercat să-l înduplece să-şi schimbe hotărîrea : „Înapoiază pe Sita, a spus el lui Ravana, scapă Lanka şi neamul nostru". Dar vorbele lui au fost toate zadarnice. Acuma însă simt că am curaj. Ştiu că Ravana se află pe drumul către tărîmul lui Yama. Curînd, stăpînul meu va învinge vrăjmaşii şi mă va scăpa. N-am nici o îndoială despre asta. Inima mea nevinovată mi-o spune şi nu poate să fie altfel. Aşa vorbea Sita cu ochii în lacrimi. Hanuman nu mai putea să îndure văzînd-o cum suferă.

— Măicuţă ! vorbi el, mă voi întoarce îndată şi voi aduce aici pe Rama. Va coborî în Lanka cu oştire uriaşă. Dar de ce să mai suferi ? De vrei, te urci doar în spinarea mea. Te voi purta peste ocean şi într-o clipită eşti la Rama. Nu te îndoi nici cît de tăria mea. Cum Agni poartă jertfe sfinte către Indra, aşa te-oi duce eu lui Rama, Stăpînul meu. Îngăduie-mi, o, inimă neprihănită să-ţi fac această slujbă. Şi pot nu numai să te duc la Rama înapoi, dar am puterea să surp din temelii şi să rostogolesc cetatea blestemată şi pe Ravana însuşi zvîrlindu-l la picioarele lui Rama! Urcă-te pe spinarea mea, acum chiar, şi asemeni lui Rohini mergînd să întîlnească luna, aşa vei întîlni şi tu pe Rama. Cum am sărit şi am sosit aici, aşa mai sar încă o dată şi ajung pe celălalt mal cu tine în spate.

Aşa vorbea Hanuman din plinătatea dragostei şi a înflăcărării. Dar Sita se întreba cum maimuţa cea mică din faţa ei ar fi putut s-o poarte peste ocean. Hanuman, văzînd-o că se îndoieşte, pentru a-i arăta puterile lui, sări de pe banca unde se afla şi începu să se umfle din ce în ce mai mult. Sita se bucură.

— O, fiu al lui Vayu, îi spuse ea, totuşi, înţeleg puterea ta, dar nu se cuvine să mă iei. Pe drum demonii îţi vor aţine calea, te vor înfrunta. Vor arunca cu arme în tine. Tu vei fi cu grijă să mă păzeşti şi nu-ţi vei putea aduna mintea asupra bătăliei ; asta e o piedică însemnată pentru războinicul cel mai puternic. În bătălii nu poţi şti niciodată a cui va fi izbînda, şi ce m-aş face eu dacă ai cădea. Apoi de unde ştiu că voi putea sta pe spatele tău în timp ce te arunci şi te smuceşti în vîrtejul unei lupte ameţitoare ? Aş putea să alunec, căzînd în valuri. E limpede, nu trebuie să încerci a trece oceanul cu mine. Şi încă ceva, o, Hanuman, dacă mă furi ca tîlharii de la demoni, aceasta nu va face cinste vitejiei stăpînului meu. Cinstea castei *kshatriya* cere ca el să vină, să lupte, să învingă pe Ravana, şi să mă cîştige, preţ al izbîndei. Ar primi oare Rama să fiu furată şi adusă, aşa cum m-a furat Ravana ? Nu, fiul meu, întoarce-te şi adă repede aici pe Rama, pe Lakshmana şi oastea *vanara*. Fie ca săgeţile stăpînului meu să nimicească Lanka şi să trimită pe Ravana pe tărîmul lui Yama. Izbînda lui e neîndoielnică.

Așa cum soarele va pîrjoli în ziua de apoi, săgețile lui Rama vor arde neamul demonilor, făcîndu-l cenușă.

— Ai dreptate, recunoscu Hanuman, mă voi întoarce singur. Dar ce să-i spun lui Rama ? Ce semn să duc că te-am văzut și am vorbit cu tine ?

Auzind cuvintele lui Hanuman, toată fericirea, toată viața ei cu Rama i se ivi în minte și ochi-i unduiră în lacrimi. Dacă i-ar povesti lui Hanuman și acesta i-ar spune lui Rama cîteva întîmplări de-ale lor, cunoscute numai de ea și stăpînul ei, ar fi dovadă că Hanuman a văzut-o și ar face și pe Rama să înțeleagă starea deznădăjduită în care se afla. În timp ce lacrămile îi curgeau, grele, Sita povesti lui Hanuman întîmplări din viața lor în codru.

— Odată, în Chitrakuta, stăpînul meu și cu mine rătăceam într-un crîng lîngă rîu, cînd, obosiți, ne-am așezat pe pămînt. Rama își puse capul în poala mea și adormi. Între timp, a venit un corb, și, înfometat, începu să mă ciugulească în sîn. Îl gonii, dar corbul se întorcea mereu și mă tulbura. Am aruncat o pietricică în el ; fără folos. Rama se trezi atunci din somn și mă văzu tulburată, plîngînd de necaz. La început, aflînd că pricina fusese doar un corb, înclină să rîdă de necazul meu. Văzînd însă vînătaia ce mi-o făcuse corbul, înțelese că pasărea fusese un *asura*. Pasărea zbură să-și scape viața, dar săgeata lui Rama îl urmări peste tot, pînă cînd corbul *asura* căută

piciorul lui Rama pentru a scăpa cu viață, căpătînd totuși iertare de la el. Povestește-i întîmplarea aceasta. O, Hanuman, nu mai pot să aștept prea multe zile. Spune-i să vină repede să mă scape.

Apoi, din nou, cu ochii plini de lacrimi vorbi așa :

— Altădată ne plimbam singuri prin codru. Eram obosită. Sudoarea îmi ștersese *tilaka* de pe frunte. Stăpînul meu, în glumă, luă puțină pulbere roșie de pe o stîncă și-mi puse semnul între sprîncene cu degetele lui blînde. Întreabă-l dacă își amintește de întîmplarea aceasta.

Reamintindu-și astfel fericite întîmplări din trecut, povara supărării de față o copleși și plîngînd adăugă :

— Ce să-i mai spun lui Rama ? Se află oare ceva necunoscut lui ? Mai sînt de trebuință cuvintele mele ca să-i ațîțe mînia ? Spune-i doar atît stăpînului meu ; „Sita îi cuprinde picioarele". Aceasta e destul. Lîngă el se află Lakshmana, fratele lui, cu mîini cum nu se poate mai îndemînatice, născut ca să-l slujească. Privindu-i fața blîndă, stăpînul meu a uitat de întristare chiar la moartea tatălui său. Viteazul cel cu inima curată, dragul de Lakshmana, s-a despărțit de mama lui ; venind cu noi, pe mine m-a iubit ca pe mama lui. Spune-i să vină să pună capăt suferinței mele.

Gîndindu-se la vitejia, supunerea și credința nemărginită a lui Lakshmana, ochii Sitei se umplură

de lacrimi. Cînd Rama plecase, gonind cerbul de aur, nu ea-l batjocorise oare, nu aruncase ea cuvinte de jeratec prietenului supus și credincios ce nu se gîndea la sine ? Gîndul acelei nedreptăți îi îndureră inima cuprinsă de căință. N-ar mai fi voit să se despartă de Hanuman care venise la ea și-i insuflase tărie tocmai în clipa cînd era gata să-și pună capăt vieții. Iar totodată voia să meargă iute înapoi la Rama, să-i ducă vești despre ea.

— Copilul meu, spuse ea în cele din urmă, uite, ia podoaba aceasta, mama mi-a dăruit-o la nuntă și regele care a murit mi-a pus-o pe frunte ; du-o lui Rama, semn de la mine. Spunînd acestea, desfăcu un colț din *sari*, și luînd podoaba divină o dădu lui Hanuman care o primi cu o plecăciune umilă. Primind giuvaerul, Hanuman fu cuprins de mîndrie și de bucurie. Inima lui era departe, cu Rama. Chemînd cu gîndul pe Rama îi dădu solia de bucurie a descoperirii sale. Trupul doar se mai afla în Lanka.

— Prieten scump, spuse Sita, trebuie să-i spui lui Rama tot ce ai aflat aici, va fi norocul tău să-l ajuți să izbîndească. Cînd Hanuman era gata să plece, Sita vorbi din nou :

— Scumpe Hanuman, du prințului și regelui Sugriva și celorlalte căpetenii ale oștirii *vanara* dragostea mea. Spune-le că-i rog cu lacrimi să dea tot ajutorul lui Rama ca să mă scape din acest noian de necazuri. Tu, mai mult decît oricine, nădăjduiesc, îl vei încuraja și vei arăta lui Rama drumul de urmat în orice împrejurare.

— Alungă-ți supărarea, scumpă prințesă, răspunse Hanuman. Rama, Lakshmana și oastea *vanara* vor cădea asupra cetății Lanka, vor prăpădi tot neamul demonilor, te vor scăpa. N-ai nici o îndoială. Cînd era gata să plece, Sita îi spuse din nou :

— De ce nu mai stai puțin să te odihnești ? Trebuie să te întorci chiar acum ? Venirea ta mi-a adus nespus de multă alinare și m-a făcut să-mi uit pentru o clipă durerea. Cînd vei pleca, mă voi cufunda din nou într-o mare de necazuri. Ai venit trecînd oceanul cel întins. Cum îl va trece Rama și oastea lui cea mare ? Te-ai gîndit la toate ? Îndoielile începuseră din nou să-i dea tîrcoale.

— N-ai nici o grijă, regina mea ! vorbi Hanuman. Crezi că sînt singurul *vanara* ce poate trece marea ? Oricare dintre *vanara* are mai multă putere și pricepere ca mine. Nu numai Sugriva, dar mulți din oastea noastră pot zbura în jurul lumii. Ce înseamnă o apă îngustă pentru ei ? Chiar cerurile pot fi colindate de mii dintre ai noștri. Nu-ți face gînduri rele. Crezi tu că au trimis pe cel mai bun ca simplu sol ? O, scumpă doamnă, pune capăt supărării tale ; curînd mă vei vedea venind cu cei doi prinți puternici în spinare. Vor nărui cetatea, cu săgeți. Fărîme vor face pe Ravana cu tot neamul lui. Iar pentru tine e același lucru ca și cum ai fi străbătut oceanul supărării și ai fi ajuns

la celălalt mal. Să te binecuvînte Domnul. Peste puține zile vei vedea pe cei doi prinți cu arcul în mînă, stînd la porțile cetății Lanka, și nimicind apoi oastea demonilor. Vedea-vei oștirea *vanara* sărind de bucurie pe ruinele cetății. Cînd vor afla veștile ce le aduc nu vor mai zăbovi o clipă. Trebuie doar să le povestesc ce am văzut și vor porni pe dată. Nu-ți pierde așadar curajul. Cuvîntînd astfel și înclinîndu-se adînc, Hanuman se pregăti să plece.

— Spune-le lui Rama și Lakshmana că sînt în viață, strigă Sita. Nu pierde timpul. Să te binecuvinte Domnul.

Și Hanuman plecă.

C a p i t o l u l LIV

CHEMARE LA LUPTĂ

După ce se despărți de Sita, Hanuman șezu puțin pe gardul grădinii, gîndind : „Ce-aș mai putea face ca să încurajez pe Sita, să bag puțină groază în Ravana și prietenii lui, și să tulbur puțin încrederea lor plină de obrăznicie ? Ar fi bine să le las o amintire a trecerii mele și-un semn pentru viitorul ce-i așteaptă. E limpede, trebuie să bag puțină groază în Ravana și să-l opresc să mai supere pe Sita pînă venim ; teama e singurul lucru pe care demonii-l înțeleg. Ravana are bogății necuprinse și nu poți desprinde de el pe nici unul dintre prietenii săi. De aceea, *sama, dana* și *bheda* sînt nefolositoare în cazul lui. Trebuie deci să fac ceva îngrozitor, să-l înspăimînt și să-i atrag luarea-aminte să nu mai chinuiască prințesa. Da, trebuie să fac ceva înainte de a pleca de aici."

Și pe dată începu din nou să crească ; cînd statura lui se mări de ajuns, începu să pustiască crîngul Asoka. Copacii se prăvăleau trosnind,

chioşcurile de verdeaţă fură sfărîmate, iar eleşteele şi colinele făcute cu meşteşug — stricate şi împrăştiate.

Frumoasa grădină Asoka se prefăcu cît ai clipi într-un morman de ruine ; cerbii şi păsările fugiră de groază. Femeile-demon care moţăiau se treziră şi se înspăimîntară de priveliştea aceasta de neînţeles.

Hanuman, urcat pe gardul grădinii, aştepta răspuns la înfruntarea lui, uriaş, mînios şi ameninţător. Femeile-demon începură să tremure de spaimă la vederea străinului ; unele fugiră să ducă veştile lui Ravana. Altele se apropiară de Sita, întrebînd-o :

— Cum a ajuns aici maimuţa aceasta uriaşă ? Tu trebuie să ştii cine este ! Nu ţi-a spus nimica ? Spune-ne adevărul ! Nu-ţi fie teamă să vorbeşti.

— Cum pot eu să ştiu ce se întîmplă în lumea aceasta fermecată a neamului demonilor ? răspunse Sita ocolind întrebarea. Maimuţa aceasta e fireşte un demon şi voi poate ştiţi mai multe despre ea decît pot şti eu. Femeile-demon fugiră îngrozite din grădină povestindu-i lui Ravana tot ce se întîmplase.

— O, rege ! O maimuţă uriaşă, groaznică la chip, a făcut pulbere grădina regală. A vorbit pe ascuns cu Sita.

Bineînţeles, uitaseră să adauge că adormiseră, dînd astfel prilej Sitei să vorbească cu maimuţa.

— Am făcut tot ce am putut ca să aflăm ceva de la Sita. Am întrebat-o cine-i maimuţa, de unde a venit, ce i-a spus. Dar ea nu vrea să ne răspundă. Trebuie să prinzi şi să omori făptura aceasta. Trimite oaste puternică. Crîngul cel frumos e cu totul pustiit, afară doar de copacul *Simsupa* sub care stă Sita. Ramurile lui întinse n-au suferit de loc. Maimuţa care a stricat eleşteiele şi chioşcurile de verdeaţă a ocolit locul unde se află Sita. Trebuie să fie o pricină pentru asta. Bănuim că nu-i o fiară obişnuită. Trebuie să fie trimis de vreun duşman al tău, Indra ori Kubera. Sau poate că are vreo legătură cu Rama ? Cum altfel ar fi îndrăznit maimuţa să vorbească cu Sita ? Trebuie să fie vreun sol al lui Rama. Trimite-ţi războinicii să prindă fiara aceea îngrozitoare.

Aflînd că parcul său ocrotit, ţinut anume pentru reginele lui, fusese pustiit, Ravana se mînie. Ochii îi străluciră ca două torţe şi lacrimi fierbinţi alunecară ca picăturile de untdelemn. Se întoarse către ostaşii de strajă, ce-i stăteau mereu alături, nerăbdători de a-i îndeplini vrerea şi le porunci să meargă pe loc şi să nimicească maimuţa cea uriaşă. O ceată puternică merse să îndeplinească porunca regelui ; erau toţi înarmaţi cu buzdugane, cu lănci şi alte arme.

TRIMISUL CEL ÎNGROZITOR

Războinicii-demoni văzură, plini de mirare, un *vanara* puternic, care, urcat pe poarta grădinii, la apropierea lor se umfla din ce în ce mai mult, făcîndu-se mereu mai amenințător.

— Aha! Ați și venit, nu-i așa? tună el și sări jos; ridicîndu-și coada lovi cu ea pămîntul și începu apoi să urle de se cutremurau zările. Smulse un drug mare de fier din poartă și astfel înarmat începu să-i lovească. Sărea și se arunca în toate părțile rotind drugul și zdrobind demonii, unul după altul. Sfîrșindu-i pe toți își reluă locul deasupra stîlpilor porții și începu iar să urle.

— Mulți ani trăiască Rama! Mulți ani trăiască Lakshmana! striga Hanuman cît putea de tare. Mulți ani trăiască regele Sugriva! O! Voi demoni din Lanka, lațul sorții e aproape de voi. Rama și Lakshmana și regele Sugriva, marii luptători, m-au trimis să vă nimicesc. Veniți cu miile încoace. Aici sînt și-s gata să vă zvîrl pe țărmul celălalt. Am salutat pe Sita și am primit binecuvîntă-

rile ei. Sînt gata acum să fac cetatea voastră una cu pămîntul.

Lanka toată se cutremură de groază auzind tunetul cuvintelor lui Hanuman. Cînd Ravana primi vestea că toți războinicii trimiși împotriva lui Hanuman fuseseră uciși, holbă plin de uimire și de mînie ochii lui cei fioroși.

— Ce tot îmi spuneți? strigă el, și chemă pe Jambumali, războinicul cel fără asemănare, fiul lui Prahasta și-i porunci:

— Mergi chiar acum, pedepsește maimuța și spune-mi ce-ai făcut.

Jambumali mai întîrzie puțin ca să-și pună armura, să-și ia armele și să se pregătească a-ntîmpina vrăjmașul. Între timp Hanuman n-a stat degeaba. Se cățără în vîrful templului grădinii și stînd acolo, luci la orizont ca un al doilea soare ivit dintr-o dată pe cer. Crescuse și mai mult, părea un lanț de munți aurii ce se înălțau spre nori. Răgetele-i umpleau toată Lanka iar ecourile își răspundeau din toate vînturile. Demonii tremurau de groază.

— Mulți ani trăiască Rama! Mulți ani trăiască Lakshmana! Mulți ani trăiască regele Sugriva! Venit-am trimis de regele din Kosala ca să prăpădesc Lanka. Sînt Hanuman, fiul lui Vayu, am sosit aici să vă zdrobesc pînă la unu, voi, dușmanii lui Rama. Am făcut făgăduințe în fața Sitei și am primit binecuvîntările ei. Aflați că am puterea să înving o mie de Ravana. Voi prăvăli asupra tu-

turor demonilor bolovani, şi arbori smulşi din rădăcini; vă voi istovi pînă la unul. De aceea sînt aici!

Paznicii templului îşi luară armele, încercînd să-l lovească. Hanuman sări jos, luă un stîlp uriaş care sprijinea templul şi stătu în faţa lor, părînd că e însuşi Distrugătorul. Învîrtind stîlpul cel straşnic ca pe-o nuia de salcie, Hanuman lovi şi puse la pămînt toţi paznicii. Templul de unde smulsese stîlpul se prăvăli la pămînt. Cînd Hanuman lovi pămîntul cu stîlpul de piatră, scîntei de foc zburară în toate părţile.

— În oastea lui Sugriva sînt maimuţe mult mai puternice ca mine şi curînd vor fi aici, urla el. Voi şi regele vostru, cetatea voastră, veţi fi zdrobiţi cu toţii, nici urmă nu va mai rămîne din voi. Regele vostru şi-a atras mînia Stăpînului din neamul Iksvaku, nu-i aşa? Lanka se apropie de sfîrşit. Nimicirea aşteaptă pe toţi demonii. Zeul Morţii se apropie de Ravana.

Jambumali veni în cele din urmă. Cu ochii mari, scînteietori, îngrozitor de urît, cu dinţi neregulaţi, îmbrăcat în roşu stacojiu, cu inele mari de aur în urechi şi arcul în mînă, cu o ghirlandă în jurul gîtului şi sabia la şold, venea în carul său ce huruia ca tunetul.

Hanuman văzu carul tras de catîri uriaşi şi se pregăti. Din car, Jambumali întinse arcul trimiţînd cîteva săgeţi asupra lui Maruti, care-l aştepta urcat pe zid. Săgeţile îl răniră la faţă; sîngele ce curgea făcu faţa lui Hanuman să lucească mai mult. Părea o floare de lotus, roşie, ivită dintr-o dată pe ceruri. Rănile îl făcură pe Hanuman să turbeze de mînie. Luă de jos un bolovan mare şi-l aruncă în car.

Smulse apoi din rădăcini un arbore *sal*, îl învîrti şi-l aruncă în Jambumali. După care, apucînd un drug uriaş de fier din templu îl zvîrli din nou spre car; carul se făcu ţăndări, strivind trupul mătăhălos al lui Jambumali, prefăcîndu-l într-un morman fără chip, unde nu se puteau deosebi nici cap, nici mădulare.

Sfîrşitul bătăliei fu povestit întocmai lui Ravana, care rămase uluit. „Într-adevăr este ciudat, îşi zise el. Fiara aceasta ucigaşă nu este un animal; fireşte, nu-i doar o maimuţă, poate-i o nouă făptură închipuită de zei, vechii mei duşmani, ca să mă necăjească." Şi porunci unor căpetenii puternice să plece cu o ceată mare, să prindă făptura aceea şi s-o aducă numaidecît în faţa lui.

Căpeteniile porniră într-un şir lung de care. Izbiră pe Hanuman cu toată tăria; dar el stătea deasupra intrării şi nepăsător, hohotea cu dispreţ. Aruncară în el mulţime de săgeţi, lănci, pietre, dar cele mai multe alunecau de pe trupul său, tare ca diamantul, fără să-i facă nici un rău; cu fiecare lance sau săgeată care-l atingea Hanuman se făcea şi mai mare, şi mai fioros. Turbat, începu să arunce în ei şi să-i lovească cu stînci şi trunchiuri uriaşe de copaci, pînă ce toţi fură zdrobiţi şi răpuşi,

iar cei care mai scăpară goniră cuprinși de groază și deznădejde. După ce omorîse sau pusese pe fugă o ceată mare de demoni, Hanuman scoase un strigăt de triumf ; toată Lanka se cutremură de urletul său. Își reluă locul pe acoperișul de piatră, în vîrful porții grădinii Asoka.

Aflînd că cei trimiși să prindă pe Hanuman fuseseră învinși și cinci dintre cele mai bune căpetenii ale sale fuseseră uciși, teama își făcu loc pentru întîia oară în inima lui Ravana. „De necrezut cum o singură maimuță să aibă puterea și răutatea de a face atîtea stricăciuni, gîndi Ravana îngrijorat. Aici e negreșit o uneltire a zeilor." Dar nu-și dădu pe față îngrijorarea, ci rîse batjocoritor.

Se uită în jur la toți cei care făceau parte din Sfatul cel mare. Aksha, viteazul său fiu, se afla înaintea tuturor, nerăbdător să se bată, iar Ravana, mîndru de el, îi porunci să plece și să lupte împotriva puternicului vrăjmaș. Strălucind de tinerețe, arzînd de mult curaj și bucuros că i se dădea prilejul de a se face cunoscut, Aksha porni într-un car scînteietor, cu încredere în izbîndă.

Capitolul LVI

HANUMAN LEGAT PRIN FARMECE

Valmiki zugrăvește în versuri înaripate cum, asemănător zeilor, tînărul Aksha porni să lupte, în carul tras de opt cai.

Fiul cel tînăr al lui Ravana venea într-un car de aur căpătat prin *tapas*. Cînd văzu pe Hanuman, urcat pe bolta de piatră deasupra intrării, cînd privi mirat trupul uriaș, dar armonios alcătuit și îi citi în ochi vitejia, Aksha simți că împotriva lui stătea un dușman vrednic de oțelul său ; își adună toată tăria și hotărîrea pentru a-l cinsti așa cum se cuvine.

Tînărul războinic ținti trei săgeți în Hanuman. Armele-i atinseră trupul și sîngele țîșni. Dar puterea lui Maruti spori și fața-i se aprinse de-o nouă văpaie. Se bucura și el de vitejia demonului cel tînăr. Bătălia dintre cei doi se încinse năprasnică. Sute de săgeți se adunau ca norii pe cer și loveau pe Maruti. Dar toate picau de pe trupul lui Hanuman ca ploaia de pe stîncă. Urcîndu-se în văzduh, Hanuman se feri într-o parte, scăpînd de

săgeți ; alunecînd apoi printre ochiurile rețelei ucigătoare de săgeți, căuta o deschidere potrivită pentru a se apropia de Aksha. Hanuman se minună de tinerețea plină de făgăduințe și de voinicia lui și-i părea rău că va trebui să-l omoare. Dar n-avea încotro, fiindcă prințul părea să crească în puteri din ce în ce mai mult și ar fi fost neînțelept să lase lucrurile în voia întîmplării. În cele din urmă Hanuman își întări inima și hotărî să ucidă pe tînăr.

Se aruncă asupra carului lui Aksha și-l făcu țăndări. Caii fură uciși, iar prințul rămase pe jos. Fără să-și piardă curajul se ridică în văzduh cu arcul și cu sabia și lovi pe Hanuman. O luptă cumplită se încinse deasupra pămîntului. Pînă la urmă Aksha cu oasele frînte, bucăți, căzu ucis.

Aflînd că prințul Aksha fusese răpus de Hanuman, Ravana se cutremură plin de furie dar, stăpînindu-se din nou, chemă pe fiul său Indrajit, învingătorul lui Indra.

— Ești stăpîn peste toate armele, îi spuse, ai învins în bătălie zei și *asurași*. Prin *tapas* ai chemat jos pe însuși Brahma căpătînd de la el *Brahmastra*. Nimeni pe lume nu-ți poate sta împotrivă. Oboseala nu se poate apropia de tine iar iscusința ta în bătălie e neîntrecută. Prin asprimi-de-sine ai atins puterea. Nimic nu e cu neputință pentru tine, și nimeni nu poate să prevadă așa cum o faci

tu. Oștenii mei de strajă, Jambumali și cinci căpetenii din oastea noastră iar acum Aksha, scumpul tău frate, trimiși cu toții de mine, au fost răpuși de un dușman înspăimîntător, năvălit asupra noastră sub chipul unei maimuțe ; acum trebuie să-i răzbuni pe toți. Nu-l socoti drept nimic. Pare că armele nu-l pot învinge. Nu poate fi ucis prin luptă. Gîndește bine ce trebuie făcut, apoi fă-o și întoarce-te victorios. *Astra* pe care le-ai cîștigat prin *tapas* îți pot fi de folos acum. Adună-ți mintea și luptă fără să lași gîndul să rătăcească. Întoarce-te învingător.

Indrajit, strălucitor ca zeii, primi, înclinîndu-se, porunca lui Ravana și, o dată cu binecuvîntările acestuia, porni curajos și nerăbdător către Asoka Vana. Stînd în carul său tras de patru lei fioroși și zbîrnîind coarda arcului, Indrajit se îndrepta spre Hanuman. Venind, carul vuia ca musonul. Ochii lui Indrajit, ca lotusul, aveau în ei lumina izbînzii.

Cînd văzu carul năvălind înspre el, Hanuman tresări de bucurie. Indrajit de asemenea ; iscusit în bătălie, își încordă arcul pregătind săgeți ascuțite pentru Hanuman. Știind că o mare bătălie avea să urmeze, *naga, yaksha* și *siddha* se adunaseră în ceruri ca să privească.

Văzîndu-l pe Indrajit, Hanuman scoase un urlet și se umflă și mai mult. Războinicul-demon

aruncă săgețile în tăcere. Nori de săgeți începură să coboare, ca în bătălia dintre zei și verii lor, *asura*. Hanuman se ridică în văzduh și mișcîndu-se cu iuțeala fulgerului, aruncă jos săgețile ascuțite. Răgetul său trezi ecoul în toate zările întrecînd loviturile de tobă și zbîrnîitul arcului lui Indrajit.

Lupta se ridica din ce în ce mai crîncenă umplînd de uimire pe toți care priveau. În putere și îndemînare cei doi luptători erau cu totul asemănători. Oricît ar fi fost de multe rănile pe care le primișe, puterea lui Hanuman nu dădea semne de scădere. De aceea Indrajit hotărî : „Săgețile mele nu pot să învingă maimuța. Spusele tatălui meu sînt adevărate. Poate fi legat numai prin *Brahmastra*." Prințul-demon trimise atunci *Brahmastra*. Atins, războinicul *vanara* căzu, legat, cu totul neputincios. Hanuman înțelese pe dată ce s-a întîmplat ; își spuse în gînd : „Am fost legat de *Brahmastra*."

Hanuman însă avea și el un dar de la Brahma ; și acuma își aminti de el. „Mă va ține legat numai o singură *muhurta* [1] își spuse el. Nu-i primejdie adevărată. Să văd ce vor face demonii cu mine cît timp sînt legat și neputincios. Poate voi avea astfel un nou prilej de a-mi arăta menirea mea de sol."

Așa cum îl învățase Brahma, cînd îi încredințase darul nemuririi, Hanuman se supuse către *Brahmastra* și căzu la pămînt, nemișcat, dar stăpîn pe simțurile sale.

[1] *Patru cincimi dintr-o oră.*

Cînd demonii, pe care frica îi făcuse pînă atunci să se țină la mare depărtare, au văzut că Hanuman zace nemișcat la pămînt, l-au înconjurat și au început să joace plini de bucurie, aruncîndu-i cuvinte de batjocură și lăudînd pe prințul lor :

— Îl vom tăia bucăți ! Haideți să-l sfîșiem. Să-l tragem pînă la tronul lui Ravana ! Strigau astfel și în multe alte feluri.

— Se preface numai. Oricînd se poate ridica deodată, și ne poate lovi, se temură cîțiva. Au venit atunci cu frînghii de iută și de fibre de cocotier, și l-au legat strîns, țipînd plini de bucurie :

— Acuma l-am legat, haideți să-l tîrîm în fața stăpînului neamului demonilor.

Indrajit, care descoperi prea tîrziu fapta lor, nu mai putu să oprească greșeala nebunească ce-o făcuseră demonii și se întristă. „Vai ! gîndi el supărat, au stricat tot ce-am făcut. Nebunii, nu cunosc tainele armelor fermecate. Cînd folosești frînghii și iută pentru a lega pe cineva, *astra* își pierd puterile. Legătura făcută de un farmec se desface cînd adaugi și altfel de legături. Hanuman e ținut acuma numai de frînghii pe care le poate desface oricînd, fiindcă *Brahmastra* nu mai poate fi folosită a doua oară."

Hanuman știa și el aceasta, știa prea bine că poate scăpa oricînd ar fi voit. Socoti însă bine-

venit prilejul de a întîlni pe Ravana și de-a vorbi cu el. Îngădui astfel să fie tîrît în fața regelui, îndurînd răbdător toate ocările și cruzimile, lăsînd să pară că nu se poate mișca. Demonii, snopindu-l în bătaie și ocărîndu-l cu vorbe grele, îl tîrîră pe străzi, în timp ce femeile și copiii veneau să-l vadă și să-l batjocorească.

LANKA ÎN FLĂCĂRI

Hanuman a fost tîrît legat la curtea lui Ravana, în fața regelui. Uitînd durerea și batjocura, Hanuman îl privi mînios și iscoditor pe uriașul monarh. Văzîndu-l pe tron în toată strălucirea, simți un fel de minunare plină de milă pentru soarta pecetluită a neamului demonilor.

Îmbrăcat în mătase aurie, avînd pe frunte coroana regală cu nestemate încrustate lucind în scînteieri, Ravana stătea pe tron ; strălucirea sa îți lua ochii. Curtea întreagă sclipea de aur curat, mărgăritare, nestemate, mătăsuri. Trupul întunecat al regelui, purtînd însemnele regalității, părea un deal uriaș, aprins de lumină.

„Vai ! gîndi Hanuman plin de mînie, mirare, milă. Dacă Ravana nu s-ar fi îndepărtat de calea *dharmei*, nici Indra nu l-ar fi întrecut. Ce înfățișare, cîtă strălucire, ce putere ! Încrezător în darurile primite, a pornit-o pe drumuri rele, și-a pierdut fericirea, și-a înstrăinat măreția.“ În vreme

ce Hanuman era pierdut în astfel de gînduri, Ravana spuse către sfetnicii săi :

— Aflaţi cine e ticălosul ce ne stă înainte, pe unde a venit, cine l-a trimis, de ce a intrat în Lanka. Porunciţi-i să spună adevărul.

Aşa cum poruncise regele, Prahasta întrebă pe Hanuman :

— Nu te speria, maimuţă ! Dacă spui adevărul, vei scăpa nepedepsit. Te-a trimis Indra ? Eşti slujitorul lui Kubera ? Ale cui porunci îndeplineşti ? Spune adevărul şi-ţi vei scăpa viaţa. De ce-ai venit aici sub acest chip ? Ai grijă să nu ascunzi nimic !

— Nu m-au trimis nici Indra, nici Kubera, răspunse Hanuman, privind pe Ravana drept în faţă. Sînt un *vanara*. Am venit să văd pe regele Ravana. De aceea am pustiit grădina. Altfel n-aş fi putut să fiu adus în faţa regelui. Lovit şi ameninţat de-a fi ucis de unii, i-am omorît, apărîndu-mă. Eu sînt trimisul lui Sugriva, rege al neamului *vanara*. Stăpînul meu, o, rege peste demoni, te socoteşte ca pe un frate, saluturile sale trimiţîndu-ţi. Să ştii, vestitul Ramachandra, fiul lui Dasaratha, regele din Ayodhya, prieten lui Sugriva, a omorît pe Vali făcîndu-l rege pe Sugriva. În timp ce Ramachandra, moştenitor la tronul din Ayodhya, trăia în codrul Dandaka, pentru a îndeplini cuvîntul tatălui, soţia sa, lăsată singură cîteva clipe, pieri ; Sugriva, rugat de Rama şi Lakshmana, trimise pe supuşii lui s-o caute de-a lungul şi de-a latul lumii. Eu, căutînd-o, sosii în Lanka şi aici am găsit pe buna principesă. O, tu stăpîne peste demoni, eu îţi vorbesc cu toată cinstea cuvenită din partea solului trimis de-un rege care te socoteşte frate ; eu îţi vorbesc şi ca supusul credincios al prinţului de la Ayodhya. Răpirea principesei Sita, cum prea bine o ştii, este o faptă josnică, potrivnică în totul *dharmei*. De stărui încă în ticăloasa-ţi nebunie, să ştii că fapta ta se va sfîrşi cu nimicirea neîndoielnică a demonilor. Înapoiază pe Sita prinţului Rama şi apoi cere-i iertare. Să ştii că Moartea a venit la tine sub chipul Sitei. Otrava să n-o iei drept hrană. *Dharmei* nu e înţelept să te împotriveşti gonind către primejdie de moarte. Ştii foarte bine că-i păcat ca să doreşti soţia altuia şi lucrul acesta va arde cu desăvîrşire întreagă vrednicia ce-ai cîştigat prin *tapas* şi te va nimici fără nici o îndoială. Tot ce poţi face încă este să ceri scăparea la piciorul lui Rama. Pe Rama să nu ţi-l faci duşman, nu-ţi aduce singur nimicirea. Să ştii că darurile ce le-ai căpătat nu te vor apăra de prinţul Rama, vlăstar din Raghu. Gîndeşte bine şi înţelege primejdia în care te afli. Ascultă cuvintele acestui sol umil al regelui *vanara*. Întoarce-te pe drumul bun şi află ocrotire. Cuvintele acestea de la un rege frate sînt adevăr şi-s spuse cu gînd de a-ţi face numai bine.

Hanuman rosti această înștiințare amară cu voce tare și limpede. Auzind aceste cuvinte, ochii lui Ravana se înroșiră de mînie ; porunci ca Hanuman să fie pe dată spintecat. Dar Vibhishana, frate lui Ravana, arătă că nu se cuvine a omorî pe solul unui rege :

— După legile regilor, nu-i îngăduit cu nici un chip să ucizi pe soli sau trimișii lor. Poți să-i ciopîrțești, să-i biciuiești, să-i arzi, dar nu să-i omori, dădu sfat Vibhishana.

— Unde-i răul, întrebă Ravana, să omori pe cine a păcătuit atît de mult ?

— Oricît de grea ar fi fost jignirea, răspunse cuviincios Vibhishana, ea a fost făcută la cererea altora. Care-i folosul sau care-i rostul să lași în pace stăpînii și să ucizi unealta lor, un simplu trimis ? Să căutăm mai bine, prin orice mijloc, să pedepsim pe cei ce l-au trimis aici. Ei trebuie aduși aici, și pedepsiți așa cum se cuvine. Dacă ucidem solul cum mai putem face ca adevărații noștri dușmani să fie aduși aici ? Dacă, pe de altă parte îl lăsăm în viață și-l trimitem înapoi ei vor veni și ne vor izbi. Își vor primi pedeapsa cuvenită din mîinile tale.

— Foarte bine, încuviință Ravana, partea cea mai scumpă unei maimuțe este coada. Dați foc cozii, bateți-l bine și zvîrliți-l afară.

La cuvintele lui Ravana, slujitorii duseră pe Hanuman și-i înfășurară coada în tot felul de

zdrențe. Dar coada începu să crească din ce în ce mai mult ; de ce creștea aduceau și mai multe zdrențe și i-o înfășurau. Slujitorii turnară apoi mult untdelemn și îi dădură foc, ca unei făclii uriașe.

Legat cu frînghii, Hanuman fu purtat pe străzile cetății Lanka tîrîndu-și coada aprinsă.

— Iată tîlharul ce a intrat în orașul nostru ! strigau femeile și copiii. Toți îl batjocoreau în timp ce demonii plini de bucurie duceau pe Hanuman în sunete de fluiere și tobe pe toate străzile însemnate și străzile mai mici din Lanka.

— Știi ce s-a întîmplat cu maimuța care a vorbit cu tine pe ascuns, se grăbiră femeile-demon să-i spuie Sitei în grădina Asoka. I-au înfășurat coada în zdrențe îmbibate cu untdelemn și i-au dat foc. Acum coada e-n flăcări. Ai noștri îl poartă cu alai prin tot orașul. Așa vorbiră ele Sitei rîzînd în batjocură.

Sita aprinse atunci un foc înălțînd rugăciune către Agni, zeul focului :

— O, Agni ! Dacă în mine se află un strop de bunătate, de neprihănire, ține-i răcoare și nu-i fă nici un rău lui Hanuman.

Hanuman îndură acest noian de lovituri și ocări și în timp ce trecea dintr-o stradă în alta lua seama în tăcere la totul. Pentru a face ca femeile și copiii lor să petreacă, demonii îl tîrîră prin toate străzile

și ulițele cetății. Dar Hanuman luă seama în tăcere la toate ascunzișurile orașului întărit, pentru a-i putea fi de folos mai tîrziu.

„Dar ce minune! gîndi el. Cîrpele înmuiate în untdelemn ard în vîlvătăi dar focul nu-mi face nici un rău, ba coada e chiar rece. Chiar elementele ajută pe cel pornit să îndeplinească gîndul lui Rama. Oare muntele nu s-a ridicat din mare ca să îmi dea adăpost? Iată, acum însuși zeul focului îmi arată bunăvoința sa și nu mă arde. Sau poate că Agni, prieten tatălui meu Vayu, e blînd acum cu mine. Totuși mă gîndesc să nu scap prilejul, venit fără să-l fi căutat, de a insufla teama de Domnul în neamul demonilor."

Hanuman se făcu dintr-o dată mic, își scutură funiile, iar apoi, luîndu-și din nou chipul uriaș se săltă cu coada în flăcări pe acoperișul unei clădiri înalte. Zmulse o coloană și rotind-o deasupra capului umplu de spaimă pe toți care priveau. Sări apoi de pe un palat pe altul, dînd foc la toate. Curînd, începu un vînt puternic și întreaga cetate se află cuprinsă de flăcări. Toți demonii, femei și copii, strigau îngroziți fugind care încotro:

— Maimuța asta e însăși Yama, spuneau unii.

— Nu, trebuie să fie zeul Agni, adăugau alții.

Și toți fugeau din casele lor în flăcări.

Amintindu-și de batjocurile îndurate, Hanuman privea cu bucurie cum se ridica pojarul. Ședea

acum în vîrful dealului Trikuta, uitîndu-se mulțumit la orașul cuprins de pîrjol; în vîlvătăi mari și roșii ardea cetatea. Apoi se duse la malul mării; intră în apă, stinse focul din jurul cozii și se întoarse la mal.

„Vai! Vai mie! Ce-am făcut? spuse el cuprins deodată de o tristețe fără margini. Mi-am pierdut mintea în mînia mea. Ce-ți folosește puterea și priceperea și darurile toate, dacă nu-ți poți stăpîni mînia? Sita trebuie să fi pierit în pojarul uriaș pe care l-am aprins. Fapta-mi de mînie a dus de rîpă tot rostul venirii mele. Vai, nebun și păcătos ca mine nu se mai află pe lume. Mînia împotriva neamului demonilor s-a terminat cu moartea Sitei. Acuma și chiar în locul acesta trebuie să sfîrșesc cu viața și să pun capăt rușinii mele!"

În clipa aceea însă, se auziră niște voci din cer. *Charana* și *yaksha* se bucurau spunînd:

— Minune! Glorie lui Hanuman viteazul! Lanka toată e în flăcări, afară de locul unde se află Sita!

Auzind vorbele ce coborau din văzduhuri, Hanuman se liniști. „Sita s-a mîntuit ea singură. Tot ea m-a scăpat pe mine, curățenia și puterea ei au împiedicat focul să-mi facă rău. Cum ar putea focul să nu arate cinstire zeiței castității? Ce poate face focul focului? Pojarul aprins de mine nu s-a putut apropia de Sita. Și nu este oare

acesta gîndul lui Rama ? Regele oceanului și muntele Mynaka n-au venit ei oare să mă ajute ?" Gîndind așa, Hanuman alergă drept la grădina Asoka. Acolo, sub copacul *Simpsupa*, găsi pe Sita care se bucură mult văzîndu-l viu și nevătămat. Plin de bucurie, se înclină în fața ei :

— O, măicuță, te-am văzut scăpată de primejdie și sănătoasă. Toate sînt puterea ta și norocul meu. Îngăduie acum să plec.

— Într-adevăr, ești un viteaz, i-a răspuns Sita. Nimic nu e cu neputință pentru tine. Ai grijă ca stăpînul meu să vină repede aici să răpună demonii, să mă scape. Acestea sînt în puterea ta. Doar tu poți face aceasta.

— Fii încredințată, răspunse Hanuman. Sugriva va sosi curînd cu Rama și Lakshmana ; mii și mii de *vanara* se vor afla cu ei. Ravana și hoardele lui ticăloase vor pieri. Prințul fericit se va întoarce cu tine la Ayodhya. Nu te îngrijora. Să te binecuvînteze Domnul.

Îmbărbătînd-o astfel, Hanuman se despărți de Sita. Merse la marginea mării și urcîndu-se pe dealul cel mîndru, numit Arishta, se înălță în văzduh.

Pe drum văzu muntele Mynaka așteptîndu-l nerăbdător. Îl mîngîie prietenos cu mîna, dar nu se opri. Zbura drept ca o săgeată slobozită dintr-un arc. Cînd dealul Mahendra se ivi în zare, Hanuman știu că e aproape de malul celălalt și scoase un chiot.

Între timp, *vanara*, văzînd pe Hanuman cum zbura spre ei străbătînd văzduhul ca un vultur măreț începură să strige :

— Vine ! Iată-l, vine ! Pînă atunci inimile lor fuseseră pline de grijă și ochii plini de lacrimi. Acuma, săreau în sus de bucurie.

— E sigur că se-ntoarce învingător, vorbi Jambavan. Altfel n-ar fi strigat așa. Se cățărară toți pe copaci și pe înălțimi, așteptînd cu nerăbdare apropierea lui Hanuman care se-ntorcea din Lanka.

Hanuman se bucură văzînd munții și copacii unde roiau prietenii săi. Și, în mijlocul uralelor pline de bucurie, se lăsă din zbor pe dealul Mahendra.

MARE BUCURIE

Vanara se adunaseră pe vîrful Mahendra ; nu mai puteau de bucurie la vederea lui Hanuman ; Jambavan, veteranul, salutînd cu multă dragoste pe fiul lui Vayu vorbi, în numele tuturor :

— Sîntem nerăbdători să știm totul despre călătoria ta și despre ce ai izbutit să faci. Mai ales sîntem curioși să știm dacă ai descoperit pe Sita. Cum se află ea ; care-i starea minții și trupului ei ? Și, scumpe fiu a lui Anjana, povestește-ne despre starea în care se găsește și felul cum se poartă Ravana. Cum vom afla toate vom ști să cumpănim și să hotărîm ce va trebui făcut de acum încolo. Hanuman, salutînd în minte pe Sita, își începu povestea :

— Știți cum am sărit în văzduh pornind de pe vîrful acesta. Zburînd peste ocean, un munte auriu mi-a ieșit deodată în cale, țîșnind din fundul apelor. Am crezut că e ceva care vroiește să mă oprească din drum și i-am dat un bobîrnac cu

coada. Muntele primi lovitura cu blîndețe și-mi spuse cu glas prietenesc : „Fiul meu, nu-ți sînt dușman. Tatăl tău m-a scăpat de apriga mînie a lui Indra și i-am rămas pentru totdeauna recunoscător. Acum trăiesc la adăpost, ocrotit fiind de ocean. În vremuri vechi noi munții aveam aripi și puteam zbura pe cer oriunde am fi voit ; lumea toată era îngrozită. Indra, pentru a scăpa lumea de teamă, ne-a urmărit fără milă și ne-a tăiat aripile. Pe mine tatăl tău m-a scăpat de soarta tuturor celorlalți. Încercarea de a trece oceanul e cum nu se poate mai obositoare. De aceea am ieșit la fața apei ca să-ți dau loc de odihnă. Odihnește-te puțin aici și apoi îndeplinește gîndul lui Rama." Fiind grăbit am chibzuit să nu-i primesc poftirea și despărțindu-mă de el mi-am urmat drumul.

Astfel, pe rînd și fără să uite ceva Hanuman povesti toate ce i se întîmplaseră și pe drum și în cetatea Lanka : cum scotocise zadarnic în căutarea Sitei palatul lui Ravana, cum o găsise pînă la urmă în grădina Asoka, cum Ravana venise la ea cu stăruințe, cum Sita îl îndepărtase cu dispreț ; povesti despre cruntele amenințări ce îi aruncase Ravana și cum femeile-demon o hărțuiau și o împinseseră pînă la a se gîndi să-și pună capăt vieții, și cum, în clipa aceea, se apropiase și îi dăduse vești de la Rama trezindu-i speranța și încrederea în viață.

Cu lacrimi în ochi povesti ce suflet dumnezeiesc are Sita și ce puritate aleasă avea. Povesti cum

stricase grădina și omorîse războinicii demoni, cum pînă la urmă fusese legat de Indrajit și tîrît în fața lui Ravana. Înfățișă întîlnirea cu Ravana, și, cum, pedepsindu-l pentru îndrăzneala vorbei sale, demonii îi aprinseseră coada prefăcînd-o într-o făclie uriașă cu care dăduse apoi foc cetății.

După ce le istorisi pe larg toate întîmplările, Hanuman urmă :

— Am izbîndit pînă acum în orice silință a noastră, dar asta datorită puterii neprihănirii Sitei ; Sita e neprihănirea întrupată. Cînd mă gîndesc mă întreb cum a putut Ravana să o răpească și s-o ducă scăpînd totuși fără a fi făcut cenușă ; firește, Ravana a adunat puteri uriașe prin *tapas*. Dar și așa Sita l-ar fi putut preface în cenușă de-ar fi voit. Ea însă îndură totul cu răbdare, voind ca orice pedeapsă să vină de la Rama. Acum, care-i părerea voastră ? Să mergem drept în Lanka, să facem pulbere pe Ravana cu hoardele-i cu tot și apoi, izbăvind pe Sita, s-o înapoiem lui Rama ? Cu toții știm că avem puterea să facem asta. Numai eu singur îi pot nimici, pînă la unul. Și Jambavan de asemenea, el singur poate zdrobi pînă la unul pe toți demonii. Și tot așa prințul Angada ; o poate face Panasa ori Nila ; o pot face Mainda și Dwivida, fiii Asvinilor. Da, sînt mulți de-ai noștri care pot distruge pe Ravana și hoardele de demoni. Într-adevăr, eu am strigat cu tărie în Lanka : „Eu, Hanuman, trimis de Rama și sfetnic lui Sugriva, venit-am să vă nimicesc". Să nu uităm însă că-n vreme ce vorbim, Vaidehi, Zeița purității se află acolo sub arborele *Simpsupa*, păzită și tînjind după scăpare cu inima îndurerată. La ceasul deznădejdei celei mai mari, m-am arătat în fața ei și i-am adus alinare, dîndu-i încredere-n venirea apropiată a lui Rama, stăpînul ei. Să judecați dar bine și apoi hotărîți ce trebuie făcut acum.

Angada, după ce ascultă totul, sări în sus plin de mînie :

— Singur, pot face tot. Și aici se află mulți războinici nerăbdători, gata de luptă. După atîtea zile n-ar trebui să ne întoarcem la Rama cu mîinile goale și fără Sita. Haideți să mergem drept la cetatea Lanka, să facem bucăți pe Ravana, să spulberăm oastea lui și să ne întoarcem la Kishkindha cu Sita în mijlocul nostru.

Jambavan, bătrîn și înțelept, se împotrivi cu blîndețe :

— Nu, nu-i bine așa, iubite prinț. Trebuie să spunem totul lui Rama și Lakshmana și apoi să facem ce doresc ei. Gîndul lui Rama trebuie îndeplinit cum îl dorește el. Așa se cuvine. Și toți *vanara*, împreună cu Hanuman și Angada, încuviințară că acesta-i lucrul cel bun, și așa trebuie făcut. Se ridicară în văzduh și zburară cu toții la Kishkindha.

Coborîră în vecinătatea grădinei păzite a regelui *vanara*. Intrînd în grădină, băură mierea și mîncară cu lăcomie fructele fără să țină seamă de

încercările paznicilor de-ai opri. Lăsîndu-se în voia unui adevărat desfrîu, prăpădiră grădina cea frumoasă. Neputînd să oprească hărmălaia veselă a zurbagiilor, Dadhimukaha, unchiul lui Sugriva și mai marele grădinii regale, fugi la rege și se plînse :

— Grădina ta cea păzită a fost stricată. Oastea *vanara* care a fost la miazăzi s-a întors și coborînd în grădină se poartă fără rușine. Nici nu-mi iau în seamă cuvintele. Dimpotrivă au sărit la mine și m-au batjocorit. Au spart și au golit toți stupii ; au rupt toate poamele, cum le-a venit, le-au mîncat, iar acuma, după tot acest desfrîu, zac în nesimțire. Toți copacii sînt la pămînt, toate florile sînt strivite. Regele trebuie să dea pe dată o pedeapsă aspră și binemeritată acestor nesupuși.

Sugriva înțelese numaidecît împrejurarea :

— Lakshmana, e limpede că Hanuman, Jambavan și Angada au izbutit în căutarea lor și sărbătoresc astfel triumful ; întorcîndu-se către Dadhimukaha, porunci : trimite-i chiar acum pe toți la mine. Dadhimukaha înțelese cum stăteau într-adevăr lucrurile și, grăbind către *vanara*, îi încunoștiință de porunca regelui.

ȘTIRILE ADUSE

Gîndul lui Sugriva fu nectar pentru urechile lui Rama. Așteptau cu toții, nerăbdători, sosirea oștirii. Curînd, văzduhul se umplu de zgomot și cetele de *vanara* se lăsară la pămînt cu strigăte de izbîndă. Hanuman și Angada erau în frunte. *Vanara* se înfățișară regelui lor ; Sugriva îi aștepta avînd alături pe Rama și Lakshmana. Hanuman se înclină :

— Văzut-am Zeița neprihănirii, regina ta. Se află în Lanka, e sănătoasă și e bine. Plecăciune îi trimit prin văzduhuri. Întorcîndu-se spre miazăzi Hanuman se înclină într-un salut plin de supunere și credință.

Astfel, pe scurt, Hanuman aduse la cunoștință prințului știrile de bucurie : Sita fusese găsită și era sănătoasă la trup și la minte. Nemaiputînd de bucurie, Sugriva și Lakshmana îmbrățișară pe Rama.

— Scumpi prieteni *vanara*, strigă prințul din Ayodhya, spuneți-mi în amănunt, unde-i Sita. Ce face ? Cum ați putut s-o vedeți ? Spu-

neți-mi totul, în amănunțime. Întrebările nerăbdătoare veneau una după alta. Dar ceilalți *vanara* se întoarseră spre Hanuman care stătea mai deoparte și-i cerură să povestească tot ce văzuse și ce făcuse. Hanuman începu să spună totul, așa cum se întîmplase. Cu neasemuit curaj și cu putere, singur, îndeplinise o uriașă însărcinare ; totuși, de față cu prințul Rama și regele Sugriva, nu ședea în frunte ci, lăsînd mai înainte pe Angada, pe bătrînul Jambavan și pe alții, stătea liniștit așteptînd să vorbească la cererea lor. Cel mai adesea, acei cu adevărat mari, care îndrăznesc și îndeplinesc fapte mărețe, nu sînt înclinați să vorbească despre izbînzile lor.

— Trecînd apa cea lată de o sută de *yojana*, pe malul dinspre miazăzi aflai cetatea ticălosului Ravana. Acolo mi-a fost dat să văd pe Sita, într-o grădină lîngă palat, închisă și păzită cu străşnicie. M-am minunat văzînd-o atît de slabă. Trăiește doar cu gîndul stăpînului ei Rama, rostindu-i numele mereu, Femei-demon, crude și hidoase, o înconjoară. Eu am văzut-o stînd pe pămînt ; zăcea cu păr nepieptănat și fața înnorată de griji și supărare. Cînd am ajuns acolo, pentru a scăpa de stăruințele și amenințările lui Ravana, se hotărîse tocmai să-și pună capăt vieții. Am început atunci să-i cînt cu voce joasă un imn al slavei tale. Și fiindcă pentru ea eram doar un necunoscut, o maimuță și nimic altceva, urma întîi să-i cîștig încrederea. După aceea i-am vorbit. I-am spus

despre prietenia dintre tine și regele Sugriva. I-am povestit de marea întristare și de iubirea statornică ce i-o porți. Fu astfel cuprinsă de-o amărăciune blîndă ce trezi în ea și dorul de-a trăi. Cerînd un semn pe care să-l duc cu mine, acest înger al neprihănirei mi-a încredințat chiar giuvaerul acesta ca să ți-l dau. Mi-a povestit cum, odată, un corb a tulburat-o în timp ce tu dormeai și cum te-ai întristat din pricina aceasta ; ea m-a rugat să-ți amintesc de această întîmplare. Mi-a spus apoi să-ți amintesc și de altă întîmplare cînd, rătăcind printre dealuri, sudoarea îi ștersese semnul fericirii de pe frunte. Și cum tu i l-ai pus la loc cu praf roșu, cules de pe o stîncă.

...Sita m-a rugat să-ți spun că va lupta și va trăi încă o lună. Apoi, însă, va muri de mîna lui Ravana sau își va căuta ea singură scăparea în moarte. Mi-a spus să duc salutul ei și regelui *vanara*. Acuma hai să ne gîndim, să facem pregătiri pe dată și apoi, pornind spre Lanka, să o scăpăm pe Sita. Grăind astfel, el puse *sikha-mani,* giuvaerul dat de Sita, în mîna prințului.

Rama luă giuvaerul din mîinile lui Hanuman ; văzîndu-l își pierdu cunoștința, chinuit din cale afară și de bucurie și de întristare. Își apăsă giuvaerul pe piept strigînd :

— O, Lakshmana ! Apoi îmbrățișînd pe Hanuman îi spuse :

O fiu viteaz a lui Vayu, fericit ești tu care-ai văzut pe Sita. Și eu o văd în fața mea, acum. Cu

adevărat tu mi-ai adus-o. Viteaz scump mie, strigă el din nou, spune-mi totul încă o dată, în amănunt. Spune-mi încă o dată ce a spus Sita. Lasă-mă să ascult cuvintele ei dulci ca apa pentru buzele însetatului.

Hanuman povesti ascultătorilor curioși întreaga istorie, iar Rama vărsă lacrimi cînd Hanuman rosti din nou cuvintele Sitei : „Mulți demoni a ucis Rama al meu, de ce oare n-a venit pînă acuma să ucidă pe Ravana și să pună capăt suferințelor mele ? De ce n-a trimis pe Lakshmana cel viteaz să ucidă pe ticălos ? Nu pot crede că stăpînul meu a ajuns nepăsător față de mine ! Nu știu să fi făcut vreun rău în gînd, cu vorba ori cu fapta și astfel să mi se cuvină a-i pierde dragostea."

— Am încercat s-o mîngîi, adăugă Hanuman, spunîndu-i : „Rama gîndește mereu la tine și-i trist din pricina ta. Nu-și află odihna. Să nu crezi că Rama și Lakshmana te-au uitat. Cuvintele mele nu-ți pot înfățișa necazul lor. Acuma, cînd voi merge spunîndu-le unde te afli, nu va trece mult pînă ce vor veni și vor zdrobi pe Ravana și plini de izbîndă se vor întoarce cu tine la Ayodhya." Din colțul unui nod de la *sari* ea a desfăcut atuncea giuvaerul și mi l-a dat. L-am așezat plin de cinstire pe cap și, ascunzîndu-l, am pornit înapoi. Ea m-a oprit și, binecuvîntîndu-mă din nou îmi spuse : „O, Hanuman ! prietene ! Du vești că mă aflu bine, celor doi lei, stăpînul meu și Lakshmana, regelui Sugriva și sfetnicilor săi. Puneți totul la

cale și ajutați pe Rama să vină aicea, să mă scape. Am încredere desăvîrșită, în tine, Hanuman. Fie ca Domnul să te binecuvînte."

Lasă-ți tristețea, stăpîne al meu, urmă Hanuman, gîndește numai la ce e de făcut. Sita se îndoia dacă tu și oștirea *vanara* veți putea să treceți oceanul. Am încredințat-o că nu trebuie să aibă nici teamă, nici îndoială din această pricină ; eu, care nu sînt cu nici un chip cel mai puternic între *vanara,* am trecut oceanul, așa cum ea însăși și-a putut da seama. I-am spus că eu, de unul singur aș putea duce pe umeri pe Rama și Lakshmana, i-aș purta peste ocean și i-aș aduce în Lanka.

Capitolul LX

OȘTIREA PORNEȘTE

Rama ascultă cu inima plină de dragoste și ochii înlăcrimați, iar cînd Hanuman sfîrși povestea celor întîmplate vorbi :

— Fapta făcută de Hanuman nimeni n-ar putea nici măcar s-o chibzuiască, dar s-o mai și încerce — să treci oceanul, să intri în Lanka, apărată de Ravana și hoardele lui cumplite, și să îndeplinești solia dată de regele tău nu numai în întregime dar dincolo de nădejdile cele mai dragi ale tuturor. Rama se întristă gîndind că nu are puterea să răsplătească așa cum se cuvine pe Hanuman pentru bucuria cum nu se poate mai adîncă ce i-o adusese.

O, Hanuman, fie ca în îmbrățișarea mea să găsești întreaga recunoștință ce sufletul meu simte pentru slujba nemăsurată pe care mi-ai făcut-o. Cuvîntînd astfel, în timp ce ființa lui toată tremura de iubire recunoscătoare, luă pe Hanuman în brațe și-l strînse la piept.

— Sugriva, vorbi apoi Rama, Hanuman a făcut cu adevărat o minune. A intrat în Lanka apărată cu strășnicie de demoni și după ce a descoperit pe Sita, i-a adus alinare scăpîndu-i astfel viața. Aducînd vești bune de la ea mi-a scăpat și mie viața. Dar cum vom putea să trecem oceanul ? Cum va putea uriașa noastră oștire să ajungă pe celălalt mal ? Înainte de a lovi cetatea lui Ravana și armata demonilor, trebuie să trecem oceanul. Și nu văd cum am putea face. Grija pentru ce vom face de acum înainte întrece bucuria pentru fapta lui Hanuman și veștile bune ce ni le-a adus.

— Cum poți vorbi așa, Rama, stăpîne al meu, i-a răspuns regele *vanara*. De ce trebuie să deznădăjduim ? Iată războinicii mei stau gata să-și dea viața pentru tine ; îngăduie să fie bucuria noastră de a te duce pe tine și pe Lakshmana pînă în Lanka. N-ai nici o îndoială ; o vom putea face. Din clipa cînd Hanuman a văzut Lanka, fii încredințat că cetatea a și căzut. Îndoiala face pe războinic slab și îngrijorat, de aceea trebuie alungată. Izbînda noastră-i neîndoielnică. În clipa asta simt inima plină de încredere ; pentru mine acesta-i semnul cel mai bun.

Așa liniști Sugriva pe Rama și-l îmbărbătă pentru faptă. Apoi Rama și Hanuman vorbiră despre Lanka, despre oraș, cetate, șanțul de apărare și întărituri. Fără să uite nimic, Hanuman înfățișă bogăția din Lanka, viața fericită ce o duceau locuitorii, încrederea lor în Ravana,

dragostea ce i-o purtau. Vorbi lui Rama despre puterea și mărimea oștii lui Ravana ; tăria și planul fortăreței, străjile care stăteau necontenit de veghe, șanțurile, zidurile și porțile, catapultele și podurile ce se ridicau, grija și priceperea cu care fuseseră făcute pregătirile de apărare. Hanuman arătă cît era de bine păzită coasta, astfel încît nici o corabie dușmană să nu se poată apropia.

— Și, totuși, poți fi încredințat, încheie Hanuman că armata *vanara* e întrutotul la înălțimea menirii de a cuceri Lanka. Avem cu noi războinici fără asemănare cum sînt Angada, Dwivida, Mainda, Jambavan, Panasa, Nala și Nila ; avem oștire de necuprins. Prin văzduh vom zbura și fără să atingem pămîntul vom spulbera Lanka. Ca și nimic sînt pentru noi munții și codrii ce-o apără. Vom șterge cetatea de pe fața pămîntului. Hotărăște clipa prielnică și dă-ne porunca ; vrem să pornim.

Sub steaua izbînzii, Uttara Phalguni, în miezul zilei, oștirea se puse în mișcare către oceanul dinspre miazăzi. Semne bune îi întîmpinară. În timp ce înaintau, Rama, Sugriva și Lakshmana vorbeau între ei :

— Dacă Sita ar putea ști numai atît, că am pornit, spuse Rama, asta i-ar da tăria să rămînă în viață.

Cercetași care știau drumul mergeau înainte căutînd dușmani ascunși. Ei purtară oștirea prin

ținuturi unde se găsea hrană și apă pentru mulțimea uriașă de *vanara*. Trecură cu repeziciune munți și codri. Uneori *vanara* duceau pe Rama și Lakshmana pe umeri ; înaintarea se făcea repede. Înflăcărarea tuturor creștea neîncetat. *Vanara* săreau, strigau, se jucau. Rama îi auzea spunîndu-și unul altuia :

— Voi ucide pe Ravana ! Îl voi găsi și-l voi ucide !

Nila și Kumuda mergeau înainte în fruntea tuturor. Războinici de nădejde se aflau și înapoi păzind oștirea, din spate. Regele Sugriva, Rama și Lakshmana, erau la mijloc. Rama dăduse porunci strașnice ca nici un oștean să nu facă stricăciuni sau rele în orașele și satele din drum. Huietul oștirii care înainta era ca mugetul oceanului și zgomotul umplea toate vînturile. Norul de praf stîrnit acoperea cerul. Cînd ajunseră la dealul Mahendra, Rama, urcîndu-se pe vîrf, cercetă oceanul.

— Vom chibzui și vom hotărî, grăi el, cum va putea oștirea noastră să treacă oceanul. Pînă atunci să facem tabără și să ne odihnim în codru. Sugriva trecu porunca căpeteniilor sale. *Vanara* își făcură tabără în codrul de pe malul mării. Cînd Sugriva, Rama și Lakshmana se liniștiră văzînd că toată oștirea s-a așezat bine, cei doi frați s-au retras.

— Cînd cineva pierde un lucru drag, oamenii spun că timpul îi va îngădui să-l uite și pierderea nu-l va mai durea, vorbi Rama. Găsesc însă că nu-i așa, Lakshmana.

Deznădejdea încleşta din nou pe Rama, căci gîndul la Sita şi starea ei îl chinuia acum mai mult ca înainte.

— Cînd Ravana mi-a răpit pe Sita, ducînd-o cu el, urmă Rama, izbucnind cu o întristare parcă împrospătată, ea trebuie să fi strigat : „Vai, stăpînul meu! Vai, Lakshmana !“ Dar n-a văzut pe nimeni venind. Noi n-am putut să alergăm în ajutorul ei. De cîte ori mă gîndesc la suferinţele prin care a trebuit să treacă, durerea mea creşte din nou.

...Ce să mă fac ? Ard în chinuri ca cel care a băut otravă. În ghearele femeilor-demoni, Sita mea suferă din greu. Fiica lui Janaka, mireasa ce-a intrat în casa marelui Dasaratha, zace pe pămîntul gol, întemniţată, înconjurată de femei-demoni !

— Rama ! răspunse Lakshmana, lasă supărarea. Curînd vom nimici pe Ravana, vom scăpa pe Sita, şi-o vom aduce înapoi, acasă, la Ayodhya. Va intra în cetatea noastră cum ar intra Zeiţa neprihănirii. Goneşte întristarea. Întăreşte-te, fii curajos !

Capitolul LXI

NELINIŞTE ÎN LANKA

Regele neamului demonilor era oarecum ruşinat şi îngrijorat, gîndindu-se la cele făcute de Hanuman în Lanka. Îşi chemă sfetnicii şi se sfătui cu ei.

— Ciudate şi neaşteptate sînt cele ce s-au întîmplat, începu el ca şi cum s-ar fi dezvinovăţit. Nu ştim pînă acum să fi pătruns cineva în cetatea noastră. Trimisul acesta al lui Rama nu numai că a intrat în Lanka dar s-a întîlnit şi i-a vorbit lui Sita. A năruit temple şi palate. A ucis pe unii din cei mai buni războinici ai noştri. A înspăimîntat poporul. Şi toate nu par să se fi oprit aici. De aceea trebuie să vedem ce-i de făcut. Ştiţi bine că regele-i dator să hotărască asupra faptelor sale după ce-a ţinut sfat cu sfetnicii credincioşi şi clarvăzători, pricepuţi în meşteşugul cîrmuirii. De aceea am chemat Sfatul. Rama a ajuns duşmanul nostru înverşunat. Să vedem ce-i de făcut.

...Regelui nu-i trebuiesc sfetnici necredincioşi sau care, neştiind ce vor, dau sfaturi fără temei. Cele ce ne stau în faţă sînt cît se poate de însem-

nate. Rama e tare și oștirea lui este puternică. Fără îndoială vor face într-un fel sau altul ca să treacă oceanul. Ar fi neînțelept să credem că sîntem apărați, fiind pe-o insulă. Gîndiți-vă dar bine și spuneți cum putem să ne întărim, cum să apărăm cetatea și oastea, și ce hotărîri trebuie să luăm pentru a face față.

De cum termină regele, toți cei din sfat începură să strige ca într-un glas :

— O, mare rege ! Știi bine că oastea noastră și armele ce avem sînt cele mai tari din lume, de ce trebuie să te îngrijorezi ? Unde-i dușmanul care ar îndrăzni să ne lovească cetatea și ar putea să stea împotriva noastră, cu o nădejde cît de mică de izbîndă ? Lumea toată îți cunoaște puterea. N-ai cuprins tu orașul Bhogavati, n-ai învins tu pe regele Naga ? N-ai lovit tu pe puternicul Kubera, nu i-ai biruit pe el și pe *yaksha* luîndu-i Pushpaka Vimana și insula aceasta, Lanka ? Oare nu de teama ta, Maya, nădăjduind să-ți cîștige bunăvoia și prietenia, ți-a dat de soție pe fiica lui ? Cîte cetăți din lumea cea de jos nu le-ai lovit și nu le-ai cucerit ? Te-ai luptat și ai biruit neamul lui Kalaka. Fiii lui Varuna, ba Yama însăși ți s-au rugat pentru milă. Și cine-i acest Rama ? Fiul tău Indrajit, el de unul singur, poate să zdrobească pe Rama și oștirea sa de *vanara*. N-a prins și n-a închis el pe însuși Indra, lăsîndu-l abia pe urmă slobod ? Cum pot Rama și oștirea sa de *vanara* să stea în fața unui astfel de războinic ? N-ai alta de făcut decît să rogi pe Indrajit să spulbere această turmă de *vanara* și vor pieri toți. O, mare rege, de ce trebuie să te îngrijorezi ? Astfel au vorbit lăudînd pe regele lor.

Prahasta, căpetenia cea mare, se ridică ; părea un nor uriaș :

— Ai învins în luptă pe zei, pe *danava*, pe *gandharva*, de ce atunci tu, o, rege al regilor, să fii neliniștit din pricina unor făpturi atîta de mărunte ? E adevărat că maimuța ce-a venit aici ne-a luat pe nepregătite și ne-a făcut unele rele. Dar așa ceva nu se va mai întîmpla niciodată. Dacă mai vine, știu cum trebuie să ne purtăm. Singur eu pot sfîrteca întregul neam *vanara*, numai dacă vei porunci. Nu trebuie să-ți fie teamă de nici o primejdie în urma acelei neînsemnate lipse de prevedere de care ai dat dovadă răpind pe Sita.

Apoi se ridică Durmukha și urlă :

— Nu vom îngădui ca înfruntarea acelei maimuțe, nevrednică de norocul ei, să rămînă fără o dreaptă răzbunare. În clipa asta plec să nimicesc oștirea *vanara* ; îi stropșesc pînă la unul și apoi mă întorc.

— Iată arma mea, murdară și năclăită încă de sîngele și carnea dușmanilor mei, se ridică și răcni Vajradamashtra ținînd în mînă o înspăimîntătoare măciucă de fier. Ce vă mai pierdeți timpul vorbind de maimuța aceea ? Nu sînt Rama și Lakshmana dușmanii noștri ? Întîi îi omor pe ei apoi măce-

lăresc oştirea *vanara* şi mă întorc pe dată. Lăsaţi-mă numai să plec. Rege, dacă vrei să mă asculţi, îţi dau un sfat. Porunceşte cîtorva războinici demoni să ia chip omenesc să se apropie de Rama şi să-i spună : „Bharata ne-a trimis înainte, o mare armată vine în urma noastră să te ajute". În timp ce Rama, înşelat, va sta nepăsător, ai noştri, umblînd prin văzduh, vor putea să-l ucidă pe el şi pe ai lui chiar acolo unde sînt, pe malul celălalt. Acesta e sfatul meu.

— Toţi de faţă să rămîneţi lîngă rege, se ridică Nikumbha, fiul lui Kumbhakarna. Voi pleca singur, voi întîlni şi voi spulbera pe duşman iar apoi vă voi aduce noutăţi.

— Singur voi merge, îi voi ucide şi apoi mă voi înfrupta din carnea celor doi oameni, Rama şi Lakshmana, adăugă alt demon lingîndu-şi buzele cu poftă. Vă rog, îngăduiţi-mi doar să plec.

Astfel, unul după altul înşirară cuvinte pline de îndrăzneală ca să bucure pe Ravana, apoi, toţi, în picioare, ridicîndu-şi armele, strigară îndelung şi cu însufleţire.

La toate acestea, Vibhishana, fratele mai tînăr al lui Ravana, făcu pe toţi să se aşeze din nou, şi vorbi regelui cu mîini împreunate :

— Frate, spusele celor de faţă sînt dulci la auz, dar nu-s nici adevărate, nici de vreun folos. Orice lucru făcut prin călcarea ştiinţei cîrmuirii duce numai la necaz şi la ruină. Doar după ce ai încercat *sama, dana* şi *bheda* abia atunci te poţi gîndi

la folosirea armelor împotriva duşmanului. Dacă primeşti sfatul celor care au vorbit şi porneşti războiul acuma, asta va însemna nimicire pentru Lanka şi pentru noi. Cererile *dharmei* trebuiesc luate în seamă. N-a fost drept şi într-adevăr a fost un păcat greu acela de-a răpi şi aduce aici pe soţia lui Rama. Trebuie mai întîi să ne spălăm de acest păcat. Ce rău ne-a pricinuit Rama ? Cele făcute de Rama în codrul Dandaka au fost numai în propria-i apărare şi pentru apărarea celor ce căutaseră ocrotirea lui. S-a luptat şi a ucis numai pe cei care veniseră să-l ucidă. Faptele lui nu îndreptăţeau, fără nici o îndoială, răpirea Sitei. Iar dacă pe drept aveam a ne plînge de el, se cuvenea să-i facem război. În loc de asta am pus la cale să-l îndepărtăm şi i-am răpit soţia, lucru foarte rău şi păcătos. Acuma, cînd greşeala e de partea noastră, nu-i legiuit, nici cu dreptate, să ne gîndim la bătălie. Şi, mai departe, meşteşugul războiului cere ca înainte de a lupta să căpătăm ştiri despre puterea lui Rama şi tăria oştirii sale. Am simţit gustul destoiniciei şi puterii lui Hanuman. N-are rost să vorbim cu uşurinţă despre el. N-a făcut el lucruri cu totul deosebite ? Chiar dacă tăria noastră poate fi mare, trebuie s-o punem în balanţă cu cea a potrivnicului nostru şi apoi să hotărîm de trebuie să căutăm război ori să ne ferim de el. Dar mai întîi, lucrul cel mai însemnat e să înapoiem pe Sita. Sfatul meu este : înainte ca Rama şi oştirea lui să lovească Lanka, să înapoiem pe Sita.

Frate scump, ce-ţi spun e pentru binele tău. Nu te mînia pe mine, te rog. Întîi să ne îndreptăm greşelile şi apoi să ne gîndim la alte lucruri. Astfel, cu mîini împreunate, Vibhishana, rugă stăruitor pe Ravana.

Cu toate că Ravana se bucurase auzind cuvintele înfumurate ale sfetnicilor şi căpeteniilor sale, totuşi în mintea lui se furişase o îndoială. De aceea, după ce ascultă pe Vibhishana, spuse :

— Să ne întîlnim mîine din nou şi să ne sfătuim încă o dată.

El amînă Sfatul şi se retrase.

RAVANA CHEAMĂ SFATUL DIN NOU

În zorii zilei următoare, Vibhishana merse la rege. Se gîndise mult, la toate, şi ajunsese la o hotărîre. Folosul fratelui cerea să-l caute, să-i schimbe cumva gîndurile şi să-l scape. Vibhishana intră în palatul regal şi stătu cu mîini împreunate în faţa regelui. Ravana trimise afară pe toţi şi rămînînd de faţă doar sfetnicii mai de seamă, ceru fratelui său să vorbească.

— Frate şi stăpîne al meu, începu Vibhishana, iartă-mă dacă ce-ţi spun nu-ţi va bucura urechile. Dorinţa mea nu-i să te linguşesc, ci să te scap de la mare primejdie, cîtă vreme mai e încă timp. Te rog ascultă-mă, gîndeşte bine la ce-ţi spun şi abia apoi hotărăşte ce vei face.

Chiar din clipa cînd ai adus pe Sita în Lanka am întrevăzut cu toţii doar rele prevestiri. Cum ştii prea bine, atunci cînd libaţiile se toarnă în foc, rostindu-se cuvintele anume, flăcările nu se mai înalţă ca să primească jertfa. Găsim şerpi în locu-

rile hotărîte slujbelor. Furnici se află în hrana pusă înainte pentru jertfe. Ugerele uscate ale vacilor nu mai dau lapte. Elefanţii, caii, cămilele şi măgarii cad bolnavi, nu mănîncă şi se poartă ciudat. Leacurile nu mai au putere. Corbi fără număr cocoţaţi pe acoperişuri croncănesc a moarte. Vulturi se rotesc deasupra noastră îngrijorînd augurii. Nestingherite, vulpile intră în cetate şi urlă la ceas nepotrivit. Fiare sălbatice bîntuie uliţele. Iată semne rele ce nu trebuiesc dispreţuite. Te rog, îţi cerşesc, înapoiază pe Sita soţului ei. Semnele s-au ivit numai de cînd a fost adusă aici, cum te poţi încredinţa întrebînd şi pe alţii. De ce oare să aţîţăm fără rost duşmănia cuiva, cînd putem să pierdem atît de mult ? Să înapoiem pe Sita alor ei şi să trăim în fericire. Astfel Vibhishana vorbi plin de răspundere fratelui său.

— Niciodată, niciodată ! strigă Ravana. Nici vorbă despre înapoierea Sitei. Nu mă înspăimîntă duşmanii noştri. Nu văd nimic care ne-ar putea îngrijora. Şi-acum poţi să pleci. Deşi vorbise aşa, arătînd cît era de încăpăţînat, Ravana nu avea pace. Sita nu i se supusese şi chiar rudele apropiate nu-i încuviinţau purtarea. Era neliniştit, însă, prefăcîndu-se plin de încredere şi nepăsare, chemă din nou Sfatul ţării. Pofta şi trufia rănită îl îndepărtaseră de la calea cea dreaptă, dar el găsi oarecare întărire luînd sfat de la alţii.

De la palat la sala Sfatului trecu pe străzi într-o caleaşcă de aur trasă de cai de rasă. Războinici, purtînd spade şi scuturi, îmbrăcaţi în straie strălucitoare, păşeau în faţă, în urmă şi pe de lături. Alţii, urcaţi pe elefanţi şi cai, înarmaţi cu securi, lănci şi alte arme îngrozitoare, urmau caleaşca. Trompetele sunau, tobele duruiau.

Cînd stăpînul peste Lanka urmat de alaiul său trecea plin de măreţie pe strada regală, poporenii îşi plecau capetele, împreunau mîinile cerînd pentru el biruinţă. Ravana intră în sala Sfatului ; tobele şi trompetele sunară cu putere, umplînd de zarvă toate vînturile. Ravana, şezu pe un tron de agat în sala cea mare, durată de Maya, ce sclipea de splendoarea aurului, argintului şi a covoarelor preţioase. Afară, demoni cu sutele stăteau de strajă. Ascultînd chemarea regelui, mii de războinici demoni se adunaseră în sală. Şiruri lungi de care îi aşteptau pe străzi. În sală, fiecare îşi avea locul potrivit rangului. Preoţi şi cîntăreţi ai Vedelor veniseră cu sutele şi, după ce primiră semn de cinstire de la rege, şezură în sală.

Vibhishana, Suka, Prahasta şi alţii se înclinară în faţa regelui şi se aşezară în locurile lor. Căpetenii devotate, toţi viteji şi puternici se îmbulzeau în sală, aşteptînd gata să îndeplinească poruncile regelui. Aerul era greu de parfumuri bogate. În strălucire, adunarea semăna cu aceea a lui Indra

și toți așteptau să fie luate hotărîri de mare însemnătate. Ravana rupse tăcerea plină de așteptare a marei adunări și vorbi cu voce adîncă, răsunătoare ca tunetul :

— Sînteți puternici, viteji și pricepuți în artele păcii și ale războiului. Puteți găsi o cale de scăpare din orice greutate. Niciodată, pînă acuma, sfatul vostru n-a dat greș. Și astfel, vă cer din nou părerea. Știți bine ce am făcut. Am adus aici pe Sita ce trăia în codrul Dandaka. Dorința pentru ea mă stăpînește într-atît, încît a o trimite înapoi mi se pare cu neputință. Pînă acum ea nu s-a supus cerințelor mele și hrănește nădejdea nebună că Rama va veni aici și-o va scăpa. I-am spus că aceasta e cu neputință și-i o nădejde zadarnică. Pînă la urmă mi-a cerut un an să se gîndească ; i-am încuviințat răgazul. Cer acum părerea voastră. Dorința mea e neîmplinită. Nu pot trimite înapoi pe Sita și nici cerși iertare de la Rama. Pînă acum nici voi, o, marii mei războinici, nici eu n-am cunoscut înfrîngere în nici o bătălie. E adevărat, o maimuță uriașă, născocind ceva, a putut trece oceanul aducîndu-ne aici oarecari tulburări. Va fi însă foarte greu ca Rama și oștirea *vanara* să treacă oceanul și să ajungă pe insula noastră. Și chiar dacă ar veni, de ce ar trebui să ne temem ? Ce pot nădăjdui ei stînd împotriva noastră ?

...Pe celălalt mal al mării, se află tabăra lui Rama, Lakshmana, Sugriva și a celorlalți *vanara*.

Gîndiți-vă cum putem ucide pe Rama și Lakshmana. Aș fi chemat Sfatul mai de mult, însă Kumbhakarna se găsește în timpul lui de somn și am așteptat pînă se trezește.

Așa vorbi Ravana, orbit de poftă, ascunzîndu-și neliniștea și amestecînd minciuna cu adevărul. Sita nu-i ceruse nici un răgaz. Ea disprețuise cu tărie orice cerere, Ravana însă îi ceruse să se gîndească dîndu-i răgazul de un an.

VIBHISHANA

Kumbhakarna, frate mai tînăr al lui Ravana, vorbi astfel în adunare :

— O, mare rege ! Dispreţuind legile cîrmuirii, ai intrat în mare primejdie. Dacă aveai vreo pricină împotriva lui Rama şi Lakshmana, trebuia să-i întîlneşti în faţă, să-i învingi şi să-i omori, înainte de a lua pe Sita. De-ai fi făcut aşa, chiar Sita poate te-ar fi lăudat ; s-ar fi putut să te primească. Cum apele coboară în vale de pe un munte, ea, poate, ar fi urmat un războinic victorios.

...Tu nu ne-ai întrebat pe noi, înainte de a înfăptui jignirea aceasta şi ţi-ai atras duşmănia lui Rama ; acuma însă, cînd e prea tîrziu, ne ceri sfatul. Nu-i felul cel mai bun de a face lucrurile, nu-i drumul pe care trebuie să-l urmeze un rege.

După ce vorbi astfel cu asprime, Kumbhakarna, văzu că regele era îndurerat. Plin de mărinimie pe cît era de viteaz, nu putu să îndure tristeţea de pe chipul fratelui.

— Ce a fost a trecut, gîndi el, nu poţi lăsa un frate în părăsire. Kumbhakarna nu se îndoia de cele ce aveau să urmeze. Dar inima lui cea largă îl făcu să primească cele ce aveau să vină, de dragul fratelui său pe care îl iubea cu patimă. Ştia că Rama-i un războinic fără seamă. Cunoştea puterea arcului lui Rama, ştia că darurile primite de Ravana de la zei erau mărginite. Nu era însă bine să alungi curajul din inima altora în faţa unei primejdii de neînlăturat. Începu aşadar să vorbească cu lăudăroşenie la fel ca şi ceilalţi :

— E drept că ce-ai făcut poate să fie rău, tot aşa cum poate fi rea şi calea ce-ai ales-o. Ai făcut la început ce ar fi trebuit să faci la urmă. Dar asta, totuşi, n-are însemnătate. Pe Rama îl voi ucide eu. Nu te îngrijora. Una sau două din săgeţile lui m-ar putea atinge. Totuşi, îl voi ucide pînă la urmă, îi voi bea sîngele şi izbînda va fi a ta. Frate, lasă grija la o parte, gîndeşte-te la alte lucruri.

Prahasta era primul din sfetnicii lui Ravana. Lăudă puterea de neînvins a regelui şi-l mai învioră.

— N-am biruit eu oare pe Kubera ? Nu l-am izgonit eu de aici şi am făcut din Lanka stăpînirea mea ? Cine cutează să vină aici şi să-mi stea mie împotrivă ? Hai să-l vedem, se aprinse Ravana din nou.

Adunarea răspunse cu urale cuvintelor lui.

Singur Vibhishana nu era de părerea lor. Neluînd în seamă mînia regescului său frate, simţi că-i datoria lui să-l prevină de primejdia căilor greşite pe care apucase. Se vedea silit să facă o ultimă încercare pentru a-l scăpa pe rege şi neamul demonilor de pieire. Se ridică şi glăsui :

— Ai adus pe Sita şi cu ea o dată moarte ţie şi neamului nostru. Prima datorie faţă de tine însuţi şi faţă de poporul tău e să înapoiezi pe Sita lui Rama. Dacă nu faci aşa vom pieri cu toţii, fără nici o îndoială. Acesta e un lucru hotărît.

Urmă înfăţişînd puterea şi destoinicia lui Rama în stăpînirea armelor. Vorbi deschis şi fără frică.

— Dacă stăm împotriva lui Rama, spuse el, vom fi învinşi fără nici o îndoială. Norocul nostru apune. Să dăm pe Sita înapoi, să cerem iertare lui Rama şi astfel să ne scăpăm regatul, vieţile, averile şi cinstea.

În timp ce Vibhishana stăruia aşa, Indrajit, fiul lui Ravana, pierzîndu-şi răbdarea, izbucni :

— Cuvintele unchiului meu mă umplu de ruşine. Ce fel de neam sîntem ? Unde-i puterea noastră ? Mă mir că un coborîtor din Pulastya poate vorbi în felul acesta şi o întreagă adunare stă blajină şi-l ascultă. Unchiul meu şi-a trădat numai gîndurile-i rele. Nu voi putea încuviinţa niciodată cererea lui. Să ne lăsăm noi înspăimîntaţi de doi omuleţi neînsemnaţi ? În bătălie nu l-am învins eu oare pe Indra cu oştile lui de zei cu tot ?

Lumea întreagă nu tremură îngrozită în faţa noastră ? Sfatul lui Vibhishana este o ocară pentru neamul nostru !

— Băiete, îţi lipseşte şcoala vieţii îi răspunse cu blîndeţe Vibhishana, de aceea poţi vorbi aşa. Eşti fiul regelui, s-ar cuveni să-i fii prietenul cel mai apropiat ; mi-e teamă însă că te dovedeşti a-i fi cel mai rău duşman. Iar voi, sfetnici, ce se cuvine să daţi sfat bun, vă îndemnaţi regele la prăbuşire. O, stăpîne al meu, stăpîne peste Lanka ! Nu îndepărta spusele mele. Înapoiază, cinstit, pe Sita lui Rama şi cere-i iertare. E singurul drum, altul nu se mai află. De nu vei urma această singură cale ce-o mai avem, vom pieri cu toţii.

Furia lui Ravana crescu, nestăpînită :

— Te-am lăsat să vorbeşti pînă acum, strigă el plin de mînie, pentru că-mi eşti frate. Altfel ai fi fost mort. Văd eu, fratele ţi-e cel mai rău duşman. Toată lumea ştie că invidia fraţilor aduce ruşine şi zădărnicie în planurile celui viteaz. Fraţii îţi ascund dorinţele şi aşteaptă clipa potrivită, iar cînd le vine bine, nu stau în cumpănă să trădeze în fapt. Cît adevăr în spusa elefanţilor sălbatici din poveste !

De focul arzător noi nu ne temem
şi nici de vînătorii cu suliţele lungi,
Capcane de frînghie, lanţuri
ne-ncurcă prea puţin,

Dar elefanții ce-nsoțesc pe vînători
ei ne fac rău, ei frații, verii noștri
Ei ce se-ntorc asupra noastră,
sînt groază pentru noi!

Da. Atîta vreme cît ești puternic și-ți merge bine, fratele-ți zîmbește, vorbește cu bucurie. Însă cînd vine primejdia, e gata să te părăsească. Cum s-a terminat mierea, albina nu mai stă în floare. Pleacă în căutarea altei flori. Frații și verii nu-s mai buni decît albinele. Nu te poți încrede în ei la nevoie. Dacă altcineva ar fi vorbit așa cum ai făcut-o tu, o, Vibhishana, l-aș fi ucis pe loc și-n clipa asta. Arătare josnică! Rușine pentru neamul nostru!

Neputînd să îndure jignirea, Vibhishana se ridică:

— Frate, poți să vorbești cum îți place. Deși te-ai rătăcit de calea *dharmei*, îmi ești încă frate de aceea te vestesc; tîrît ești de lațul lui Yama și mergi pe calea nimicirii. Îndepărtezi sfatul meu care-i dureros, dar te poate scăpa. Ce ușor e să spui cuvinte dulci; sfetnicii tăi o și fac. Vorbesc spre binele tău, dar adevărul e amar, și de aceea îl urăști.

...Văd, aievea, priveliștea înspăimîntătoare a săgeților lui Rama ce vin șuierînd, vin să te zdrobească, asta mă face să vorbesc așa. Mă numești dușman ție. Apără-ți cetatea și viața cum vei putea mai bine. Domnul să te binecuvînte. Eu plec. Îți doresc fericire! Am crezut că te pot sluji la nevoie dar nu te încrezi în mine. Ți-a venit în minte că te urăsc și rîvnesc stăpînirea ta. Sfatul cel bun este îndepărtat de cine e aproape de pierzanie.

După ce vorbi astfel, înțelegînd că de acum nu mai avea ce căuta în Lanka, Vibhishana se lipsi de toate averile lui, și, ridicîndu-se în văzduh, zbură drept pînă în locul unde se afla tabăra lui Rama și Lakshmana. Dintre demoni îl însoțiră patru buni prieteni.

C a p i t o l u l LXIV

VANARA DEVIN BĂNUITORI

După ce făptuise păcatul și se înfundase în primejdie, Ravana nu mai știa cum să scape. Ca și alți regi, aflați în împrejurări tulburi, chemase Sfatul țării. Mulți înșiraseră cuvinte lingușitoare. Numai doi vorbiseră cu asprime.

— Ai făcut o greșeală. Dar totuși îmi voi da viața pentru tine, spusese Kumbhakarna.

— Ai căzut în păcat, dar mai e timp să te căiești și să scapi de urmări. Dacă iei calea cea dreaptă și înțeleaptă, vei scăpa de nimicire și vei trăi fericit. Înapoiază pe Sita și cere iertare de la Rama, spusese Vibhishana.

— Niciodată, fusese răspunsul lui Ravana.

— Atunci drumurile noastre se despart și eu te părăsesc, se hotărîse Vibhishana.

Rareori cei care au săvîrșit un păcat se recunosc învinși. E nevoie de un anumit fel rău de curaj, pentru a face un păcat; dar trebuie un curaj și mai mare, de un fel cu totul nobil, ca să

mărturisești păcatul. Curajul acesta nobil îi lipsea lui Ravana.

Kumbhakarna se purtase după legea obișnuită; purtarea lui fusese înțeleasă de toți. Vibhishana însă urmase o lege mai înaltă. Cărarea aleasă de el era mai grea și putea fi disprețuită. El știa, — cine altcineva ar fi putut să știe — cît suferise în inima lui la gîndul relelor lui Ravana.

*

Stînd pe țărmul de miazănoapte al oceanului, căpeteniile *vanara* văzură dintr-o dată cum cerul se aprinde, ca vîrful muntelui Meru, de-un abur de lumină aurie. Era ceva prea statornic pentru a fi sclipirea unui fulger. În mijlocul luminii aurii, zăriră chipurile a cinci demoni uriași. De cum îi văzu, Sugriva, rege și căpetenie peste *vanara*, spuse:

— Firește că demonii aceștia vin din Lanka cu gînduri rele. Auzind, războinicii *vanara* se și înarmară cu copaci și bolovani, zicînd:

— Haideți, ce mai stăm? Să-i prindem, să-i omorîm și să-i aducem jos. Auzindu-i pe cei de jos, Vibhishana, fără să arate vreun semn de teamă, plin de curaj netulburat, le vorbi, din văzduh, cu voce limpede:

— În fața voastră e Vibhishana, frate lui Ravana, regele cel păcătos al demonilor. Însuși fratele lui Ravana, cel care a ucis pe Jatayu și răpind cu sila pe Sita o ține acum închisă în Lanka, stă

în fața voastră. M-am silit zadarnic să-l întorc pe Ravana de la gîndurile lui păcătoase, l-am sfătuit să înapoieze pe Sita și să ceară iertare lui Rama, dar ca răspuns am fost disprețuit și batjocorit în fața tuturor. De aceea mă aflu acum aici, în fața voastră. M-am lipsit de domnie, soție și copii, și am venit să cer ajutor și adăpost la picioarele lui Rama. Vă rog, duceți aceste știri lui Rama.

Sugriva n-avea încredere în buna credință a fratelui regelui demonilor; vorbi lui Rama:

— Vibhishana, fratele lui Ravana, a venit aici cu încă patru prieteni demoni și caută adăpost la picioarele tale. Așteaptă acolo în văzduh. Gîndește bine ce trebuie să faci, tu care ești priceput în treburile lumii. Demonii aceștia iubesc fățărnicia. Se pot face nevăzuți și-s gata de multe viclenii. Se pricep la toate și au vitejia ticălosului. Nu putem avea încredere în ei. Socotesc c-au fost trimiși chiar de Ravana.

Au venit să se amestece printre noi cu gînduri rele. Sau poate caută prilej să ucidă pe ascuns căpeteniile taberei noastre. Orice ar spune Vibhishana nu putem uita că-i fratele vrăjmașului nostru. Prin naștere e din neamul cel ticălos al demonilor. Cum putem avea încredere în el? Sînt încredințat că și aici e-un vicleșug al lui Ravana. Mai bine să-l ucidem și pe el și pe tovarășii lui, chiar acum. Dacă-l primim în tabără ne va trăda la cel dintîi prilej și se va întoarce la ai lui. Îngăduie așadar să ucidem pe loc pe fratele lui Ravana și pe cei care-l urmează.

După ce-și arătă deschis părerea în ce privea pe cei cinci demoni, Sugriva tăcu, așteptînd răspunsul lui Rama.

Rama îl ascultă; întorcîndu-se spre Hanuman și celelalte căpetenii, îi întrebă.

— Ați auzit cuvintele regelui vostru cel bine priceput în meșteșugul cîrmuirii. Fratele lui Ravana a sosit și așteaptă bunăvoința noastră. Doresc să știu părerea tuturor cu privire la aceasta. La vreme de cumpănă trebuie să ceri sfatul prietenilor. Spuneți-mi dar, deschis, ce simțiți în inimile voastre?

Angada, prințul *vanara*, spuse:

— Vibhishana a venit din tabăra dușmanului nostru; nu știm dacă a venit cu voie sau dacă l-a trimis Ravana. Poate că nu ar fi bine să-l îndepărtăm pe dată; totuși, ar fi primejdios să-l primim fără să-l punem la încercare. Măcar să cercetăm cu grijă purtarea, fără să-i dăm putința de-a face rău. Dacă mișcările lui ne trezesc bănuiala, îl putem zdrobi. Dacă-i prietenos și se arată vrednic de încredere, îl vom primi. Așa vorbi fiul lui Vali.

— Eu nu gîndesc că-i bine să-l primim acum, spuse Sarabha, și să hotărîm mai apoi ce avem de făcut. Cred că trebuie să-l punem la încercare chiar acum, prin oameni care se pricep a întreba, și să hotărîm o dată pentru totdeauna ce să facem cu el.

— Punînd la încercare astfel de oameni, — spuse Jambavan, nu vom putea afla nimic ; își pot ascunde gîndurile ticăloase încît să nu putem descoperi adevărul prin nici un fel de dovadă. Ravana e vrăjmașul nostru înrăit. Fratele lui ne spune că dintr-o dată a rupt cu el și trece de partea noastră. Această ruptură dintr-o dată cu un frate e greu de înțeles.

...Noi încă nici n-am trecut oceanul. De ce Vibhishana caută adăpost la noi cît timp mai sîntem încă pe malul cestălalt ? Totul mi se pare foarte ciudat. Demonii sînt neam viclean. Gîndesc că nu trebuie să-l primim.

— Cum putem să alungăm pe cineva numai pe bănuială ? vorbi Mainda. Numai după ce am cercetat cu grijă putem hotărî cum ne vom purta cu el. El spune că a părăsit pe Ravana și a trecut de partea noastră. Putem afla dacă spusele lui sînt adevărate. Cîțiva dintre noi trebuie să vorbească cu el și apoi să hotărască. Avem, firește, destulă pricepere să facem lucrul acesta.

Atunci Rama se întoarse spre Hanuman cel înțelept.

RENUNȚAREA ȘI BUNĂVOIA

Hanuman, poftit astfel de Rama, își spuse părerea vorbind limpede, blînd și apăsat :

— De ce ne-ai mai cerut tu sfatul, Rama ? Nici Brihaspati, chiar, nimic nu îți mai poate spune căci tu pe toate le cunoști. De-i primejdios să îl primim pe Vibhishana, cum vom întîmpina primejdia prin amînare și încercări ? Cînd mai avem noi timpul, prilejul, să-l punem la încercări ? Dar mai mult, Vibhishana nu a venit la noi pe ascuns. El a venit deschis și dintr-o pricină ce-i limpede. Iar cercetașii ce ar mai avea de aflat în ceea ce-l privește ? Venirea lui neașteptată ridică bănuieli, spun unii. De ce ? Minune-i oare că Vibhishana, scîrbit fiind de Ravana a putut să îi prevadă nenorocirea sigură și cum va fi răpus ? Și unde e minunea că ți-a recunoscut virtutea, vitejia, noblețea, și-i sigur de izbînda ta ?

Și felul, și timpul în care a venit nu lasă pentru mine vreun loc de bănuială. S-a spus că înainte de a-l primi să fie iscodit de ai noștri cu în-

trebări meșteșugite și apoi să-i cîntărim răspunsurile. Dar cin' se știe bănuit nu va vorbi nici nu se va purta așa cum îi e felul, temîndu-se că-i vom afla greșeli ; iar firea lui adevărată nu o vom putea descoperi.

Nu văd dar nici o pricină de bănuială pe chipul ori în vorba lui, căci Vibhishana vine să se roage. Privirea-i limpede îmi arată o inimă neprihănită. Înțelepții spun : „chipul este oglinda desăvîrșită a inimii". Gîndesc că Vibhishana a venit cinstit aici pentru a cere ocrotire la piciorul tău. Și nu-i nimic ciudat în fapta lui. Adevărata slăbiciune a lui Ravana, el o cunoaște bine. El știe că stăpînul peste Lanka este sortit să piară. Apoi el știe că ai ucis pe Vali și ai dat regatul lui Sugriva. Chiar socotind că adevărata lui nădejde este să capete el domnia peste Lanka, nu-i nimic rău în asta, ci numai un zălog temeinic credinței sale pentru noi. De aceea, eu gîndesc că trebuie să-l primim.

Căpeteniile taberei *vanara* aveau așadar păreri deosebite.

Rama ascultă cu răbdare feluritele păreri ale căpeteniilor oștirii *vanara*. Cînd, în cele din urmă auzi cuvintele lui Hanuman, se umplu de bucurie. Neclintit în *dharma* lui, găsi mulțumire în spusele lui Hanuman. Omul cel bun se bucură cînd părerea unui prieten îi sprijină hotărîrea în ce privește datoria.

— Cum pot să îndepărtez pe cine vine cu prietenie ? vorbi Rama. Ar fi împotriva legii vieții

mele. Voi toți, prieteni și cei care mă ajutați, trebuie să știți aceasta. Cînd cineva se leapădă de totul trebuie să-i treci cu vederea toate greșelile.

Sugriva însă nu era mulțumit :

— Demonul acesta și-a părăsit de bună voie fratele a cărui cauză, gîndește el, este pierdută. Cum putem avea încredere în cine-și părăsește propriul frate aflat în nevoie ?

Valmiki ne spune că auzind cuvîntul lui Sugriva, Rama se întoarse cu un zîmbet către Lakshmana. Poate zîmbea, gîndind ce repede și pe deplin uitase Sugriva purtarea lui față de Vali, propriul său frate, acum cînd învinuia, mînios, pe Vibhishana !

— Înțeleg ce gîndești, răspunse Rama lui Sugriva. Ascultă însă. Se obișnuiește ca regii să-și bănuiască frații și pe regii vecini. Regii buni care nu au astfel de bănuieli sînt foarte rari. Cei mai mulți dintre regi socotesc că frații lor îi urăsc. Ce-i de mirare atunci că Ravana a bănuit și a batjocorit pe Vibhishana ? Vibhishana ar fi fost în primejdie, de-ar fi rămas în Lanka. Socotesc așadar că n-are gînd rău împotriva noastră venind aici pentru ocrotire. Să mergem mai departe însă și să zicem că tinde să capete domnia, așteptînd ca Ravana să fie învins de mîinile noastre. Chiar și în dorința lui nu e nimica rău. Nu-i așa, Lakshmana ? Putem oare aștepta ca toți oamenii să fie asemeni fratelui nostru Bharata ?

Vorbind astfel, Rama rămase un timp tăcut, pierdut în amintirea dragostei lipsite de orice iubire de sine a lui Bharata. Apoi vorbi :

— Cine pe lumea aceasta e mai fericit decît mine ? Cine mai are un frate ca Bharata ? Şi ce tată am avut ! Dragostea lui pentru mine a fost atît de mare încît regele a părăsit lumea celor vii cînd am plecat în codru. Şi, dragii mei, cine altul mai e binecuvîntat cu prieteni cum sînteţi voi ? Vorbind astfel îşi şterse lacrimile şi se întoarse la cele care aşteptau hotărîrea lor.

— Nu pot fi deplin încredinţat că Vibhishana ne va lăsa cum şi-a lăsat fratele. Dacă a avut de ce să-l părăsească pe Ravana, nu va mai avea pentru ce să se despartă de noi. Nu ne trebuie Lanka, şi dacă, aşa cum este firesc, doreşte stăpînirea peste cetate o poate căpăta doar prin izbînda noastră. Ţinînd seamă de cele privind meşteşugul cîrmuirii, ar fi greşeală să nu-l primim pe Vibhishana.

Dar e o pricină şi mai puternică : cînd vine cineva la mine cerîndu-mi ocrotire, nu pot să nu-l primesc. Aceasta-i *dharma* mea. N-are însemnătate de voi avea de suferit apoi. Cu preţul vieţii trebuie să-ndeplinesc această datorie. Nu pot să mă îndepărtez niciodată de la legea mea. Cu adevărat vă spun, Ravana însuşi de-ar fi venit la mine, cerîndu-mi ocrotire, l-aş fi primit fără şovăire. Cum aş putea atunci să nu primesc pe fratele lui care nu mi-a făcut nici un rău ? Mergeţi şi aduceţi pe Vibhishana.

— O, Rama, stăpîne al meu ! E minunat ! Ce luminoasă şi senină urcă dreptatea cînd tu ne vorbeşti, spuse Sugriva. Acum văd lucrurile mai limpezi. Merg să-l aduc pe Vibhishana. O, de-ar ajunge şi el prietenul tău plin de dragoste, aşa cum sîntem toţi ! Şi Sugriva însuşi plecă să aducă pe Vibhishana.

PODUL CEL MARE

Între timp Ravana făcu o încercare nebunească. Trimise o iscoadă spre a momi pe Sugriva de partea lui și a-l face să-și calce credința față de Rama. Demonul acela, Suka pe nume, zbură peste mare, și, cu chipul schimbat, întîlni pe Sugriva în taină. Luînd o înfățișare de rîvnă plină de bunăvoință, vorbi astfel:

— Ravana, rege peste Lanka, m-a trimis din multă dragoste și grija ce-o are pentru tine. El îți trimite saluturile lui frățești. Tu ești rege, el e rege și n-are rost să-ți pui în joc înaltul tău renume strămoșesc și, făcîndu-te frate cu un prinț dezmoștenit, să te ridici împotriva unui rege atotputernic.

Dacă Ravana, poftind soția lui Rama, a răpit-o, ce te privește acest lucru pe tine? Ce pierzi prin asta? Gîndește bine și alegeți calea pe ascuns. Lucrul cel mai bun ar fi ca tu și oștirea ta să vă întoarceți pe dată la Kishkindha.

Dar răspunsul lui Sugriva fu disprețuitor și hotărît:

— Josnică arătare! Mergi și spune regelui tău că nu-mi poate fi frate. Ravana e un ticălos și fiind vrăjmaș prietenului meu Rama, de acum înainte este vrăjmașul meu; am pornit să curățăm lumea de el și ceata-i ticăloasă. E un nebun dacă-și închipuie că poate jigni pe Rama și încă să mai viețuiască. Spune-i că nu mai e nici o scăpare pentru el. Spune-i tot ce-ai auzit, din partea mea.

După ce Sugriva dădu solia lui iscoadei, *vanara* prinseră demonul și începură să-l bată, dar Rama îi opri cu străşnicie și *vanara* îl lăsară să plece pe unde venise. Iscoada goni înapoi la Ravana și îi spuse toată pățania sa.

Foarte curînd, după ce Rama primise între ai săi pe Vibhishana, Lakshmana și Sugriva îl încoronară rege peste Lanka îndeplinind *abhisheka* cu apă din mare. Vibhishana făgădui prietenie neclintită lui Rama, iar Rama îi dădu cuvîntul că nu se va întoarce la Ayodhya pînă nu va fi omorît pe Ravana.

Apoi Sugriva, Vibhishana și Lakshmana se sfătuiră cum să treacă oceanul. Chibzuiră că cel mai bine e să înalțe, de la început, rugăciune către Zeul-ocean; au supus părerea lor lui Rama. Rama primi; întinseră *dharba* pe malul mării, se așezară și începură să postească înălțînd rugăciune către regele mării și cerîndu-i să le îngăduiască trecerea.

Trei zile fără încetare s-a rugat Rama zeului mării, dar n-a primit nici un răspuns. Văzînd înfumurarea zeului, Rama, cu ochii scînteind de mînie, se întoarse către Lakshmana :

— Cei cu minte puțină socotesc bunăcuviința și blîndețea ca lipsă de putere. Zadarnic strici bunătatea pe ei. Dar ai să vezi numai cum voi aduce eu, cu săgețile, oceanul acesta mîndru pe calea cuvenită ; nu numai că-l voi înăbuși cu pești morți și mormane de hoituri, dar îl voi seca cu duhoarea lor cumplită. Adă-mi arcul și tolba, o, fiu al lui Sumitra !

Apoi, cu arcul în mînă, arzînd de mînie ca focul năprasnic de la sfîrșitul lumii, începu să izbească în adîncul mării, cu săgeți cît trăsnetele de puternice. Armele puterii tulburară oceanul în străfunduri, ducînd moarte și deznădejde la toate cîte se aflau în el. Curînd, din apele căznite și chinuite începură să iasă aburi. Părea că Rama în mînia lui vroia să preschimbe oceanul cu nemărginirea lui de ape într-un deșert de nisip dogoritor, lipsit de orice viață. Zeul-ocean nu mai putu îndura și, lucind ca soarele cînd răsare de după muntele Meru, se ivi ; stătu în fața lui Rama și-i vorbi cu mîini încrucișate :

— O, Ramachandra, Stăpîne al meu ! Supus mă aflu și eu legilor Firii ca pămîntul, aerul, eterul și lumina, și toate cîte, împreunate, fac lumea aceasta. Cum pot să mă despart de firea mea, prin care sînt întins, adînc și plin de valuri, de netrecut ? Dar totuși pot să fac ceva. Spune prietenilor tăi *vanara* să aducă bolovani și copaci, să facă un pod. Aceasta pot îngădui. Te-oi ajuta primind și apoi ținînd la locul lor copacii și stîncile. E tot ce pot să fac. Ți-oi arăta și locul cel mai potrivit unde să întindeți podul. Cu tine se află Nala, fiul lui Viswakarma ; el este priceput în a dura podul. A ta fie izbînda !

Rama, credincios firii sale, primi cu bunăvoie dezvinovățirea zeului-ocean și ajutorul ce voia să i-l dea. Apoi, la porunca lui Rama, toți începură să lucreze. Mii de *vanara* porniră plini de înflăcărare și terminară curînd podul.

Valmiki ni-i zugrăvește pe larg cum munceau. Cu bucurie el cîntă în versuri hărmălaia și înghesuiala din jurul zidirii uriașe. *Vanara* merseră în munți și în codri ; smulgînd stînci și desrădăcinînd arbori, îi tîrîră pînă la mal. Cei mai puternici dintre ei cărau bolovani și-i aruncau în ocean ; căzînd, bolovanii făceau ca apa să țîșnească pînă în nori. Nala se afla pretutindeni veghind asupra muncii. Căpeteniile peste cete îngrijeau ca toți să lucreze. După ce durară temelie trainică de stînci și trunchiuri, întinseră deasupra un strat neted din lemne mai mici și iarbă. Zgomotul ridicat de *vanara* clădind podul acoperea mugetul oceanului.

Curînd podul fu gata. Ca drumul laptelui pe cer lucea calea cea nouă de-a lungul oceanului.

Oști de zei, plutind în văzduh, se bucurară auzind cum *vanara* strigau jos pe pămînt, plini de bucurie. Zei și înțelepți rostiră binecuvîntări.

Apoi *vanara* pășiră cu toții pe pod. Hanuman ducea în spate pe Rama, iar Angada pe Lakshmana. Astfel armata *vanara* a trecut oceanul.

Între timp în Lanka, Malyavan, un demon bătrîn, încercă tot ce-i stătu în putință pentru a face pe Ravana să înțeleagă că o apucase pe o cale greșită :

— Vremea norocului ce l-ai avut s-a sfîrșit. Păcatele tale au început să rodească și să-ți întunece măreția. În darurile căpătate de la zei nu te mai poți încrede. Fă pace cu dușmanii tăi. Îi vezi, oștirea lor e aici, urgie înspăimîntătoare de urși și de *vanara*. Văzut-ai podul minunat făcut atît de iute ? Îmi pare că Rama e Vishnu însuși, venit sub chip de om. Ravana însă n-avea răbdare să asculte asemenea cuvinte :

— Vorba ta e putregai pentru urechea mea, strigă. E ca și cum te-ai dat și tu cu dușmanii mei. Nu știm noi prea bine că oamenii sînt niște slăbănogi ? Cum poți să te înfricoșezi de blestematul acela izgonit în codru de tatăl său ? Și se mai sprijină pe ajutor de la maimuțe și de la urși ! Ia te uită de cine te temi ! Cu adevărat, mi-e rușine de tine. Sau nu poți îndura să mă vezi fericit, de-mi vorbești așa ? Nu pot să mă închin în fața lui Rama. Dacă acesta-i un fel rău de-a cîrmui sau e purtare rea, nu pot să fac altfel. Socotește că

așa-i firea mea și nu pot să mă schimb. Mai degrabă voi muri luptînd, decît să mă plec în fața lui Rama, cerînd pace !

— Gîndește și fă ce crezi mai bine, îi răspunse Malyavan, și se întoarse acasă spunînd cuvintele obișnuite de binecuvîntare : „Izbîndă regelui ! Izbîndă lui Ravana !" Bătrînul era bunicul lui Ravana.

Ravana hotărî apoi, cu grijă, locurile căpeteniilor sale. Așeză pe Prahasta la porțile dinspre soare-răsare, pe Mahaparsva și Mahodara la porțile de miazăzi, iar pe Indrajit, vestitul său fiu, priceput în meșteșugul tainic al vrăjitoriei, la porțile dinspre soare-apune, în timp ce el hotărî să păzească intrarea de miazănoapte. Virupaksha cel puternic a fost pus mai-mare peste oastea dinlăuntrul cetății. După ce hotărîse așezarea războinicilor și a căpeteniilor celor mai de seamă i se păru că izbînda lui e neîndoielnică. Pe măsură ce i se apropia sfîrșitul, nu mai vroia să mai asculte pe nimeni și credea nebunește că nimic nu-l poate birui. Sfetnicii, pentru a bucura pe rege, strigară în semn de izbîndă și apoi se răspîndiră.

*

Rama, Sugriva, Vibhishana și ceilalți au ținut sfat înaintea luptei. Vibhishana arătă în amănunt celor adunați știrile culese de cercetașii care fuseseră și văzuseră pregătirile lui Ravana.

— Ca număr, putere și curaj, spuse Vibhishana, oastea ridicată acuma de Ravana întrece pe aceea cu care a învins pe Kubera. Totuși n-am nici o îndoială în izbînda lui Rama.

Rama așeză ostașii astfel încît să poată face față așezării lui Ravana și dădu fiecărei căpetenii însărcinarea pe care trebuia s-o îndeplinească. Porunci lui Nila să întîmpine pe Prahasta la poarta dinspre soare-răsare, Angada urma să întîlnească pe Mahaparsva și pe Mahodara la intrarea de miazăzi. La intrarea dinspre soare-apune, Hanuman avea să întîlnească pe Indrajit, măiestru în vrăjitorie.

— Lakshmana și cu mine vom sta împotriva lui Ravana, spaima lumii și vom da năvală chiar spre Lanka. Sugriva, Jambavan și Vibhishana vor sta înapoia grosului oștirii noastre, spuse Rama.

Peste noapte, armata se odihni pe muntele Suvela. În dimineața următoare, stînd în vîrful muntelui, s-au uitat mai bine la cetatea Lanka. Pe vîrful Trikuta, orașul cel mîndru părea agățat de cer. După zidul gros al cetății, oastea demonilor sta de strajă, părînd un al doilea zid, de nepătruns. Uitîndu-se la clădirile mărețe și frumoase din Lanka, pe Rama îl cuprinse mila :

— Vai ! Pentru că unul singur, dus de lațul timpului a păcătuit, toată bogăția asta și-ntregul neam al demonilor trebuie nimicit. Vai de vlăstarul unui neam ales ce și-a uitat adevărata măreție și singur el aduce moartea asupra lui și asupra alor săi ! Și Rama urmă :

— De acuma înainte ne-om aduna cu toții gîndurile asupra celor ce ne-așteaptă. Să cîștigăm izbînda, să nimicim pe Ravana ! În luptă vor fi destule tulburări. Să știți că demonii vor încerca să ne înșele, prefăcîndu-se în multe feluri ; *vanara* și urșii să nu își schimbe înfățișarea cînd luptă. Prietenii lui Vibhishana, el însuși, Lakshmana și cu mine doar noi vom avea chipuri omenești. Demonii vrăjmași nouă, niciodată nu vor lua chip de om sau de maimuță, socotind că asta-i sub mîndria lor. Dacă vom sta împreună, ținînd rînduiala hotărîtă, vom ști cine e cel de lîngă noi. Astfel îi vom ajuta pe prieteni și vom ucide vrăjmașii.

ÎNCEPE BĂTĂLIA

Oștirea *vanara* coborî de pe muntele Suvela intrînd ca o revărsare de ape în codrul de lîngă cetatea Lanka. Păsări și fiare înspăimîntate fugiră în toate părțile. Rama, uitîndu-se acum de jos la fortăreața de pe munte, la cetatea de-o frumusețe divină, durată de Viswakarma, strigă din nou uluit :

— O, ce minunăție ! Cîtă bogăție !

Vanara, la rîndul lor, văzură tăria și felul cum erau pregătiți de luptă războinicii demoni, zidurile groase și uriașele întărituri de apărare. Din Lanka, care toată se pregătea de război, se auzeau răsunînd tobe și trompete, ceea ce nu făcea decît să crească nerăbdarea de a se lupta a oștirii *vanara*. Oștirea stătea rînduită în cetele hotărîte de Rama. Privind încă o dată spre Lanka, Rama spuse :

— Lakshmana ! Uite ce frumos e orașul !

Mintea îi zbură către Sita. Trebuie să fi aflat pînă acum, gîndi el, că am sosit aici cu oștirea, iar inima ei cea deznădăjduită, trebuia să se simtă înviorată. Nu spuse însă nimic și se îngriji mai departe de pregătirile de luptă.

Dintr-o dată, fără zgomot ori fără să spună cuiva, Sugriva sări în văzduh și coborî în Lanka, unde văzu pe Ravana pe terasa din vîrful unui turn, stînd îmbrăcat în veșminte regești stacojii, ca un nor negru uriaș pe-un cer roșu de seară. Semnul făcut de un colț al elefantului lui Indra strălucea pe pieptul lui, ca luna ce urcă.

— Ravana ! Ești prins ! strigă Sugriva. Prieten sînt și slujitor lui Rama. Aceasta-i cea din urmă zi a ta ! Sărind asupra lui, îi aruncă jos coroana și îi dădu o lovitură puternică. Cei doi se luptară piept la piept multă vreme. Amîndoi erau foarte dibaci și încercară fiecare toate vicleșugurile acestei lupte. Ravana se apropia de capătul puterilor și trăgîndu-se din încleștare se folosi de vrăji, dar Sugriva se desprinse și sări înapoi, pînă la locul unde se afla Rama.

Văzînd că fiul lui Surya se întoarce, căpeteniile armatei *vanara* izbucniră în urale lăudîndu-l foarte zgomotos pentru isprava lui peste măsură de îndrăzneață, neprevăzută și nechibzuită ce-i drept, dar care avea să arate demonilor ceva din curajul celor cu care aveau de luptat. Rama se bucură aflînd că s-a întors teafăr, dar văzînd rănile sîngerînde pe trupul lui Sugriva, îi spuse :

— Sînt plin de uimire și bucurie pentru vitejia ta, Sugriva. Însă ce-ai făcut n-a fost bine. Regele nu trebuie să-și pună viața în mare primejdie. Cum ai putut să iei o hotărîre atît de primejdioasă dintr-o dată, fără să te sfătuiești cu nimeni ? Sugriva își mărturisi greșeala :

— E-adevărat, n-a fost bine să mă arunc în luptă, fără să mă fi sfătuit cu voi. Dar cînd am văzut pe ticălosul care a batjocorit pe Sita, m-a cuprins mînia și am uitat de datorie.

Armata *vanara* înconjură Lanka din toate părțile după felul hotărît de Rama. Rama trimise atunci după Angada și-i spuse :

— Prințule ! Du lui Ravana solia aceasta de la mine. Spune-i : „Păcătosule, sfîrșitul tău se apropie. Rama așteaptă la porțile cetății, gata de luptă. Încrezător pe darurile primite de la zei, te-ai făcut mîndru și ticălos. Ai tulburat prea multă vreme lumea, prea multe și grele-ți sînt păcatele. A venit timpul ca lumea să fie scăpată, în sfîrșit, de tine. De vrei să vii în loc deschis, să lupți și apoi să mori în bătălie, păcatele-ți vor fi spălate și-n lumea de apoi vei cîștiga un loc de viteaz. De ții însă la viață, înapoiază chiar acum pe Sita stăpînului ei Rama și apoi, cu umilință, cerșește-i iertare. Numai așa vei scăpa cu viață. Orice s-ar întîmpla, nu mai ești demn să fii rege. Vibhishana e de-acum înainte rege peste Lanka. El e demn pentru a cîrmui și ocroti poporul. De

nu vrei să te închini și să ceri ocrotire, ai grijă și-ți fă de pe acum slujba de îngropăciune. Ia-ți rămas bun de la toate scumpele tale stăpîniri din Lanka ; pregătește-te de moarte. Ieși așadar din cetate și întîlnește pe Rama în luptă.“ Mergi Angada și du solia aceasta lui Ravana.

Angada merse cum îi poruncise Rama, și plin de curaj își rosti solia în fața lui Ravana :

— Ascultă Ravana. Sînt fiul lui Vali de care fără îndoială îți amintești. Am venit trimis de Rama. A sosit vremea să scapi o dată de păcate. De vrei, poți să mori în bătălie, și, scăpat fiind de păcatele-ți murdare să ajungi în cer la Indra între oameni curajoși. De nu, și dacă-ți este dragă viața, poți s-o cerșești lui Rama, închinîndu-te cu umilință, fiindcă Rama, milostiv, nu-și întoarce capul niciodată de la cine-i cere ocrotire. Dacă ce-am auzit despre tine e adevărat, vei alege lupta : asta înseamnă că ai ales moartea. Te-aș sfătui atunci să-ți iei un ultim bun rămas de la ai tăi, și să-ți îndeplinești, tu singur chiar, slujba de înmormîntare căci nu va mai rămîne nimeni din neamul tău să ți-o mai facă. Te uită pentru cea din urmă oară la scumpa ta cetate, Lanka. Mînia lui Ravana crescu ca o flacără :

— Puneți mîna pe el, ucideți-l, nemernicul ! porunci el. Pe loc, doi demoni săriră asupra lui Angada. Dar el se ridică în văzduh, ducîndu-i pe amîndoi de-o parte și de alta și apoi îi trînti jos.

Angada se ridică apoi mai sus și, coborînd din nou, lovi și sfărîmă turnul de la palatul regelui. După care, dintr-o singură săritură se întoarse la locul unde se găsea Rama. Uluiți de fapta vitejească a lui Angada, demonii fură cuprinși de teamă, dar se prefăcură că sînt nepăsători. Ravana, de asemenea, văzînd turnul prăvălit, scoase un suspin adînc. Socoti întîmplarea ca un semn rău.

Cum se întoarse Angada, Rama dădu poruncă oștirii să înceapă bătălia pentru cucerirea cetății Lanka.

BUCURIA SITEI

Suka, demonul cercetaș, se întorsese spunînd lui Ravana :

— Mi-am îndeplinit solia cum mi-ai poruncit ; silințele mi-au fost însă zadarnice. M-au bătut și m-au făcut să fiu prea mulțumit cînd mi-au dat drumul să mă și întorc. Rama, pentru care uciderea lui Viradha, Kabandha, Khara și altora, a fost o joacă, e aici cu armata lui Sugriva. Au aflat unde se află închisă Sita. Urși și maimuțe au trecut oceanul și acum sînt rînduiți gata de luptă în fața cetății Lanka. Toată fața pămîntului e acoperită de oștirea lor. N-avem nimic de cîștigat stînd de vorbă și tocmindu-ne. Ura lor nu se va potoli decît cu sîngele nostru. O, rege ! Gîndește bine ce trebuie făcut, și fă-o. Am putea scăpa înapoind pe Sita, adăugă el apoi, plin de teamă și cu voce scăzută.

Ravana răcni turbat de furie :

— Ce-ai spus! Nici vorbă de înapoierea Sitei. Cei care mai vorbesc așa nu-mi cunosc încă puterea. Pot răpune pe zei, *vanara, gandharva* și *yaksha*. Săgețile mele pot arde chiar pe Indra și pe Yama de asemenea. Așteptați numai și veți vedea cum nemernicul de Rama și toți ai lui vor fi nimiciți pînă la unul. Ravana credea ceea ce spunea. Stăruise mult asupra isprăvilor trecute și, plin de mîndrie, ajunsese de-o încăpățînare nebunească.

Ravana trimise după doi sfetnici spunîndu-le:

— Cercetașii au venit și mi-au povestit că o oaste mare a durat un pod pînă în Lanka; a și ajuns aici. Ciudată noutate, într-adevăr. Nu s-a întîmplat însă nimic de seamă. Mergeți și iscodiți dușmanul. Aduceți-mi toate știrile despre puterea lui, cu de-amănuntul.

Ascultîndu-i porunca, iscoadele, luîndu-și chipuri de *vanara*, se îndreptară spre tabăra lui Rama; amestecîndu-se cu ceilalți *vanara* se uitau jur împrejur. Dar Vibhishana i-a descoperit, i-a prins și i-a adus în fața lui Rama. Aici cei doi începură să spună că sînt doar soli trimiși de regele lor, și cerură să fie slobozîți.

— Arătați-le oștirea noastră, spuse Rama. Iar cînd vor termina de văzut totul, dați-le drumul să se întoarcă. Să aibă dar prilej de a vedea oștirea noastră cum vor și pe deplin. Și, o, voi, trimișii lui Ravana! Cînd veți ajunge înapoi să-i spuneți lui Ravana așa: „Tăria în care ai crezut cînd ai răpit pe Sita va fi acuma pusă la încercare. Cetatea,

orașul și oștirea ta vor fi cu totul nimicite. Săgețile lui Rama îți vor străpunge trupul." Da, solia aceasta s-o duceți lui Ravana.

Iscoadele, auzind cuvintele lui Rama primiră să le spună regelui lor. Apoi împinși poate de puterea obișnuinții, strigară: „Victorie ție!" Oștirea *vanara* socoti aceasta ca un semn foarte bun.

Iscoadele s-au întors înapoi la Ravana spunîndu-i:

— O, rege! Am fost descoperiți de Vibhishana și ne-am găsit în primejdie de moarte, dar Rama n-a îngăduit să fim uciși, poruncind să fim slobozîți. Rege! Dușmanii noștri sînt hotărîți. Rama și Lakshmana, Sugriva — regele *vanara* — Vibhishana sînt toți într-un gînd. E foarte greu să învingem oștirea avînd în frunte astfel de căpetenii. Am văzut pe Rama, fiul lui Dasaratha. Ne-a părut de ajuns de puternic pentru a spulbera el singur cetatea și oastea noastră. Am văzut și curajul oștirii *vanara* și nerăbdarea lor de a ne răzbi. Nu-i potrivit să ne încercăm cu ei norocul în bătălie. Pare că e mai bine să înapoiem pe Sita lui Rama. Socotește ce trebuie să facem.

Firește, sfatul lor era neprefăcut, dat cu gînd bun, însă Ravana nu-și mai putea stăpîni furia:

— Chiar dacă lumea întreagă s-ar întoarce asupra mea, nu m-aș înfricoșa. Dacă toți zeii, *gandharva* și *vanara*, cu toții s-ar uni împotriva mea, tot n-aș da înapoi pe Sita. Pentru că ați fost bătuți de dușmani, îmi dați sfat de teamă și de rușine.

Inimi fără curaj ! Unde-i vrăjmaşul ce mă poate birui ? Cuvîntînd astfel el se urcă în turnul lui înalt şi cercetă el însuşi tăria duşmanilor. Sfetnicii şi căpeteniile erau cu el.

Cei care fuseseră afară din cetate, în cercetare, îi înfăţişară pe larg căpeteniile *vanara* şi oştirea în fruntea căreia se aflau. Îi povestiră despre oştirea uriaşă de urşi şi de maimuţe, adunată din codri necuprinşi, din munţii şi din văile întregii lumi. Vorbiră de voinicia şi curajul lor, de puternica lor credinţă în Rama, despre unirea dintre ei şi nerăbdarea de a ucide demonii. Toţi cei care fuseseră afară întăriră cele de mai sus

— Uitaţi-vă ! spuse cineva. Vedeţi pe tînărul acela mîndru şi plin de farmec, cu păr vîlvoi şi arc în mînă ? E Rama. Iată-l, se uită în jur cu ochi poruncitori şi plini de dragoste ; privirile lui par să aprindă cele patru vînturi şi-i umplu pe toţi de încredere şi credinţă. Războinicul puternic ce-i stă alăturea înarmat este Lakshmana, frate lui, arcaş fără pereche şi-al doilea sine pentru Rama. În urma lui este Sugriva ; el poartă ghirlanda lui Vali. E întrutotul asemănător cu Vali. Colo se vede Vibhishana, fratele tău. Astfel de luptători nu sînt uşor de învins. Socoteşte bine şi ia orice măsură trebuincioasă pentru izbîndă, într-o astfel de împrejurare.

Dar în vreme ce sfetnicii lăudau puterea duşmanului, furia lui Ravana creştea din ce în ce. Aşa sînt tiranii. Regele înţelept nu se mînie niciodată

pe cine-i aduce ştiri adevărate, nici pe sfetnicii care îi dau sfaturi, tinzînd la buna lui stare. Însă mintea lui Ravana era întunecată. El nu avea obişnuinţa faptelor adevărate nici a sfaturilor bune. Gîndul său urma drum ciudat. Judeca pe Rama după firea sa. Gîndea că, odată ce Sita se va hotărî, într-un fel oarecare, să i se supună, Rama se va întoarce la Ayodhya, înjosit şi cu inima zdrobită. De aceea gîndi să mai facă o ultimă încercare, dar în alt chip. Ceru ajutorul unui vrăjitor de-al demonilor :

— O, tu Limbă-de-trăsnet ! spuse, — acesta era numele vrăjitorului, — pregăteşte-mi un cap cu totul asemănător capului lui Rama, atît de asemănător încît să poată înşela chiar pe omul cel mai apropiat şi drag lui Rama. Cînd voi trimite după tine, vii în grădina unde se află închisă Sita şi-l pui în faţa ei. Vrăjitorul primi să facă ceea ce i se ceruse de către Ravana. Mergînd din nou în grădina Asoka, Ravana încercă să înşele pe Sita :

— Soţul tău şi-ntreaga lui armată au fost spulberaţi, spuse. Războinicii mei au trecut oceanul, au năvălit peste Rama şi maimuţele lui pe cînd dormeau obosiţi ; nici unul n-a mai scăpat. Un războinic mi-a adus să văd capul soţului tău. De ce mai stăruieşti în încăpăţînare ? Vino acum între soţiile mele şi, mai-marea lor fiind, domneşte peste ele. Ascultă-mi sfatul, hai, peste Lanka fii regină. Şi porunci unui demon să aducă pe Limbă-de-trăs-

net. Vrăjitorul veni și puse în fața Sitei un cap ce arăta aidoma cu al lui Rama. Uimită de ce vedea, Sita strigă :

— Oare aceasta mi-a fost soarta ? Și izbucni într-un plîns deznădăjduit.

Între timp, oștirea lui Rama se apropiase de Lanka, iar sfetnicii și căpeteniile trimiseră după Ravana, cerînd să-i vorbească în clipa aceea. Ravana trebui să părăsească chiar atunci pe Sita și să meargă în sala Sfatului. Însă pentru a da tărie nălucii vrăjitorului, Ravana trebuia să fie de față ; cum se îndepărtă, capul cel plăsmuit al lui Rama pieri ca fumul. Sarama, o doamnă din alaiul regelui pusă să-ntovărășească pe Sita, o mîngîie spunîndu-i adevărul asupra celor ce văzuse :

— Nimeni n-a ucis pe Rama.. El a ajuns acum la Lanka, în fruntea unei mari oștiri. Ai lui au durat peste ocean un pod minunat și se află acum pretutindeni în jurul cetății ca o mare ce se revarsă acoperind totul. Demonii sînt cuprinși de groază. Ravana încearcă doar să te înșele prin vrăjitorii. Sarama urmă apoi : Mai mulți sfetnici au sfătuit pe Ravana să te dea înapoi și să scape supunîndu-se fără să ceară chezășii. Dar Ravana n-a vrut să-i asculte. „Mai bine pier în luptă, a spus, decît să mă plec, în fața lui Rama rugîndu-mă. Nu voi da niciodată înapoi pe Sita și niciodată nu voi plînge cerșind pacea.“ Sfîntă doamnă!

Nici un rău nu te poate ajunge ; Rama va izbîndi fără îndoială, iar ticălosul acesta va pieri. Chiar în vreme ce Sarama vorbea, zgomotul tobelor și trîmbițelor oștirii *vanara,* ajunse la urechile Sitei, umplînd-o de bucurie. Știu că sfîrșitul lui Ravana era aproape. Auzind același zgomot, demonii din Lanka tremurară de groază.

Capitolul LXIX

ŞERPI ÎN LOC DE SĂGEŢI

Lui Ravana i se spuse la timpul cuvenit că oastea *vanara*, avînd în frunte pe Rama, împresoară Lanka ca o mare în furtună. Mînios, urcă în turnul palatului său şi privi în jur. Pretutindeni se vedeau numai oşteni *vanara*, înarmaţi cu bolovani şi copaci. Se întrebă şi el atunci cum va putea zdrobi oştirea asta, ce părea de necuprins, şi care tocmai se pregătea să năvălească.

Tot atunci, Rama privea cetatea Lanka pe care o păzeau demonii. În mintea sa văzu, aievea, chipul întristat al Sitei închisă între zidurile cetăţii. Şi Rama porunci pe dată năvala asupra cetăţii Lanka.

Strigînd : „Izbîndă, regelui *vanara* !", „Izbînda lui Rama şi Lakshmana !", „Moarte demonilor !", oştirea *vanara* se năpusti asupra cetăţii blestemate. Unii azvîrleau cu bolovani uriaşi asupra zidurilor şi porţilor cetăţii, alţii, înarmaţi cu copaci zdraveni smulşi din rădăcini, se aruncară împotriva demonilor.

Ravana scoase din cetate oaste mare. Ai lui primiseră poruncă să iasă şi să ucidă numaidecît pe toţi *vanara*. Tobe şi trîmbiţe făceau văzduhurile să răsune. Demonii s-au ciocnit cu *vanara*. Cu bolovani şi copaci, cu unghiile şi cu pumnii *vanara* luptau cu demonii. Cu miile au căzut de o parte şi de alta. Cîmpul de bătaie se acoperi curînd de sînge şi trupuri sfîrtecate.

În afara crîncenei încăierări ce-i cuprindea pe toţi, se dădeau şi lupte în doi între războinici anumiţi. Angada înfrunta pe Indrajit, ca Rudra pe Yama. O luptă se încinsese între demonul Prajangha şi Sampati, unul din însoţitorii lui Vibhishana. Hanuman lupta de unul singur cu Jambumali, Nila cu Nikumbha, Lakshmana cu Virupaksha şi aşa mai departe. Carul şi caii lui Indrajit fură striviţi, dar Indrajit lovi cu buzduganul pe Angada. Jambumali izbi pe Hanuman cu arma lui, iar Hanuman îi făcu carul ţăndări. Demonii îşi îndreptau loviturile asupra lui Rama, dar erau cosiţi cu miile de săgeţile lui.

Vidyunmali ţinti cu săgeţile sale în Sushena. Dar acesta sfărîmă cu o stîncă carul demonului. Vidyunmali se năpusti atunci cu buzduganul asupra lui Sushena care însă îl strivi de moarte cu altă stîncă. Astfel mulţi războinici luptau unii cu alţii ; mulţi au căzut şi nu-s-au mai ridicat.

Bătălia a urmat cu furie toată ziua. Se lăsase noaptea dar demonii nu încetau să lupte. Bătălia se făcuse mai înverşunată. Sîngele curgea pîraie.

De amîndouă părțile măcelul a fost cumplit. Angada, care omorîse caii și vizitiul și sfărîmase carul lui Indrajit, îl izbi din nou. *Vanara* se minunau de îndeminarea și tăria prințului lor scoțînd strigăte de bucurie. Toți războinicii oștirii lăudau vitejia prințului *vanara*. Fără car, Indragit își pierdu cumpătul și folosi vrăjitoria. Făcîndu-se nevăzut, aruncă puzderie de săgeți asupra lui Rama și Lakshmana aflați la strîmtoare sub loviturile unui vrăjmaș căruia nu-i puteai afla locul și care-i copleșea din toate părțile cu arme ucigătoare. Atunci Indrajit aruncă asupra lui Rama și Lahshmana șerpi în loc de săgeți. Legați de șerpi, cei doi nu se mai putură mișca, zăcînd neputincioși pe cîmpul de bătaie. Se uitau unul la altul și nu știau ce să facă. Fără de margini era tristețea lui Lakshmana privind starea lui Rama. *Vanara* stăteau în jurul lui Rama și Lakshmana, cuprinși de-o jalnică neputință.

Indrajit lăudă atunci oastea demonilor și se întoarseră în oraș. Strălucind de bucuria izbînzii sale, Indrajit merse la Ravana vestindu-i că Rama și Lakshmana au murit. Ravana nu-și mai încăpu în piele de bucurie. Îmbrățișă pe Indragit, lăudîndu-i vitejia.

Războinicii *vanara*, răniți și abătuți, văzînd pe Rama și Lakshmana zăcînd la pămînt, socotiră că totul s-a terminat. Vibhishana, uitîndu-se la Sugriva ce stătea neputincios și deznădăjduit, îl îmbărbătă :

— E nebunie să-ți pierzi curajul ; uită-te la Rama și Lakshmana. Fețele lor sînt încă strălucitoare. N-au murit. Nu te speria. Se vor trezi curînd din starea aceasta și vor începe lupta.

Sugriva își recăpătă curajul făcînd tot ce trebuia ca să scape oștirea de spaima neîntemeiată ce amenința să-i cuprindă. Sub căpeteniile hotărîte, rîndurile se întocmiră din nou.

Între timp, în Lanka, Ravana dădu veste că Rama și Lakshmana fuseseră uciși de Indrajit. Trimise după femeile sale și le spuse :

— Mergeți pe dată și spuneți Sitei că Rama nu mai este : prinții zac morți pe cîmpul de bătaie iar oștirea *vanara* e împrăștiată. Pentru a o încredința cu totul luați-o în Pushpaka Vimana și arătați-i de sus cîmpul de luptă. Încăpățînata să vadă astfel, singură ce s-a întîmplat. Înțelegînd că afară de mine nu mai are cui să poarte de grijă va fi a mea.

Femeile-demon au făcut cum li se poruncise. Din Pushpaka Vimana, Sita privi cîmpul de luptă. Văzu pe Rama și Lakshmana zăcînd nemișcați la pămînt, cu armele răspîndite pretutindeni în jur. Sita fu cuprinsă de durere. Gîndind că de acum înainte totul s-a terminat, strigă :

— Iată unde m-a tîrît ursita, făcînd mincinoase prezicerile sfinților și cititorilor în stele, că voi trăi o viață fericită, soție, mamă, regină glorioasă. Biată Kausalya ! Cine te va mîngîia de acuma înainte ? Ca unul care după ce a trecut oceanul se

îneacă într-o baltă mică, războinicii mei, care au făcut atît de multe vitejii, zac acum fără viață. O, prinții mei, cum v-au lăsat tocmai acum armele voastre divine ? Vai, atotputernică-i ursita !

În timp ce Sita se afla copleșită de deznădejdea celei mai cumplite dureri, Trijata, femeia-demon ce-o însoțea, și care pînă atunci privise țintă la chipurile nemișcate ale celor doi prinți, izbucni :

— Sita, scumpă, nu te mai întrista. Nici Rama și nici Lakshmana nu sînt morți. Vezi fețele lor ? Așa arată morții ? Amîndoi zac numai înțepeniți, legați de arme fermecate ; și-au pierdut firea doar vremelnic. Uite oștirea cum stă în rînduri strînse. Ai curaj ! Nu te înspăimînta ! Cuvintele ei fură ca nectarul pentru urechile Sitei. Pushpaka Vimana se întoarse în Lanka iar Sita a fost dusă înapoi în Asoka Vana.

Între timp, tăria săgeților încărcate de farmece scăzu, Rama deschise ochii, înălță capul. Deși avea răni dureroase, se sculă printr-o sforțare de voință recîștigîndu-și puterea. Privind la fratele său care mai zăcea la pămînt strigă :

— Vai ! ce folos mai are acum izbînda pentru mine ? O, fratele meu scump, de ce te-am adus în codru ? Să fii ucis în felul acesta ? Cum mă mai pot întoarce fără tine la Ayodhya. Tu care întotdeauna îmi dădeai tărie în supărare. Cum stai acum fără glas, cînd am de înfruntat necazuri atît de mari ? Pot oare să mai trăiesc ? Unde pe lume

se mai află un războinic ca tine ? Pe oricine aș mai putea înlocui dar unde se află cineva care să stea în locul tău ?

Cît Kartaviryarjuna cel cu o mie de mîini arun-cai nor de săgeți tu, cu două mîini, și ucideai demonii. Cum a putut moartea să vină asupra ta ? Tu m-ai însoțit în codru ; acum îmi voi plăti și eu datoria, mergînd cu tine pe țărmul lui Yama. Mărturisesc înfrîngerea. Mă dau biruit. Cuvîntul dat lui Vibhishana nu poate fi îndeplinit. O, rege *vanara* ! Întoarce-te la Kishkindha cu toți războinicii tăi. Ai lucrat din greu pentru mine. Toate datoriile prieteniei ți le-ai îndeplinit. Îți mulțumesc. Nu mai are rost să mori. Intoarce-te înapoi în orașul tău. Lasă-mă să pier aici. Astfel jelea Rama pradă unei întristări neputincioase.

Tocmai atunci sosi Vibhishana cu buzduganul în mînă. Văzîndu-i chipul uriaș și-ntunecos *vanara* crezură că Indrajit sosește din nou și începură să fugă. În cealaltă parte a cîmpului de bătaie, Sugriva și Angada vorbeau :

— De ce au început ai noștri să se împrăștie, cuprinși de groază ? Ce s-a întîmplat ? întrebă Sugriva.

— Nu știi că Rama și Lakshmana zac răniți ? răspunse Angada.

— Nu-i asta. Uite-i cum fug în neorînduială. Trebuie să fie altceva, îi întoarse Sugriva. Apoi, au aflat că *vanara*, care simțiseră mîna lui Indrajit, luaseră pe Vibhishana drept Indrajit și erau acum

cuprinși de groază. Sugriva trimise pe Jambavan să rînduiască oștenii din nou, trezindu-i din teama lor.

Vibhishana privi la Rama și Lakshmana ; văzîndu-i răniți și acoperiți de săgeți, neputincioși să lupte, izbucni în plîns :

— Totul s-a terminat. Nu mai e nimica de făcut ! Dar Sugriva se întoarse către Sushena, unchiul său :

— Du pe Rama și Lakshmana la Kishkinda. Eu voi ucide pe Ravana, voi recîștiga pe Sita și o voi aduce aici.

— Stați, să nu ne grăbim ; știu ierburi de leac pentru rănile celor doi prinți, îi răspunse însă Sushena ; prinții noștri se pot înzdrăveni. Unii dintre ai noștri știu locurile unde se află aceste ierburi. Iată-l pe Hanuman aici. Dacă-l trimiți ni le poate aduce.

În timp ce vorbeau, marea și văzduhul se învolburară de-un vînt puternic și Garuda, pasărea cea mare, se ivi deodată. Cum se arătă Garuda, într-o clipă, săgețile în chip de șerpi ce acopereau pe Rama și Lakshmana se făcură nevăzute. Nu erau alta decît șerpi veninoși, care prefăcuți în săgeți, prin vrăjile lui Indrajit, înțepeniseră trupurile prinților. În fața lui Garuda, dușmanul lor străvechi de care se temeau de moarte, șerpii pieriră pînă la unul. Garuda scutură cu blîndețe trupurile lui Rama și Lakshmana și le dădu din nou tăria lor întreagă. Rănile toate se tămăduiră și prinții se

sculară în picioare mai puternici și mai strălucitori ca înainte. Rama întrebă pe Garuda :

— O, tu, binefăcător al meu, cine ești ? Nu știa că el e chiar Vishnu iar Garuda e pasărea lui pe care călărea întotdeauna. Garuda i-a răspuns :

— Sînt prietenul tău cel bun și vechiul tău însoțitor. Ție slavă ! Acum însă plec. Cînd bătălia se va termina ne vom cunoaște mult mai bine unul pe altul. Așa spunînd, pasărea lui își luă zborul.

Văzînd că Rama și Lakshmana s-au înzdrăvenit pe deplin și-s gata de luptă, *vanara* își recăpătară curajul pornind din nou să dea iureș cetății lui Ravana.

Capitolul LXX

RAVANA ESTE ÎNVINS

În palatul său, Ravana, fu cuprins de mirare auzind, purtate de vînt, strigătele de bucurie ale oștirii *vanara*, cînd tocmai socotea că dușmanul trebuia să jelească căpeteniile învinse și războinicii răpuși. Întorcîndu-se spre demonii de lîngă el, îi întrebă :

— De ce sînt oare *vanara* așa de fericiți ? Trebuie să se fi întîmplat ceva neobișnuit. Duceți-vă și vedeți ce este.

Cîțiva demoni se cățărară dincolo de ziduri. Tremurînd și plini de teamă, se întoarseră povestind lui Ravana :

— Rege ! Oștirea *vanara*, plină de curaj, în frunte cu Sugriva, dă iureș cetății. Rama și Lakshmana sînt amîndoi în viață. Ca elefanții cînd și-au rupt lanțurile, Rama și Lakshmana au scuturat săgețile *naga* cu care îi legase Indrajit și s-au întors la ai lor ; ca leii flămînzi, colindă turbați pe cîmp. Săgețile lui Indrajit s-au dovedit fără folos.

Ravana păli. Vorbi adînc îngrijorat :

— Mă miră ce spuneți. Nimeni pînă acum n-a scăpat de săgețile lui Indrajit. Dacă arme ca acestea au fost neputincioase împotriva lor, într-adevăr ne aflăm în grea primejdie. Apoi, într-o pornire de furie, strigă :

— Ascultă, Dhumraksha ! De ce să mă îngrijorez cînd tu ești aici ? Ia cu tine toți ostașii care-ți trebuie. Mergi chiar acum și spulberă gîngăniile acelea omenești ; întoarce-te apoi îndată.

Dhumraksha, fericit și mîndru de a fi ales de rege între mulți, luă o ceată de războinici ; ieșind din cetate întîlni oștirea care, avînd în frunte pe Hanuman, încerca să-și facă drum pe poarta de la soare-apune. Bătălia ce se încinse aduse mare măcel de o parte și de alta. Pînă la urmă, Dhumraksha a fost răpus de Hanuman. Cîțiva demoni au scăpat fugind în cetate, dar cei mai mulți zăceau nemișcați pentru totdeauna, în afara zidurilor.

Vestea înfrîngerii lui Dhumraksha stîrni furia nestăvilită a lui Ravana. Chemă în grabă pe Vajradamshtra spunîndu-i :

— O, cel mai viteaz dintre războinicii mei, mergi fără zăbavă și fă una cu pămîntul pe ticăloșii aceia. Vajradamshtra se înclină adînc în fața regelui și, însoțit de o oaste puternică, porni să iasă pe poarta de miazăzi, întîlnind pe Angada.

Aprig s-au luptat demonii avînd în frunte pe Vajradamshtra ; nenumărați *vanara* au fost măcelăriți de ei. Oastea acestora a stat totuși neclintită. Înarmați cu stînci și copaci, *vanara* au sfîrte-

cat nenumăraţi demoni. De amîndouă părţile, toţi se băteau cu hotărîre. Pînă la urmă, Angada şi căpetenia demonilor au luptat îndelung unul cu altul. Bătîndu-se vitejeşte pînă în ultima clipă, Vajradamshtra a fost răpus, iar toţi demonii au fugit în neorînduială. *Vanara* înconjurară pe Angada şi strigară plini de bucurie.

Ravana porunci atunci lui Prahasta :

— Trimite pe Akampana şi spune-i să ia cu el pe demonii cei mai îngrozitori. Să meargă, să facă fărîme pe Rama, pe Sugriva şi oastea *vanara*. Nimeni nu poate sta împotriva puterii şi dibăciei lui Akampana.

Prahasta trimise un pîlc de oaste avînd în frunte pe Akampana. Credincios numelui său, Akampana era puternic şi de neînvins în bătălie. Îşi alesese armele şi războinicii cu multă grijă. Plecînd însă se arătară semne rele. Dar nici el, nici cei care mergeau cu el nu le luară în seamă. Zgomotul oceanului fu întrecut de strigătele lor întărîtate.

Se încinse bătălie crîncenă. Sîngele curgea pîraie. Praful ridicat, ascunzînd soarele, a cufundat pămîntul într-o beznă ameninţătoare. Uriaş a fost măcelul şi de o parte şi de alta. Kumuda, Nala, Mainda şi Dwivida se aruncară asupra lui Akampana ce se apără cu mult curaj. Bătălia s-a întors împotriva războinicilor *vanara* care erau cît p-aci să fugă, cînd Hanuman sosi, dîndu-le curaj şi nădejde. Akampana trimise un nor de săgeţi, dar Hanuman nici nu le luă în seamă, şi ridicînd un

bolovan uriaş, îl roti deasupra capului zvîrlindu-l în Akampana. Săgeţile demonului însă, izbind bolovanul, îl făcură pulbere. Crescînd atunci şi mai mare decît era şi strălucind ca soarele cu scînteieri orbitoare, Hanuman dezrădăcină un arbore înalt şi aruncîndu-l asupra demonului îl strivi. Oastea demonilor fu prăpădită ca o pădure de-un cutremur. Cei care mai rămăseseră au fugit îngroziţi de pe nenorocosul cîmp de luptă care rămase acoperit cu straturi groase de leşuri. În timp ce *vanara* înconjurară pe Hanuman arătîndu-şi bucuria prin strigăte puternice, în Lanka se răspîndiseră veşti triste.

Înflăcărarea lui Ravana se topi, primind vestea morţii lui Akampana, dar mînia şi deznădejdea îi dădură din nou putere şi începu să-şi facă noi socoteli. Cercetînd întăriturile de apărare ale cetăţii, se sfătui cu Prahasta, mai marele căpeteniilor.

— Trebuie să spargem împresurarea. Vom ieşi din cetate în fruntea întregii oştiri şi vom ucide căpeteniile *vanara*. Eu, Kumbhakarna, tu, Indrajit sau Nikumbha — unul din noi cinci — trebuie să-şi ia răspunderea în fruntea oştirii şi să iasă din cetate. Să ne lăsăm noi oare îngroziţi de nişte maimuţe ? Cum se poate ! Înainte fugeau îngrozite numai auzind urletul unui demon. N-au habar de ştiinţa războiului. Sînt doar nişte jivine fără îndemînare. Cum au putut să se împotrivească tuturor loviturilor noastre ?

— Lucrurile s-au întîmplat așa cum am prevăzut, a răspuns cu umilință Prahasta. Noi am arătat mai de multă vreme și cu multă cuviință că ar fi fost mult mai potrivit să înapoiem pe Sita și să facem pace. Dar m-am legat să te ascult. Sînt gata să-mi dau viața, familia, totul, pentru tine. Voi fi în fruntea acestei încercări de ieșire din cetate dacă așa îți e plăcerea.

Demonii au adunat o oaste mare și s-au făcut toate pregătirile ca pentru o ultimă încercare, o dată cu îndeplinirea unor anume rituri și sacrificii.

Prahasta a ieșit în duruitul tobelor. Dar semnele rele l-au întîmpinat ; le disprețui. Văzînd oștirea cea mare avînd în frunte pe Prahasta, cum iese prin poarta dinspre soare-răsare a cetății, *vanara* strigară de bucurie pregătindu-se de luptă. Ca fluturii de noapte ce se aruncă în foc demonii se năpustiră peste oastea *vanara*.

— Ia uitați-vă, spuse Rama, cine-i demonul din fruntea oștirii celei mari ce iese acum ?

— Este Prahasta, căpetenia cea mare a lui Ravana, îi răspunse Vibhishana. O treime din oștirea împărătească se află sub porunca lui.

O bătălie năprasnică se încinse apoi între *vanara* înarmați cu bolovani și copaci și demonii purtînd săbii, lănci, arcuri, securi. Nori de săgeți și nori de bolovani se încrucișau și, încăierate în strînse încleștări ucigătoare, cele două tabere luptară cu strășnicie, înecînd în sînge cîmpul de luptă.

Însoțitorii lui Prahasta, Narantaka, Mahanada, Kumbhahanu și alții au stat în fața lui Dwivida, Durmukaha și Jambavan și-au fost cu toți răpuși. O lungă bătălie s-a încins între Prahasta și Nila. În cele din urmă, Prahasta înarmat cu un buzdugan greu de fier se năpusti asupra lui Nila. Acesta, smulgînd din pămînt o stîncă mare, strivi cu ea capul lui Prahasta și-l răpuse pe loc. Războinicii demoni se împrăștiară în toate părțile. După această izbîndă însemnată, Nila merse la Rama și Lakshmana și, înclinîndu-se adînc, le spuse ce s-a întîmplat. Rama și Lakshmana s-au bucurat, lăudîndu-i vitejia.

Cîțiva dintre demonii care mai scăpaseră cu viață s-au întors la regele demonilor și i-au dus vestea că Nila, fiul lui Agni, a răpus pe Prahasta. Ravana nu-și mai putu ține firea de mînie și de întristare :

— O, cel mai de seamă dintre războinicii mei, spuse el, care pe Indra și oastea lui de zei i-ar fi putut învinge, iată-l pus la pămînt de niște *vanara*. Nu mai putem lua totul cu ușurință. Trebuie să ucidem pe Rama și să nimicim oastea de maimuțe. Spunînd acestea, Ravana însuși se urcă în carul său și porni în luptă ca Rudra, nimicitorul. Ieșind din cetate în carul său cel scînteietor, Ravana privi armata *vanara* și auzi strigătul ei de luptă, ca mugetul oceanului.

Văzînd că demonii scot altă oaste din cetate, *vanara* se pregătiră să-i primească cu pietre și trun-

chiuri de copaci. Vibhishana arăta lui Rama unul cîte unul pe războinicii demonilor.

— Colo, stînd în car și aprins ca soarele în răsărit e Indrajit. Urmă astfel, trecînd de la un războinic vestit la altul pînă ajunse la Ravana :

— Iar acolo, în carul acela mare, scînteind ca soarele, se află Ravana, cel cu zece capete.

Rama privi cu luare-aminte și milă înfățișarea lui maiestoasă, scînteind de lumină.

— Un mare luptător, fără îndoială, spuse el, dar e atît de păcătos că trebuie răpus. Ravana lovi nenumărați *vanara* și-i puse la pămînt. Nila i se împotrivi vitejește, dar căzu atins de o săgeată de foc. Hanuman izbi cu multă tărie pe Ravana și amîndoi se luptară un timp deopotrivă, dar Ravana nu putea fi învins și făcu prăpăd mare în oastea *vanara*. Începu atunci o luptă între Lakshmana și Ravana. Lakshmana căzu, pierzîndu-și firea, dar Hanuman veni și luînd pe Lakshmana îl duse lîngă Rama.

Atunci însuși Rama, urcat pe umerii lui Hanuman, intră în luptă cu Ravana. Regele demonilor fu greu rănit ; coroana de aur îi fu spartă, carul făcut țăndări. Fără nici o armă, rămase cu mîinile goale în fața lui Rama. Dar Rama îi spuse :

— Poți să pleci acuma, pentru astăzi ai luptat bine. Mergi și odihnește-te, iar mîine vino înapoi întărit și cu arme. Rușinat, Ravana se strecură în cetate.

TREZIREA URIAȘULUI

Ravana se întoarse așadar umilit și deznădăjduit, iar zeii s-au bucurat prevăzînd sfîrșit grabnic relelor de care suferiseră pînă acum. Intrînd în cetate rușinat și îngrijorat, Ravana, după ce chibzui o vreme, căpătă din nou curaj și porunci să fie trezit din somn fratele său Kumbhakarna.

Ca urmare a unui blestem, Kumbhakarna obișnuia să cadă într-un somn care ținea luni întregi și tocmai adormise cu cîteva zile înainte de întîmplările povestite. Ravana ceru atunci sfetnicilor săi să nu se dea înapoi de la nimic pentru a trezi îndată pe Kumbhakarna și a-l pregăti de bătălie.

„Asprimile de sine ce am săvîrșit s-au dovedit fără folos. E ca și cum profețiile făcute de *rișii* se vor împlini", gîndi Ravana. Dar încăpățînîndu-se de a lupta pînă la capăt, dădu porunci ca și cum ar fi fost sigur că pînă la urmă va recîștiga totul :

— Cetatea să fie străjuită de oșteni, din toate părțile... Și fratele meu doarme adînc. Doarme fe-

ricit, fără să-mi știe necazul. De-l lăsăm așa, luni de zile nu se va mai trezi. Doarme abia de nouă zile. Treziți-l chiar acum. Dacă se scoală și pornește la luptă, dușmanul va fi pus pe fugă, fără nici o îndoială. Cine poate sta în fața lui Kumbhakarna ? O dată trezit și pornit împotriva dușmanilor mei, nu mai am de ce să mă mai tem.

Căpeteniile lui Ravana și slujitorii lor se îndreptară așadar spre palatul lui Kumbhakarna. Știau că îndată ce va deschide ochii va fi cumplit de înfometat. De aceea mai întîi pregătiră și îngrămădiră lîngă el munți de hrană. Apoi începură să facă zarvă mare bătînd tobe și sunînd din scoici[1]. Mulți alți demoni se istoviră împingînd și scuturînd trupul nefiresc de mare al lui Kumbhakarna. Zgomotul strigătelor, tobelor și trompetelor umplu văzduhul, înspăimîntînd păsările și animalele din Lanka, dar Kumbhakarna, cufundat în somn, nu auzea nimic. Demonii siliră mult să-l trezească : au pus elefanți să umble pe trupul lui, l-au frămîntat cu buzdugane.

Pînă la urmă, Kumbhakarna ridică ușor pleoapele, cum ai îndepărta un țînțar ce te tulbură în somn ; apoi îi dădu pe toți la o parte, căscă.

Așa, cu greu, Kumbhakarna fu trezit din somnul lui, care altfel ar mai fi ținut încă multe luni. Înainte de-a apuca să-și dea seama de ce a fost trezit, Kumbhakarna începu să mănînce și să bea. Hălcile

[1] Scoici de mare ce se foloseau ca trompete.

de carne și butoaiele de sînge și de vin, ce erau gata pregătite, se sfîrșiră iute. Cînd foamea i se mai domoli puțin, demonii se apropiară de el să-l încunoștințeze despre cele întîmplate.

— Stăpîne, am fost biruiți în război și sîntem în grea primejdie, i-a spus Yupaksha, sfetnicul lui Ravana. Îți amintești de cearta pentru Sita. Oștile *vanara* cu Rama și Lakshmana au sosit ; acum își taie drum către cetate. Au măcelărit și au biruit pe ai noștri, oștirea ce pînă acuma n-a fost învinsă niciodată. Lanka e împresurată ca de un ocean de oastea *vanara*. Ravana însuși a ieșit la luptă, dar a plecat învins de pe cîmpul de bătaie. Am avut mare noroc că a scăpat cu viață.

Auzind, Kumbhakarna se mînie foc :

— Plec chiar în clipa asta, pulbere îi fac ! Stropșesc pe toți *vanara*, beau sîngele lui Rama și Lakshmana ! Să sfîrșesc întîi cu ei și apoi merg să stau în slujba regelui.

Sfetnicii s-au bucurat auzindu-l cum vorbea cuprins de furie, dar l-au rugat să meargă întîi să vadă pe rege și să se sfătuiască cu el ce trebuie făcut. Kumbhakarna încuviință, spălîndu-și fața apoi păși cu măreție întunecată către sala tronului din Lanka. Văzîndu-l cum trece, demonii, înșirați de-a lungul căii regale, simțiră cum le crește curajul ; înclinîndu-se adînc în fața lui, îi presărară dinainte flori. Kumbhakarna intră în palat înfățișîndu-se lui Ravana. Bucurat de sosirea fratelui său

cel fără asemănare, Ravana cobori treptele tronului şi-l îmbrăţişă.

— Ce pot face pentru tine, frate? l-a întrebat Kumbhakarna. De ce m-ai trezit din somn? Cine te înspăimîntă? Cui i s-a urît cu viaţa şi vrea să fie prefăcut în hoit?

— Frate! Nu ştii ce s-a întîmplat, spuse Ravana. Dormeai adînc. Omul acela, Rama, a ajuns primejdie de moarte pentru mine. A durat un zăgaz peste oceanul ce-l credeam cu neputinţă de trecut, iar acum oştirea *vanara* împresoară Lanka, ca o a doua mare. Războinicii noştri, care s-au încumetat să iasă din cetate şi să le stea împotrivă, au fost biruiţi şi aproape nimiciţi cu totul. Trebuie să ne scapi de prăpăd, ştiu bine că poţi face aceasta. Ai pus pe fugă chiar pe zei. Cunosc prea bine dragostea ce-mi porţi, cunosc şi dibăcia, curajul tău în bătălie. Mergi îndată şi spulberă duşmanii, ajută-ne acum, scapă Lanka din nevoie!

Auzind cuvintele pline de îngrijorare ale lui Ravana, Kumbhakarna fu mai întîi cuprins de o furie cumplită împotriva duşmanului, dar curînd îşi aduse aminte de toate cele întîmplate şi de încrederea deşartă a lui Ravana în puterea lui de nebiruit; gîndul îl făcu să zîmbească cu puţină amărăciune.

— Iartă-mă, frate, spuse. Dojana ce ţi-am făcut-o cînd m-ai întrebat a rămas neluată în seamă. Temerile noastre s-au adeverit. De ce ai îndepărtat sfatul cel bun? Suferi acum urmările greşelii şi ale

păcatului tău. Ai răpit pe Sita. Ce altceva se poate întîmpla cînd cineva lucrează fără judecată, mînat de pofte? Dacă voiai s-o ai pe Sita, şi aveai atîta încredere şi putere, era mai înţelept să curmi întîi viaţa lui Rama şi Lakshmana şi apoi să o răpeşti. Ai făcut totul fără să chibzuieşti cum se cuvine, şi pe dos. Cine lucrează fără să caute şi să ia în seamă sfatul prietenilor înţelepţi şi de încredere şi al rudelor, nu-i de mirare cînd intră în primejdie şi nenorocire. Nu ştiai că cele de acum aveau să se întîmple? Oare un rege nu trebuie să înţeleagă cine-i dă sfat bun, cine îi dă sfat rău?

Dar vorbe ca acestea nu-i plăceau lui Ravana. Nu mai avea nevoie de pilde şi mustrări. Se învineţi la faţă de mînie, dar se stăpîni.

— Frate! Timpul pentru astfel de cuvinte a trecut. Nu mai îmi trebuie acum dojana ta, îmi trebuie vitejia ta. Ce a fost făcut este bun făcut, acum e zadarnic să mai stăm de vorbă dacă a fost drept sau nedrept, chibzuit sau nu. Întrebarea este ce să facem acuma, în starea în care ne aflăm. Datoria ta este să-ţi foloseşti numaidecît puterea şi priceperea şi s-alungi nenorocirea ce ne ameninţă, şi ce urmează din greşelile noastre trecute. Prietenul şi ruda adevărată te ajută în necazul căzut asupră-ţi, dacă ţi l-ai atras prin propria-ţi nebunie. Dacă ţii într-adevăr la mine, e clipa să mi-o arăţi, ajutîndu-mă în loc să mai vorbeşti despre purtarea mea. Atîrn de puterea şi curajul tău. Întăreşte-mă cu vitejia ta nemărginită.

— Nu te mai îngriji, vorbi Kumbhakarna mişcat de chemarea fratelui său. Îţi sînt frate şi nu te pot îndepărta. Fără nici o îndoială Rama şi Lakshmana sînt ca şi morţi. Voi împrăştia şi voi pune la pămînt oştirea lor de maimuţe. La picioarele tale voi zvîrli capul lui Rama şi ai să vezi sîngele regelui *vanara* gîlgîind pe cîmpul de bătaie. Doar trecînd peste leşul meu s-ar putea apropia Rama de tine, dar asta nu e cu putinţă ; nimeni nu mă poate nici birui, nici ucide.

...Oricine ar fi duşmanul, strigă Kumbhakarna, în timp ce mîndria lui creştea peste măsură, îl voi prăpădi. Fie că-i Yama, ori Surya, ori Agni, îi voi înghiţi pe toţi. Şi pornit astfel, se năpusti afară pe cîmpul de luptă.

— O, războinicul meu adevărat ! O, frate al meu ! Ce prieten la nevoie am eu în Kumbhakarna, se bucură Ravana. Încrezător în Kumbhakarna, sigur că se va întoarce învingător, se simţea acum ca omul ce se ridică de pe patul de moarte.

Înarmat cu o lance mare, Kumbhakarna era gata să plece singur în bătălie ; Ravana îl opri trimiţînd şi oaste care să-l ajute. Acoperi apoi trupul uriaş al fratelui său cu giuvaeruri şi podoabe şi-l binecuvîntă :

— Mergi, eroul meu ! Să nimiceşti pe toţi duşmanii, să te întorci biruitor !

Înalt, cu mădulare puternice, Kumbhakarna, acoperit de giuvaeruri, strălucea ca Trivikrama. Păşi plin de cinstire în jurul fratelui său, se înclină şi

porni cu lancea în mînă în fruntea unei mari oştiri, înconjurat de strigătele demonilor şi acoperit de nori de flori şi de urări de bine. Kumbhakarna, uriaş chiar şi printre demoni, păşi peste zidul cetăţii ca Yama la sfîrşitul veacului sau ca o năpastă neînchipuit de mare a Firii ; văzîndu-l, *vanara* se înspăimîntară şi începură să alerge în toate părţile. Cu multă greutate căpeteniile îi adunară şi îi făcură să intre din nou în rîndurile de bătaie.

SĂ FIE ÎNSUȘI NARAYANA?

Înșiruiți din nou în rînduri de bătaie de către Angada și recăpătîndu-și curajul, *vanara* se pregătiră să primească pe Kumbhakarna. Aruncară în el cu stînci, îl izbiră cumplit cu arbori smulși din rădăcini; dar el nici nu se sinchisea. Cu un rînjet pe față ucidea cu socoteală, necontenit. Îngroziți, *vanara* cădeau secerați rînduri, rînduri. Cruzimea lui era tot mai înspăimîntătoare. Unii se retraseră pe zăgazul de curînd ridicat, alții încercară să scape ascunzîndu-se pe malul mării sau în codru. Angada trebui să îmbărbăteze din nou căpeteniile oștii *vanara* și pe luptători; rîndurile au fost iar întocmite, astfel încît să mai lovească o dată pe Kumbhakarna.

Dwivida, Hanuman, Nila, Vrishabha, Sarabha și alte căpetenii izbiră cu furie pe Kumbhakarna: el însă nici nu-i luă în seamă și urmă măcelărind

neostoit oștile *vanara*. Angada însuși primi o lovitură, își pierdu firea și căzu la pămînt. Sugriva căzuse și el. Ridicînd de jos pe regele *vanara*, ce zăcea fără simțire, Kumbhakarna îl duse plin de bucurie spre Lanka. Oastea demonilor se bucură nespus și scoase un urlet de izbîndă. Kumbhakarna vroia să dăruiască fratelui său pe regele *vanara* căzut prins.

În timp ce Kumbhakarna înainta triumfător, pe calea regală, ducînd pe Sugriva fără simțire, demonii și femeile lor stînd pe terase aruncau cu flori și pastă de santal. Se întîmplă astfel că Sugriva își veni în fire. Deschise ochii, întrebîndu-se unde este, ce i s-a întîmplat. Pricepu îndată totul; începu să muște și să zgîrie urechile și nasul lui Kumbhakarna. Furios, Kumbhakarna îl aruncă jos vroind să-l zdrobească cu călcîiele. Dar, îndată ce se văzu pe pămînt, Sugriva sări și zburînd prin văzduh ajunse pînă la locul unde se afla Rama. Hanuman fusese sigur că Sugriva va face ceva și se va întoarce. Prevăzînd că Sugriva va scăpa, Hanuman strînsese oștenii *vanara* și-i pregătise din nou pentru luptă.

Kumbhakarna, fioros și neînduplecat, cu nasul și urechile sfîșiate, asemeni unui nor de seară uriaș și însîngerat, se-ntoarse cu un năprasnic buzdugan de fier în mînă, bîntuind cîmpul de luptă ca moar-

tea la sfîrșitul veacului. Nimic nu mai putea să stea acum în calea lui Kumbhakarna. Începu să hăcuiască și să sfîșie pe toți *vanara*. Oștirea întreagă era amenințată cu nimicirea. Cățărîndu-se pe trupul lui cît un munte, și rupîndu-l cu unghiile și cu dinții, *vanara* încercară să-l oprească, dar zadarnic ; îi scutura pe toți ca pe niște muște. Nici unul din căpeteniile oștii *vanara* nu mai putu să-i stea împotrivă. Lakshmana voi să-l oprească cu săgeți ; demonul însă își făcu drum printre ele, năpustindu-se înainte să înfrunte chiar pe Rama.

De mai multă vreme Kumbhakarna era ținta puternicelor săgeți ale lui Rama. Dar săgeata, ce străbătuse șapte arbori *sal* și trupul tare ca diamantul al lui Vali, era neputincioasă împotriva lui Kumbhakarna. Trimițînd săgeți mai ascuțite și mai puternice, Rama răni picioarele și mîinile demonului. Dar nimic afară de moarte nu putea să-l mai oprească. Săgețile îi retezară picioarele, dar și fără picioare matahala se mișca pe cioturile rămase și cu o sălbăticie drăcească urma să se bată pentru fratele său.

Pînă la urmă, cu o săgeată, Rama îi zbură capul. Căpățîna despărțită de trup, luată de avîntul săgeții, se ridică în văzduh și, năclăită de sînge, se prăvăli în Lanka ca un munte acoperit de-un codru în flăcări. Vestea ajunse la Ravana.

— Fratele tău Kumbhakarna, crîncen ca Moartea atotnimicitoare de la sfîrșitul veacului, e în cerurile vitejilor uciși ! A omorît mii de *vanara* și pentru un timp a ținut oastea lui Rama și Lakshmana sub amenințarea nimicirii. Dar pînă la urmă a fost ucis chiar de Rama ; trupul lui sfîrtecat, fără brațe, fără picioare, zace acum ca un copac uriaș, slutit în codru de un pîrjol. O halcă din el a căzut în mare. Alta închide intrarea în cetate. Iar capul despărțit de trup a zburat prin văzduh și a căzut în oraș, zăcînd acolo. Fratele tău iubit a plecat la ceruri !

Cînd demonii își terminară vorba, Ravana simți că și viața lui s-a sfîrșit. Căzu la pămînt, fără simțire. Venindu-și în fire, strigă plin de întristare și mînie :

— O, tu, luptător puternic ! Cum ai putut să pleci pe țărmul lui Yama, lăsîndu-mă în urma ta ? Mîna mea dreaptă a fost tăiată ! Cum a putut să te ucidă Rama, pe tine, de care nu îndrăznea să se apropie nici un dușman pe lumea asta toată ? Văd zeii în cerurile lor, cum se înveselesc de căderea ta. *Vanara* joacă de bucurie. La ce-mi mai folosește regatul acesta ? De ce să mă mai agăț de viață atunci cînd scumpul meu frate m-a părăsit ? Da, trebuie să chinuiesc și să sugrum pe omul care mi-a omorît fratele cel scump !

Apoi, cuprins deodată de remușcări zadarnice gemu :

— Vai ! De ce n-am vrut să ascult pe Vibhishana ? Trisiras și ceilalți fii ai lui încercară să-l îmbărbăteze.

— La ce folosește jeluirea ? Tu, ce-ai căpătat de la Brahma putere și armură, de ce trebuie să te temi și să te lași pierdut în durere ? Trisiras porni chiar atunci spre cîmpul de bătaie. Mulți alții îl urmară urcați pe elefanți și care, nerăbdători să lupte.

Începu o mare bătălie. Călare, Narantaka, cu o lance în mînă, făcu măcel printre *vanara* și se îndreptă spre Sugriva. Angada îi stătu în față și îl zdrobi cu cal cu tot. Tot așa, Devantakala și Trisiras fură uciși de Hanuman, iar Mahodara de Nila. Atikaya căzu pradă săgeților lui Lakshmana. Dar înainte de a muri, cei patru luptaseră cît patru zei ai Morții și pricinuiseră pierderi nemăsurate oștirii *vanara*. Cînd Ravana auzi că Atikaya este mort, se tulbură.

— Cu neputință ! Războinicii mei, tari și puternici ca munții, de neînvins ca oceanul, au fost răpuși unul cîte unul de dușmani. Cei care n-au cunoscut nicicînd înfrîngerea, au fost biruiți acuma și zac înțepeniți pe cîmpul de luptă. Și colo se află vrăjmașii mei care au rupt pînă și plasa de șerpi cu care îi legase Indrajit, fiul meu cel fără asemănare. Nu pot să înțeleg prin ce minune are atîta

putere omul acesta, Rama. Să fie însuși Narayana ?

Tulburat, Ravana își pierduse curajul. Vroia ca oștirile dușmanului să nu intre în cetate și mai ales să nu intre în Asoka Vana. Cercetă încă o dată întăriturile de apărare și se întoarse în palat abătut și deznădăjduit.

MOARTEA LUI INDRAJIT

— Ce trebuie să-ți faci griji, cîtă vreme sînt eu în viață? îmbărbătă Indrajit pe Ravana și adunînd o altă oștire încercă o nouă ieșire din cetate. Indrajit se năpusti asupra oștenilor *vanara* ucigînd și rănind cu miile. Toți erau neputincioși în fața înverșunării lui. *Brahmastra* mînuită de Indrajit își dovedi puterea chiar asupra lui Rama și Lakshmana, legîndu-i strîns pe amîndoi. Zăceau acuma din nou, fără simțire, la pămînt; Indrajit merse drept la tatăl său care-l aștepta îngrijorat, ducîndu-i vestea cea bună a izbînzii sale.

Vibhishana adună căpeteniile *vanara* care se împrăștiaseră pretutindeni și le insuflă curaj și nădejde. Jambavan, mai mult mort decît viu, își croi cu greutate loc printre *vanara*, întrebînd:

— Hanuman mai trăiește?

— Aici sînt, răspunse Hanuman, și se înclină adînc în fața lui Jambavan.

— Fiul meu, spuse bătrînul *vanara*, pornește spre miazănoapte, treci marea și mergi pînă la munții Himalaya. Între piscurile Rishabha și Kailasa, se află Dealul ierburilor. Pe vîrful dealului se află patru ierburi de leac. Dacă le aduci chiar acum aici, Rama și Lakshmana și oștirea *vanara* își vor reveni în fire. Rănile se vor vindeca și toți vor putea din nou să lupte. Nu pierde timpul. Numai tu poți să faci asta.

Pe dată, Hanuman sări în văzduh și goni către miazănoapte. Ajunse la dealul înfățișat de venerabilul Jambavan și pentru că nu putu să deosebească ierburile, luă dealul în brațe și se întoarse cu el cu tot în Lanka. Dealul Sanjivi ajunsese, doar în vecinătatea cîmpului de luptă, cînd Rama, Lakshmana și oștașii *vanara* simțiră cum săgețile cad de pe ei. Rănile s-au închis, toți și-au revenit în puteri și s-au ridicat de la pămînt. Bătălia porni din nou.

Sfătuindu-se cu Rama, Sugriva alese cîțiva *vanara* și le porunci să se strecoare în Lanka și să dea foc orașului. Către miezul nopții, *vanara* intrară în cetate cu torțe în mînă. Izbiră și sugrumară străjile și puseră foc palatelor și turnurilor din Lanka. Mii de case se făcură cenușă. Orașul cel mîndru se preschimbă într-un morman de ruine.

Văzînd că Lanka a fost pîrjolită de *vanara*, Ravana, turbat de mînie, trimise pe cîmpul de luptă

pe Kumbha și Nikumbha, fiii lui Kumbhakarna, împreună cu Yupaksha și alți războinici demoni. După altă luptă îndîrjită, Kumbha fu răpus de Sugriva, iar Nikumbha de Hanuman. Makaraksha, fiul lui Khara, care încercă să stea împotriva lui Rama, căzu sub săgețile lui de foc. Mulți alți demoni puternici fură zdrobiți. Atunci, la rugămintea lui Ravana, Indrajit porni din nou la luptă. Ridicîndu-se în văzduh, se făcu nevăzut. Începu astfel să lupte împotriva oștii *vanara* care nu putea să-l vadă. Apoi Indrajit, prin vrăjitorie, închipui o Maya-Sita ; așezînd-o într-un car, o aduse pe cîmpul de luptă și în fața oștirei *vanara*, păru că ucide plăsmuirea lui.

Dezamăgiți și îngroziți *vanara* începură să se întrebe unul pe altul :

— La ce bun să mai luptăm ? Părăsiră cîmpul de bătaie ducîndu-i sfîșietoarea veste lui Rama. Ca urmare a acestei viclenii, Indrajit cîștigă timp ca să îndeplinească un sacrificiu asuric. Rama și Lakshmana, ca și toți războinicii *vanara*, credeau cu adevărat că Sita era moartă și erau pierduți în adîncă durere. Atunci veni Vibhishana care, văzîndu-i atît de tulburați și neputincioși, îi întrebă ce s-a întîmplat. După ce-i ascultă izbucni :

— Indrajit vă înșeală. Ravana n-ar îngădui niciodată să fie ucisă Sita. E doar viclenie vrăjitorească. Indrajit încearcă să vă biruie prin vrăji. Nu mai are nădejde într-o izbîndă prin mijloace firești ; Indrajit începe acum să îndeplinească un sacrificiu asuric de o foarte mare putere. Dacă îl duce pînă la sfîrșit, nu-l mai putem învinge. Trebuie să mergem chiar acum și să-i tulburăm sacrificiul. Lakshmana să plece pe dată și să strice ceea ce vrea să facă Indrajit.

Primind sfatul, Rama trimise pe Lakshmana însoțit de Hanuman și alți *vanara*, împreună cu Vibhishana. Au mers cu toții la văgăuna unde Indrajit era pe cale să îndeplinească sacrificiul închinat spiritelor rele. Sacrificiul a fost curmat și se încinse o lungă și crîncenă bătălie. Urcîndu-se în carul său, fiul lui Ravana ținte cu săgeți. De pe umerii lui Hanuman, Lakshmana îi da răspuns. Amîndoi erau deopotrivă în tărie și iscusință. Bătălia ținu mult. Carul lui Indrajit fu făcut țăndări și acum cei doi eroi urmau bătălia pe pămînt.

Pînă la urmă Lakshmana, folosind descîntecul Indrastra și rostind numele lui Rama, slobozi o săgeată ucigătoare. Capul lui Indrajit, despărțit de trup și prăvălit la pămînt, strălucea ca focul. Din ceruri, zeii și *gandharva*, lăsară să cadă o ploaie de flori. Însîngerat și acoperit de răni, Lakshmana se întoarse la Rama. Abia mergea, sprijinindu-se de

Jambavan și Hanuman. Vestea morții lui Indrajit ajunsese la Rama.

— Lakshmana ! strigă el, acesta-i sfîrșitul neamului demonilor. Tu le-ai adus pieirea. Lakshmana stătea deoparte fără pic de îngîmfare, dar Rama îi luă capul în poală și-l sărută dînd frîu liber bucuriei.

— Ai făcut o faptă mare, cu neputință pentru altcineva. Ai lipsit pe Ravana de mîna lui dreaptă. Cine pe lume poate să semene cu tine, cu Vibhishana sau cu Hanuman ? Nu mai am grijă. Ai răpus pe biruitorul lui Indra. O, simt că am și recîștigat-o pe Sita.

Ravana află și el că Indrajit a fost răpus de Lakshmana. Cînd mai știu că Lakshmana îl descăpățînase pe Indrajit cu ajutorul lui Vibhishana, întristarea și mînia-i se învolburară ca o furtună, iar lacrimile sale ardeau ca apa clocotită. Din gura lui Ravana ieșea foc :

— Vai, fiul meu ! O, războinic fără asemănare ! O, viteazul meu ! Învingător al marelui Indra ! Așadar, pînă la urmă, tot Moartea avu ultimul cuvînt ? Ai intrat și tu în cerurile eroilor ? Nu, trebuie să fiu tare. Dar inima de tată tot inimă de tată rămîne și Ravana începu din nou să se tînguie :

— Cum e cu putință oare ! S-a dus și Indrajit ? Lumea e acum pustie pentru mine. O fiul meu, cum ai putut să lași pe Mandodari, mama ta, pe scumpa ta soție, pe mine, cum ne-ai putut lăsa cu inima zdrobită și deznădăjduită ? Nu ne mai rămîne altceva decît răzbunarea și întunericul.

...Mai bine să ucid pe Sita ; ea-i pricina acestei nenorociri. Fiul meu a ucis pe Maya-Sita. Voi ucide acum pe Sita cea adevărată. Cuvîntînd astfel, scoase sabia și porni către Asoka Vana.

Cîțiva demoni fioroși, văzînd că Ravana pornește plin de mînie, strigară de bucurie ; dar Suparsva sfetnicul, cuprins de groază, chemă pe Ravana rugîndu-l să judece, amintindu-i datoria lui de om și de rege :

— O, rege ! Cum e cu putință să-ți treacă prin minte un gînd ca acesta ? Cum poți să faci așa ceva ? O, stăpîne, tu, cu zece capete ! Frate al lui Kubera ! Cum te duce închipuirea să omori o femeie ? Vrei să te năpădească rușinea și păcatul ? Cum te poți lăsa astfel ispitit de mînie ? Tu care ai stăpînit *Vedele* și toate științele, tu care ai îndeplinit *tapas*, cum poți să închei totul printr-o faptă ca asta ? Cine seamănă cu tine ? Mergi și-ți îndreaptă mînia contra lui Rama. Mîine va fi lună nouă. Adună-ți toate oștirile, ieși din Lanka, ucide pe Rama și Lakshmana și termină victorios. Atunci o iei pe Sita. Îmbracă-ți armura primită de la Brahma ! Urcă-te în carul tău de luptă și mergi la bătălie !

Ravana simți că Suparsva avea dreptate și că vorbele lui erau bune. Șezînd pe tronul său, rămase tăcut un timp, dus pe gînduri. Apoi vorbi căpeteniilor sale cu mîini împreunate :

— Mergeți cu toată puterea voastră și ucideți pe Rama. Dacă nu veți izbuti nici voi, plec eu însumi și-l nimicesc.

Niciodată pînă atunci nu fusese atît de umil și blînd vorbind căpeteniilor sale. Soarta potrivnică îl învățase minte.

Urcați pe care ce străluceau ca munții, dimineața, la orizont, pe elefanți de luptă, pe cai mîndri, căpeteniile lui Ravana au pornit cu toată puterea la bătălia cea mare. Smulgînd stînci și bolovani, *vanara* loveau cu înverșunare în demoni. Demonii răspundeau cu aceeași cruntă îndîrjire. *Vanara* săreau pretutindeni făcînd prăpăd printre demoni, sfărîmînd și omorînd care și animale. Fiecare demon se afla înconjurat de mai mulți *vanara* și pînă la urmă pica răpus. Dar nici demonii nu cruțară pe *vanara* și zeci de mii pieriră.

Rama își încordă arcul : ca un uragan de foc, norii de săgeți prăpădiră oastea demonilor. Vrăjmașii vedeau cum ai lor cad unul după altul. Nici nu mai puteau să zărească pe Rama, ascuns după norul de săgeți. Înspăimîntați, vedeau mulțimi de Rama, împărțind moartea din toate părțile. Elefanți și cai pieriră fără număr. Mii de care fură sfărîmate.

Oastea demonilor fu măcinată ; doar o mînă dintre ei mai scăpară fugind în Lanka.

De sus, zeii, *gandharva* și *siddha* slăviră prin cîntece pe Rama. În Lanka, femeile demonilor se agățau una de alta, tînguindu-se cu glas mare că nebunia lui Ravana adusese asupra lor prăpădul de la sfîrșitul lumii.

SFÎRȘITUL LUI RAVANA

Bocete se ridicau din toate casele ce mai rămăseseră în Lanka. În pieptul lui Ravana, întristarea, rușinea și mînia clocoteau ca marea în furtună. Pînă acum își trimisese căpeteniile și oamenii în cete; luptînd cu vitejie fuseseră nimiciți unii după alții. Iată urmarea încrederii pline de semeție în tăria sa de nebiruit și a disprețului pentru dușmanul care lupta doar cu pietre și ciomege; înfrîngerile venite una după alta nu-i aduseseră înțelepciunea. Nu încercase nici măcar să oprească trecerea peste mare, îngăduind dușmanului să se întărească pe insulă. Ravana, care se dovedise o căpetenie lăsătoare și nepricepută, era totuși viteaz ca luptător și pînă la urmă se hotărî să se bată singur și prin forța lui să pună pe fugă dușmanul. Încrezător în vitejia sa și în puterea darurilor căpătate, ieși plin de curaj în carul său divin, tras de opt cai și doldora de felurite arme; o ceată de demoni, în care de luptă, îl însoțeau.

Cînd Ravana ieși din Lanka, o eclipsă întunecă, fără veste, soarele. Păsări necurate și fiare ale întunericului scoaseră fără teamă țipete prevestitoare de rele; disprețuind toate aceste semne, Ravana goni afară din cetate pe cîmpul de luptă, însoțit de Virupaksha, Mahodara și Mahaparsva.

Puternicii războinici demoni, ce însoțeau pe Ravana fură secerați de un nor de săgeți ucigătoare și de bolovani, iar Ravana se găsi în fața lui Lakshmana, care voi să-l oprească. Ravana îl sili să se tragă înapoi și se năpusti asupra lui Rama cu toată furia iscată în el de ură și răzbunare, încercînd să-l copleșească cu un val de săgeți.

Cu săgețile lui, Rama se împotrivi cu ușurință și lovi pe Ravana de mai multe ori, fără a-i putea totuși străpunge armura. În timp ce arcașii cei mai puternici luptau astfel, fiecare hotărît să răpună pe celălalt și folosind care de care arme din ce în ce mai tari, încărcate de puteri ascunse, zeii din ceruri priveau în jos plini de minunare. Nici un viteaz nu avusese pînă acum potrivnic atîta de puternic și de fiecare parte minunarea se împerechea cu furia. Rama împlîntă săgeți în toate mădularele lui Ravana. Totuși, Ravana nu cădea.

Lakshmana și Vibhishana loviră atunci și ei pe Ravana. Furios pe fratele său și hotărît să-l ucidă, Ravana zvîrli o armă puternică; oprită în drum de o săgeată a lui Lakshmana, arma se rupse în

două și căzu la pămînt ca un cărbune aprins. Din nou, Ravana ținti o puternică *sakti* împotriva lui Vibhishana. Dar Lakshmana o spulberă și pe aceasta. Atunci Ravana aruncă o *sakti* și asupra lui Lakshmana, strigînd :

— Acuma ești mort ! Sub lovitură, Lakshmana căzu fără simțire la pămînt.

Rama, care nu luase în seamă căderea lui Lakshmana, urmă să izbească pe Ravana. În vreme ce bătălia dintre cei doi urma, căpeteniile *vanara* se sfătuiră și trimiseră din nou pe Hanuman la Dealul ierburilor, ca să scape viața lui Lakshmana. Hanuman zbură încă o dată spre miazănoapte și fără să mai piardă timp căutînd ierburile se întoarse cu dealul cu tot. Lakshmana se însănătoși pe dată și își reluă locul în bătălie.

Între timp, Matali aduse pentru Rama pe cîmpul de bătaie carul lui Indra, stăpînul său.

— Indra, regele zeilor, îți trimite carul său. Binevoiește dar și urcă-te în carul acesta, apoi omoară pe Ravana, vrăjmașul zeilor !

Rama se înclină către zei, înconjură plin de cinstire carul divin și urcă în el. Urmă o bătălie nemaivăzută. Greu rănit, Ravana își pierdu firea ; băgînd de seamă, vizitiul îl scoase încet de pe cîmpul de luptă. Cînd, ceva mai tîrziu, Ravana se trezi, se mînie grozav pe vizitiul ce-l scosese de pe cîmpul de luptă și-i porunci să-l ducă înapoi împotriva lui Rama. Lupta pe viață și pe moarte în-

cepu iară. Fiecare *astra* era întîmpinată cu alta. Cele două care de luptă se mișeau în chip nou și minunat, iar cei doi luptători se bătură vreme îndelungată. Oștile amîndouă îi priveau ; de uluire și îngrijorare nimeni nu mai sufla. Matali, vizitiul, șopti la urechea lui Rama :

— Sfîrșitul lui Ravana este aproape. Nu mai întîrzia. Să-ți amintesc de *Brahmastra*. Deși cele zece capete ale lui Ravana fuseseră tăiate de mai multe ori, ele crescuseră la loc și zădărniciseră forța lui Rama. Rama rosti atunci vorbele fermecate și aruncă *Brahmastra* ; înflăcărată, arma țîșni către Ravana și, străpungîndu-i pieptul în care se afla ascunsă taina nemuririi sale, îl sfîrtecă bucăți.

Arcul căzu din gheara demonului, Ravana se prăvăli din car și rămase zăcînd pe cîmpul de luptă.

În ceruri, zeii sunară din trîmbițele lor. Rama și carul său fură acoperiți sub movila de flori ce cădeau de sus. Lakshmana, Vibhishana, Jambavan și alți războinici înconjurară pe Rama, copleșiți de bucurie și dragoste.

Cînd prima înflăcărare a izbîndei trecu și Vibhishana privi trupul fratelui său, chemarea sîngelui și amintirile copilăriei, cînd el și cu Ravana se iubeau și se jucau împreună, îl copleșiră ; izbucni strigînd și tînguindu-se pentru fratele pierdut :

— O, tu, războinic adevărat ! O, frate al meu, cîte isprăvi vitejești n-ai făptuit ! O, cărturar prea-

învățat în toate științele sfinte ! O, curajos și vestit rege al regilor ! Brațele tale cele puternice zac acuma neputincioase la pămînt ! Încăpățînat, înșelîndu-te tu singur, înconjurat de sfetnici răi, n-ai plecat urechea la cele ce ți-am spus. Relele pe care le-am temut s-au întîmplat ! Ai cules ce-ai semănat și zaci acum în țărna goală, o, tu, ce-ai fost odinioară stăpînul cel puternic peste toți demonii !

— Ravana s-a bătut ca un adevărat războinic și a căzut luptînd, ca un viteaz ! Moartea i-a spălat păcatele. N-are rost să bocești. Ravana a intrat în ceruri, vorbi Rama către Vibhishana care stătea jelind.

Astfel Rama limpezi tulburarea în care se găsea mintea lui Vibhishana, rugîndu-l apoi să îndeplinească îngropăciunea fratelui plecat.

— Tu, fratele lui, trebuie să-i îndeplinești îngropăciunea, vorbi Rama. Moartea pune capăt oricărei dușmănii. Chiar și eu, fostul lui dușman, pot să-i îndeplinesc cu toată cuviința îngropăciunea. Fratele tău este și fratele meu, nu-i așa ?

Femeile din palatul lui Ravana veniră și ele pe cîmpul de luptă ca să bocească. Însoțeau pe regina Mandodari care arăta ca zeița Întristării întrupată. Regina încoronată și soția iubită a lui Ravana era cufundată în deznădejdea cea mai adîncă.

— Indra, regele zeilor, nu îndrăznea să stea împotriva mîniei tale, strigă ea. *Riși* și *gandarva* fugeau cuprinși de teamă numai cînd te vedeau și acuma un biet om, un rătăcitor prin codru, te-a pus la pămînt ! Nu pot înțelege cum s-a putut întîmpla așa ceva. Într-adevăr, ursita e atotputernică ! O, stăpîne, stăpîne al meu, de mult ți-am dat eu știre. Nu ți-am spus eu oare că Rama nu-i doar o ființă omenească, e mai mare decît Indra, decît Agni, ori Yama, și pe el nu-l vei putea birui ? Rama nu-i altul decît Vishnu însuși, sub chip omenesc, e Domnul fără început, ori mijloc, ori sfîrșit. Nu ți-am spus eu asta de cum am aflat că el singur, stînd pe pămînt și fără car de luptă, a ucis pe fratele tău Khara, la Janasthana ? Cînd Hanuman a pătruns în cetatea cea de neînvins, în Lanka, și a făcut stricăciunile acelea, am știut adevărul. Te-am rugat cu lacrimi să nu le ațîți dușmănia, dar nu m-ai ascultat.

...De ce ai aruncat ochi pofticioși asupra Sitei cea neprihănită ? Iată nebunia ce te-a dus la moarte ! N-a fost oare păcat hidos s-o răpești cînd rămăsese singură ? Moartea sub chipul Sitei te-a dus la pierzanie ! Sita și Rama, din nou împreună, vor fi fericiți, după o scurtă despărțire, pe mine însă și pe tot neamul nostru ne-ai azvîrlit pentru totdeauna în străfundurile durerii. Vai, soțul meu, iubitul meu ! Zaci mort acuma. Și ce frumos e trupul tău străpuns de armele lui Rama, acoperit de sînge și pulberea bătăliei ! Ce mă voi face de acum înainte ?

Am avut un stăpîn care a fost stăpîn peste Lanka ! Am avut un fiu care învinsese pe Indra. M-au părăsit și sînt acum văduvă neputincioasă, fără prieteni, fără cămin.

Bocind astfel, Mandodari căzu pierzîndu-și simțirea, peste trupul lui Ravana.

SFÎRȘITUL

Vibhishana a fost încoronat, în mărețe sărbătoriri, rege peste Lanka. Stăpînul cel nou din Lanka, venind în tabăra *vanara*, s-a înclinat adînc în fața lui Rama. Abia atunci Rama i-a spus lui Hanuman :

— Cu îngăduința regelui intră acum în Lanka și spune Sitei tot ce s-a întîmplat. Hanuman ceru așadar îngăduință de la Vibhishana și merse la Asoka Vana să ducă Sitei veștile. Bucuria Sitei nu poate fi înfățișată în cuvinte. Rămase tăcută.

— Ce este, măicuță, întrebă Hanuman, de ce nu vorbești ?

— Nu pot să mai spun nimic, fiul meu, răspunse ea. Cum pot să-mi plătesc datoria față de tine ? Înțelepciunea ta, curajul tău, vitejia ta, răbdarea ta, lipsa ta de îngîmfare sînt toate ale tale numai. Nimeni pe lume nu-ți poate semăna. Vorbind, ochii îi erau plini de lacrămile dragostei și recunoștinței. Văzînd femeile-demon ce păziseră pe Sita, Hanuman se întoarse către ea :

— Aş vrea să omor femeile astea crude ce ţi-au făcut atîta rău. Îngăduie-mi s-o fac !

— Nu, fiul meu, răspunse Sita. Cine pe lumea aceasta e fără păcat ? Sufletele alese trebuie să fie pline de milă faţă de orişicine, fie păcătoşi, fie buni. Demonii ce-i vezi, urmă ea, n-au făcut decît să îndeplinească poruncile stăpînului lor. De ce să le mustrăm ? Regele lor a murit şi a plătit pentru faptele lui rele. Ar fi nedrept să pedepsim acum pe cei care l-au ascultat. Tot ce putu să spună Hanuman, cu laudă, plin de cinstire, a fost aceea că spusele ei erau vrednice de soţia lui Rama.

— Ce veste să-i duc lui Rama ? întrebă el.

— Sînt nerăbdătoare să mă aflu lîngă el, zise ea. Aceasta e totul.

Întors la Rama, Hanuman îi povesti cele întîmplate. Dar, dintr-o pricină neştiută, chipul lui Rama se întunecă şi, cu ochii stinşi, prinţul se pierdu în visare. Ceva mai tîrziu, întorcîndu-se către Vibhishana grăi :

— Spune-i Sitei să se îmbăieze, să se împodobească şi să vină aici.

Cînd vorbele lui Rama îi fură duse Sitei în Asoka Vana, ea răspunse :

— Mai bine merg aşa cum sînt.

— Nu, nu aşa, stăpîna mea, îi spuse Vibhishana, poruncile prinţului trebuiesc ascultate. După ce se îmbăie şi se împodobi cu giuvaeruri, Sita, aşezată sub un baldachin, merse în tabără.

Auzind că vine Sita, Rama, pierdut în cugetare adîncă, se trezi. Amintirile tuturor celor petrecute îl năpădiră, crescînd ca valurile mării ; izbindu-i gîndul, îl atraseră într-un vîrtej sălbatic de ruşine, durere, bucurie. În vreme ce baldachinul Sitei sosea, mulţime de *vanara* se îmbulzeau şi se înghesuiau în jurul principesei, învălmăşindu-se. Căpeteniile lor încercară să-i împingă la o parte şi să facă drum pentru baldachin.

— Nimeni să nu fie îndepărtat, porunci Rama. Aceşti *vanara*, scumpi mie, au ţinut piept la toate şi au îndurat atîtea pentru mine. Sita se va bucura văzîndu-mă înconjurat de astfel de prieteni. Nimeni să nu fie îndepărtat din drum. Dar faţa lui Rama arăta o ciudată schimbare a minţii. Nimeni din jurul lui, nici chiar Lakshmana, nu puteau înţelege nimic.

Coborînd din baldachin, Sita, cu ochii în pămînt, se îndreptă către Rama :

— *Aryaputra,* şopti ea şi izbucni în plîns, nemaiputînd să spună ceva.

— Vrăjmaşul a fost răpus, glăsui Rama. Te-am izbăvit. Mi-am făcut datoria de *kshatryia*. Făgăduinţa mea este acum îndeplinită. Cu totul neaşteptate, de neînţeles, erau cuvintele acestea. Dintr-o pricină neştiută, faţa lui era întunecată. Rosti apoi cuvinte şi mai aspre.

— N-am purtat acest crîncen război numai din dragoste pentru tine, ci pentru a-mi face datoria de *kshatryia*. Nu mă bucur că te-am recăpătat,

căci îndoiala te învăluie ca un nor de fum întunecat. Ce dorești să faci acum? urmă el. Împreună nu mai putem trăi, va trebui să-ți duci viața singură. Poți rămîne în grija vreunei rude, sau a vreunui prieten. Cum poate un *kshatrya* să primească înapoi soția care a trăit atît de mult în casa unui străin? Sita privi pe Rama. Fulgere țîșneau din ochii ei.

— Nevrednice sînt vorbele pe care le-ai rostit, spuse ea. Urechile le-au auzit și inima mi-e zdrobită. Un om necuviincios ar putea spune așa ceva. Dar niciodată cel născut dintr-un neam nobil și crescut așa cum ai fost tu. Se pare că mînia a făcut să-ți piară înțelegerea. Stăpînul meu, ai uitat familia în care m-am născut. Janaka, marele vizionar, mi-a fost tată, el m-a crescut. E vina mea dacă un demon ticălos m-a luat cu sila și m-a ținut închisă? Dacă totuși astfel vezi lucrurile, îmi rămîne de făcut doar un singur lucru. Și întorcîndu-se către Lakshmana, Sita spuse:

— Lakshmana, adu lemne uscate și aprinde un foc.

Lakshmana, care urmărise plin de neliniște și nemulțumire purtarea lui Rama, privi fața acestuia, așteptîndu-i porunca. Dar Rama nu spuse „nu“ la cererea Sitei și nu arătă nici un semn de îmblînzire. Ascultînd de Sita, Lakshmana aprinse un foc mare, iar principesa, cu ochii țintă în pămînt, înconjură pe stăpînul ei, grăind:

— Voi zei, mă înclin în fața voastră, o, înțelepților, mă înclin în fața voastră. O, Agni, tu cel puțin mă știi că sînt neprihănită și mă vei lua cu tine!

Și, la aceste cuvinte, se aruncă în flăcări. Dar... minune a minunilor! Flăcările strălucitoare se-ncoronară de chipuri cerești, căci zeii toți veniseră și se adunaseră acolo; iar Brahma însuși glăsui:

— Narayana! Tu, Domn atotputernic ce ai luat chip omenesc pentru a nimici pe Ravana! Nu este ea oare Lakshmi a ta?

Agni, zeul focului ieșind din flăcări luă trup și ridicînd pe Sita în brațe cu toate vălurile și giuvaerurile neatinse și curate, o așeză în fața lui Rama.

— Cine sînt eu? îi spuse Rama lui Brahma. Tot ce știu și tot ce pot să spun este că sînt Rama, fiul lui Dasaratha. Tu știi cine sînt, de unde viu și altele mai multe. Tu trebuie să mi-o spui. Vorbind astfel către Brahma, Rama primi pe Sita, trecută prin încercarea focului.

— Crezi că nu ți-am cunoscut desăvîrșita-ți neprihănire? Dar încercarea a fost pentru a liniști poporul. Fără asta s-ar fi spus — știi doar bine — s-ar fi spus despre Rama că, orbit de dragoste, s-a purtat cu o ciudată slăbiciune și a călcat regula celor care au primit o creștere aleasă. Vorbind așa luă pe Sita lîngă el. Atunci Dasaratha coborî din ceruri și luînd pe Rama la pieptul său îl binecuvîntă.

— Copila mea! cuvîntă el către Sita. Iartă-mi fiul. Iartă răul ce ți l-a făcut; e numai pentru a păstra *dharma* lumii. Domnul să te binecuvînte!

*

Indra a hotărît — în dar — ca toți *vanara* care au murit în bătălie pentru Rama să-și recapete viața.

Rama și Sita, din nou împreună, se urcară în *Pushpaka Vimana* care-i duse cu iuțeală prin văzduh, pe ei și pe prietenii lor, războinicii *vanara* și pe Vibhishana, pînă la Ayodhya.

— Uite acolo! spunea Rama, în timp ce zburau prin văzduh, vezi podul durat de Nala? Și mai departe, iată, acolo-i Kishkindha, acolo am întîlnit și m-am împrietenit cu Hanuman și cu Sugriva. Și Rama îi arătă Sitei locurile unde el și cu Lakshmana rătăciseră deznădăjduiți și îi povesti toate întîmplările de neuitat. Coborînd la sihăstria lui Bharadvaja, Rama trimise înainte cuvînt pentru Guha și Bharata.

*

Cetatea Ayodhya plutea pe un ocean de bucurie. Rama și Bharata se întîlniră. Făcînd planuri de dragul lui Bharata, Kaikeyi cea ambițioasă și slujnica ei cea cocoșată urziseră și puseseră la cale tot răul. Acum însă, cînd Bharata se înclină la pămînt în fața picioarelor lui Rama, o bucurie mai adîncă decît i-ar fi putut aduce tot ceea ce ele plănuiseră pentru el coborî asupra lui. Ce coroană regească ar fi putut să-i trezească bucuria pe care o găsea la picioarele lui Rama? Ce domnie ar fi putut să îi aducă slava care, de azi înainte, avea să fie pentru totdeauna a lui Bharata? Acum, cînd Rama urma să fie încoronat rege, așa cum tatăl său voise, pentru Bharata asprimile-de-sine luaseră sfîrșit și inima lui era plină de mulțumire.

Cît despre Hanuman, mai trebuie oare spus ceva? Primind de la Rama un șirag de mărgăritare, Sita îl puse în jurul gîtului lui Hanuman și, în clipa aceea, el văzu zîmbetul bunăvoinței divine luminînd chipul Sitei. Ce altceva putea să-și mai dorească Hanuman?

EPILOG

Ayodhya aștepta pe Rama : orașul îl primea înflăcărat de nespusă bucurie. Cu strălucite sărbătoriri, la care luau parte nu numai toată suflarea țării, oaspeți de seamă, rude și frați de arme, dar înșuși zeii, Vasishtha încoronă pe Rama și pe Sita — rege și regină — pe tronul țării Kosala.

Rama, ajutat de frați, a cîrmuit Ayodhya plin de înțelepciune și dragoste pentru toți supușii ; cetatea a început să înflorească din nou. Se părea că vremurile de aur ale lui Dasaratha se întorseseră și nu aveau să mai piară niciodată. Așa se sfîrșește cea de-a șasea parte, *Yuddha-Kanda*, cartea războiului, din *Ramayana* și totodată epopeea propriu-zisă.

Primelor șase părți li s-a adăugat cu vremea și o a șaptea, *Uttara-Kanda* care înfățișează soarta tristă a Sitei după încoronarea ei ca regină.

Bănuiala despre neprihănirea Sitei nu pierise cu totul din mintea locuitorilor Ayodhyei, în ciuda încercării prin foc din Lanka. Zvonurile silesc pe

Rama să-şi surghiunească soţia în codru. Sita află însă adăpost la sihăstria lui Valmiki, unde se nasc cei doi gemeni, Lava şi Kusa, fiii lui Rama; gemenii cresc sub îngrijirea lui Valmiki şi devin ucenicii lui.

După un timp, Rama hotărăşte un mare sacrificiu-al-calului. Între cei chemaţi la sărbătoare se află şi Valmiki care vine însoţit de Lava şi Kusa. Gemenii crescuseră ajungînd doi tineri frumoşi şi plini de însuşiri alese; ei vin ca doi trubaduri şi în faţa lui Rama şi a tuturor celor adunaţi la marele sacrificiu, recită *Ramayana*.

Rama îşi recunoaşte copiii şi, îndurerat, cheamă din nou pe Sita; Valmiki aduce pe Sita şi Rama îi cere să-şi dovedească încă o dată neprihănirea. Acum însă e prea tîrziu, inima Sitei este zdrobită de bănuiala nedreaptă ce se aduce desăvîrşitei ei neprihăniri. Pămîntul, a cărei fiică este, se deschide, iar Sita piere pentru totdeauna.

★

Anii au trecut şi Rama, rege fără bucurie,
Porunci, pentru virtute, sacrificiul Aswa-medha.

Şi-a trimis viteazu-n codrul Naimisha, pe Lakshmana,
Pe-un cal negru şi cu ceată de curteni cinstiţi şi oaste.

Ţărmul limpedelui Gumti şi pădurea Naimisha
Se umplu de prinţi şi brahmani, se umplu de căpetenii,

Iar Bharata cu ortacii le serveau mîncări alese;
Împrejur avea monarhii, şi ai lor, alaiuri mîndre.

Strălucitele castele aşteptau regeştii oaspeţi,
Casele tihnite-n umbră pe brahmanii învăţaţi.

Înainte de-a da formă gîndului ascuns, brahmanii,
Daruri au primit săracii, straie pricepút ţesute,

Văduva orez, orfanii bogăţii, belşug de aur,
Daruri a primit brahmanul, iar bătrînii un cămin.

Haine a primit mulţimea grămădită-n porţi la rege,
Foamea a primit bucate, însetarea băutură.

Sărbători — cum nu văzut-au nici bătrînii, înţelepţii,
Şi cum rar binecuvîntă cei mai mari nemuritori!

Sărbătorile lui Rama au ţinut un an... Sporiră
Avuţiile-i întinse prin bogatele lui daruri.

Cel mai sfînt din înţelepţii ce-au venit la sacrificii,
Fu Valmiki, bard de faimă al eternei epopei.

La o margine de codru sta coliba lui Valmiki,
Între casele umile ale celor înţelepţi...

Poame din adîncul junglei, apă din izvorul clar
Aducea cu multă grijă în coliba lui, Valmiki.

Către Lava, către Kusa, fiii Sitei, tineri pustnici

Ce veniră la serbare, glăsui atunci Valmiki :

— Vrednici ucenici, sus glasul ! Înălțați bogate muzici
Să-nsoțească Ramayana *de la început la capăt !*

Recitați-o s-o audă sfinții brahmani și vitejii,
Pe poteci, pe străzi înguste și-n castelele regale.

Recitați-o-ntîi lui Rama, lui ce porunci serbarea
Și familiei regale recitați-o ! Toți s-o știe !

Povestiți în cîntec, într-a sacrificiilor vatră,
Neamurilor adunate, vitejiile lui Rama !

Voi copii blînzi ai pădurii, voi străini necunoscuți,
Truda, setea o vom stinge cu semințe și cu poame !...

Zilnic douăzeci de cînturi ale epopeei, zilnic !
Să răsune epopeea fără moarte, Ramayana *!*

Nu primiți, nu cereți daruri, n-amintiți nenorocirea
Ele nu aduc foloase nouă ce trăim în codru.

Fii ai muntelui, pădurii, vă umbrește norul soartei !
Căutați-vă-n virtute adăpostul și averea !

Spuneți-i, de-o să vă-ntrebe despre neamuri Rama rege :
„Domn și-nvățător aicea pe pămînt Valmiki ni-i !"

Smulgeți harpelor dulceața sunetelor răpitoare,

Vocea dulce să se-mbine cu măsura poeziei !

Închinați-vă ! în față stă mărețul rege Rama —
Al supușilor săi tată și a tot ce este viață !

*

Cînd sfîrși tăcuta noapte și spălarea rituală,
Începură Ramayana *cei doi menestreli, frățînii...*

Rama își plecă urechea spre sihaștrii barzi, s-audă
Blînda muzică-mpletită cu măsura poeziei.

Ascultau curteni și oaspeți... Pe mărețul rege Rama
Pînă în adînc de suflet sunetele îl mișcară !

Crainici docți în vechi purane, *brahmani pricepuți în rituri,*
Barzii învățați în muzici și poeți cu har din ceruri,

Preoții sărbătoririi, magii cititori în stele,
Docții logicei, științei, barzii Vedelor *străbune,*

Și acei destoinici pictori, dansatorii veseliei,
Nemișcați și-ntr-o uimire ascultau poema sfîntă !

Zi de vară pînă seară, sub mareele de muzici,
Ochi, urechi și inimi mute din nectaru-i se-adăpară !

Șopotea mulțimea prinsă : — O, priviți pe cei doi tineri :
Seamănă cu Rama rege ca bobițele de rouă !

Dacă n-ar purta veşminte de sihaştri, cei doi pustnici
Am jura că-s însuşi Rama, Rama rege băieţandru !

Douăzeci de cînturi barzii au cîntat din epopee,
Vocea strunelor prin stihuri luneca melodioasă...

Încheie vrăjit chiar Rama : — Cine sînt cei doi frăţîni ?
Optsprezece mii de galbeni menestrelilor răsplată !

Au răspuns pe dată barzii : — Noi trăim în codru, Rama,
Aurul nu-i pe măsura vieţilor trăite-n codru !

— Nobili barzi, cuvîntul vostru mi-este drag ! Spuneţi-mi cine
Este tatăl epopeei, epopeei fără moarte ?

Au răspuns cei barzi : — Valmiki sfîntul scrise epopeea ;
Stihuri are laolaltă douăzeci şi patru mii.

Consacrînd eterna dharma *şi poveşti nemairostite,*
În acelaş timp cinci sute cîntece de slavă-naltă.

Şase cărţi îşi desfăşoară strălucita măreţie,
Ca-n a şaptea să-şi sfîrşească truda marele poet.

Toată vitejia-ţi, Rama, străluceşte-n epopee ;
Dacă inima te-ndeamnă, o, ascult-o pîn-la capăt !

— Fie-aşa !, răspunse Rama, însă soarele-asfinţise
Şi-ucenicii lui Valmiki se-ndreptară spre colibă.

Părăsiră oaspeţi, rege şi curteni, regeasca sală,
Cu nerăbdătoare inimi să asculte epopeea.

Zi de zi se înălţară : vocea, muzica şi stihul,
Ascultînd cu toţi poema fără moarte-a lui Valmiki.

*

Rama fu străpuns de-odată de-adevăr şi remuşcare.
Şi cu dragoste de tată-mbrăţişă pe cei doi barzi,

Inima-i năpăstuită îşi dori frumoasa doamnă —
Sita, surghiunită-n codru, Sita — cinstea, puritatea...

Şi-a trimis în remuşcare Rama sol către Valmiki,
De chemare-nlăcrămată a pierdutei în surghiun.

— Suflet fără pată ! Vie, regii vadă-i neprihana —
Strălucirea vieţii mele şi regatului podoaba !

Suflet fără pată ! Vie, vadă cinstea ei supuşii —
Iarăşi inimii regină şi regatului lui Rama !

*

Zorii, Sita cu Valmiki a venit la adunare ;
Soaţă surghiunită, mamă, doamnă frîntă de durere...

Vorbei date sta Valmiki şi-adevărului chezaş,
Iar pe domnul ei în suflet Sita îl purta cu cinste.

— Prea puternic Sfînt ! deodată Rama umilit grăi —
Lumea-ntreagă o s-asculte şi cuvîntu-ţi şi porunca !

*Nu s-a îndoit vreodată de credința Sitei, Rama;
Zeul focului luîndu-și chip, i-a dovedit virtutea!*

*Cer iertare dacă zvonuri m-au împins spre trista
faptă,
Dacă, ascultînd poporul, surghiunii frumoasa-mi
doamnă!*

*Cer iertare! Vrînd a face, vai, supușilor plăcerea,
De pe tronul meu, din suflet și din casa mea am
smuls-o!*

*Am trimis pe Sita-n codrul singuratic să jelească,
Și în miezul junglei negre s-au născut copiii mei!*

*Vreau să șterg această faptă a mîndriei păcătoase,
Zei! Și Sita, iar mireasă, cinstea să și-o
dovedească!*

*Zei, nemuritori și duhuri, oameni de-orice neam și
țară,
Regi, oșteni se adunară jertfa regelui s-o vadă.*

*Blînzi zefiri suflau mireasmă prin odăile splendorii,
Un balsam de flori din ceruri năvălise-n tot
palatul...*

*A văzut locuitorii cerului în raze, Sita,
Regi din depărtări, pe Rama strălucind ca un
luceafăr,*

*Și văzu pe barzii pustnici, fiii ei, lucind de raze —
Lapte năvăli în sînu-i, lacrimi îi umplură ochii!...*

*Trebuiește apărare fiicei lui Janaka? Oare
Inimii care iubește martor cinstei nu-i jignire?*

*Sparge-i-se pieptul! Pare că s-a terminat viața-i!
Cu povară-n piept începe Sita tristele cuvinte!*

*— Dacă am trăit o viață nepătată-n gînd și faptă,
Scapă-ți fiica de rușine și primește-o, Țărnă,
Mamă!*

*În fiorul datoriei de-am trăit neîntinată,
Mamă ce-ai născut femeia, Țărnă, ia-ți din nou
copilul!*

*Dacă soțului meu rege eu am fost soție castă,
Mamă Țărnă, vai, pe Sita, scap-o de povara vieții!*

*Se deschise-atunci pămîntul și-apăru un tron de
aur,
Tron înconjurat de zîne, ca un trandafir de
frunze...*

*Mama își luă în brațe pe copila ei curată,
Fiica sfîntului Janaka, Sita, blînda preafrumoasă!*

*Toți îi laudă virtutea! Sita însă nu mai este!
Rama-i singur! Fericirea zilelor pierdutu-i-s-a...*

GLOSAR

A

Abhisheka — rit constînd în turnarea sau stropirea apei sfinte asupra capului celui care urmează să devină prinț-moștenitor; cînd se aplică la regi ritul ia denumirea de *Rājyabhisheka*.

Adharma — păcat, acțiune nedreaptă, opusă legii *(dharma)*.

Aditi — „Liber, nemărginit, fericit." Numele uneia din cele mai vechi zeițe indiene; infinitatea sau întinderea eternă și infinită adesea menționată ca fiică a lui Daksha și soție a lui *Kaśyapa*, mamă a *ādityașilor* și a zeilor.

Agni — zeul focului.

Alakāpuri — capitala lui Kubera, zeul bogăției.

Amarāvati — cetatea din ceruri unde locuiește Indra.

Aruna — zeul zorilor, primul fiu al lui *Kaśyapa Prajāpati* și Vinata. El se născuse șchiop. Aruna era fratele mai mare a lui Garuda și vizitiul zeului soarelui.

Arundhatī — soția înțeleptului Vasishțha, model de castitate.

Aśoka — „Cel care nu aduce supărare." Aici copacul *Jonesir Aśoka Roxb*, un arbore de înălțime mijlocie, cu minunate flori roșii.

Astra — arme miraculoase a căror putere se afla în invocațiile cu care erau încărcate.

Asura — corespunde cuvîntului *ahura* al zowastrienilor ; însemna la început „zeu, divin" ; cu timpul a luat înțelesul de „dușman al zeilor, demon".

Aśwa-medha — sacrificiul calului ; era considerat ca cel mai însemnat dintre sacrificiile oferite de regi. Se spunea că are puterea de a aduce totul celui care-l face.

Aśwapati — regele din Kekaya, tatăl lui *Kaikeyi* și bunicul lui Bharata.

Aświni Devatas — ființe cerești. fiii gemeni ai lui Sūrya.

Avatār — întrupare.

Ayodhyā — oraș în nordul Indiei, pe malul rîului Sarayu (Sarju).

Adisesha — șarpele primordial care simbolizează timpul infinit ; Adisesha era considerat patul lui Vishnu, arătîndu-se prin aceasta că Vishnu domină timpul infinit.

Agneyāstra — proiectil încărcat cu o invocație către zeul Agni.

Aryaputra — „prinț nobil" ; formă clasică de adresare a soției către soț, dovadă de dragoste și respect.

Ashrama — sihăstrie.

B

Bala, Ati Bala — două invocații care îndepărtează foamea, somnul și setea.

Banyan — smochin indian ; arbore ale căror ramuri se întind pe o mare distanță.

Bhagavad gītā — numele unui foarte însemnat și cunoscut poem filozofic indian, făcînd parte din epopeea *Mahābhārata*.

Bhāgirathi — un alt nume pentru Ganga.

Bhāgyam — noroc, prosperitate.

Bhakta — adorator.

Bhakti — adorarea lui Dumnezeu, loialitate, credință.

Bhārata — „Coborîtor din Bhārata", împărăția regelui Bhārata ; din India, țara lui Bharata.

Bindu Saras — numele unui lac.

Bheda — diplomația de a ridica pe unii împotriva altora în tabăra inamică.

Bhogavati — capitala regelui șarpe din lumea de jos.

Brāhmanii — prima castă (*Vārna*) a vechii organizări sociale a Indiei. Brahmanii puteau fi preoți sau învățători ; erau considerați a fi în fruntea tuturor ființelor create. Persoana lor era inviolabilă, iar datoriile lor erau studiul, sacrificiile și viața exemplară.

Brahmāstra — cea mai puternică dintre astre (vezi *astra*).

Brahmachāri — cel care se află în primul din cele patru stadii ale vieții de brahman, stadiul practicării unei vieți disciplinare și al studiului ; acest stadiu dura pînă în jur de 20 de ani. *Grihastha* (gospodarul sau capul de familie) era al doilea stadiu : brahmanul se căsătorea, avea copii și, fără să-și întrerupă studiul, ducea o viață curată căutînd să fie util societății. Stadiul acesta dura pînă în jur de 40 de ani (vezi *vānaprastha* și *sanayāsi*).

Brahmadanda — toiagul cel sfînt al brahmanului auster.

Brahmajnāna — realizarea Ființei Supreme, înțelepciunea mai înaltă.

Brahmarişi — „înțelept al lui Brahma", tipul cel mai înalt de înțelept.

Brahmā — *Brahmā* (masculin) spre deosebire de Brahma (neutru), era primul zeu al triadei hinduiste *(tri-mūrti)*, reprezentată de Brahma, Vishnu, Siva. În marile epopei era considerat Creatorul, întrupare a Supremului Spirit (Brahma). Brahma,

domn și tată tuturor creaturilor, se născuse din oul creației.

Brihadāranyaka upanișad — numele unui poem filozofic indian.

Brihaspati — preceptorul *devașilor*; planeta Jupiter.

Budha — (înțelept, inteligent) — numele planetei Mercur, fiul lui Soma (luna); nu trebuie confundat cu Buddha Gotama, fondatorul buddhismului, considerat a noua încarnare a lui Vishnu.

C

Castă sau *Vārna* — existau patru caste *(chaturvarna)*, așa cum fuseseră stabilite în *Codul lui Manu*; brahmanii, *kshatriya*, *śūdra*, *vaiśya*.

Cele trei lumi — lumea cerurilor, pămîntul și lumile de jos (infernul).

Chaitra — lună a calendarului indian aflată între jumătatea a doua a lui aprilie și prima jumătate a lui mai.

Chandala — paria, cei mai inferiori dintre cei aflați în afara celor patru caste.

Chārana — ființe cerești, cîntăreți ai faptelor zeilor.

D

Dana — dar, cumpărarea inamicului.

Dānavā — giganți. Fiii lui Danu și ai lui Kaśyapa Prajāpati, dușmani ai *devașilor*.

Daitya — fiii lui Diti și ai lui *Kaśyapa Prajāpati*, titani, dușmani ai *devașilor*.

Daivam — divin, ceresc, soartă, ursită.

Danda — pedeapsă fizică, forță utilizată pentru a întîmpina tactica dușmanului.

Dandaka — codru așezat între rîurile *Gādāvarī*.

Danu — mama *danavașilor*, giganți care se luptaseră cu zeii.

Darbha — o specie de iarbă sfîntă, folosită pentru riturile religioase.

Deva-loka — regiunile cerești.

Devarișii — înțelepții cerurilor.

Devași — ființe cerești; fiii lui Aditi și ai lui *Kaśyapa*

Dharma — concept de bază al culturii indiene; înseamnă valoare morală, virtute, datorie sau legea datoriei morale.

Dhundhumāra — „omorîtor al lui Dhundhi"; regele Kavalayasva, care a ucis pe demonul Dhundhu.

Dilīpa — rege din Suryavansa, unul din predecesorii lui Rama.

Dinastia solară — „Suryavansa" sau Dinastia solară era alcătuită din războinicii *(Kshatriya)* care aveau strămoș pe Ikshwāku, strănepot al soarelui. Neamul acesta avea două ramuri, unul domnind la *Ayodhyā* altul la Mithilā.

Dishtam — indicat.

G

Gandharva — o clasă de ființe semidivine, locuind în cer și mai ales în cerul lui Indra. Muzicieni cerești, ei puteau cunoaște secretele și le puteau revela.

Gangā — fluviul Ganga, în nordul Indiei.

Garuda — pasărea-rege, vehicol al lui Vishnu.

Ghi — unt topit.

Govinda — unul din numele lui Krishna.

Guru — preceptor sau învățător spiritual.

H

Hari — unul din numele lui Vishnu, al doilea din Trinitatea hindusă. Cunoscut de asemenea sub numele de Krishna, Mukunda, *Māndhava*, Kesava, Narayana.

Henna — arbust din frunzele căruia se extrage o tinctură ce colorează pielea sau părul în roșu-brun.

Himavān — zeul stăpîn al Munților Himalaya.

I

Ikshvāku — rege din Dinastia solară de la care și-au luat numele regii rasei solare.

Indra — conducătorul și regele zeilor în mitologia vedică.

Indra-Astra — proiectil încărcat cu invocație către Indra.

J

Jāmbavan — conducătorul urșilor, din armata lui Sugriva.

Jamadagni — un mare înțelept, tatăl lui *Parasurāma.*

Janamejaya — numele unui rege strănepot al lui Arjuna. *Mahābhārata* a fost recitată pentru întîia dată în fața lui.

Jnāna — cunoaștere, realizare, cunoaștere spirituală.

Jnāni — cunoscător al Realității.

K

Kailāsa — munte din Himalaya la nord de lacul Manasa. Se spune că e raiul lui Siva, dar și locuința lui Kubera.

Kālakā — una din soțiile lui Kaśyapa.

Kāli — „Cea neagră" numită și *Devi,* „zeița", era fiica lui Himavāt sau Himavān și soția lui Siva. Blîndețea era unul din cele două atribute ale ei; de obicei era adorată sub aspectul ei îngrozitor.

Kalpaka — copac apărut din oceanul de lapte cînd acesta fusese amestecat (bătut) de către *devași* și *asurași.* Copac ceresc care îndeplinește orice dorință celor care stau sub el.

Kāma — dorință, satisfacerea dorinței; de obicei cu referire la viața sexuală.

Kāmadhenu — vaca divină a Cerurilor. Fusese născută din ocean cînd *devașii* și *asurașii* îl amestecaseră pentru a căpăta nectarul.

Kāmavalli — „planta agățătoare a dorinței", pasiune sau dorință încarnată; dorință sexuală. Numele pe care și-l asumă *Sūrpanakha,* sora lui Ravana, regele demonilor.

Kamboja — țară cu același nume locuită de un trib din nord-vestul Indiei și vestită pentru creșterea cailor de rasă.

Kanishka — personaj din *Mahābhārata;* se spune că a trebuit să îndure chinuri infernale deoarece arătase tîlharilor drumul pe care unii oameni încercau să scape de urmăritori.

Karma — acțiune sau efectul acțiunii, dar și efectul acțiunilor noastre trecute.

Karma-yoghin — cel care acționează fără a se simți legat de răsplată ori cîștig.

Kārtaviryārjuna — fiul regelui Kritavìrya. Avea o mie de mîini și carul său de aur îl purta oriunde voia. El era contemporan cu Ravana pe care îl ținuse prizonier în cetatea lui. Fusese ucis de *Parasurāma,* pentru că furase pe *Kāmadhenu* și ucisese pe Jamadagni.

Kaśyapa — înțelept ilustru. Nepot al lui Brahma. El a avut mai multe soții care au născut diferitele forme de viață ale pămîntului.

Kekaya — țară la nord-vest de Kosala, unde domnea bunicul dinspre mamă a lui Bharata, la vestul Punjabului de astăzi.

Kinkaras — soldați, slujitori personali.

Kinnaras — ființe cerești asemeni *gandharvașilor,* cîntînd din instrumente muzicale.

Kodanda — arcul lui Rama.

Kokila — cucul.

Krodha — mînia.

Krauncha — cocor.

Kshatriya — a doua din cele patru caste sau *vārna* era clasa războinicilor, a regi-

lor şi a conducătorilor în general.

Kubera — zeul bogăţiei.

Kurukshetra — cîmp de bătaie la vest de New Delhi unde au luptat pandavaşii şi kauravaşii, cele două clanuri învrăjbite din *Mahābhārata*.

Kuśa — iarbă folosită în ceremoniile religioase.

L

Lakshmi — zeiţa bunei stări, soţia lui Vishnu; legenda spune că, asemeni Afroditei născută din spuma mării, s-a ivit în toată frumuseţea ei plutind pe un lotus din oceanul de lapte.

Limba sanscrită clasică — provine din limba sanscrită vedică prin intermediul celor mai recente lucrări ale perioadei vedice; perioada vedică e cuprinsă între 2500 î.e.n. şi 600 î.e.n.

Lila — joc, căile inexplicabile ale destinului.

M

Mahābali — un *asura* care devenise conducător puternic şi rival al zeilor. Era fiul lui Virochana şi nepotul lui *Prahlāda*.

Mahādeva — „Marele zeu", nume dat în *Veda* lui *Rūdra*, zeul furtunilor şi tată al *maruţilor*; aceştia erau zeii norilor, furtunilor şi fulgerelor. Mai apoi numele de *Mahādeva* a fost dat lui Siva.

Mahārāja — „Marele rege", titlu dat suveranilor peste ţări; Dasaratas era un *Mahārāja*.

Mahārişi — „Mare înţelept" (v. *rişi*).

Manmatha — un nume al lui *Kāma*, zeul dragostei.

Mantras — versuri scripturale, incantaţii.

Manu — „Omul", numele unor străbuni mitologici ai omenirii, în număr de 14. Primul dintre ei, *Manu Swāyam-bhuva* se născuse din Brahma, autoexistentul (Swāyam-*bhu*). Acest Manu era considerat autor al celebrei *Manusamhitā*, codicele, legile, sau institutele lui Manu. *Manusamhitā*, colecţie de legi, credinţe şi obiceiuri, venerată şi respectată cu stricteţe, se afla la temelia vechii legislaţii indiene.

Maya — arhitectul *asuraşilor*.

Māyā — ignoranţă sau iluzie.

Māyā-Sitā — un chip aidoma Sitei, plăsmuit prin vrăji.

Mālyavān — un demon bătrîn, bunicul lui Ravana.

Mālyavati — rîu la poalele dealului *Chitrakūta*.

Mārīcha — un demon, fiu al lui *Tārakā*.

Māruti — numele lui Hanuman, fiul lui Marut, zeul vîntului.

Mātali — vizitiul lui Indra.

Meru — munte legendar, în jurul căruia se presupunea că se roteşte soarele.

Muni — înţelept, om pios şi învăţat.

N

Nahusha — rege legendar care prin sacrificii, *tapas*, studiu, atotstăpînire şi vitejie, ajunsese stăpîn peste cele trei lumi; totuşi, lipsit fiind de modestie, a fost preschimbat în şarpe prin blestemul înţeleptului Agastya.

Namah — înclinare, salut.

Nandigrāma — sat de lîngă *Ayodhyā* unde a trăit Bharata cîrmuind *Ayodhyā* ca înlocuitor al lui Rama.

Nāga — fiinţe semidivine, cu feţe omeneşti şi trupuri de şarpe.

Nārada — unul din cei şapte înţelepţi sau „copii născuţi-din-minte" ai lui Brahma, strămoşii rasei omeneşti. Legendele indiene din jurul numelui său îl apropie de Orfeu.

Nārāyana — „Cel care se mişcă în ape", unul din numele lui Vishnu, reprezentat în formă omenească dormitînd pe şarpele Sesha

(timpul infinit) și plutind pe apele răspîndite pretutindeni înainte de creația lumii.

Nikumbhila — o peșteră și un crîng în *Lankā* unde se ofereau jertfe lui *Kāli*.

Nișka — piatră de culoare neagră pe care se încearcă aurul; aici în sens de podoabe, giuvaieruri.

Niyati — legea destinului.

Nila — „Albastru"; aici numele unei căpetenii din preajma lui Sugriva.

Niti-sāstra — știința guvernării și a diplomației.

P

Parasurāma — a șasea încarnare a lui Vishnu care a zdrobit îndrăzneala din ce în ce mai amenințătoare a castei *Kshatriya*.

Pāyasam — o băutură dulce din lapte și orez.

Pāduka — încălțăminte.

Pārāyana — citirea unei *purāne* ori epopei ca exercițiu zilnic de adorare.

Parijāta — un copac ceresc înflorit, aflat în cerul lui Indra.

Pārvati — ***Umā***, soția lui Siva.

Pātāla — tărîmurile din adîncul pămîntului, lumea de jos.

Pināka — arcul lui Siva.

Prahlāda — un titan *(daitya)*, devenit adorator al lui Vishnu.

Prajāpati — Creatorul.

Purāna — „poveste veche"; *purānele* conțineau legende și povestiri din vechime, privind faptele zeilor și ale muritorilor; existau **18** *mahā* și **18** *upa-purāne*.

Pushpaka Vimāna — carul aerian a lui Ravana, ce aparținuse mai întîi lui Kubera. Stînd în acest car, ți se îndeplinea orice dorință.

Purushottama — sufletul suprem; este un titlu dat lui Vishnu afirmînd dreptul său de a fi considerat Zeul suprem.

Pūja — adorare.

R

Raghu — strămoș a lui Rama. Fusese rege al neamului solar.

Raja-rișī — înțelept eminent; rege-filozof.

Raguizii — urmașii lui Raghu, rege al Dinastiei solare și străbunic al lui Rama.

Rājagriha — capitala țării Kekaya.

Rājasabha — consiliul de stat.

Rājasik — ținînd de principiul activității; egoism, aroganță.

Rākshasa — demoni, duhuri rele; erau de trei feluri; cei mai primejdioși se aflau sub conducerea lui Ravana.

Rakshasi — feminin de la *rakshasa* (demon), deci femeie-demon.

Rāma — numele prințului din *Ayodhyā*; însemna: cel care odihnește, care aduce pace; cel bun, cel negru; cel plăcut, fermecător; drag; frumos.

Rāvana — „Cel care te face să plîngi", fiul lui Visravas cu Kesini, împreună cu Vibhishana și Kumbha karna; frate vitreg lui Kubera (tatăl Visravas, iar mama *Ilovilā)*; își căpătase puterea prin *tapas*; folosindu-și însă puterea în mod imoral a fost distrus.

Rishabha — vîrf în Himalaya.

Rișī — înțelept sau poet inspirat care a îndeplinit *tapas*.

Rohinī — numele soției favorite a lunii; unul din cele patru roiuri de stele din jurul lunii.

Rudra — Siva.

S

Sagara — rege din *Ayodhyā*.

Sama, dana, bheda — concilierea, mituirea sau cumpărarea și semănarea discordiei; cînd acestea trei, recomandate de știința cîrmuirii, *Nitiśastra*, dădeau greș, abia atunci se recomanda *danda*, folosirea armelor.

Sambara — un demon asemănător cu Vritra, personificare a secetei.

Santal — lemn mirositor; frecat cu puţină apă pe o piatră dădea o pastă frumos mirositoare şi răcoritoare.

Sanyāsi — ultimul stadiu al vieţii de brahman; stadiu celui care, eliberat de obligaţii şi rituri, duce o viaţă rătăcitoare cerşindu-şi hrana şi lipsindu-se de o locuinţă anumită, indiferent la bucurii şi supărări, aşteptînd necontenit eliberarea finală.

Sanyāsini — femeie pustnic, feminin de la *sanyāsi*.

Saramā — soţia lui Vibhishana. Ea şi cu Trijata au fost prietenele care au ajutat-o pe Sita cît timp a fost prizonieră în *Aśoka Vana*.

Sarayu — ori Sarju, afluent al rîului Ganga, pe malul de nord.

Satya — adevărul, principiu fundamental al *dharmei*.

Satyaparākrama — drept şi puternic. Puternic în dreptate.

Sāma — tratative paşnice cu inamicul, negocieri.

Sāstra — cărţi a căror autoritate este recunoscută; mai ales cărţile de legi.

Satvik — ţinînd de elementul echilibrului şi deosebit de principiul activităţii şi inerţiei.

Siddha — cel care a atins puteri speciale prin penitenţă. O clasă de fiinţe cereşti.

Sikha-mani — podoaba de pe frunte.

Sindh — ţara udată de rîul Indus. De la Sindh sau Sindha vine Hindu al arabilor şi Hindoi sau Indoi al grecilor vechi şi apoi India.

Soulabhya — uşurinţa de a ajunge.

Śri Krishna — a opta încarnare a lui Vishnu; lui i se datoreşte *Bhagavad gītā*.

Sitā — „Glia sau brazda", întrupare a lui Lakshmi şi *Umā*; fiica „nenăscută din pîntece" a lui Janaka, numită şi Maithili şi Vaidehi după *Mithilā* şi Videha. Sora ei mai mică, *Urmilā*, a devenit soţia lui Lakshmana.

Sloka — strofă în versificaţia sanscrită, formată din două versuri a cîte 16 silabe.

Smriti — „Ce se ştie din amintiri". Inspiraţia, ca deosebită de *śruti*, cuvîntul revelat. Epopeile, *purānele*, *codicele lui Manu* etc. erau *smriti*.

Śruti — „Ceea ce a fost auzit." Cuvîntul revelat. *Vedele* şi *Upanişadele* sînt considerate texte revelate.

Sugriva — „Cel cu gît frumos", rege al maimuţelor şi prieten al lui Rama.

Suvela — unul din cele trei vîrfuri ale Muntelui Trikuta; pe cel din mijloc era construită *Lankā*.

Sūdra — a patra castă: cei care lucrau servind celelalte trei caste.

Sukra sau *Sukracharya* — *Guru* sau *acharya* al *asuraşilor* era considerat a fi planeta Venus.

Sūrya — zeul soarelui.

Swarga — cerurile, unde cei fericiţi sînt primiţi după moarte.

Swayambhū — autoexistentul, unul din numele lui Brahma, creatorul.

Siva — necunoscut în *Veda*, unde calităţile lui Siva corespundeau zeului Rudra, în *Rāmāyana* este unul din marii zei ai triadei zeilor personali. Siva personifică: puterea distrugătoare, cînd i se spune Rudra sau *Mahā-kāla*; puterea de reproducere, sub numele de Siva sau *Sankara*; marele ascet, *Mahā-yogi*. De obicei este reprezentat cu cinci feţe şi cu părul vîlvoi, dar adunat în creştet, avînd deasupra simbolul rîului *Gangā* pe

care l-a primit atunci cînd Gangele a căzut din cer pe pămînt. Soția lui este *Umā* sau *Pārvati*

T

Tamasik — ținînd de elementul inerției.

Tamasa — sau „Tonse", rîu care se varsă în Ganga.

Tapas — austeritate, asceză, penitență, asprime sau înfrînare a firii.

Tapasvi — cel care îndeplinește *tapas* sau asceză.

Tapasvini — feminin de la *tapasvi.*

Tapasya — putere căpătată prin *tapas* ori asceză.

Tārakā — un titan-femeie, mama demonului *Mārīcha;* fusese preschimbată în demon prin blestemul înțeleptului Agastya.

Tilaka — „semnul fericirii" purtat pe frunte de femeile căsătorite.

Trikuta — „cu trei vîrfuri", muntele pe care era construită *Lankā.*

Tripura — numele demonului *Bāna,* care primise în dar trei cetăți, și care a fost ucis de Siva; uneori Siva e cunoscut sub numele de Tripura.

Trivikrama — vezi *Vāmana.*

U

Umā — soția lui Siva, numită și *Pārvati.*

Umāpati — soț al lui *Umā,* adică Siva.

V

Vaidehi — *Sitā,* fiica lui Videh (Janaka). Videha sau Vaideha desemna totodată țara lui Janaka, din nordul Biharului de azi. Videh înseamnă și „fără corp", pentru că Janaka ajunsese la stăpînirea completă asupra trupului; datorită voinței, el nu mai simțea nici durerea, nici plăcerea.

Vaiśya — cea de a treia castă: negutătorii, meseriașii și agricultorii.

Vasistha — personaj din *Rāmāyana,* unul din cei șapte mari înțelepți *(spatarișî)* ai lumii.

Vātāpi — numele unui demon care împreună cu Ilvala încearcă să înșele pe înțeleptul Agastya; povestea lor seamănă cu legenda lui Tantal și a fiului său din mitologia greacă.

Vāli — sau *Bāli* sau *Bālin,* rege al maimuțelor, domnind peste *Kishkindhyā.* Se spunea că era fiul lui Indra și că se născuse din părul *(bāla)* mamei sale.

Vālmiki — autor al *Rāmāyanei* și totodată personaj în epopee.

Vāmana — a cincea întrupare a lui Vishnu, pentru a învinge puterea lui Mahabali. *Vāmana* deveni Trivikrama, chipul gigantic care a măsurat pămîntul și cerul cu doi pași.

Vānaprastha — al treilea stadiu din viața unui brahmin, cînd acesta se retrage în codru, uneori împreună cu soția sa, dar de obicei singur, cu scopul de a se pregăti pentru stadiul de *sanyasi;* stadiul *vānaprastha* dura pînă la 60 de ani.

Vāyu — zeul vîntului, tatăl lui *Hanumān.*

Vaidehi — alt nume al Sitei.

Vaishnava — ținînd de Vishnu, sau adorarea lui Vishnu.

Vaitarani — un rîu îngrozitor pe care cei plecați din lumea aceasta trebuiau să-l treacă pentru a intra în infern; rîul nu putea fi trecut decît cu ajutorul unei vaci.

Varuna — zeu, stăpîn al oceanului.

Veda — derivat din *vid* (a cunoaște) și însemnînd „cunoaștere". Cărțile de imnuri scrise în limba sanscrită vedică fac parte din lite-

ratura *śruti*, și sînt cele mai vechi monumente ale culturii indiene. Există patru Vede; *Rig-Veda (Cunoașterea imnurilor), Sama-Veda (Cunoașterea melodiilor), Yajur-Veda (Cunoașterea formulelor de oficiere a sacrificiilor), Atharva-Veda (Cunoașterea formulelor magice).* Primele informații cu privire la viața socială, dezvoltarea istorică ca și începuturile gîndirii filozofice indiene se află tot în *Vede* a căror vechime depășește 4000 de ani.

Vidhi — regulă, formulă, recomandare, statut, precept, lege, îndrumare, mai ales pentru îndeplinirea unei datini.

Vidyut-Jihva — „Limbă de trăsnet", un demon vrăjitor.

Vinata — mama lui Garuda.

Vindhya — lanț de munți nu prea înalți care traversează India despărțind-o într-o jumătate de nord și una de sud.

Virochana — un titan (Danava) fiu al lui *Prahlāda* și tatăl lui Mahabali.

Vishnu — recunoscut în *Rig-Veda* ca un zeu solar de mai mică importanță, devine cu timpul al doilea membru al triadei hinduiste. În această ipostază era considerat păstrătorul creației, întrupare a bunătății și a spiritului atotpătrunzător. Puterea prin care Vishnu păstrează și reface lumile se manifestă din timp în timp, atunci cînd e necesară îndreptarea unui rău sau aducerea pe lume a unui mare bine, prin încarnarea sau întruparea lui în forme omenești *(avatāra).* Din cele 10 *avātara* ale lui Vishnu, a șaptea și a opta erau respectiv Rama și Krishna (vezi și Nārāyana).

Viśwakarmā — arhitectul ceresc.

Viswāmitra — vestit înțelept căruia îi sînt atribuite o parte din imnurile din *Rig-Veda;* născut *Kshatriya,* datorită austerităților sale a devenit brahman. El este unul din cei șapte mari înțelepți, „fii-născuți-din-minte" ai lui Brahma.

Vritra — un *asura* omorît de Indra.

Visravas — înțelept care fusese tatăl lui Ravana.

Y

Yajamāna — cel care îndeplinește un sacrificiu, maestru de ceremonii.

Yama — stăpînul sufletelor plecate din lumea oamenilor; era considerat și zeu al dreptății.

Yāga — sacrificiu. Ceremonie religioasă însoțită de jertfe.

Yaksha — ființe supranaturale, spirite ce întovărășesc pe Kubera, zeul bogăției; de obicei bine intenționați și rareori animați de dorința răului.

Yayāti — al cincilea rege din Dinastia lunară; fiul său Puru a primit să îndure în locul tatălui urmările unui blestem.

Yoga — Pentru Pantajoli, întemeietorul sistemului filozofic *Yoga,* discriminarea sau deosebirea între subiect (*purusa,* sinele, spiritul) și obiect (*prakriti* sau natura); rezultatul era revenirea spiritului la stare de puritate inițială. Practic vorbind, *Yoga* era efortul metodic pentru atingerea perfecțiunii prin controlul diferitelor elemente ale naturii omenești, atît fizice cît și psihice. Ideea de control al corpului se află la baza exercițiilor de gimnastică și

respirație, utilizate în tehnica relaxării, preconizată de sistemele *Yoga*.

Yojana — distanță măsurînd probabil, nouă mile.

Yudhājit — fiul regelui din Kekaya, fratele lui Kaikeyi.

Yuvarāja — prinț-regent sau prinț-moștenitor.

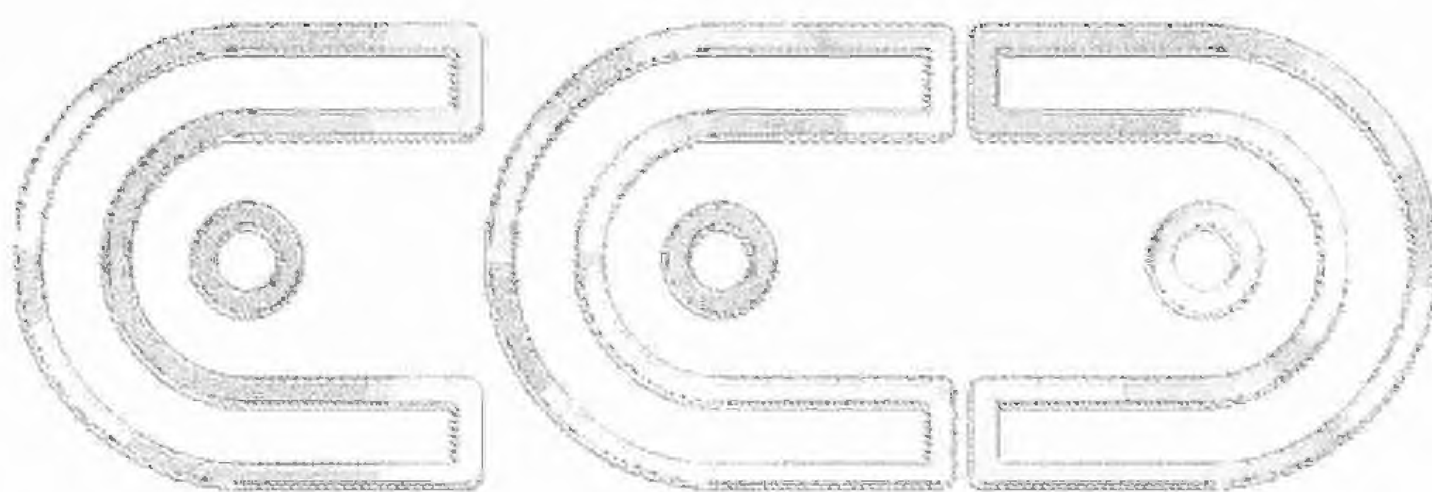
CUPRINS

Redactor responsabil : BIANCA SCHĂCHTER
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 05.04.1968. Bun de tipar 17.07.1968. Apărut 1968. Tiraj 58 175 ex. broșate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 9,95. Coli tipar 9,5. A. nr. 177/1968. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 89—34=59.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România, comanda nr. 80 304

Scanare și prelucrare digitală

de

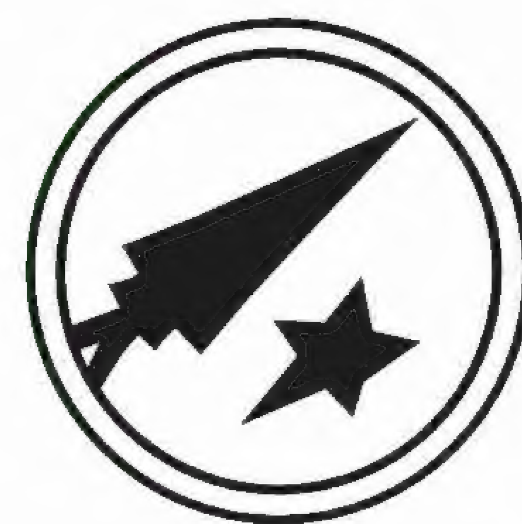

Anonim

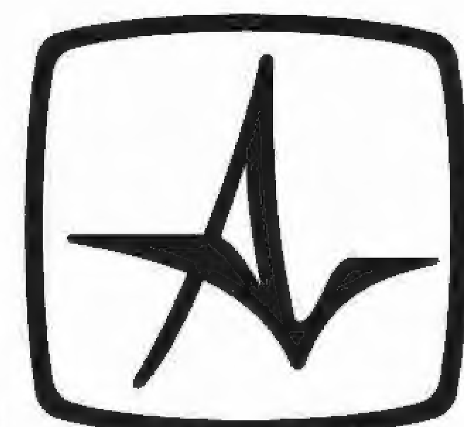
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

